

Jolanta Dinsberga

**Ceļa servitūta
tiesiskā regulējuma ģenēze: valdošā
un kalpojošā nekustamā īpašuma
īpašnieku interešu tiesiskie
un praktiskie aspekti**

Promocijas darbs zinātnes doktora grāda
“zinātnes doktors (*Ph. D.*)” iegūšanai

Nozaru grupa – sociālās zinātnes

Nozare – tiesību zinātne

Apakšnozare – civiltiesības

Rīga, 2023

Jolanta Dinsberga

ORCID 0000-0003-3503-9151

Ceļa servitūta
tiesiskā regulējuma ģenēze: valdošā
un kalpojošā nekustamā īpašuma
īpašnieku interešu tiesiskie
un praktiskie aspekti

Promocijas darbs zinātnes doktora grāda
“zinātnes doktors (*Ph. D.*)” iegūšanai

Nozaru grupa – sociālās zinātnes

Nozare – tiesību zinātne

Apakšnozare – civiltiesības

Promocijas darba vadītāja:

Asociētā profesore **Inga Kudeikina**, Rīgas Stradiņa universitāte,

Latvija Zinātniskā konsultante:

Dr. iur. docente **Kitija Bite**, Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

Rīga, 2023

Anotācija

Īpašuma tiesības ir vienas no svarīgākajām cilvēka pamattiesībām. Taču, ievērojot visas sabiedrības vai atsevišķu indivīdu intereses, īpašuma tiesības var tikt aprobežotas. Viens no īpašuma tiesību aprobežojumiem ir ceļa servitūts, kura nodibināšanas gadījumā viena nekustamā īpašuma īpašnieka tiesības tiek aprobežotas citas personas vai citai personai piederoša nekustamā īpašuma labā.

Promocijas darbs veltīts ceļa servitūta institūta ģenēzes izpētei no pirmsākumiem līdz mūsdienām, atklājot ceļa servitūta tiesiskā regulējuma īpatnības seno romiešu pirmavotos un tā atspoguļojumu un tiesisko izpausmi Civillikumā, aplūkojot pakāpenisku tā attīstību dažādos laika posmos. Ceļa servitūta institūta attīstības ģenēze skatīta caur valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku tiesību īstenošanas, samērīguma nodrošināšanas un interešu aizsardzības veidojošo prizmu, atklājot nekustamo īpašumu īpašnieku intereses ietekmējošos ārējos tiesiskos un praktiskos apstākļus, piemēram, valstī pastāvošo tiesisko sistēmu; nozarē pieņemtos valdības lēmumus; ceļa servitūta institūtu ietekmējošos grozījumus materiālajās un procesuālajās tiesību normās; tiesu prakses atziņas un to ietekmi uz ar ceļa servitūtiem saistīto problēmu risināšanu un īpašnieku tiesisko interešu aizsardzību servitūtu lietās. Pētījumā īpaša uzmanība veltīta ceļa servitūtu nodibināšanas un izbeigšanas reglamentējošo tiesību normu praktiskās piemērošanas izpētei un analīzei.

Promocijas darba mērķis ir, izpētot ceļa servitūta tiesiskā regulējuma attīstību, vērtējot valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu noregulējuma tiesiskos un šo interešu praktiskos aspektus, konstatēt teorētiskās un praktiskās problēmas, lai izstrādātu priekšlikumus ceļa servitūta institūta turpmākai pilnveidošanai un valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu nodrošināšanai.

Atslēgvārdi: ceļa servitūts, kalpojošais nekustamais īpašums, valdošais nekustamais īpašums, grafiskais pielikums.

Abstract

Genesis of Legal Framework for Servitude of Right of Way: Legal and Practical Aspects of Interests of Dominant and Servient Property Owners

Property rights are one of the most important fundamental human rights. However, property rights can be restricted to protect the interests of society as a whole or of individuals. One of the restrictions on property rights is a servitude of right of way, in case of establishment of which the rights of one property owner are restricted for the benefit of another person or property owned by another person.

The Doctoral Thesis is devoted to the study of the genesis of the institute of servitude of right of way from its beginnings to the present day, revealing the peculiarities of the legal regulation of the servitude of right of way in the Ancient Roman primary sources and its reflection and legal expression in the Civil Law, looking at its gradual development in different periods of time. The genesis of the development of the institute of servitude of right of way is viewed through the formative prism of the implementation of the rights of the dominant and servient property owners, ensuring proportionality and protection of interests, revealing the external legal and practical conditions affecting the interests of property owners, for example, the existing legal system in the country; government decisions made in the sector; amendments to the substantive and procedural legal norms affecting the institute of servitude of right of way; findings of judicial practice and their impact on solving problems related to servitudes of right of way and protecting the legal interests of owners in servitude cases. In the study, special attention is devoted to the research and analysis of the practical application of the legal norms governing the establishment and termination of servitudes of right of way.

The aim of the Doctoral Thesis is to study the development of the legal regulation of the servitude of right of way, to evaluate the legal and practical aspects of the settlement of the interests of the owners of the dominant and servient properties, to identify theoretical and practical problems in order to develop proposals for the further improvement of the institute of servitude of right of way and to ensure the interests of the owners of the dominant and servient properties.

Keywords: servitude of right of way, servient property, dominant property, graphical annex.

Satura rādītājs

Anotācija	2
Abstract	3
Darbā izmantotie saīsinājumi	6
Ievads	7
1. Ceļa servitūta jēdziens un tiesiskā attīstība globālo pārmaiņu apstākļos	20
1.1. Ceļa servitūta juridiskā konstrukcija seno romiešu tiesībās	21
1.2. Ceļa servitūts kā nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājums un īpašuma tiesības aprobežojums – jēdzieniskais tvērums un tiesiskā izpausme	38
1.3. Zemes reformas laikā noteiktie ceļa servitūti un to ietekme uz nekustamo īpašumu īpašnieku tiesībām un pienākumiem	60
2. Ceļa servitūts kā valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku un trešo personu tiesisko interešu priekšmets.....	79
2.1. Ceļa servitūta nodibināšanas īpatnības un praktiskās problēmas	79
2.1.1. Ceļa servitūta nodibināšanas priekšnosacījumi un veidi	79
2.1.2. Servitūta teritorijas grafiskais attēlojums – viens no ceļa servitūta nodibināšanas sastāvelementiem	92
2.1.3. Trešo personu tiesiskais statuss un tiesības ceļa servitūta nodibināšanas procesā	100
2.2. Uz nekustamo īpašumu nodibinātā ceļa servitūta izbeigšanas problemātika	111
2.2.1. Ceļa servitūta izbeigšana ar izpirkumu	111
2.2.2. Ceļa servitūta izbeigšana uz noilguma pamata	117
3. Ar ceļa servitūtiem saistītu strīdu izšķiršana tiesā	127
3.1. Strīdu par ceļa servitūta nodibināšanu izšķiršanas procesuālās īpatnības	128
3.2. Pagaidu aizsardzības piemērošanas teorētiskie aspekti un praktiskā piemērošana ceļa servitūtu lietās	146
Secinājumi un priekšlikumi.....	166
Publikācijas un ziņojumi par promocijas darba tēmu	180
Literatūras saraksts.....	188
Pateicības.....	211
Pielikumi	212
1. pielikums. Aptauja par servitūta definīcijas uztveramību.....	213
2. pielikums. Ceļa servitūta grafiskais attēlojums (1).....	214
3. pielikums. Ceļa servitūta grafiskais attēlojums (2).....	215
4. pielikums. Ceļa servitūta grafiskais attēlojums (3).....	216
5. pielikums. Eksperta daļēji strukturēta intervijas forma.....	217
6. pielikums. Terminu “izpirkums” un “izpirkuma tiesība” lietojums Civillikumā.....	220
7. pielikums. Termina “izpirkums” lietojums citos normatīvajos aktos	221
8. pielikums. Ārpus tiesas procesuālā kārtība ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata – shematiskais attēlojums (autores veidots)	223
9. pielikums. Izbraukuma tiesas sēdes servitūtu lietās.....	224
10. pielikums. Vadlīnijas prasības pieteikuma noformēšanai strīdos par ceļa servitūta nodibināšanu (autores veidots).....	225

11. pielikums. Tieslietu ministrijas apmeklējuma protokols	230
12. pielikums. Pirmstiesas brīdinājums par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu.....	231
13. pielikums. Atbilde uz pirmstiesas brīdinājumu par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu.....	233

Darbā izmantotie saīsinājumi

AT	Augstākā tiesa
BVLK	Baltijas vietējo likumu kopojums
CL	Civillikums
CPL	Civilprocesa likums
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa
LPSR	Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika
MK	Ministru kabinets
NĪVKIS	Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēma
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SM	Satiksmes ministrija
TM	Tieslietu ministrija
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VCLK	Vietējo civillikumu kopojums
VZD	Valsts zemes dienests
ZM	Zemkopības ministrija

Ievads

Tiesības uz īpašumu ir viena no senākajām cilvēka pamattiesībām, kas senatnē pastāvēja līdz ar tiesībām uz dzīvību un brīvību.¹ Šobrīd tiesības uz īpašumu garantē Latvijas Republikas Satversmes 105. pants,² Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1. pants.³ Saskaņā ar CL 927. pantu “īpašums ir pilnīgas varas tiesība pār lietu [..],⁴ kas izpaužas kā valdījuma, lietošanas un rīcības tiesības realizēšana”. Taču, balstoties uz CL 928. pantu, “[..] īpašums var kā pēc privātas gribas, tā arī pēc likuma būt dažādi aprobežots [..]”.⁵ Viena pētījuma ietvaros nav iespējams aptvert un aplūkot visus īpašuma tiesību aprobežojumu veidus un to rašanās pamatus. Šajā promocijas darbā autore pievērsīsies īpašuma tiesību aprobežojumu izpētei, ko izraisa tādi nekustamā īpašuma apgrūtinājumi kā ceļa servitūts. Saskaņā ar CL 1130. pantu servitūts ir apgrūtinājums, kā rezultātā apgrūtinātā jeb kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka īpašuma tiesības lielākā vai mazākā mērā ir aprobežotas atkarībā no nodibinātā servitūta veida. Saskaņā ar CL servitūtus nodibina ar 1) likumu; 2) tiesas spriedumu; 3) līgumu vai testamentu.⁶ 1990. gadā uzsāktās zemes reformas ietvaros, kas bija vērsta uz nekustamo īpašumu atdošanu tās bijušajiem īpašniekiem vai to mantiniekiem, kā arī iegūšanu īpašumā privatizācijas ceļā, bija izstrādāti un pieņemti normatīvie akti, pēc kuriem ceļa servitūtus bija tiesības noteikt arī ar administratīvo aktu⁷ valsts un pašvaldības institūcijām.

Ceļa servitūta tiesiskā izpausme ir daudzšķautņaina un pētāma no dažādiem aspektiem. Šis pētījums veltīts ceļa servitūta institūta ģenēzes izpētei no pirmsākumiem līdz mūsdienām, atklājot ceļa servitūta tiesiskā regulējuma īpatnības seno romiešu pirmavotos un tā atspoguļojumu un tiesisko izpausmi CL, aplūkojot pakāpenisku tā attīstību dažādos laika posmos. Ceļa servitūta institūta attīstības ģenēze skatīta caur valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu īstenošanas, samērīguma un tiesību aizsardzības veidojošo prizmu, atklājot nekustamo īpašumu īpašnieku intereses ietekmējošos ārējos tiesiskos un praktiskos apstākļus, piemēram, valstī pastāvošo tiesisko sistēmu; nekustamo īpašumu nozarē pieņemtos valdības lēmumus; ceļa servitūta institūtu ietekmējošos grozījumus materiālajās un

¹ Krastiņš, I. 1998. *Tiesību doktrīnas*. 2. izd., [b.i.]. 3.

² Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. 01.07.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 43.

³ Eiropas Savienības Padome. 1950. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. 13.06.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 143/144.

⁴ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*

⁷ Dinsberga, J., Bite, K. 2018. Legal consequences and problems of the servitudes of right of way established by administrative acts in Latvia. In: U. Berķis & L. Vilka (Eds.), *6th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE* (Vol. 40). [01011] (SHS Web of Conferences). Iegūts no: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20184001011> [sk. 23.07.2023.], 2.

procesuālajās tiesību normās; tiesu prakses atziņas un to ietekmi uz ar ceļa servitūtiem saistīto problēmu risināšanu un īpašnieku tiesisko interešu aizsardzību servitūtu lietās. Promocijas darbā īpaša uzmanība veltīta ceļa servitūtu nodibināšanas un izbeigšanas reglamentējošo tiesību normu praktiskās piemērošanas izpētei un analīzei.

Servitūtus reglamentējošie normatīvie akti Latvijā kopš to pieņemšanas brīža gandrīz netika grozīti. Tādēļ ar katru gadu paplašinājās ar servitūtiem saistīto neatrisināto jautājumu loks. ECT atzina, ka “tiesību aktiem ir jāspēj iet kopsolī ar mainīgajiem apstākļiem”.⁸ Tāpēc Latvijas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas (šobrīd Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija) uzdevumā 2010. gadā izstrādāta Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030), ko Saeimā apstiprināja 2010. gada 10. jūnijā.⁹ Šī stratēģija kļuva par valsts galveno plānošanas instrumentu ar likuma spēku. Stratēģijas 278.–307. punktā¹⁰ ir aplūkota ārējās un iekšējās sasniedzamības uzlabošana Latvijā, tās attīstības virzieni un iespējamie risinājumi transporta infrastruktūras plānošanā, autoceļu tīkla attīstībā u. tml. Lai gan stratēģijā nav ietverti risinājumi saistībā ar piekļuves nodrošināšanu līdz koplietošanas ceļiem, jāuzsver, ka esošie vai nodibināmie ceļa servitūti ir neatņemama autoceļu tīkla sastāvdaļa, tādēļ, risinot Latvijas infrastruktūras attīstības jautājumus pieminētās stratēģijas ietvaros, nepieciešams sakārtot arī ar ceļa servitūtiem saistītās tiesiskās un praktiskās problēmas.

MK 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmuma Nr. 56 105. paragrāfa 7. punktā VARAM sadarbībā ar SM, TM un ZM bija uzdots sagatavot ziņojumu par problēmām, kas radušās saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļu servitūtiem. Dotais uzdevums ir izpildīts un konceptuālais ziņojums “Par problēmām, kas radušās saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļu servitūtiem un to iespējamajiem risinājumiem”¹¹ (turpmāk – Konceptuālais ziņojums) sagatavots. Konceptuālajā ziņojumā apzinātas pastāvošās problēmas, to ietekme uz nekustamiem īpašumiem, to īpašniekiem un valsti kopumā. Piedāvāti racionāli risinājumu varianti, kuru turpmāka apspriede un iedzīvināšana praksē, visticamāk, atrisinātu virkni ar ceļa servitūtiem saistītu problēmu. Taču 2017. gadā VARAM sagatavoja informatīvo

⁸ The European Court of Human Rights. 1979. *The Sunday Times v. The United Kingdom*, judgment of 26 April 1979, Series A no. 30, p. 31, para 49. Iegūts no: <https://www.ucpi.org.uk/wp-content/uploads/2018/03/The-Sunday-Times-v-The-United-Kingdom-A30-1979-80-2-E.H.R.R.-245.pdf> [sk. 10.07.2023.].

⁹ Latvijas Republikas Saeima. 29.06.2010. Paziņojums par Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam apstiprināšanu. *Latvijas Vēstnesis*. 101.

¹⁰ Latvijas Republikas Saeima. *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030)*. Iegūts no: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3323> [sk. 09.04.2020.].

¹¹ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2014. *Konceptuālais ziņojums “Par problēmām saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļu servitūtiem un to iespējamajiem risinājumiem”*. Iegūts no: http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/attistibas_planosanas_dokumentu_projekti/ Saite nav aktīva. Atrodas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā / autores personīgajā arhīvā [autores skatījums 13.03.2017.].

ziņojumu “Par MK 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmumā (prot. Nr. 56, 105. §) “Likumprojekts “Zemes pārvaldības likums”” Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, Satiksmes ministrijai, Tieslietu ministrijai un Zemkopības ministrijai dotā uzdevuma atzīšanu par aktualitāti zaudējušu”.¹² Minētajā informatīvajā ziņojumā pausts viedoklis, ka ceļa servitūti nodibināmi saskaņā ar CL un tā iemesla dēļ valsts pārvaldes iestādēm vai pašvaldībām iesaistīties ceļa servitūtu jautājumu risināšanā nav lietderīgi. Minētais informatīvais ziņojums bija iekļauts 2017. gada 13. novembra Latvijas Republikas MK komitejas sēdes darba kārtībā, bet MK komitejas sēdē jautājuma izskatīšanu nolemts atlikt. Citi alternatīvie risinājumi piekļuves nodrošināšanai līdz koplietošanas ceļiem, piemēram, 2015. gada 1. janvārī spēkā stājoties Zemes pārvaldības likuma¹³ 8. pantam par ceļu uzturēšanai nepieciešamās zemes izmantošanu un atsavināšanu un 8.¹ pantam par pašvaldības nozīmes ceļa vai ielas noteikšanu, autores ieskatā, Konceptuālajā ziņojumā konstatētās un praksē pastāvošās problēmas neatrisina. Tieši otrādi, veids, kādā likumdevējs vēlas sasniegt mērķi, ir kritizējams gan no likumības, gan taisnīguma, gan samērīguma viedokļa.

Neskatoties uz centieniem pilnveidot ar ceļa servitūtiem saistīto tiesisko regulējumu, autores ieskatā, likumdevējam šobrīd nav izdevies sakārtot un operatīvi pielāgot tiesību sistēmu straujo ekonomisko, sociālo, tehnoloģisko un politisko procesu attīstībai. Pašreiz nekustamo īpašumu īpašnieki spiesti patstāvīgi risināt ar zemes reformas laikā juridiski nekorekti noteiktiem ceļa servitūtiem saistītos problēmjaudījumus civiltiesiskā kārtā.

Paralēli zemes reformas laikā noteikto ceļa servitūtu problemātikai nekustamo īpašumu īpašnieki saskaras ar problēmām, kas saistāmas ar trūkumiem ceļa servitūtu nodibināšanas un izbeigšanas (brīvprātīgi vai tiesas ceļā) tieskāajā regulējumā – jēdzienu definējumu neesību vai nepilnības jau esošajās definīcijās; saturiski nepilnīgas, neskaidras un maldinošas tiesību normas; noteiktu procesuālu darbību regulējuma trūkums; spēkā esošo tiesību normu kolīzijas u. c. Tāpēc autore, pētot ceļa servitūtu tiesisko regulējumu, ne tikai atklāj servitūta institūtu caur vēsturisko attīstības prizmu un analizē problēmu veidošanās iemeslus, bet padziļināti pievēršas ceļa servitūta tiesisko attiecību jautājumiem, kas aktuāli valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekiem mūsdienās, izvērtējot nepieciešamību izdarīt grozījumus CL, CPL un citos saistītos īpašuma tiesības reglamentējošos normatīvajos aktos. Kā atzīst zvērināta advokāte Viktorija Jarkina un zvērināta advokāta palīdze Krista Niklase, “tāpat kā attīstās tiesību zinātne, tā arī 1937. gada Civillikumam ir jāmainās un jāpielāgojas mūsdienu situācijām

¹² Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2017. *Informatīvais ziņojums “Par Ministru kabineta 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmumā (prot. Nr. 56 105. §) “Likumprojekts “Zemes pārvaldības likums”” Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, Satiksmes ministrijai, Tieslietu ministrijai un Zemkopības ministrijai dotā uzdevuma atzīšanu par aktualitāti zaudējušu”*. Tiesību aktu projekti (līdz 08.09.2021.). Iegūts no: <https://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40422260> [sk. 10.07.2023.].

¹³ Zemes pārvaldības likums: Latvijas Republikas likums. 15.11.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 228.

un to izaicinājumiem. Ir nepieciešams veikt Civillikuma modernizāciju un esošā regulējuma uzlabošanu”.¹⁴

Nenoliedzami, ceļa servitūts kā nekustamā īpašuma apgrūtinājums ne vienmēr ir pieņemams tiesību aprobežojums (tekstā tiks lietots arī termins “ierobežojums”, arī ja tāds lietots citos avotos) kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam. Tā iemesla dēļ rodas strīdi, kurus ne vienmēr iespējams atrisināt labprātīgas vienošanās ceļā. Neparākot vienošanos, nekustamo īpašumu īpašnieki strīdu spiesti risināt tiesā, kas ir ilgs un finansiāli dārgs process. Pirmstiesas un tiesvedības procesa laikā pastāv virkne problēmu, kas strīda izskatīšanu padara par apgrūtināšu. Piemēram, kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka nebrīdināšana par valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka vēlmi sniegt prasības pieteikumu tiesā; ceļa servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma satura un formas izstrādes nenoteiktība; procesuālo dokumentu nekorekta sagatavošana; trešo personu nepieaicināšana uz tiesas sēdi; kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka paskaidrojumu nepieprasīšana, tiesai lemjot par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu; kļūdainu vai vāji motivētu nolēmumu taisīšana u. c. Visticamāk, tiesvedības procesus saistībā ar ceļa servitūtu strīdiem izskaust neizdosies. Tomēr, veicot grozījumus normatīvajos aktos, šos procesus iespējams padarīt vienkāršākus un atsevišķos gadījumos izvairīties no nepamatotiem finanšu izdevumiem vai tos samazināt. Piemēram, ieviešot obligātu pirmstiesas paziņojuma nosūtīšanu kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam pirms prasības iesniegšanas tiesā par ceļa servitūta nodibināšanu; nosakot obligātus sastāva elementus prasības pieteikuma saturā par ceļa servitūta nodibināšanu; nosakot noteiktu prasības pieteikumam pievienojamā grafiskā attēlojuma saturu un formu; izstrādājot ārpus tiesas kārtību, kādā notiek ceļa servitūta izbeigšana uz noilguma pamata u. c.

Autore, analizējot Latvijas tiesību sistēmas attīstību kopumā, konstatē, ka jebkurā tiesību nozarē esoši problēmjaucājumi iegūst aktualitāti tikai tad, kad ar to saskaras salīdzinoši ievērojams skaits subjektu. Likumdevējs pievēršas problēmjaucājumu tiesiskā regulējuma pilnveidei, kad: 1) konstatēts fakts, ka līdzīga rakstura problēmas skar ievērojamu daļu sabiedrības; 2) konstatēts fakts, ka iestājas vai var iestāties negatīvas tiesiskās sekas, ja identificētā problēma netiks risināta ilgtermiņā vai arī jau rastie risinājumi nedod cerēto rezultātu; 3) veikta izpēte, cik lielā mērā tiesiskā regulējuma pilnveide ietekmēs valsts vai pašvaldību budžetu. Autore šādu pieeju sauktu par “formālu”, jo uzskata, ka tiesiskā valstī ir jāaizsargā katra sabiedrības locekļa tiesiskās intereses un Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības. Tāpēc, konstatējot nepilnības tiesiskajā regulējumā un praktiskajā

¹⁴ Jarkina, V., Niklase, K. 2021. Nepārvarama vara kā pamats līguma izbeigšanai un nepieciešamie Civillikuma grozījumi. 30.06.2020. *Jurista Vārds*. 26 (1136). Iegūts no: https://m.juristavards.lv/doc/276840-neparvarama-vara-ka-pamats-liguma-izbeigšanai-un-nepieciešamie-civillikuma-grozijumi/#txt_3 [sk. 10.03.2023.], 17–21.

piemērošanā, kas skar pat nelielu sabiedrības daļu, valstij uz to jāreaģē, radot jaunas vai pilnveidojot jau esošās tiesību normas. Tiesību normu jaunradi var balstīt uz dažādām pieejām un principiem. Profesors Edgars Melķīsis, raksturojot tiesību izpratnes praktiskos aspektus, izdala divas tiesību izpratnes pieejas – normatīvo un funkcionālo. Normatīvisms skaidrots kā tekstuālā satura patstāvīgums, kur tiesību normām tiek piešķirta absolutizēta vērtība to burtiskai izpratnei. Normatīvisms ir orientēts uz normas konkrētā tekstuālā satura ievērošanu, un atkāpes no teksta faktiski nav pieļaujamas. Savukārt funkcionālai pieejai raksturīgs tiesību normu un kopumā arī visas sistēmas elastīgums, jo tiesību norma radīta, lai kopā ar citām normām sekmētu kāda mērķa sasniegšanu. Funkcionālās pieejas raksturīga pazīme ir arī klauzulas un ģenerāklauzulas ieviešana tiesību normu tekstos, veicinot izvairīšanos no detalizēta regulējuma sloga un sekmējot piemērošanos sabiedrības mainīgajiem apstākļiem.¹⁵ Izvērtējot tiesību izpratnes normatīvo un funkcionālo pieeju pozitīvos un negatīvos aspektus, autore uzskata, ka nav jāprobežojas ar vienu izpratni un pieeju. Izstrādājot jaunus vai izdarot grozījumus jau esošos normatīvos aktos atkarībā no mērķa, regulējamām attiecībām un potenciālā normu piemērotāja, jāizvērtē, vai tiesību normai jābūt konkretizētai vai tomēr elastīgai. Pamatojoties uz praksē gūtām atziņām, autore uzskata, ka konkrēta tekstuālā satura esamība, kas raksturīga normatīvismam, svarīga tiem tiesību normu piemērotājiem, kam nav zināšanas jurisprudencē un kas vēlas atvērt likumu un redzēt tajā secīgu, loģisku un precīzu tiesiskās vai faktiskās rīcības regulējumu.

Juristu vidū normatīvisma teorija tiek bieži kritizēta. Plašu apcerējumu tam ir veltījis tiesībzinātnieks Reinholds Cipeliuss (*Reinhold Zippelius*), uz ko atsaucās jau pieminētais profesors E. Melķīsis; vācu jurists Karls Larencs (*Karl Larenz*);¹⁶ profesore Ineta Ziemele;¹⁷ AT Biļetenā¹⁸ kritisku viedokli puda arī Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa.¹⁹ Savukārt TM, sadarbojoties ar Valsts prezidenta kanceleju, ir izstrādājusi informatīvo ziņojumu “Priekšlikumi ārējo normatīvo aktu grozījumu skaita un apjoma samazināšanai”.²⁰ *Dr. iur.* Dita Amoliņa uzskata: “Tieši zināšanas tiesību teorijā un juridiskās metodes prasme ļauj noskaidrot tiesību normu saturu un tās piemērot [..]. Izmantojot

¹⁵ Melķīsis, E. 22.05.1997. Tiesību izpratnes praktiskie aspekti. *Latvijas Vēstnesis*. 125. Iegūts no: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/29874> [sk. 30.06.2023.].

¹⁶ Larenz, K. 1991. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft. Sechste, neu bearbeitete Auflage*. Berlin Heidelberg New York: Springer-Verlag, 214–216.

¹⁷ Ziemele, I. 05.05.2020. Satversme jāpiemēro atbilstoši apstākļiem, nav nepieciešams normativizēt katru situāciju. *Jurista Vārds*. 18 (1128), 12–13.

¹⁸ Zvejniece, R. 10.04.2018. Iznācis Augstākās Tiesas Biļetena jaunākais numurs. *Jurista Vārds*. 15 (1021), 33.

¹⁹ Krūmiņa, V. 2018. Normatīvisms pret zināšanām un tiesisko kultūru. *Augstākās Tiesas Biļetens*. Nr. 16/2018 aprīlis. Iegūts no: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/BILETENS16_WEB.pdf 107. [sk. 21.06.2023.].

²⁰ Tieslietu ministrija. 2014. *Informatīvais ziņojums “Priekšlikumi ārējo normatīvo aktu grozījumu skaita un apjoma samazināšanai”*. Iegūts no: <https://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40306253&mode=mk&date=2014-08-26> [sk. 01.06.2023.].

juridiskās metodes, iespējams atrisināt jebkuru tiesību jautājumu, jo tas ietver visu nepieciešamo un reizē pietiekamo paņēmieni kopumu tiesību normu satura noskaidrošanai.”²¹ Līdzīgu viedokli pauž arī Valsts kontroles padomes loceklis Edgars Korčagins.²² Autore piekrīt *Dr. iur.* D. Amoliņas teiktajam tiktāl, ka nepieciešamas zināšanas un ka ar juridiskām metodēm iespējams noskaidrot tiesību normas saturu. Taču D. Amoliņas viedoklis pausts šaurā tvērumā. Jāuzsver, ka ne visi tiesību normu piemērotāji ir juristi, kas prot un spēj iztulkot tiesību normas. Nav apstrīdams fakts, ka daļa no tiesību normu piemērotājiem ir personas, kam nav nedz juridiskās izglītības, nedz saistības ar jurisprudenci. Ja pieņem, ka šīm personām nav arī naudas līdzekļu, lai noalgotu juristu, kas veiks tiesību normas iztulkošanu un izskaidrošanu, tas būs jādara piemērotājam pašam. Trūkstot zināšanām un prasmēm, tiesību normu var iztulkot neatbilstoši likumdevēja mērķim. Tāpēc promocijas darbā akcentēti jautājumi, kas varētu būt nozīmīgi sabiedrības grupai, kurai nav zināšanu jurisprudencē.

Latvijas Republikas Saeimas oficiālajā mājaslapā norādīts: “Likumus Saeima pieņem visai sabiedrībai.”²³ Tomass Džefersons (*Thomas Jefferson*), trešais Amerikas Savienoto Valstu prezidents, politiķis, filozofs, jurists, arhitekts,²⁴ teicis: “Likumi tiek rakstīti vienkāršiem cilvēkiem, tāpēc tiem ir jābalstās uz vienkāršiem veselā saprāta principiem.”²⁵ Viljams Okams (*William of Ockham*), angļu filozofs un zinātnieks, uzsver, ka “vienkārši izskaidrojumi ir labāki par sarežģītiem. Jo sarežģītāks likums, jo vairāk problēmu būs, to piemērojot”.²⁶ Valsts kancelejas izstrādātā “Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata” satur norādi, ka normatīvā akta tekstam jābūt skaidram, nepārprotamam un viennozīmīgam. Tajā tiek skaidrots, ka tekstā skaidri un precīzi jāidentificē subjekts un darbība. Kā arī jāizvērtē, vai tiesību normu adresāts, lasot un interpretējot normatīvā akta tekstu, sapratīs tā mērķi.²⁷ Minētais sasaucas ar MK 2009. gada 3. februāra noteikumiem Nr. 108 “Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi”, kas nosaka svarīgākās juridiskās tehnikas prasības, kuras jāievēro, sagatavojot normatīvo aktu projektus. Minēto noteikumu 2.3. punktā noteikts, ka normatīvā akta projekta

²¹ Amoliņa, D. 14.07.2015. Izcilība normatīvismā. *Jurista Vārds*. Iegūts no: <https://juristavards.lv/eseja/266965-izciliba-normativisma/#komentari> [sk.08.06.2023.].

²² Korčagins, E. 15.01.2019. Tiesisko neskaidrību var kļedēt ar rīcību, nevis gaidīšanu. *Jurista Vārds*. 2 (1060), 21–23.

²³ Latvijas Republikas Saeima. Kas ir likums? Iegūts no: <https://www.saeima.lv/lv/viegli-lasit/kas-ir-likumi> [sk. 03.06.2023.].

²⁴ *Encyclopædia Britannica*, s.v. “Thomas Jefferson, president of United States.” Joseph I. Ellis. Iegūts no: <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Jefferson> [sk. 03.06.2023.].

²⁵ Valsts kanceleja, Tieslietu ministrija, Labklājības ministrija un Ārlietu ministrija. 2016. *Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata*. Iegūts no: <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/23> [sk. 08.06.2023.].

²⁶ Broka, B. 2010. *Juridisko tekstu rakstīšana un analīze*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 198.

²⁷ Valsts kanceleja, Tieslietu ministrija, Labklājības ministrija un Ārlietu ministrija. 2016. *Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata*. Iegūts no: <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/23> [sk. 08.06.2023.].

tekstu raksta: normatīvajiem aktiem atbilstošā vienotā stilistikā, izmantojot vienveidīgas un standartizētas vārdiskās izteiksmes.²⁸

Ņemot vērā iepriekš minēto un autores tiesību sistēmas un ceļa servitūta institūta pilnveides ideālā modeļa redzējumu, promocijas darbs kopumā, tajā esošie secinājumi un priekšlikumi izstrādāti pēc principa – uz tiesību normas adresātu/piemērotāju centrēts pietiekams/optimāls tiesiskais regulējums, t. i., viegli izprotams, piemērošanā vienkāršs, ekonomiski pamatots. Izstrādājot priekšlikumus normatīvo aktu pilnveidei, autore izmanto jau pieminēto gan normatīvisma, gan funkcionālo pieeju.

Promocijas darba mērķis: izpētīt ceļa servitūta tiesiskā regulējuma attīstību, vērtējot valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu noregulējuma tiesiskos un šo interešu praktiskos aspektus, konstatēt teorētiskās un praktiskās problēmas, lai izstrādātu priekšlikumus ceļa servitūta institūta turpmākai pilnveidošanai un valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu nodrošināšanai.

Promocijas darba uzdevumi:

1. Izpētīt ceļa servitūta jēdzienu un tiesisko attīstību globālo pārmaiņu apstākļos.
2. Raksturot ceļa servitūtu kā valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku un trešo personu tiesisko interešu priekšmeta izpausmi.
3. Atklāt ar ceļa servitūtiem saistītu strīdu risināšanas īpatnības tiesas ceļā un ārpus tiesas kārtībā, pilnveidojot tiesisko regulējumu.

Pētījuma objekts: valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka, kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka un valsts tiesiskās attiecības ceļa servitūta nodibināšanas un izbeigšanas procesā.

Pētījuma priekšmets: ceļa servitūta institūta veidošanās un tālākattīstības doktrīna, tiesiskais regulējums un tā piemērošana.

Promocijas darba pētījuma jautājumi:

1. Kāds bija Senās Romas ceļa servitūta institūta noregulējums, un kādas juridiskas problēmas radīja ceļa servitūtu nodibināšana zemes reformas laikā, atkāpjoties no Senās Romas tiesībām?
2. Kā ceļa servitūta spēkā esošais tiesiskais regulējums nodrošina personas konstitucionālās tiesības uz īpašumu un personas tiesības uz sveša īpašuma izmantošanu?

²⁸ Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi: Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumi. 17.02.2009. *Latvijas Vēstnesis*. 108, 26.

3. Pēc kādiem kritērijiem vadās un uz kādiem principiem balstās tiesa, lai nodrošinātu pušu interešu samērīgumu, pieņemot lēmumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu vai taisot spriedumu par ceļa servitūta nodibināšanu?
4. Ar kādiem tiesiskiem līdzekļiem iespējams sabalansēt valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku intereses?

Inovācijām vienmēr ir bijusi izšķiroša loma valstu ekonomiskajā un sociālajā attīstībā: tas ir galvenais ekonomiskās izaugsmes avots, palīdz uzlabot produktivitāti, tas ir konkurētspējas pamats un uzlabo labklājību. Inovācijas ir viens no būtiskiem valsts tiesību sistēmu attīstošajiem priekšnosacījumiem. Servitūta institūts ir sens tiesību institūts. Būtiskas izmaiņas tā tiesiskajā regulējumā kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas nav bijušas. Tā rezultātā ik gadu nekustamo īpašumu īpašnieki saskaras ar problēmjautājumiem ceļa servitūtu lietās, kas negatīvi ietekmē viņu tiesiskās intereses un savstarpējās attiecības. Šobrīd nepieciešama mūsdienu laikmetam atbilstoša servitūta institūta modernizācija, kas iespējama, piedāvājot inovatīvus normatīvo aktu pilnveides risinājumus, ar mērķi nodrošināt ātru, ērtu un ekonomiski pamatotu ar ceļa servitūtiem saistītu jautājumu risināšanu, vienlaikus nodrošinot nekustamo īpašumu īpašnieku konstitucionālo tiesību aizsardzību un interešu samērošanu.

Promocijas darba novitāte izpaužas šādos pētījuma aspektos: Latvijā nav pētījumu, kas veltīti valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu tiesisko un praktisko aspektu izpētei, bet praksē ceļa servitūtu nodibināšanas, grozīšanas vai izbeigšanas procesa ietvaros nekustamo īpašumu īpašnieki sastopas ar virkni problēmu nepilnīga, sarežģīta vai neesoša tiesiskā regulējuma dēļ. Protams, jebkura problēma ir atrisināma, taču atsevišķos gadījumos tas prasa nesamērīgi ilgu laiku un finanses. Autore, ņemot vērā Satversmes tiesas tiesneša Gunāra Kusiņa izvirzīto retorisko jautājumu, “[..] vai normas, kas savā ziņā izturējušas dzīves pārbaudi, ir gudri nomainīt ar priekšrakstiem, kas vēl pārbaudāmi”,²⁹ uzskata, ka ne vienmēr ir svarīgi viest globālas pārmaiņas tiesību sistēmā. Dažkārt pietiek ar atsevišķu tiesību normu satura korekciju, lai tiesību norma būtu viegli uztverama un izprotama jebkuram tās piemērotājam, neizmantojot sarežģītas un padziļinātas tiesību normu tulkošanas metodes. Tāpēc, cenšoties saglabāt vēsturiski izveidojušos tiesību normu saturisko būtību, promocijas darbā izvirzīti priekšlikumi, kā rezultātā piedāvāts gan pilnveidot pašreizējās, gan veidot jaunas normas, detalizēti reglamentējot ceļa servitūta nodibināšanas un izbeigšanas procesu. Izmantojot citu valstu pozitīvo ceļa servitūta institūta tiesiskā regulējuma izstrādes pieredzi un autores praktisko pieredzi, strādājot ar servitūtu lietām, izstrādātas vairākas definīcijas un konkretizētas atsevišķas tiesību normas, padarot tās izprotamas un vienkāršāk piemērojamas to

²⁹ *Tiesību spoguļis I*. 1999. Zinātnisko rakstu krājums tiesību teorijā un vēsturē. S. Osipovas zinātniskā redakcija. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”, 86–126, 105.

adresātam; formulēti kritēriji, pēc kādiem izstrādājams ceļa servitūta teritorijas grafiskais attēlojums; izstrādātas vadlīnijas, kas prasītājiem palīdzēs sastādīt korektu prasības pieteikumu servitūtu lietās, kā arī piedāvāti pirmstiesas strīdu risināšanas mehānismi, tādējādi atslogojot tiesu darbu un paātrinot servitūta lietu izskatīšanu tiesā vai ārpus tiesas kārtībā.

2021. gada 20. aprīlī stājās spēkā grozījumi CPL, ieviešot jaunu pagaidu aizsardzības tiesību institūtu civillietās. Saskaņā ar Tiesu administrācijas apkopojiem datiem par tiesu lēmumiem par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu ceļa servitūta lietās laika posmā no 2021. gada 25. marta līdz 2022. gada 6. decembrim kopumā pieņemti 27 lēmumi.³⁰ Līdz ar to šobrīd jau iespējams vērtēt jaunā regulējuma darbību tiesu praksē. Autore ieguva un veica vairāk kā 17 lēmumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu ceļa servitūtu lietās analīzi un promocijas darbā apkopoja, pēc autores domām, svarīgākās tiesu atziņas. Pamatojoties uz tiesu nolēmumu veikto analīzi un prakses gadījumu analīzi, izstrādāti priekšlikumi. Līdz šim šādu analītisku apkopojumu par pagaidu aizsardzības tiesisko regulējumu ceļa servitūtu lietās neviens nav veicis, tāpēc tas var būt noderīgs servitūta institūta tālāktīstībai.

Savukārt, balstoties uz tiesu prakses materiālu analīzi un tiesas sēžu procesuālās norises analīzi, autore izdarīja vairākus secinājumus un izvirzīja priekšlikumus saistībā ar strīdu risināšanas iespējamiem mehānismiem pirmstiesas procesā, dokumentu apriti, tiesas spriešanas principiem un tiesvedības gaitu. Tiesību doktrīnā ir sniegts tiesvedības procesa raksturojums kopumā. Taču nav atrodami pētījumi, kuros analizētas un detalizēti raksturotas tiesvedības īpatnības strīdu izšķiršanā ceļa servitūtu lietās.

Autore izstrādāja “Vadlīnijas prasības pieteikuma noformēšanai strīdos par ceļa servitūta nodibināšanu”, kas izmantojamas kā palīglīdzeklis, sagatavojot prasību par ceļa servitūta nodibināšanu. Izstrādātajām vadlīnijām ir praktisks ieguldījums – tās var būt noderīgas personām, kuras neizmanto juridiskās palīdzības sniedzēja pakalpojumus, izmantojamas studiju procesā (tiesību zinātņu studentiem), kā arī juridisko profesiju pārstāvju darbā.

Promocijas darba 1.1. apakšnodaļā detalizēti atklāti ceļa servitūta institūtu veidojošie vēsturiskie aspekti Senajā Romā, balstoties uz romiešu pirmavotu izpēti un analīzi – Justiniāna kodifikācijas daļās *Codex Iustinianus* (Justiniāna kodekss, 529. AD),³¹ *Digesta seu Pandectae* (Sakārtojums vai sakopojums, 529. AD)³² un *Institutiones sive elementa* (Institūcijas jeb

³⁰ Tiesu administrācija. 06.12.2022. *Datu apkopojums par tiesu lēmumiem par pagaidu aizsardzības līdzekļa nodrošināšanu ceļa servitūta lietās. Vēstule autorei.*

³¹ Krueger, P. 1906. *Corpus Iuris Civilis. Editio Stereotypia Octava, Volumen Secundum, Codex Iustinianus, Recognovit Paulus Krueger.* Berlin: Weidmannos, 141, 142.

³² Krueger, P., Mommsen, T. 1928. *Iustiniani Digesta, Corpus Iuris Civilis. Editio Stereotypia Quinta Decima, Volumen Primum, Institutiones, Recognovit P. Krueger, Digesta, Recognovit T. Mommsen, Retractivit P. Krueger.* Berlin: Weidmannos, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 741.

elementi, 533. AD)³³. Līdz šim romiešu tiesību pētnieki nav padziļināti pievērsušies tieši ceļa servitūta pirmavotu padziļinātiem tiesiskā regulējuma izpētes aspektiem. Tāpēc romiešu pirmavotu pētījuma un rezultātu atspoguļošana dod ieguldījumu šī tiesību institūta izvērtējumam Latvijas tiesību kontekstā, atklājot to problēmu loku, ko radīja ceļa servitūtu nodibināšana zemes reformas laikā, atkāpjoties no Senās Romas tiesībām.

Promocijas darba teorētisko bāzi veido gan spēkā esošu, gan spēku zaudējušu normatīvo aktu izpēte. Plaši pētīti un atspoguļoti Latvijas un ārvalstu tiesību doktrīnā paustie viedokļi par ceļa servitūtu tiesisko regulējumu un citiem saistītiem jautājumiem. Kā nozīmīgākie autori minami A. Grūtups, M. Auders, G. Viņakova, K. Balodis, O. Joksts, A. Apsītis, J. Rozenfelds, H. R. Cipeliuss (*H. R. Zipeliuss*), H. Dernburgs (*H. Dernburg*), P. Sokolovskis (*P. Sokolowski*). Izmantotas publikācijas presē un interneta materiāli. Autore ir analizējusi civiltiesību speciālistu uzskatus, uz kuru pamata tālāk attīstīts un veidots ceļa servitūta teorijas un praktisko aspektu kopums. Tādējādi promocijas darbam ir gan teorētiska, gan praktiska nozīme. Teorētiskā nozīme izpaužas ceļa servitūtu izpratnes problēmu konstatēšanā un to teorētiskā analizē. Ceļa servitūta tiesiskā regulējuma un praktiskās piemērošanas savstarpējās mijiedarbības izpētes procesā analizēti rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākās tiesas nolēmumi. Latvijas Republikas Satversmes tiesas nolēmumi un Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumi izmantoti, lai atklātu normatīvo aktu saura nozīmi personas tiesību ierobežošanā, īpašuma tiesību saturu un īpašuma tiesību ierobežojumu leģitīmo mērķi.

Pētījuma empīriskā bāzi veido: aptauja par ceļa servitūta definīcijas uztveramību; gadījuma analīze un autores personīgā prakse – izklāstot un analizējot ar ceļa servitūtiem saistīto problemātiku konkrētu fizisku personu tiesisko attiecību ietvaros; tiesu prakses materiāli, ar kuriem tiek identificētas un ilustrētas pastāvošās ar ceļa servitūtiem saistītās problēmas (kopumā analizēts 101 tiesas nolēmums un citi tiesu prakses dokumenti); intervija ar sertificētu mērnieku, sarunu protokols ar TM pārstāvjiem.

Izstrādājot promocijas darbu, izmantotas vairākas **pētījuma metodes**.

Vispārzinātniskās pētniecības metodes:

Ar vēsturisko metodi pētīts servitūta jēdziens un būtība, ceļa servitūta tiesiskā un praktiskā izpausme Senajā Romā un atspoguļojums mūsdienu tiesībās, analizēti zemes reformu reglamentējošo tiesību aktu pieņemšanas principi un apstākļi, to tālākā attīstība, akcentējot pieļautās nepilnības un ietekmi uz nekustamo īpašumu īpašnieku tiesiskajām attiecībām.

³³ Krueger, P., Mommsen, T. 1928. *Iustiniani Institutiones. Corpus Iuris Civilis, Editio Stereotypia Quinta Decima, Volumen Primum, Institutiones, Recognovit Paulus Krueger, Digesta, Recognovit Theodorus Mommsen, Retractavit Paulus Krueger*. Berlin: Weidmannos, 13.

Analītiskās metodes ietvaros pētīti zemes reformas laikā pieņemtie normatīvie akti, noskaidrojot, kā un kāpēc veidojās problēmas saistībā ar ceļa servitūtiem. Pētīti servitūtu nodibināšanu, grozīšanu un izbeigšanu reglamentējošie tiesību akti un to praktiskā piemērošana valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku tiesību un pienākumu savstarpējās mijiedarbības kontekstā. Kā arī analizētas Satversmes tiesas un vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumos un tiesību doktrīnā paustās atziņas pētāmā jautājuma ietvaros.

Aprakstošā metode izmantota, detalizēti pētot servitūta kā nekustamā īpašuma apgrūtinājuma, kas rada īpašuma tiesību aprobežojumus, saturu un izpausmi, ceļa servitūtu nodibināšanas kārtību un pamatus, apkopojot informāciju un pamatojoties uz izpētīto, sniedzot skaidrojumus, atklājot problēmas un piedāvājot to tiesiskos un praktiskos risinājumus.

Induktīvā metode izmantota īpašuma tiesību aprobežojumu tiesiskā regulējuma problemātikas izpētei un vispārēju secinājumu izdarīšanai.

Deduktīvā pētniecības metode izmantota, pētot nekustamā īpašuma apgrūtinājumu nodibināšanas un īpašuma tiesību aprobežojumu noteikšanas pamatus, izsakot konkrētus secinājumus.

Loģiski konstruktīvā metode – secinājumu un priekšlikumu izteikšanai.

Modelēšanas metode izmantota, izstrādājot konceptuālus risinājumus ar ceļa servitūtu saistītu aktuālo problēmu risināšanai.

Gadījuma analīze balstīta uz konkrētu gadījumu/tiesas spriedumu izvērtēšanu.

Intervija – apspriežot ceļa servitūta grafiskā attēlojuma tiesisko būtību, saturu un praktisko nozīmi ar jomas speciālistu – sertificētu mērnīeku, TM pārstāvju intervija.

Kontentanalīze izmantota jēdzienu analīzei, balstoties uz tiesību institūtu skaitu normatīvajos aktos.

Tiesību normu interpretācijas metodes:

Vēsturiskā – skaidrojot tos ekonomiskos, sabiedriskos, vēsturiskos apstākļus, kas bija pamatā likumdevēja izvēlei noregulēt sabiedriskās attiecības ar tiesību normu, lai risinātu ar ceļa servitūtiem saistītās problemātikas rašanos.

Gramatiskā – lai noskaidrotu precīzu ceļa servitūta tiesību jēdzienu un saturu no valodnieciskā viedokļa, pētot tiesību normas, kas iekļautas, piemēram, tādos likumos kā CL, BVLK, Zemesgrāmatu likums, Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums.

Sistēmiskā – tulkojot ceļa servitūtus reglamentējošās tiesību normas CL kopsakarā ar zemes reformas likumiem un citiem tiesību aktiem, kā arī Satversmi.

Teleoloģiskā – tulkojot pēc būtības ceļa servitūta tiesiskā regulējuma mērķi un noteikšanas metodes.

Promocijas darba struktūra veidota tā, lai izpildītu darba uzdevumus, sasniegtu darba mērķi un atklātu pētīto problēmu būtību. Darbs sastāv no ievada un trijām nodaļām, kas sadalītas apakšnodaļās.

Pirmajā nodaļā autore atklāj ceļa servitūta jēdzienu un analizē ceļa servitūtu tiesisko attīstību, pievēršoties seno romiešu pirmavotu izpētei, kā arī atklāj ar zemes reformas laikā noteikto ceļa servitūtu saistīto problemātiku un ietekmi uz valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interesēm. Nodaļā analizēts arī ceļa servitūta kā nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājuma un īpašuma tiesības aprobežojuma jēdzieniskais tvērums un tiesiskā izpausme. Pilnveidojot servitūta definējumu un izstrādājot jaunas definīcijas, aplūkoti arī citu valstu (Lietuvas, Igaunijas, Vācijas, Francijas, Šveices, Krievijas Federācijas, Moldovas, Ukrainas, Čehijas un Taizemes) servitūtu tiesiskā regulējuma atsevišķi aspekti.

Otrā nodaļa veltīta ceļa servitūta nodibināšanas īpatnību un praktisko problēmu atspoguļošanai ceļa servitūta nodibināšanas un izbeigšanas procesā. Atklātas ceļa servitūta nodibināšanas īpatnības, raksturoti nodibināšanas pamati un priekšnoteikumi. Viens no svarīgākajiem ceļa servitūta nodibināšanas sastāva elementiem ir ceļa servitūta teritorijas grafiskais attēlojums, tāpēc atsevišķa apakšnodaļa veltīta ceļa servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma nozīmes, satura, formas un tā izstrādes analīzei un ar to saistīto problēmu atklāšanai. Atsevišķos gadījumos ceļa servitūtu iespējams nodibināt vai izbeigt tikai ar nosacījumu, ka saņemta piekrišana no trešās ieinteresētās personas. Tāpēc promocijas darbā atklāts trešo personu tiesiskais statuss, to tiesības un viņu pieņemtā lēmuma iespējamā ietekme uz valdošā un kalpojošā nekustamo īpašumu īpašnieku interesēm. Ceļa servitūtu iespējams izbeigt uz vairākiem CL noteiktiem pamatiem, taču promocijas darbā aplūkoti tikai tie izbeigšanas pamati, ar kuriem saistāmas tiesiska un praktiska rakstura problēmas.

Trešajā nodaļā pētīti rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākās tiesas nolēmumi, vērtējot, kā tiesas piemēro un interpretē tiesību normas, lai nodrošinātu taisnīgumu un sabalansētu pušu intereses. Kā arī atspoguļotas problēmas, kādas pastāv tiesvedības procesa ietvaros pagaidu aizsardzības noteikšanas un ceļa servitūta nodibināšanas lietās. Nolēmumu pētījuma rezultātā atlasīti un analizēti kritēriji, kam tiesa piešķir nozīmi, lemjot par valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu samērīgumu un prasījumu pilnīgu vai daļēju apmierināšanu vai noraidīšanu.

Autore uzskata, ka valstī esošas tiesību sistēmas veiksmīga darbība ir atkarīga ne tikai no sakārtotas normatīvo aktu bāzes, bet arī no sociālās grupas, tautas vai cilvēku kopuma tiesiskās mentalitātes, ko ietekmē sabiedrības attīstības līmenis;³⁴ no juridiskās kultūras, ko

³⁴ Krastiņš, I. 1995. *Tiesību teorijas pamatjēdzieni*. Rīga: LU tipogrāfija, 4.

veido intelektuālais moments (tiesību zināšanas un izprašana) un likumības ievērošana;³⁵ no morālo principu nostiprināšanas jurisprudencē, kas raksturīgi dabiskām tiesībām un kas “[..] aicina un virza cilvēku uz cieņas un pienākumu izpratni, mīlestību un labvēlību [..]”.³⁶ Tāpēc autores promocijas darba saturs virzīts arī uz juridiskās kultūras attīstības veicināšanu un morālo principu nostiprināšanu sabiedrības apziņā.

Pētījuma rezultātā izdarītie secinājumi un izstrādātie priekšlikumi apkopoti tēzēs un ietverti darba beigās. Autore noteiktus priekšlikumus izstrādāja, balstoties uz normatīvisma teorijas pamatprincipiem, daļu uz funkcionālo pieeju. Tādējādi cenšoties rast balansu, izvairoties no pārāk kazuistiskiem vai pārāk elastīgiem risinājumiem. Darbs kopumā aptver 234 lappuses.

Promocijas darba pētījuma rezultāti: autore par pētījuma tēmu kopumā ir publicējusi vairākas zinātniskas publikācijas gan vietējos, gan starptautiski recenzējamos rakstu krājumos, gan arī ārvalstīs izdotos izdevumos.

Zinātniskās publikācijas:

- 1) izdevumos, kas iekļauti starptautiskajās datubāzēs *Web of Science* – 3,
- 2) izdevumos, kas iekļauti starptautiskajās datubāzēs *ERIH PLUS* – 5,
- 3) Latvijā izdotos izdevumos – 7,
- 4) ārvalstīs izdotos izdevumos – 2.

Uzstāšanās ar mutisku referātu:

- 1) starptautiskā zinātniskā konferencē – 38,
- 2) vietējas nozīmes konferencē – 4.

Publicētas tēzes:

- 1) starptautiski zinātniskās konferences ietvaros – 21,
- 2) vietējas nozīmes konferences ietvaros – 3.

Autore publicējusi arī 4 **mācību grāmatas** tālmācības studijās studējošajiem studentiem. Ar publikāciju un ziņojumu sarakstu par promocijas darba tēmu var iepazīties promocijas darba 180. lappusē.

³⁵ Krastiņš, I. 1995. *Tiesību teorijas pamatjēdzieni*. Rīga: LU tipogrāfija, 11.

³⁶ Krastiņš, I. 1998. *Tiesību doktrīnas*. 2. izd. [b.i.], 14.

1. Ceļa servitūta jēdziens un tiesiskā attīstība globālo pārmaiņu apstākļos

Mūsdienu pasaulē katrai valstij ir izveidota sava tikai tai raksturīga tiesiskā sistēma. Tiesiskā sistēma aptver: visus tiesību avotus, arī tiesību aktus, kas pieņemti (izdoti) vai kā citādi ir saistoši valstī; visas institūcijas, kas kaut kādā veidā saistītas ar tiesību normu piemērošanu [..]; visu to tiesisko attiecību kopumu, kas radies un pastāv šajā sistēmā.³⁷ Taču, neskatoties uz tiesisko sistēmu daudzveidību, kas katrā valstī veidojušās tajā valdošās kultūras, paražu, doktrinālo uzskatu, valdošo politisko uzskatu un citu faktoru ietekmē, attiecīgo valstu tiesiskās sistēmas tiek grupētas, veidojot atsevišķas tiesību saimes. Latvija ietilpst romāņu–ģermāņu tiesību saimes grupā. Šīs saimes tiesības veidojās, balstoties uz romiešu tiesību pamatiem. Ievērojams romiešu jurists Gajs norāda, ka romiešu tiesības veido tādi avoti kā likumi (*legibus*), plebiscīta lēmumi (*plebiscitis*), senāta lēmumi (*senatusconsultis*), imperatora konstitūcijas (*constitutionibus principum*), pilnvarotu maģistrātu edikti (*edictis oerum qui ius edicendi habent*), juristu viedokļi (*responsis prudentium*).³⁸ Romiešu tiesību avoti ir kļuvuši par izpētes objektu neskaitāmiem un vispusīgiem civiltiesību speciālistu pētījumiem un nozīmīgiem atklājumiem. Autores ieskatā, romiešu tiesības ir fenomēns, kas raisa interesi neskaitāmu vēsturnieku un juristu vidū. To izzināšana ir neatņemama tiesiskās realitātes un integritātes sastāvdaļa. Tāpēc promocijas darba 1.1. apakšnodaļa veltīta ceļa servitūtu juridiskās konstrukcijas seno romiešu tiesībās izpētei. Turpinājumā, 1.2. apakšnodaļā, atklāts CL dotās servitūta definīcijas saturs, uzsverot definīcijas nepilnības un pretrunas, kā arī atklāta servitūta kā īpašuma tiesību aprobežojuma būtība. Secīgi analizēta ceļa servitūta tiesiskā izpausme – servitūts kā tiesība; ceļa servitūts kā nekustamā īpašuma apgrūtinājums, kas izraisa īpašuma tiesību aprobežojumus. Savukārt noslēguma daļas 1.3. apakšnodaļā atklātas ceļa servitūtu noteikšanas īpatnības un problemātika zemes reformas laikā un to ietekme uz ceļa servitūtu tālāko attīstību un praktisko izmantošanu.

³⁷ Rezevska, D. Pamatkategorijas jeb jēdzieni. *Nacionālā enciklopēdija*. Iegūts no: <https://enciklopedija.lv/skirklis/26219> [sk. 09.06.2023.].

³⁸ Gai Institutiones or Institutes of Roman Law by Gaius. 1906. *Gai Institutiones, Commentaris Primus De Iuris, De iure civili et naturale 2 §*. Oxford: Calderon Press, B. Iegūts no: <https://archive.org/details/institutionesori00gaiuuoft/page/n63/mode/2up?q=responsis> [sk. 02.08.2023.].

1.1. Ceļa servitūta juridiskā konstrukcija seno romiešu tiesībās

Antīkās vēstures speciālists *Dr. hist.* Harijs Tumans, raksturojot romiešu antīkās kultūras mantojumu, piemin kādu zināmu izteicienu: romieši iekaroja pasauli trīs reizes – pirmo reizi ar ieročiem, otro ar kristietību un trešo ar tiesībām.³⁹ Neapšaubāmi, tas ir fakts, kas nav jāpierāda, jo seno romiešu un mūsdienu tiesību paralēles ir acīmredzamas. Mūsdienu tiesību normu par servitūtiem satura izpratni veicina tajās ietverta tiesisko ideju senromisko pirmsākumu apzināšana un analīze. Līdz šim romiešu tiesību pētnieki (*H. Dernburgs (H. Dernburg)*;⁴⁰ *J. Barons (Ю. Барон)*;⁴¹ *Valters G. Robillards (Walter G. Robillard)*, *Kurts M. Brauns (Curtis M. Brown)*, *Donalds A. Vilsons (Donald A. Wilson)*;⁴² *Viljams Varviks Buklands (William Warwick Buckland)*, *Arnolds Dunkans Makneirs Barons Makneirs (Arnold Duncan McNair Baron McNair)*;⁴³ *Ferdinands Makeldejs (Ferdinand Mackeldey)*⁴⁴ u. c.) snieguši vispārēju ieskatu par servitūta institūtu, atsevišķi nepētot ceļa servitūta institūtu romiešu tiesībās. Tāpēc autore sadarbībā ar romiešu tiesību pētnieku *Dr. iur.* Allaru Apsīti pievērsās ceļa servitūta (*via*) institūta tiesiskā regulējuma izpētei tieši romiešu tiesību pirmavotos. Pētījuma gaitā veikta tā sauktās Justiniāna kodifikācijas (pazīstama arī ar nosaukumu *Corpus Iuris Civilis*) daļās *Codex Iustinianus* (Justiniāna kodekss, 534. AD),⁴⁵ *Digesta seu Pandectae* (Sakārtojums vai sakopojums, 533. AD)⁴⁶ un *Institutiones sive elementa* (Institūcijas jeb elementi, 533. AD)⁴⁷ ietvertās informācijas izpēte un analīze ar mērķi detalizēti atspoguļot ceļa servitūta tiesisko regulējumu romiešu tiesībās, atklājot tā īpatnības, kā arī vērst uzmanību uz kopīgām un atšķirīgām iezīmēm romiešu un mūsdienu tiesībās. Jāatzīmē, ka atsevišķi citāti rakstīti oriģinālvalodā (latīņu) kopā ar to latvisko tulkojumu. Tulkojums veikts, pēc iespējas saglabājot oriģinālā teksta izteiksmes un gramatiskās īpatnības, stilu un teikumu konstrukciju. Tāpēc dažviet var būt apgrūtināta teksta uztveramība. Iekavās un/vai slīprakstā esošais teksts ir latīņu valodā.

³⁹ Tumans, H. 2001. Antīkā temīda mūsdienu kontekstā. *Antiquitas viva. Studia Classica*. Rīga. Iegūts no: <http://blogi.lu.lv/harijs/tag/romiesu-tiesibu-vesture/> [sk. 11.01.2023.].

⁴⁰ Dernburg, H. and Sokolowski, P. 1912. *System des Römischen Rechts. Der Pandekten*. 8. Aufl. Berlin: Verlag von H. W. Müller. § 216, 456.

⁴¹ Барон, Ю. 2005. *Система римского гражданского права*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс. § 168, 435.

⁴² Robillard, W. G., Brown, C. M., Wilson, D. A. 2003. *Brown's Boundary Control and Legal Principles. Fifth Edition*. John Wiley&Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 196.

⁴³ Buckland, W. W., McNair Baron McNair, A. D. 1952. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. Cambridge At The University Press. 139 utt.

⁴⁴ Mackeldey, F. 1833. *Handbook of the Roman Law*. T.&J.W. Johnson&Co., Philadelphia, 242, 258.

⁴⁵ Krueger, P. 1906. *Corpus Iuris Civilis. Editio Stereotypia Octava, Volumen Secundum, Codex Iustinianus, Recognovit P. Krueger*. Berlin: Weidmannos, 141, 142.

⁴⁶ Krueger, P., Mommsen, T. 1928. *Iustiniani Digesta, Corpus Iuris Civilis. Editio Stereotypia Quinta Decima, Volumen Primum, Institutiones, Recognovit P. Krueger, Digesta, Recognovit T. Mommsen, Retractavit P. Krueger*. Berlin: Weidmannos, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 741.

⁴⁷ *Ibid.*, 13.

Seno romiešu tiesības ir unikālas ar to, ka gadsimtu gaitā aktualitāte nav zudusi. Vērtējot seno romiešu izstrādātos tiesiskos principus, *Dr. iur. A. Apsītis* norāda, ka tie ir izrādījušies tik veiksmīgi, ka joprojām atrodas Rietumu un nu jau arī visas globalizētās pasaules privāto tiesību pamatā. *Dr. iur. A. Apsītis* konstatē, ka tiesību normu recepcijas un vēsturiskās attīstības gaitā tie pārņemti arī Latvijas Republikas normatīvajos aktos, un atzīmē, ka Latvijas Republikas 1937. gada Civillikumā redzama visai tieša romiešu privāttiesību ietekme.⁴⁸ Viens no šādas ietekmes uzskatāmiem piemēriem – romiešu servitūtu (*servitutes* – lat.), cita starpā ceļa servitūta (*via*) institūta, tiesiskās reglamentācijas principu recepcija jeb pārņemšana Civillikuma III. daļā “Lietu tiesības”.⁴⁹ Romiešu tiesībās izveidotais ceļa servitūta nodibināšanas, lietošanas un izbeigšanas tiesiskais regulējums pēc būtības un satura konceptuāli saglabājies līdz pat mūsdienām un modernā nekustamo īpašumu tirgus attīstības rezultātā paradoksāli joprojām nav zaudējis aktualitāti. Taču ir īpatnības, kas raksturīgas tikai romiešu tiesiskajam regulējumam un CL nav pārņemtas. Lai to atspoguļotu, turpinājumā autore sniegs ieskatu jau pieminētā pētījuma “Ceļa servitūta (*via*) institūts romiešu tiesībās”⁵⁰ rezultātos.

Ceļa servitūta institūta vispārējs raksturojums. Romiešu tiesībās ceļa servitūts (*via*) piederēja t. s. reālservitūtiem, kas atšķirībā no otras romiešu tiesībās pastāvējušas servitūtu grupas – personālservitūtiem – tika dibināti par labu nevis kādām fiziskām personām, bet gan atsevišķiem nekustamiem īpašumiem (D 8.3.34. pr.) – “Servitūti vai [nu] personu-personāl[servitūti] ir (*Servitutes aut personarum sunt*) kā lietošanas [servitūts] un lietošanas un augļu ievākšanas servitūts-uzufrukts (*ut usus et usus fructus*), vai [nu] reāl[servitūti]-lietu [servitūti] (*aut rerum*) kā servitūti lauku saimniecību-īpašumu (*ut servitutes rusticorum praediorum*) un pilsētu [servitūti] (*et urbanorum*)” (D 8.1.1.). Romiešu tiesībās lietojuma servitūts tika iedalīts divās grupās. Lietojuma tiesība tikai personisko vajadzību apmierināšanas nolūkā tika apzīmēta ar jēdzienu *usus*. Lietojuma tiesība kā tiesība iegūt no lietas visus iespējamus labumus (augļus) – kā *usus fructus*.⁵¹ Respektīvi, ceļa servitūts (*via*) bija viens no t. s. lauku reālservitūtiem (*servitutes praediorum rusticorum*) (skat. I 2.3. pr., D 8.1.1., D 8.3.1. pr. etc) un garantēja publiskam ceļam (*via publica*) nepieguloša zemes gabala īpašnieka tiesības lietot braucamo ceļu pār kaimiņos esošo citam īpašniekam piederošu (tiesības uz cita lietu – *iuria in re aliena*) zemes gabalu, šādi sniedzot piekļuvi publiskajam ceļam, kura izmantošanas tiesības nevienam liegt nevarēja (C 3.34.11.).

⁴⁸ Apsītis, A. 2021. *Ekonomisko resursu apvienošana romiešu tiesībās*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 8.

⁴⁹ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*, 44. 1130.–1259., 1156.–1161. pants.

⁵⁰ Apsītis, A., Dinsberga, J. 04.01.2022. Ceļa servitūta (*via*) institūts romiešu tiesībās. *Jurista Vārds*. 1 (1215), 25–32.

⁵¹ Rozenfelds, J. 2015. Lietu tiesību objekti Rights in rem. *Juridiskā zinātne / Law*. 8. 22–42. ISSN 1691-7677. Iegūts no: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Jurid-zin-8.pdf [sk. 26.05.2023.], 24.

Tādējādi kaimiņam nebija tiesību šķērsot (iet vai pārbraukt) svešu zemi, ja nebija nodibināts attiecīgs servitūts – “Caur lauku-īpašumu patiesi svešu-cita (*Per agrum quidem alienum*), kurš [ar] servitūtu nav apgrūtināts (*qui servitutum non debet*), iet vai [jūga lopu] braukt/[lopus] dzīt-vadīt kaimiņam nav nemaz atļauts (*ire vel agere vicino minime licet*): lietot tomēr publisko ceļu nevienam likumīgi-taisnīgi [ne] aizliedz (*uti autem via publica nemo recte prohibetur*)” (C 3.34.11.). No minētā secināms, ka jau romiešu tiesībās īpaša vieta bija atvēlēta zemes īpašnieka īpašuma tiesību aizsardzībai, jo brīva pārvietošanās pa cita īpašnieka zemi nebija atļauta.

Attiecībā uz lauku īpašumiem (*Rusticorum praediorum*) varēja tikt nodibināti vairāki sauszemes loģistikas vajadzību risināšanai piemēroti reālservitūti jeb tiesības (*iura*): kājceļiņa jeb takas (*iter*) servitūts, [lopu] dzīšanas jeb vadīšanas (*actus*) servitūts, ceļa (*via*) servitūts⁵² (skat. ¹ 2.3. pr., D 8.3.1. pr.) (*Rusticorum praediorum iura sunt haec: iter, actus, via* (I 2.3. pr.) / *Servitutes rusticorum praediorum sunt hae: iter actus via* (D 8.3.1. pr.)).

Kājceļiņš jeb taka (*iter*) deva tiesības šķērsot (*ius eundi*) apgrūtināto īpašumu ar kājām (*ambulandi homini*), bet nedeva tiesības dzīt jeb vadīt (*agendi*) pa to jūga lopus (*iumentum*) vai transporta līdzekli (*vehiculum*) (*Iter est ius eundi ambulandi homini, non etiam iumentum agendi* (D 8.3.1. pr.) / *Iter est ius eundi, ambulandi homini, non etiam iumentum agendi vel vehiculum* (I 2.3. pr.)). Tomēr kājceļiņa-takas servitūts deva tiesības pārvietoties arī jāšus – zirga mugurā (*.. qua quis pedes vel eques commeare potest*) (D 8.3.12.). Var šķīst, ka tiesībās vērojama nekoncekvence saistībā ar lopu dzīšanu un jāšanu, jo zirgs ir lops, uz kuru būtu attiecināms aizliegums. Taču, autores ieskatā, senie romieši piešķīra zirgam noteiktu statusu atkarībā no situācijas – vai nu zirgs kalpoja kā pārvietošanās līdzeklis, vai kā lauksaimniecībā izmantojams lops. Tāpat par kājām iešanu tika uzskatīta kāda cilvēka transportēšana citu nestā krēslā vai nestuvēs (*Qui sella aut lectica vehitur, ire ..*) (D 8.3.7. pr.).

Ar [lopu] dzīšanas jeb vadīšanas (*actus*) servitūtu saprata tiesības dzīt jeb vadīt (*ius agendi*) pār apgrūtināto īpašumu jūga lopus jeb transportēšanas darbos izmantotus dzīvniekus (*iumentum*), vai transporta līdzekļus, piekabināmo inventāru (*vehiculum*). (*Actus est ius agendi vel iumentum vel vehiculum* (D 8.3.1. pr.) / *Actus est ius agendi vel iumentum vel vehiculum* (I 2.3. pr.)). Tādējādi tas, kuram piederēja [lopu] dzīšanas tiesības-servitūts, varēja gan ratus vadīt, gan jūga lopu braukt (*Qui actum habet, et plostrum ducere et iumenta agere potest*) (D 8.3.7. pr.). Bija atļauta gan ganāmpulka šķērsošana, gan transportlīdzekļa vadīšana (*.. et armenta traicere et vehiculum ducere liceat*) (D 8.3.12.).

⁵² Atbilstoši šai seno romiešu iedibinātai legālai tradīcijai mūsdienu CL ietverta norma par ceļa servitūtu, ar kuru “var piešķirt tiesību: 1) uz kājceļu, 2) uz lopu ceļu un 3) uz braucamo ceļu”. Sk. CL 1156. pantu.

Lopu dzīšanas tiesībās (*actum*) tika ietvertas arī kājceļiņa tiesības, kuras varēja izmantot pat bez jūga dzīvnieka klātbūtnes (*sine iumento*), savukārt kājceļiņa (*iter*) tiesības lopu dzīšanas (*actum*) tiesības neietvēra (I 2.3. pr.). Turklāt tika īpaši uzsvērts, ka abos gadījumos – gan kājceļiņa-takas servitūta, gan [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūta izmantotājiem – nav tiesību vilkt pār apgrūtināto īpašumu smagākas kravas – akmeņus, baļķus (*.. trahendi lapidem aut tignum neutri eorum ius est* (D 8.3.7. pr.)), šādi riskējot nodarīt īpašumam nopietnākus bojājumus. Atšķirībā no romiešu tiesībām CL smagumu ierobežojošas normas nesatur, tāpēc starp valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekiem dažkārt rodas strīdi par pārāk lielu un smagu transportlīdzekļu pārvietošanos pa servitūta ceļu. Tāpēc, ja kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam ir pretenzijas, šāds smaguma ierobežojums ir jānosaka līgumā. Taču ne vienmēr līguma slēgšanas brīdī nekustamo īpašumu īpašnieki paredz, ka strīds varētu rasties saistībā ar smagu kravu pārvadāšanu. Ja ierobežojums būtu iekļauts likumā, iespējams, no strīdiem varētu izvairīties.

Tātad ceļa servitūts (*via*) nozīmēja apgrūtinātā īpašuma šķērsošanas tiesības (*ius eundi*), braucot rātos vai zirga mugurā, tiesības dzīt jeb vadīt pār to jūga lopus (*ius agendi*), tiesības vilkt (*ius trahendi*) priekšmetus un tiesības kājām iet (*ius ambulandi*).

Ceļa servitūta absolūtais, liettiesiskais raksturs. Kā lauku reālservitūts, reiz nodibināts, ceļa servitūts bija saistošs arī nākamajiem apgrūtinātās zemes īpašniekiem (piem., zemi atsavinot) (D 8.1.19., D 8.1.20., C 3.34.3.) – kā lietu tiesība bija piesaistīts attiecīgajam īpašumam (C 3.34.13.) – “tāpēc, ka ne personas, bet saimniecības-lauku īpašumus [reālservitūti] saista (*.. quoniam non personae sed praedia deberent*)” (D 8.3.34. pr.).

Respektīvi, kad īpašums īpašumam kalpoja, pārdodot arī īpašumam servitūti sekoja (*Cum fundus fundo servit, vendito quoque fundo servitutes sequuntur*) (D 8.4.12.). Jo, nesot to pašu nastu, servitūts spēja pāriet uz pircējiem tāpat kā pati saimniecība (*cum eodem onere preferendae servitutis transire ad emptores eadem praedia posse*) (C 3.34.3.). Zemi atsavinot, tā automātiski, bez īpašas vienošanās tika atsavināta kopā ar visiem tai uzkrautajiem servitūtiem. Tam īpašumam, kuru kāds pārdeva, servitūts bija saistošs pat tad, ja pēc servitūta nebija faktiskas vajadzības (*Ei fundo, quem quis vendat, servitutem imponi, et si non utilis sit ..*) (D 8.1.19.). Tas saglabājās, arī zemi ieķīlājot (D 8.1.16.), konfiscējot par labu valstij (D 8.3.23.2.), zemes īpašniekam mirstot vai nonākot verdzībā (D 8.6.3.), arī zemes ļaunticīga valdījuma gadījumā (D 8.6.24.).

Ja īpašums tika ieķīlāts (nodots rokas ķīlā⁵³), arī ķīlas ņēmējam bija tiesības uz servitūta aizsardzību. Tam, kurš rokas ķīlā nekustamu īpašumu saņēmis, nebija netaisnīgi tiesības uz

⁵³ **Rokas ķīla** (*pignus*) – termins apzīmē gan konkrētu lietu, ko parādnieks nodevis kreditoram kā kādas saistības lietisku nodrošinājumu, gan arī atbilstošo līgumu, pēc kura nodrošinājums dots. Nosaukums cēlies no

likumīgu petīciju servitūta tiesību aizsardzībai piešķirt (*Ei, qui pignori fundum accepit, non est iniquum utilem petitionem servitutis dari*) (D 8.1.16.). Līdzīgi kā viņam pienācās tiesības uz petīciju paša īpašuma piedzīšanai (*.. sicuti ipsius fundi utilis petitio dabitur*) (D 8.1.16.). Kā Senajā Romā, tā arī Latvijā jebkurš ķīlas ņēmējs ir ieinteresēts ieķīlātās lietas saglabāšanā un tās saimnieciskās vērtības paaugstināšanā, tāpēc arī šim subjektam noteiktos apstākļos būtu pamats piešķirt tiesības patstāvīgi īstenot intereses saistībā ar ceļa servitūtiem. Modelējot šādas tiesības pastāvēšanas iespējamo tiesisko izpausmi mūsdienās, autore uzskata, ka tam būtu praktiska nozīme un šo tiesību pastāvēšana, iespējams, nodrošinātu ne tikai ķīlas ņēmēja tiesību, bet arī nekustamā īpašuma īpašnieku interešu efektīvu nodrošināšanu.

Ja kalpojošais, ar servitūtu apgrūtinātais īpašums vai tas īpašums, kuram servitūts piekrita, valdošais īpašums, bija publiskojams – konfiscējams par labu valstij, abos gadījumos servitūti turpinājās, saglabājās, jo katrs publiskotais, par labu valstij konfiscētais īpašums palika savā iepriekšējā stāvoklī (*Si fundus serviens vel is cui servitus debetur publicaretur, utroque casu durant servitutes, quia cum sua condicione quisque fundus publicaretur*) (D 8.3.23.2.).

Arī tad, ja valdošais īpašums tika sadalīts un atsavināts pa daļām, tam par labu reiz nodibināts ceļa servitūts saglabājās – tiesības uz servitūtu pārgāja uz atsevišķajām daļām: “Jebkurš servitūts īpašumam pienācīgais, visām tā daļām pienācīgs (*Quaecumque servitus fundo debetur, omnibus eius partibus debetur*): un tātad, kaut gan [īpašums] pa daļām pārdots (*et ideo quamvis particulatim venierit*), visām daļām servitūts seko atbilstoši (*omnes partes servitus sequitur et ita*), un katrs [no attiecīgo daļu īpašniekiem] tiesīgs [tiesā] prasīt sev tiesības uz šķērsošanu (*ut singuli recte agant ius sibi esse eundi*).” (D 8.3.23.3.) H. Dernburgs (*H. Dernburg*)⁵⁴ un J. Barons (*Ю. Барон*),⁵⁵ pētot romiešu tiesības, skaidroja, ka servitūtus varēja nodibināt īpašuma dalīšanas procesā, zemes gabala reālās sadales rezultātā, kad ar reālservitūtu tika apgrūtināta viena zemes gabala daļa par labu otram zemes gabalam.

Kaut arī servitūts saglabājās (“Ja tomēr īpašums, kuram servitūts pienākas, noteiktos nogabalos starp vairākiem īpašniekiem sadalīts ir (*Si tamen fundus, cui servitus debetur, certis regionibus inter plures dominos divisus est*), kaut gan visām daļām servitūts piekrit (*quamvis omnibus partibus servitus debeatur*)”), tomēr to jaunizveidoto zemes gabalu īpašniekiem, kuru zemes gabali ar kalpojošo īpašumu kopīgu robežu neveido (“kuriem kalpojošajam īpašumam nepieguļošās daļas pieder (*qui servienti fundo non proximas partes habebunt*)”), nokļūšanai līdz kalpojošajam īpašumam vajadzīga šķērsojamo zemes gabalu īpašnieku piekrišana –

vārda *pugnus* – dūre. Vairāk sk. D 13.7 tit., D 20.1-6 tit., C 8.13-32 tit., sk. arī: Berger, A. 1953/1991. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. Philadelphia: The American Philosophical Society, 630.

⁵⁴ Dernburg, H. und Sokolowsk, P. 1912. *System des Römischen Rechts. Der Pandekten*. 8. Aufl. Berlin: Verlag von H. W. Müller, § 216, 456.

⁵⁵ Барон, Ю. 2005. *Система римского гражданского права*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, § 168, 435.

faktiski, bija nepieciešama jaunu servitūtu nodibināšana (D 8.3.23.3.). CL šis regulējums guvis atspoguļojumu 1153. un 1154. pantā.

Ceļa servitūta nodibināšana. Servitūtu varēja nodibināt uz vienošanās – pakta, kontrakta (stipulācijas) – vai testamenta pamata (I 2.3.4., D 8.1.5. pr., C 3.34.3.).

Ja kāds vēlējās kaimiņam par labu kādu tiesību nodibināt, ar paktiem un stipulācijām⁵⁶ to izpildīt vajadzēja (*Si quis velit vicino aliquod ius constituere, pactionibus atque stipulationibus id efficere debet*) (I 2.3.4.). Varēja arī testamentā jebkurš mantinieku savu nolemt, ka jāpieļauj viņam caur nekustamo īpašumu viņa kājām iet un lopus dzīt-vadīt (*potest etiam in testamento quis heredem suum damnare .. ut patiatur eum per fundum ire, agere ..*) (I 2.3.4.). Tika norādīts, ka ceļa servitūts, kājceliņa-takas servitūts, [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūts ar gandrīz tādiem pašiem paņēmieniem tiek nodibināti, [ar] kādiem arī lietošanas un augļu ievākšanas servitūtu (uzufuktu) nodibina (*Via iter actus .. isdem fere modis constituitur quibus et usum fructum constitui*) (D 8.1.5. pr.). Tāpat tika norādīts, ka, ja ievērotas visas nepieciešamās formalitātes – ja tas viss iepriekš izdarīts, kas servitūtu nodibina, [tad] vajag saglabāt-aizsargāt to, par ko panāktas vienošanās starp kontrahentiem (*.. si ea praecesserint, quae servitutum constituent: tueri enim placita inter contrahentes debent*) (C 3.34.3.).

Tā, piemēram, ceļa servitūta tiesības, tāpat kā citas uz nekustamo īpašumu attiecināmas tiesības, varēja no zemes īpašnieka nopirkt (*Quotiens via aut aliquid ius fundi emeretur*). Nopirkto servitūta tiesību nodošanas procedūra bija veicama analogiski valdījuma nodošanai – tāpat kā nododot-pieņemot valdījumu (*.. pro traditione possessionis accipiendum esse ..*) (D 8.1.20.). Kā motivācija servitūta nodibināšanai cita starpā varēja kalpot arī nākamā valdošā zemes gabala īpašnieka maksājums nākamā kalpojošā zemes gabala īpašniekam – faktiskā servitūta nopirkšana. Tomēr maksāšana par jau nodibināta servitūta izmantošanu paredzēta netika. No romiešu pirmavotiem gūtā informācija par iespēju nopirkt no zemes īpašnieka ceļa servitūta tiesību atzīstama par nozīmīgu mūsdienu ceļa servitūta institūta izpēti sakarā. Jo CL jautājums par ceļa servitūta tiesības iegūšanu par samaksu nav regulēts. Arī praksē pētījumu ir maz un autoru viedokļi ir nenoteikti vai pat pretrunīgi. Autore jau 2006. gadā⁵⁷ un 2007. gadā⁵⁸ pētīja un savos zinātniskajos rakstos analizēja jautājumu par maksas noteikšanu par ceļa servitūtu, secinot, ka kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam ir tiesības pieprasīt maksu par ceļa servitūta lietošanu. 2021. gadā apjomīgu pētījumu šī jautājuma ietvarā veicis

⁵⁶ **Stipulācija** (*stipulatio*) jeb **verbālkontrakts** – verbālsaistība (*verborum obligatione*) bija līguma veids, kas paredzēja saistības nodibināšanu ar īpašu mutvārdu formulu izrunāšanu. Vairāk sk. I 3.15 tit.; D 45.1 tit.

⁵⁷ Dinsberga, J. 2006. Maksas noteikšana par servitūta ceļa lietošanu. *Administratīvā un kriminālā justīcija*. Latvijas Policijas akadēmija. 4 (37), 50–54. ISSN 1407-2971.

⁵⁸ Динсберга, И. 2007. Определение платы за использование дорожного сервитута. *Международный научно-практический правовой журнал Закон и жизнь*. 6 (187), 36–40. ISSN 1810-3081.

AT tiesnesis Erlens Kalniņš,⁵⁹ konstatējot, ka par ceļa servitūta nodibināšanu ir tiesības pieprasīt maksu. Taču romiešu tiesību pirmavoti atklāj būtisku faktu, ka senie romieši prasīja maksu nevis par jau nodibinātu servitūtu, bet par nodibināma ceļa servitūta tiesības iegādi.

Tā kā servitūta lietošanu uzskatīja par bezķermenisku lietu tiesību, reālservitūtu nevarēja nodibināt uz ieilguma pamata – sakarā ar ilgstošu lietošanu⁶⁰ (*Servitutes praediorum rusticorum etiamsi corporibus accedunt, incorporales tamen sunt et ideo usu non capiuntur*) (D 8.1.14. pr.). Turklāt kā papildu arguments minētajā sakarībā tika norādīts uz servitūtu specifisko dabu – jo tādi ir servitūti, ka nepieļauj noteiktu nepārtrauktu valdījumu, neviens patiešām tik pastāvīgi, tik nepārtraukti kājām iet nevar, ka nevienu brīdi valdījums, viņa pārtraukts, nav redzams (*quia tales sunt servitutes, ut non habeant certam continuamque possessionem: nemo enim tam perpetuo, tam continenter ire potest, ut nullo momento possessio eius interpellari videatur*) (D 8.1.14. pr.). Tātad, neskatoties uz to, ka persona ilglaicīgi lietoja servitūtu, tas nekalpoja par pamatu servitūta nodibināšanai. Arī CL šādu servitūta nodibināšanas pamatu nesatur. Piemēram, Civillietu tiesu kolēģija atzīst, ka “lietojums pats par sevi nenodibina servitūta valdījuma tiesību. [...] faktiskajam lietojumam ir nozīme, lemјot jautājumu par servitūta nodibināšanu. [...] faktiskais lietojums ir vērā ņemams apstākļis, kas liecina par nepieciešamību nodibināt servitūtu par labu [...] prasītājam piederošajiem nekustamajiem īpašumiem”.⁶¹ Šāda tiesas atziņa jau stabili nostiprinājusies Latvijas tiesu praksē.

Tika norādīts, ka saskaņā ar likuma nosacījumiem (“[no] paša patiesi likuma (*ipso quidem iure*)”) servitūtus nevar nodibināt ar kādu atliktu vai uz kādu laikā ierobežotu termiņu (“nedz no laika (*neque ex tempore*), nedz līdz laikam (*neque ad tempus*)”) vai padarot atkarīgu to spēkā esamību no kāda nosacījuma izpildīšanās vai kāda stāvokļa iestāšanās (“nedz atkarīgus [no] nosacījuma (*neque sub condicione*), nedz līdz noteiktu noteikumu/stāvokli [sasniedz] (*neque ad certam condicionem*)”) (tā, piemēram, “tik ilgi, cik gribēšu-vēlēšos) (*verbi gratia quamdiu volam*)”). Tomēr, ja, slēdzot līgumu-paktu par servitūta nodibināšanu, šādi noteikumi bija pielīgti, tas varēja kalpot par saistošu ierunu (*exceptio*)⁶² pret oponenta prasījumu attiecībā

⁵⁹ Kalniņš, E. 16.03.2021. Piespiedu servitūtu nodibināšana pret atlīdzību. *Jurista Vārds*. 11 (1173), 19–31.

⁶⁰ Agrīnās romiešu tiesības esot pieļāvušas lauku reālservitūtu nodibināšanu arī uz noilguma pamata (t. s. *usucapio servitutis*), tomēr vēlāk šāda prakse aizliegta – ar t. s. *LEX SCRIBONIA* (ap 50. p.K.) sk. arī Berger, A. 1953/1991. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. Philadelphia, The American Philosophical Society, 559, 753.

⁶¹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2015. gada 30. marta spriedums lietā Nr. C33379412. Atrodas Rīgas apgabaltiesas arhīvā / autores arhīvā.

⁶² **Ieruna** (*exceptio*) bija savdabīgs procesuāls instruments romiešu tiesas procesā. Tika paredzēta atbildētāja aizsardzībai gadījumos, kad prasītāja (*actor*) celtais prasījums (*actio*) ir it kā formāli taisnīgs un pamatots (*iusta sit*), bet konkrētajā situācijā ir pret atbildētāju netaisnīgs (*iniqua sit*) (I 4.13. pr.) Vairāk sk. I 4.13 tit.; D 44.1 tit.; C 7.40 tit.; C 8.35 tit., sk. arī Berger, A. 1953./1991. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. Philadelphia, The American Philosophical Society, 458.

uz tiesībām servitūtu izmantot (D 8.1.4. pr.). Pretēji romiešu tiesībās noteiktajam no CL 1237. panta izriet, ka ceļa servitūts var tikt nodibināts uz noteiktu termiņu vai termiņš var tikt saistīts ar kāda atceļoša nosacījuma iestāšanos. Šā brīža CL noteikto regulējumu nosaka funkcionālā nepieciešamība un tas atbilst mūsdienu laikmeta īpatnībām.

Nedrīkstēja nodibināt servitūtu, kas traucētu cita jau esoša servitūta izmantošanu. Tā, piemēram, avotos atrodama norāde uz neiespējamību piešķirt ūdensvada servitūtu caur to pašu vietu, kur kādam jau piešķirts ceļa servitūts (*Per quem locum viam alii cessero, per eundem alii aquae ductum cedere non potero*) (D 8.3.14.).

Vairumā gadījumu ceļa servitūta nodibināšanai netraucēja kalpojošo īpašumu šķērsojoša publiskā upe (*flumen publicum*). Ja vien tā bija pārejama bez peldlīdzekļu izmantošanas, servitūta ceļa maršrutu varēja virzīt, cita starpā, arī pāri upei: “Upei iejaucoties, ceļa servitūtu izveidot-noteikt var, ja [upi] vai [nu] ejot, braslā pārbrienot, šķērsot var, vai tiltam esot (*aut pontem habeat*).” (D 8.3.38.)

Ja upes šķērsošanai bija nepieciešami papildu peldlīdzekļi, situācija tika vērtēta kā atšķirīga: “citādi [ir], ja [upei vajag ar] pontonlaivām pāri vest (*pontonibus traicitur*)”.

Kaut arī viņpus publiskajai upei turpinājās tā paša īpašnieka zeme, servitūta ceļa turpināšanai pienācās veikt atsevišķu servitūta nodibināšanu. Ja šī formalitāte tika ievērota, arī upes pretējā pusē servitūta ceļš turpinājās: “Nešķiet pārtraukts servitūts, kaut gan vidū tā paša īpašnieka saimniecībai publiskā upe iejaucas.” (D 8.3.38.) Avotos šāda situācija ilustrēta ar šādu piemēru: “Ja tava saimniecība (*praedia*) manai kaimiņos būtu, pēc tam upe, pēc tam Ticija saimniecība, pēc tam publiskais ceļš (*via publica*), uz kuru kājceliņa-takas [servitūtu] manu iegūt vēlos, apsverot, nav nekas, [kas] aizliegtu tev man ceļa servitūtu dot līdz pat upei, pēc tam Ticijam līdz pat publiskajam ceļam.

Tomēr redzam, patiesi – un ja tu tai saimniecībai īpašnieks būtu, kura aiz upes šaipus publiskajam ceļam ir, tas pats likums lai ir (*idem iuris sit*).” (D 8.3.38.) Šī ir romiešu tiesībām raksturīga iezīme, kura mūsdienās normatīvajos aktos nav guvusi tiesisko atspoguļojumu.

Tika norādīts, ka ceļa servitūts parasti beidzoties, vai nu pilsētu sasniedzot (*civitate tenus*), vai turpinoties līdz pat publiskajam ceļam (*viam publicam*) vai līdz pat upei (*flumen*), kurā ar pontonlaivām pāri ved (*pontonibus traiciatur*), vai līdz pat citai tā paša īpašnieka saimniecībai, kuram par labu servitūts nodibināts (D 8.3.38.).

Ceļa servitūta nodibināšana kopīpašuma vai sabiedrības līguma gadījumā. Ja ar servitūtu aprūtināmais īpašums atradās vairāku personu kopīpašumā, servitūta nodibināšanai vajadzēja visu kopīpašnieku piekrišanu: “Caur īpašumam (*fundum*), kas vairākiem [kopīpašumā] ir, [kājām] šķērsošanas, [lopu] dzīšanas tiesības man var būt atsevišķi cedētas-nodotas (*separatim cedi*). Tāpēc, noteikti spriežot, ne citādāk man iestāties tiesībās, kā [vien]

ja visi [tās] cedē un pēdējais-jaunākais tad cedējums pa virsu/kā augšējais visus [pārējos] apstiprina.” (D 8.3.11.)

Turklāt, kamēr notika servitūta nodibināšanas process, piekrišanu jau devušie kopīpašnieki to vairs atsaukt nevarēja: “[..] un pirms, kamēr pēdējais cedējis, tie, kas [agrāk] pirms [tam] cedējuši, aizliegt lietot cedētās tiesības nevar (*eos, qui antea cesserunt, vetare uti cesso iure non posse*).” (D 8.3.11.)

Līdzīgi, ja starp apgrūtināmā īpašuma īpašniekiem bija noslēgts sabiedrības līgums (*societas*)⁶³, servitūta nodibināšanai bija nepieciešama visu sabiedrības biedru piekrišana: “[Tikai] vienam no biedriem īpašumā kopīgajā atļaujot [servitūta] tiesības [kājām] iet, [lopus] dzīt-vadīt, nekas [ne]darbojas/nav spēkā (*Unus ex sociis fundi communis permittendo ius esse ire agere nihil agit*).” (D 8.3.34. pr.)

Tāpat arī servitūta tiesību iegūšanai-nodibināšanai par labu kādam kopīgam īpašumam bija vajadzīga visu sabiedrības biedru (vai to kopēja pārstāvja) dalība pie attiecīgā līguma slēgšanas: “Ja [tikai] viens no [sabiedrības] biedriem stipulē par kājceliņa-takas [servitūtu] uz kopējo īpašumu, nederīga ir stipulācija (*inutilis est stipulatio*), bet, ja visi stipulē vai [to] kopējais vergs (*sed si omnes stipulentur sive communis servus*), katrs no biedriem [var] sev [tiesības] dot [kājceliņa-takas] tiesības pieprasīt, jo šādi dot [kājceliņa-takas tiesības] viņiem [visiem] var.” (D 8.3.19.)

Tāda pati kārtība pastāvēja arī attiecībā uz līdzmantiniekiem: “Ja stipulēt ceļa servitūtu vairāki mantinieki-līdzmantinieki (*plures heredes*) atsakās, nederīga lai stipulācija kļūst (*inutilis stipulatio fiat*).” (D 8.3.19.)

Senajā Romā, tāpat kā CL, darbojas viens un tas pats princips – rīcībai ar kopīpašumā esošu lietu nepieciešama visu kopīpašnieku piekrišana. Tas ir gan loģiski, gan pamatoti, jo neatkarīgi no tā, cik liela daļa no kopīpašuma katram kopīpašniekam pieder, lēmumu pieņemšanā visi ir vienlīdzīgi. Taču seno romiešu tiesībās izceļama viena īpatnība, kas nav pārņemta un akcentēta CL, t. i., piekrišanu jau devušajam kopīpašniekam nav tiesību piekrišanu atsaukt, ja servitūta nodibināšanas process bija uzsākts. Autores skatījumā, šāds regulējums romiešu tiesībās kalpoja kā tiesiskās stabilitātes un noteiktības nodrošinājums, kas iztrūkst mūsdienās. Promocijas darba 2.1.3. apakšnodaļa veltīta trešo personu tiesiskajam statusam un tiesībām ceļa servitūta nodibināšanas vai izbeigšanas procesā. Līdz ar to autore ir pieskārusies arī jautājumam par kopīpašnieku piekrišanas došanu un atsaukšanu, kur būtiska loma ir romiešu pirmavotu pētījuma rezultātā izdarītai atklāsmei par neiespējamību jau doto piekrišanu atsaukt.

⁶³ Apsītis, A. 2020. *Ekonomisko resursu apvienošana romiešu tiesībās*. Zinātniskā monogrāfija. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 66.

Nebija iespējama ceļa servitūta nodibināšana uz kopīpašuma atsevišķām domājamajām daļām: “Uz daļu [no] īpašuma-īpašumtiesībām servitūtu iegūt nevar, [tas] vispārēji pieņemts/[no iepriekšējām paaudzēm mums] nodots. Uz daļu arī nedz ar legātu novēlēt, nedz atsaukt-atņemt ceļa servitūtu var, un, ja tas [tomēr] izdarīts ir, [nav] nedz legāts, nedz atsaukums derīgs/spēkā esošs.” (D 8.1.11.) “Pa/attiecībā uz [domājamajām] daļām nedz iegūt nedz izmantot/uzspiest servitūtus varam (*per partes nec adquiri nec imponi servitutes posse*).” (D 8.3.32.) Domājamo daļu nav iespējams ne atsevišķi noteikt, ne ierobežot. Tāpēc seno romiešu tiesībās noteiktie aprobežojumi savā izpausmē ir pārņemti arī CL un atspoguļojas tā 1149. pantā. Savukārt nākamā CL 1150. panta saturā saskatāma līdzība ar romiešu tiesībās noteikto: “Uz noteiktu daļu no nekustamā īpašuma servitūtu kā atlaist, tā nodibināt var (*Ad certam partem fundi servitus tam remitti quam constitui potest*).” (D 8.1.6) Tas nozīmē, ka gan romiešu tiesībās, gan CL ceļa servitūta lietošana kādā atsevišķā faktiski nodalītā īpašuma daļā bija/ir visnotaļ iespējama.

Servitūta ceļa platums. Tika norādīts, ka servitūta ceļa platums atbilstoši Divpadsmit tabulu likumiem taisnā gabalā ir astoņas pēdas, līkumā, proti, kur ceļš izliekts ir, – sešpadsmit (*Viae latitudo ex lege duodecim tabularum in porrectum octo pedes habet, in anfractum, id est ubi flexum est, sedecim*) (D 8.3.8). Attiecībā uz ceļa platuma noteikšanu romiešu tiesībās konstatējama savdabīga un mūsdienām neraksturīga iezīme – ceļa platuma paplašināšana līkumos. No praktiskā viedokļa raugoties, tam ir būtiska nozīme, jo ceļa paplašinājums līkumos nodrošina gan komfortablāku pārvietošanās iespēju, gan padara pārvietošanos līkumos drošāku. CL nesatur šāda satura atrunas. Līdz ar to, pamatojoties uz izcilo romiešu juristu mantojumu un raugoties no praktiskiem apsvērumiem, ir pamats diskusijai par nepieciešamību mūsdienu tiesībās noteikt detalizētāku regulējumu servitūta ceļa platuma noteikšanai atkarībā no ceļa izvietojuma/konfigurācijas. Plašāk šis jautājums aplūkots promocijas darba 2.1.2. apakšnodaļā.

Ņemot vērā faktiskās vajadzības, servitūta ceļu varēja noteikt vai nu platāku, vai šaurāku kā astoņas pēdas, bet tomēr tā platumam bija jābūt tādām, kur transportlīdzeklis iziet var, citādi tas būtu kājceļiņā-takas servitūts, ne ceļa (*Via constitui vel latior octo pedibus vel angustior potest, ut tamen eam latitudinem habeat, qua vehiculum ire potest: alioquin iter erit, non via*) (D 8.3.23. pr.).

Respektīvi, ja, atļaujot lietot ceļa servitūtu, bija veikta tik šauras vietas ierādīšana, ka nedz transportlīdzeklis, nedz jūga lops tajā ieiet var, tika uzskatīts, ka iegūts drīzāk kājceļiņatakas servitūts nekā ceļa servitūts vai [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūts, bet, ja jūga lopu tai cauri izvadīt varēja, bet ne transportlīdzekli, tika uzskatīts, ka iegūts [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūts (*Si tam angusti loci demonstratione facta via concessa fuerit, ut neque vehiculum neque iumentum ea inire possit, iter magis quam via aut actus adquisitus videbitur: sed si iumentum ea duci poterit, non etiam vehiculum, actus videbitur adquisitus*) (D 8.1.13.).

Ja, nodibinot ceļa servitūtu, tā platums netika nosaukts, tad bija piemērojams likumā paredzētais (*si dicta latitudo non est, legitima debetur*) (D 8.3.13.2.) – respektīvi, ja bija nosaukta servitūta ceļa vieta, nepievienojot nosacījumus attiecībā uz ceļa platumu, tika piemērots likumā ietvertais platums (*latitudinis quae lege comprehensa*). Ja radās šaubas (*si dubitabitur*) par faktiskā platuma atbilstību likumā noteiktajam, bija lūdzami arbitra⁶⁴ pakalpojumi (*arbitri officium invocandum est*) (D 8.3.13.3). Tāpat kā Senajā Romā, arī šobrīd nav izslēgti gadījumi, kad noteiktā servitūta ceļa posmā tā sašaurinājuma dēļ pārvietošanās ar transporta līdzekļiem pa šo posmu nav iespējama. Viens no esošiem risinājumiem CL ir blakus tiesību izmantošana (CL 1133. pants), ko tiesīgs pieprasīt servitūta izlietotājs no kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka, lai rastu iespēju pilnvērtīgi izmantot nodibināto servitūta tiesību. Bet strīda gadījumā, līdzīgi kā Senajā Romā, jāvēršas tiesā.

Attiecībā uz [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūtu un kājceļiņatakas servitūtu darbojās citāds princips – to platums bija atbilstošs ierādītajam, ja par platumu nekas norādīts nebija, tas bija nosakāms ar arbitra lēmumu (*Latitudo actus itinerisque ea est, quae demonstrata est: quod si nihil dictum est, hoc ab arbitro statuendum est*) (D 8.3.13.2.).

Servitūta ceļa maršruts. Ja pie ceļa servitūta nodibināšanas nebija minēts servitūta ceļa maršruts – precīza servitūta ceļa atrašanās vieta, varēja izvēlēties vienu ceļu (*una poterit eligi via*) cauri visam apgrūtinātajam īpašumam (*per totum fundum*) (D 8.3.13.3.).

Bija nozīmējams arbitrs ar uzdevumu ceļu – ceļa servitūtu norobežot (*viam determinare*) (D 8.3.13.1.).

Reiz norobežotu servitūta ceļa maršrutu mainīt vairs nebija iespējams: “Patiesība ir [pieņemta], ka kur [viņi] pirmoreiz ceļu virza, viņi[em] [arī] pēc tam [tur] iet [un] [jūga lopu] braukt/[lopus] dzīt-vadīt būs, nedz vairāk [ko] mainīt viņa[m] varas pieder attiecībā uz ceļa [servitūtu] ievērotai [šai] patiesībai jābūt [..]” (D 8.1.9.) No minētā konstatējama romiešiem

⁶⁴ **Arbitrs** (*arbitrator*) – šeit un turpmāk tekstā, tiesnesis ar paaugstinātu kvalifikāciju romiešu tiesas procesā. Vairāk sk. D 4.8 tit.; C 3.37 tit.; C 3.38 tit., sk. arī: Roebuck, D., de Loynes de Fumichon, B. 2004. *Roman Arbitration*. Holo Books: The Arbitration Press, Oxford.

raksturīgā tiesiskā stabilitāte, kas bija jau pieminēta saistībā ar kopīpašnieku piekrišanas došanas nemainīgumu. Ja reiz izvēle izdarīta, to vairs atcelt nevar.

Turklāt, maršrutu norobežojot, pienācās rēķināties ar apgrūtinātā kalpojošā īpašuma īpašnieka saprātīgām vēlmēm un interesēm: “Ja kādam vienkārši (*simplicius*) (resp., neprecizējot maršrutu – aut.) ceļa [servitūts] cauri kāda [cita] īpašumam piešķirts-cedēts vai [mantojumā] atstāts (*cedatur vel relinquatur*), [tam] bezgalīgi-mūžīgi (*in infinito*) (resp., bez termiņa ierobežojuma – aut.) acīmredzot pāri [jebkurai] tā [īpašuma] daļai iet [un] [jūga lopu] braukt/[lopus] dzīt-vadīt atļauts, [bet vienīgi] pieklājīgā-pienācīgā veidā (*civiliter modo*), jo daži [nepieņemami uzvedības varianti] klusuciešot izslēgti. Nebūs tomēr atļauts caur pašu māju-villu nedz vīna dārziem cauri [pa] vidu iet [un] [jūga lopu] braukt/[lopus] dzīt-vadīt, jo to tikpat labi cauri citai daļai darīt var, mazāk kalpojošajam īpašumam kaitējot.” (D 8.1.9.) Racionāla pieeja romiešu tiesībās izpaužas arī liegumā ceļa servitūtu nodibināt pa vidu nekustamam īpašumam. No praktiskā viedokļa raugoties, servitūta ceļš, kas atrodas nekustamā īpašuma vidū, gandrīz vienmēr būs vairāk traucējošs nekā servitūta ceļš, kas ies gar nekustamā īpašuma robežu. Tāpēc konkrēta norāde, kas liedz ceļa servitūta nodibināšanu pa nekustamā īpašuma vidu, iespējams, Senajā Romā mazināja strīdu skaitu, kā arī atviegloja ceļa servitūta atrašanās vietas noteikšanu. Autores skatījumā, šāda regulējuma esība atvieglotu strīdu risināšanu ceļa servitūtu nodibināšanas lietās arī mūsdienās un sniegtu pilnīgāku īpašuma tiesību aizsardzības garantiju apgrūtināto nekustamo īpašumu īpašniekiem. Jo šobrīd, neskatoties uz to, ka ceļa servitūta atrašanās vieta nosakāma pēc iespējas saudzīgi, tiesās tiek apmierināti lūgumi par ceļa servitūtu nodibināšanu pa nekustamā īpašuma vidu. Piemēram, Zemgales rajona tiesa ar 2019. gada 5. marta spriedumu⁶⁵ un Zemgales apgabaltiesa ar 2020. gada 20. februāra spriedumu⁶⁶ apmierināja A. R. prasību par ceļa servitūta nodibināšanu zemes vienības vidū, neskatoties uz atbildētājas pretenzijām. Šāds nodibinājums aizskar kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka intereses. Taču katrs gadījums jāvērtē individuāli, tāpēc romiešu tiesībās iedibinātais princips mūsdienām nebūtu piemērots.

Ja ceļa servitūts, kājceļiņa-takas servitūts, [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūts bija cauri īpašumam ar legātu piešķirts vienkārši, neprecizējot maršrutu, mantiniekam – legāta izpildītājam – bija iespēja pašam izvēlēties, caur kuru īpašuma daļu viņš nodibinātu servitūtu – šķērsošanu atļaut grib, ja tikai nekāds kaitējums legatārijam saistībā ar servitūtu nenotiek (*Si via iter actus .. legetur simpliciter per fundum, facultas est heredi, per quam partem fundi velit, constituere servitutum, si modo nulla captio legatario in servitute fit*) (D 8.3.26.).

⁶⁵ Zemgales rajona tiesas 2019. gada 5. marta spriedums lietā Nr. C73405818. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁶⁶ Zemgales apgabaltiesas Aizkrauklē 2020. gada 20. februāra spriedums lietā Nr. C73405818. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].

Ceļa servitūtu varēja nodibināt arī ar tiešu nosacījumu, ka atļauta kalpojušā īpašuma šķērsošana jebkurā vietā pa jebkādu maršrutu: “ja tā nodibināta ir tiesība ceļa [servitūtam], ka caur jebkuru pēc [paša] patikas daļu [no] [nekustamā] īpašuma iet [un] [jūga lopu] braukt/[lopus] dzīt-vadīt atļauts (.. *si ita constitutum est ius viae ut per quamlibet partem fundi ire agere liceat*)” (D 8.6.6.1. c.).

Tāpat avotos atrodamas norādes uz konstrukcijām, kad tikusi atļauta kalpojušā īpašuma šķērsošana pa diviem alternatīviem servitūta ceļiem: “Priekšrocība apstiprināta viņam, kuram ceļa [servitūts] pienākas, jo caur diviem [vienādi] vienlīdzīgiem ceļiem (*per duas pariter vias*) iet [un] [jūga lopu] braukt/[lopus] dzīt-vadīt var, divkārti [pa] katru pa astoņām [pēdām] taisnā [gabalā] un sešpadsmit [pēdām] līkumā (*bisque octonos in porrectum et senos denos in anfractum*).” (D 8.6.6.1. d.).

Ja kā kājceļiņā-takas vai [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūts kalpoja viss lauks (*totus ager*), tā īpašnieks (*dominus*) uz šī lauka neko tādu darīt nevarēja, kas servitūtu traucētu (*quo servitus impediatur*), tāpēc ka servitūts bija izplatījies (*diffusa*) visai augsnei (*omnes glaebae*), kā servitūtam kalpojot. Šādā gadījumā bija iespējama servitūta norobežošana, un, kā pirmoreiz kājceļiņš-taka tika norobežots (*iter determinatum*), tā arī servitūta maršruts bija nodibināts un citas lauka daļas skaitījās no servitūta brīvas (*ceterae partes agri liberae sunt*).

Tāpat varēja rīkoties, ja kājceļiņā-takas vai [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūts bez jebkādas norobežošanas (*sine ulla determinatione*) bija kā legāts novēlēts. Šādas norobežošanas veikšanai bija nozīmējams arbitrs (D 8.3.13.1.).

Ja valdošais īpašums atradās vairāku personu kopīpašumā un kopīpašnieki nespēja savstarpēji vienoties par vēlamo maršrutu (“ja vien katrs no [abiem] vietai kājceļiņā-takas nepiekrīt (*nisi uterque de loco itineris consentiat*)”), servitūts skaitījās nedz iegūts, nedz zaudēts (*servitus neque acquiritur neque deperit*) (D 8.3.28.). Šāda veida konstrukcija rada tiesisko attiecību nenoteiktību. Un nav skaidrības, kā senie romieši šādā situācijā rada risinājumu. Tāpēc autore izdara pieņēmumu, ka tas notika tāpat kā mūsdienās, cenšoties panākt kompromisu starp kopīpašniekiem.

Izmantošanas ierobežojumi. Servitūtiem varēja pievienot ierobežojumus, piemēram, noteikt, ar kāda veida transporta līdzekli lai brauc vai lai nebrauc (piemēram, ka atļauts izmantot vienīgi zirgam), vai paredzēt svara ierobežojumus – lai tikai noteikts svars pārvadāts tiktu vai lai ganāmpulks tāds vai citāds pārdzīts tiktu, vai lai ogles-kokogles nestas-pārvietotas tiktu (*Modum adici servitutibus posse constat: veluti quo genere vehiculi agatur vel non agatur (veluti ut equo dumtaxat) vel ut certum pondus vehatur vel grex ille transducatur aut carbo portetur*) (D 8.1.4.1.).

Servitūtu izmantošanai varēja noteikt laika režīma (*modum*) ierobežojumus – dienu un stundu intervālus (*Intervalla dierum et horarum*) (D 8.1.4.2.). Servitūtu lietošanu varēja sadalīt pēc pulksteņa laikiem, piemēram, paredzēt tiesību izmantošanas iespēju no trešās līdz desmitajai stundai vai arī pa dienām, piemēram, katru otro dienu lai izmanto (*Usus servitutium temporibus secerni potest, forte ut quis post horam tertiam usque in horam decimam eo iure utatur vel ut alternis diebus utatur*) (D 8.1.5.1.). Līdzīgi tika norādīts, ka kājceļiņā-takas servitūtam nekas neaizliedz tā nodibinātam būt, ka kāds pa dienu vienīgi lai iet, jo, [runājot] par [nekustamajiem] īpašumiem pilsētās, tā gandrīz pat nepieciešamība ir (*Iter nihil prohibet sic constitui, ut quis interdum dumtaxat eat: quod fere circa praedia urbana etiam necessarium est*) (D 8.4.14.).

Avotos atrodamā norāde uz piemēru, kad saskaņā ar līgumu-paktu nodibināta (“kādam patiesi pakts ir ar viņa paša kaimiņu (*quidam etenim pactus est cum suo vicino*)”) kājceļiņā-takas servitūta tiesības atbilstoši darbojas vienu vienīgu dienu piecu gadu laika periodā (*iterque habere uno tantummodo per quinquennium die*) ar tiesībām šķērsot kaimiņa zemi nolūkā sasniegt mežu (*silvam*) un kokus gāzt vai gatavot (*et arbores excidere vel facere*) (C 3.34.14. pr.).

Izmantošanas ierobežojumu pētījuma rezultātā secināms, ka avotos minētie ierobežojumi aktualitāti nav zaudējuši arī mūsdienās. Normatīvajos aktos tie gan nav iekļauti, un tāda nepieciešamība arī nepastāv. Jau pieminētos un citus ierobežojumus var noteikt gadījumos, ja ceļa servitūts tiek nodibināts ar līgumu vai testamentu. Arī risinot strīdu tiesā, tiesa var noteikt konkrētus ceļa servitūta lietošanas tiesības ierobežojumus.

Izmantošanas noteikumu pārkāpšana. Servitūta izmantošanas noteikumu pārkāpumu gadījumos, piemēram, ja kāds, kuram ceļa servitūts vai [lopu] dzīšanas-vadīšanas servitūts bija piešķirts ar noteikumu, lai lietotu noteikta veida transportlīdzekli (*ut vehiculi certo genere uteretur*), cita veida transportlīdzekli bija lietojis (*alio genere fuerat usus*) vai vairāk kravas-svara, nekā atļauts, būtu vedis (*amplius oneris quam licuit vexerit*), vai platāku gabalu no kājceļiņā-takas servitūta lietojis būtu (*latiore itinere usus esset*), vai ja vairāk jūga lopus būtu dzinis-vadījis, nekā atļauts (*aut si plura iumenta egerit quam licuit*), – šādu pārkāpumu dēļ servitūts zaudēts netika (*servitus quidem non amittitur*) (D 8.6.11. pr.).

“Kurš platāku [kā atļauts servitūta] ceļu vai šaurāku lietojis ir, patur servitūtu (*Qui latiore via vel angustiore usus est, retinet servitutem*).” (D 8.5.9.1.).

Tomēr puses nebija tiesīgas pārkāpt servitūta izmantošanas noteikumus, par kuriem vienojušās servitūta nodibināšanas laikā (D 8.6.11. pr.).

Servitūta ceļa uzturēšana, remontēšana. Attiecībā uz servitūta ceļa remontēšanas un uzturēšanas kārtību tika piemērots vispārējais princips, pēc kura jebkura servitūta būtība ir tāda, ka ar to var piespiest kādu ko paciest vai ko nedarīt (atturēties no darbības), bet nevar uzlikt kādam pienākumu ko darīt vai veikt kādus uzlabojumus (*Servitutium non ea natura est, tu aliquid faciat quis... sed ut aliquid patiatur aut non faciat*) (D 8.1.15.1.), kā arī nosacījums, ka gadījumos ar visiem servitūtiem remontēšana uz to attiecas (*in omnibus servitutibus refectio ad eum pertinet*), kurš sev servitūtu pieprasa (*qui sibi servitutem adserit*), ne uz to (*non ad eum*), kura lieta kalpo (*cuius res servit*) (D 8.5.6.2.).

Tādējādi servitūta ceļa uzturēšanas izdevumi parasti bija jāsedz tā izmantotājam, tam, kura zemes gabalam par labu servitūts bija nodibināts, nevis kalpojošā zemes gabala īpašniekam. Šajā sakarībā avotos norādīts uz servitūta tiesību baudītāja gluži loģisko ieinteresētību uzņemties nepieciešamo ceļa remonta darbu veikšanu-finansēšanu – pretējā gadījumā tiktu apdraudētas viņa iespējas sev piekritošās tiesības pilnvērtīgi izlietot – ja ceļa tehniskais stāvoklis pasliktinātos, tiktu gūts mazāk labuma no tā izmantošanas (D 43.19.3.12.).

Tomēr bija sastopami arī izņēmumi no vispārējā principa, kad ceļa servitūts bija nodibināts, īpaši norādot, ka valdošā zemes gabala īpašniekam ceļa atjaunošanas-remontēšanas tiesības (*reficiendi ius*) nav piešķirtas vai arī ir piešķirtas ar nosacījumu, ka gadījumā, kad servitūta baudītājs gribētu remonta darbus veikt, tas darāms kādā īpaši noteiktā veidā (D 43.19.3.14.).

Tika noteikts, ka ar terminu “remontēt” (*reficere*) saprotama tikai atjaunošana sākotnējā stāvoklī un ka remontējamais ceļš nedrīkst tikt ne paplatināts, ne pagarināts, ne līmenī pazemināts, ne paaugstināts, jo ceļa remontēšana ļoti būtiski atšķiras no ceļa jaunbūvēšanas (D 43.19.3.15.). No minētā secināms, ka senie romieši strikti norobežoja terminus “remonts” un “pārbūve”. Tas ir loģiski, jo pārbūve ir tikai nekustamā īpašuma īpašnieka priekšrocība, kas izpaužas kā absolūtā vara pār īpašumā esošu lietu. Arī mūsdienās šie termini ir norobežojami. Jo gadījumos, ja rodas nepieciešamība veikt ceļa paplašināšanu, pagarināšanu, līmeņa pazemināšanu, nepieciešams sakārtot ar būvniecību (pārbūvi) saistīto dokumentāciju, kas nav iespējams bez nekustamā īpašuma īpašnieka līdzdalības.

Tomēr būvēt jaunu tiltu (*pontem*) ceļa nostiprināšanas nolūkos remonta ietvaros bija visnotaļ atļauts (D 43.19.3.16.).

Ja servitūta ceļa apsaimniekošana un izmantošana tika kaut kādā veidā traucēta, piemēram, kāds neļāva veikt ceļa akmens seguma remonta darbus (*reficere sternere non patiatur*), servitūta baudītājam bija tiesības pielietot prasījumu par servitūta tiesību atzīšanu (*confessoria actione .. utendum*). Tāpat varēja rīkoties arī tad, ja nācās saskarties ar kaimiņam piederošu koku, kas, pārkaroties pār servitūta ceļu vai kājceļiņu-taku, to neizbraucamu vai

nelietojamu bija padarījis (*nam et si arborem impendentem habeat vicinus, qua viam vel iter invium vel inhabile facit*) (D 8.5.4.5.).

Bija aizliegta jebkādu spaidu-vardarbības (*vis*)⁶⁷ lietošana nolūkā remontdarbus nepieļaut vai aizkavēt. Tāpat arī pats remontētājs nedrīkstēja vardarbīgi rīkoties (D 43.19.3.11.). Nebija atļauti spaidi-vardarbība (*vis*) pret to, kurš transportē remontam nepieciešamos materiālus (D 43.19.4. pr.) vai veic attransportēto materiālu uzkrāšanu – kraujot kaudzēs u.tml. (D 43.19.5. pr.).

Tomēr spēka lietošana, spaidu-vardarbības (*vis*) izmantošana tika pieļauta gadījumos, kad materiālu transportētājs izvēlējās garāko piegādes maršrutu īsākā vietā nolūkā sagādāt neērtības kalpojošā zemes gabala īpašniekam (D 43.19.4.1) vai bija izvēlējis tādu piegādes maršrutu, kas šādas neērtības sagādāja, tā vietā, lai veiktu transportēšanu pa maršrutu, kas kalpojošā zemes gabala īpašnieku neapgrūtinātu (D 43.19.5.1).

Ceļa servitūta izbeigšana. Ceļa servitūts beidza pastāvēt situācijās, kad valdošā zemes gabala īpašnieks no servitūta tā vai citādi vienpusēji atteicās. Piemēram, atļaujot vietas (*loco*), caur kuru servitūta ceļš gāja, aizbūvēšanu (D 8.6.8. pr.).

Romiešu tiesību avotos minēta ceļa servitūta izbeigšanās, pusēm vienojoties – saskaņā ar valdošā un kalpojošā īpašumu īpašnieku savstarpēju vienošanos: “Var [viņi] tomēr ikkatru [nekustamo] īpašumu [no servitūta] atbrīvot (*Possunt tamen alterutrum fundum liberare*), ja vien par to īpaši vienojas (*si modo hoc specialiter convenit*).” (D 8.6.6.1b.). Lai gan vienpusēja atteikšanās un pušu vienošanās ir izdalīta atsevišķi, būtībā abi izbeigšanās pamati uzskatāmi kā atteikšanās no ceļa servitūta, kas izpaužas dažādās formās.

Tāpat runāts par servitūta izbeigšanos tiesību sakrituma rezultātā, ja abi īpašumi – kā valdošais, tā kalpojošais – sākuši piederēt vienam un tam pašam īpašniekam: “Servitūti [attiecībā uz] [lauku] īpašumiem-saimniecībām sakrīt, ja [viens un] tas pats katram [lauku] īpašuma[m] – saimniecībai īpašnieks būs (*Servitutes praediorum confunduntur si idem utriusque praedii dominus esse coeperit*).” (D 8.6.1.). Līdzīgi: “Ja kopējam īpašumam, manam un tavam, kalpo Sempronija (konkrētas personas/īpašnieka vārds – aut.) īpašums [kas tādējādi ar servitūtu apgrūtināts] un to pašu kopīgi izpērkam, servitūts [ir] izbeidzies (*servitus extinguitur*), jo sakrīt katram īpašniekam tiesības abos īpašumos ir sākušas (*quia par utriusque domini ius in utroque fundo esse incipit*).” (D 8.3.27.).

⁶⁷ Atbilstoši seno romiešu legāļdefinīcijai “spaidi ir uzbrukums ar pārāku spēku, kam pretoties nav mūsu varā”. Vairāk sk.: Apsītis, A., Joksts, J., Antanavičienē, J. 2016. Threats to sustainable development: asset grabbing phenomenon and the legal concept of Force and Fear in Roman Law. *Journal of Security and Sustainability*. Issues 6(2), 289–297. [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2016.6.2\(8\)](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2016.6.2(8)), 292.

Līdzīgi kā gadījumos ar visiem citiem zemei piesaistītajiem servitūtiem, ceļa servitūta izmantošanas tiesības izbeidzās sakarā ar faktisku nelietošanu – ņemot vērā desmit vai divdesmit gadu noilguma termiņa notecējumu: “Uz desmit vai divdesmit gadiem mēs dodam [noilguma] periodu (*decennii vel viginti annorum dedimus spatium*)” (C 3.34.13.); “nav servitūti caur divu gadu nelietošanu zaudējami, bet caur desmit vai divdesmit gadu notecējumu (*ne servitutes per biennium non utendo depereant sed per decem vel viginti annorum curricula*)” (C 3.34.14.).

Desmit gadu noilguma termiņš tika piemērots situācijās, kad servitūta tiesību baudītājs bija klātesošs, divdesmit gadu – kad tas atradās prombūtnē: “bet [ir jābūt] desmit [gadu notecējuma periodam attiecībā] pret klāt esošo vai divdesmit gadu periodam pret klāt neesošo (*sed decennio contra praesentes vel viginti annorum spatium contra absentes*)” (C 3.34.13.).

Ceļa servitūts izbeidzās sakarā ar valdošā vai kalpojošā zemes īpašuma bojāeju, piemēram, kādu dabas kataklizmu rezultātā: “Ja vieta, caur kuru ceļa [servitūts] vai kājceļinātakas [servitūts] vai [lopu] dzīšanas-vadīšanas [servitūts] piekritis, [no] upes pārplūduma pārņemta būtu (*Si locus, per quem via aut iter aut actus debebatur impetu fluminis occupatus esset*)” (D 8.6.14. pr.).

Ja kādu iemeslu pēc sākotnējais stāvoklis dabā atkal atjaunojās (“[vieta no] nogulsnēm sanestajām [atpakaļ] atjaunota ir (*alluvione facta restitutus est*)”) un tas notika pirms noteiktā noilguma termiņa notecējuma, servitūta tiesības atjaunojās. Ja noilguma termiņš jau bija pagājis, servitūts bija zudis un tā faktiskā atjaunošana bija iespējama, vienīgi nodibinot jaunu servitūtu (D 8.6.14. pr.).

Pirmavotu pētījums par seno romiešu ceļa servitūta tiesisko regulējumu ir neatņemama pētnieciskā darba sastāvdaļa, kā rezultātā gūta pārlicība par to, ka tiesību unikalitāte, integritāte, loģiskums, sakārtotība un piemērotība faktiskajiem apstākļiem ir atkarīga no tā, cik prasmīgi ir šo tiesību radītāji un interpretētāji.

Lai gan CL ir pārņemta liela daļa no romiešu tiesībās pastāvējušām ceļa servitūtu reglamentējošām tiesību normām, ir tiesību normas, kuras nav aizgūtas un integrētas CL. Piemēram, par ceļa servitūta nodibināšanas vietas izvēli un ierobežojumiem, ceļa servitūta platumu veidojošiem elementiem, piekrišanas došanas procesu kopīpašuma gadījumā, smaguma ierobežojumiem. Autore, strādājot ar ceļa servitūta lietām, palīdzot nekustamo īpašumu īpašniekiem risināt ar ceļa servitūtiem saistītos strīdus, konstatē, ka daļa no problēmām, kas šobrīd rodas starp nekustamo īpašumu īpašniekiem, atrisināmas, papildinot CL ar atsevišķām no romiešu tiesībām aizgūtām un mūsdienu faktiskām situācijām saturiski pielāgotām tiesību normām. Tāpēc arī promocijas darba nākamajās nodaļās atsevišķi problēmjaūtājumu risinājumi ir balstīti uz šajā nodaļā izdarītajiem secinājumiem un atziņām.

1.2. Ceļa servitūts kā nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājums un īpašuma tiesības aprobežojums – jēdzieniskais tvērums un tiesiskā izpausme

Pievēršoties ceļa servitūta tiesiskā regulējuma, tā praktisko izpausmju, saistīto problēmu u. c. aspektu padziļinātai izpētei, vispirms jānoskaidro jēdziena “servitūts” saturs. Vispārēji ar vārdu “servitūts” saprotams – [lat. *servitus (servitutis)* – pienākums, saistība, klausība] 1. *jur.* Tiesība ar zināmiem ierobežojumiem lietot cita īpašumu. 2. Tiesība ierobežot īpašnieka rīcību. 3. Starptautiskajās tiesībās – valsts teritoriālās suverenitātes ierobežošana par labu citai valstij.⁶⁸

Spriežot pēc tā, ka servitūta jēdziena skaidrojums dots CL ceturtās nodaļas pirmajā apakšnodaļā un tas iekļauts pie vispārējiem servitūtus reglamentējošiem noteikumiem, secināms, ka CL 1130. pantā sniegtā definīcija attiecas uz visiem servitūtu veidiem, tātad arī ceļa servitūtu. Tāpēc pirms ceļa servitūta jēdzieniskā satura un tiesiskās izpausmes atklāšanas jāatklāj CL 1130. pantā uz visiem servitūtu veidiem attiecināmā jēdziena “servitūts” saturs. Bet, lai saprastu attiecīgās tiesību normas saturu, tā vispirms ir jāiztulko. Jo, ja nav noskaidrots tiesību normas saturs, tad arī tās piemērošana ir apgrūtināta vai pat neiespējama. *Svešvārdu skaidrojošā vārdnīcā* norādīts, ka definīcija ir jēdziena precīza noteikšana un norobežošana; jēdziena vai vārda satura precīzs izklāsts.⁶⁹ No minētā izriet, ka definīcijā servitūtam jābūt ne tikai precīzi raksturotam, bet jāaptver un jāatspoguļo visu servitūtu veidu būtība un to galvenās raksturojošās pazīmes kopumā. Definīcija nevar būt pretrunīga, maldinoša un attiekties tikai uz daļu no jēdzienu veidojošiem satura elementiem (servitūtu veidiem). Proti, CL 1130. pantā noteikts: “Servitūts ir tāda tiesība uz svešu lietu, ar kuru īpašuma tiesība uz to ir lietošanas ziņā aprobežota kādai noteiktai personai vai noteiktam zemes gabalam par labu.”⁷⁰ Izvērtējot CL doto servitūta definīciju, secināms, ka tās saturs un konstrukcija balstīta uz romiešu tiesībām, kas vēlāk atspoguļojās arī 1864. gada profesora Frīdriha Georga fon Bunges Civillikumā jeb Baltijas vietējo likumu kopojumā, kas darbojās Latvijas teritorijā līdz pat 1937. gada 28. janvārim.⁷¹ VCLK 1089. pantā bija noteikts: “Ar nosaukumu *servituts* jāsaprot tāda tiesība uz svešu lietu, kura uzliek tās īpašniekam viņas lietošanā zināmus aprobežojumus par labu citai personai vai citam īpašumam.”⁷² Lai gan servitūta jēdzienam ir sena veidošanās vēsture, zīmīgi, ka definīcijas ārējā izpausme un saturiskā konstrukcija, kas nonākusi līdz mūsdienām, ir līdzīga.

⁶⁸ *Svešvārdu vārdnīca*. 1999. Dr. philol. J. Baldunčika redakcijā. Rīga: Jumava, 714.

⁶⁹ *Svešvārdu vārdnīca*. 2002. 7. iespiedums. D. Guļevskas redakcijā. Rīga: Apgāds “Norden AB”, 139.

⁷⁰ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*, 44.

⁷¹ Lēbers, D. A. 2000. *Latvijas tiesību vēsture (1914–2000)*. Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. Prof. Dr. iur. Dītriha Andreja Lēbera redakcijā. Rīga: Fonds “Latvijas Vēsture”, 272.

⁷² *Vietējo civillikumu kopojums*. 1928. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. (Vietējo likumu kopojuma III. daļa.). Rīga: Valters un Rapa, 134.

Servitūts ir lietu tiesība, kas piešķir personai lietot citas personas īpašumā esošu lietu. Kā atzīst profesors Vasīlijs Sinaiskis, tā ir “[..] neīpašnieka patstāvīga lietu tiesība”.⁷³ Profesors Jānis Rozenfelds lietu tiesību skaidro kā subjektīvu tiesību, kas ir tiesiskās attiecības sastāvdaļa. Lietu tiesību kā tiesiskas attiecības *in rem* sastāvdaļu pretstata saistībai jeb prasījumam kā saistību tiesiskās attiecības *in personam* sastāvdaļai. *In rem* attiecību mēdz traktēt gan subjektīvā nozīmē, t. i., kā attiecību starp lietu tiesības subjektu un lietu jeb “varas pār lietu” vai arī “kundzības” attiecību, gan objektīvā nozīmē, t. i., kā attiecību starp lietu tiesības subjektu un visiem pārējiem tiesību subjektiem, t. i., “starp tiesību baudošu personu un trešām personām lietu dēļ” “tiesiskās kārtības” nodrošināšanai.⁷⁴ Ksenija Goršņina (*Ксения Горшенина*), Vladislavs Safarovs (*Владислав Сафаров*) servitūtu raksturo kā daļēju zemes gabala apgrūtinājumu ar citas personas ierobežotām lietošanas tiesībām.⁷⁵ CL lietu tiesība raksturota kā “vara pār lietu” (CL 875.–898., 1036. pants).⁷⁶ Analizējot lietu tiesisko attiecību subjektīvās nozīmes traktējumu, jāpiebilst, ka šis traktējums vērtējams kritiski, jo attiecības starp lietu tiesību subjektu un lietu pēc loģikas nevar pastāvēt kaut vai no tā aspekta, ka subjekts ir dzīva būtne, lieta nedzīva. Uz to norāda arī AT tiesnesis Kaspars Balodis, rakstot: “[..] starp tiesību subjektu un tam piederošu lietu tiesiskās attiecības nepastāv.”⁷⁷ Tātad persona, kurai ir piešķirta tiesība uz citai personai piederošu lietu, neatrodas ar šo lietu tiesiskās attiecībās, bet gan īsteno varu pār lietu, kas izpaužas kā neīpašnieka valdījums. Raksturojot valdījumu, profesors Jānis Vēbers norāda: “Valdījuma tiesības pieder pašam īpašniekam, taču nereti tās ir arī citai personai – neīpašniekam.”⁷⁸ No teiktā izriet, ka valdījumam ir duāla daba un tiesību doktrīnā servitūta izlietotājs/valdītājs tiek apzīmēts arī kā lietas neīpašnieks.

Ar brīdi, kad personai piešķir tiesību uz cita lietu, tiek nodibinātas tiesiskās attiecības (objektīvā nozīmē) un šīs lietas īpašnieka tiesība tiek aprobežota. Tātad īpašniekam CL 927. pantā piešķirtās ekskluzīvās tiesības – “[..] pilnīgas varas tiesība par lietu, t. i., tiesība valdīt un lietot to, iegūt no tās visus iespējamus labumus, ar to rīkoties un noteiktā kārtā atprasīt

⁷³ Sinaiskis, V. 1996. *Latvijas civiltiesību apskats lietu tiesības. Saistību tiesības*. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 75.

⁷⁴ Rozenfelds, J. 2015. Lietu tiesību objekti. Rights in rem. *Juridiskā zinātne / Law*. 8. Latvijas Universitāte, 22–42. ISSN 1691-7677. Iegūts no: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Jurid-zin-8.pdf [sk. 01.08.2023.], 24.

⁷⁵ Горшенина, К. В., Сафаров, В. Р. 2023. Право собственности и ограниченные вещные права на земельные участки. *Неделя науки – 2023: Материалы Всероссийской научно-практической конференции*. (г. Сибай, 6–7 апреля 2023 г.). Сибай: Сибайский институт (филиал) УУНТ. 295–297. ISBN 978-5-6048609-3-9. Iegūts no: <https://sibay-uunit.ru/media/site/docs/506750eb462ced4ddfe285b40e558abb8cb2e38.pdf#page=295> [sk. 23.07.2023.], 297.

⁷⁶ Rozenfelds, J. 2015. Lietu tiesību objekti. Rights in rem. *Juridiskā zinātne / Law*. 8. Latvijas Universitāte, 22–42. ISSN 1691-7677. Iegūts no: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Jurid-zin-8.pdf [sk. 01.08.2023.], 24.

⁷⁷ Balodis, K. 2007. *Civiltiesību pamati*. Rīga: Zvaigzne ABC, 33.

⁷⁸ Vēbers, J. 1979. *Padomju civiltiesības I*. Rīga: Zvaigzne, 154.

to atpakaļ no katras trešās personas ar īpašuma prasību”,⁷⁹ saturs noteiktā apjomā (atkarībā no piešķirtās servitūta tiesības apjoma) samazinās. Šis īpašuma tiesības aprobežojums atkarībā no servitūta veida var izpausties divējādi: noteiktas ar lietas izmantošanu saistītās tiesības īpašniekam tiek atņemtas pavisam, piešķirot tās servitūta izlietotājam, vai arī īpašnieka tiesības tiek ierobežotas tā, ka noteiktas tiesības var izlietot gan īpašnieks, gan servitūta izlietotājs.⁸⁰ Ceļa servitūta nodibināšanas gadījumiem pamatā raksturīgs otrs lietošanas tiesības izpausmes veids, kad vienlaikus tiesības lietot servitūta ceļu ir gan īpašniekam, gan servitūta izlietotājam, izņemot, ja puses līgumā vienojas par pretējo. Tas, protams, uzliek zināmus CL noteiktus pienākumus abiem īpašniekiem. Pēc profesora J. Rozenfelda teiktā, servitūta saturs izpaužas kā pienākums, kā ietvarā kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam nav ļauts radīt servitūta izlietotājam šķēršļus un ļaut darīt visu, kas nepieciešams servitūta izlietošanai.⁸¹ Savukārt izlietotājam saskaņā ar CL 1139. pantu⁸² jālieto tam piešķirtā tiesība taisnprātīgi, rēķinoties ar īpašnieka interesēm un saudzīgi izturoties pret īpašnieka īpašumu. Iedziļinoties CL 1139. panta vārdiskajā formulējumā, secināms, ka tas satur ģenerālklausulu un tajā vērojama netieša CL 1. pantā iekļautā labas ticības principa ietekme, kas atspoguļojas ne tikai tiesiskajā regulējumā, bet plaši tiek piemērota arī praksē. Piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija, izskatot strīdu par ceļa servitūta nodibināšanu, atzina, ka strīda izšķiršanā piemērojams CL 1. pants, kas paredz, ka katram civiltiesiskās saistības dalībniekam savas subjektīvās tiesības jāīsteno un subjektīvie pienākumi jāpilda, ņemot vērā pretējās puses intereses.⁸³

“Pēc savas juridiskās dabas servitūts ir svešas lietas lietošanas tiesība, kas piešķirta servitūta izlietotājam.”⁸⁴ “Reālservitūta attiecība veidojas starp divu nekustamu lietu īpašniekiem, ja šīs lietas nepieder vienām un tām pašām personām, no kurām viena apgrūtināta otrai par labu.”⁸⁵ Tiesību doktrīnā, akcentējot citas personas lietu tiesību, skaidrots, ka servitūts nav nodibināms uz īpašnieka paša lietu, jo ar servitūtu piešķirtā tiesība ietilpst viņa īpašuma tiesības sastāvā. Tāpēc servitūts nav nodibināms uz vienu no blakus esošiem īpašumiem, ja abi šie nekustamie īpašumi pieder vienai personai.⁸⁶ Neiespējamība nodibināt servitūtu uz paša nekustamo īpašumu atspoguļojas arī tiesu praksē. AT Civillietu departaments atzīst, ka

⁷⁹ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*, 44.

⁸⁰ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu*, 841–926, 1130–1400. Rīga: Mans īpašums, 64.

⁸¹ Rozenfelds, J. 2002. *Lietu tiesības*. Rīga: Zvaigzne ABC, 156.

⁸² Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

⁸³ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2014. gada 22. janvāra spriedums lietā Nr. C30727012. Atrodas Rīgas apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁸⁴ Sinaiskis, V. 1940. *Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības*. Rīga: L.U. Studentu padomes grāmatnīca, 75.

⁸⁵ Rozenfelds, J. 2011. *Lietu tiesības. 4. labotais, papildinātais izdevums*. Rīga: Apgāds “Zvaigzne ABC”, 143.

⁸⁶ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu*. 841–926, 1130–1400. Rīga: Mans īpašums, 64.

zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis, atstājot bez ievēribas nostiprinājuma lūgumu, pamatoti secinājis, ka servitūtu nevar nodibināt uz savu lietu, norādot, ka minēto apstiprina CL 1237. panta 2. punkts, pēc kura servitūti izbeidzas ar tiesības un pienākuma sakritumu vienā personā. Līdz ar to īpašnieks nevar nodibināt reālservitūtu uz vienu no sev piederošiem īpašumiem par labu otram sev piederošam īpašum. Jo tas ir pretrunā ar likumu.⁸⁷ Te gan jāpiezīmē, ka, no tiesiskā aspekta, šāds regulējums ir pamatots, jo nav loģiski piešķirt tiesību uz savu jau pastāvošu tiesību. Taču, no praktiskā aspekta, ņemot vērā mūsdienu tiesību attīstības tendences un to iedzīvināšanu praksē, šāds regulējums rada praktiska rakstura problēmas nekustamā īpašuma tirgus attīstības jomā. Piemēram, īstenojot nekustamā īpašuma reālo sadali ar mērķi kādreiz atdalīto nekustamo īpašumu pārdot, pie šī atdalāmā nekustamā īpašuma saskaņā ar normatīvajiem aktiem jāparedz piekļuve. Viens no variantiem ir ceļa servitūta nodibināšana. Bet, ja nekustamais īpašums pēc atdalīšanas paliek tā paša īpašnieka īpašumā, tiesiski ceļa servitūtu nodibināt nav iespējams. Ar šo piemēru autore ieskicē vienu no ar ceļa servitūtiem saistītu problēmu, taču šīs nodaļas ietvaros tās detalizētai izpētei nepievērsīsies. Cita situācija veidojas, kad valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks vienlaikus ir arī viens no kalpojošā nekustamā īpašuma kopīpašniekiem. Kā atzīts AT Tiesu prakses apkopojuma “Kopīpašums” 5.4. punktā: “Nav šķērslis servitūta nodibināšanai apstākļi, ka valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks (servitūta nodibināšanas pieprasītājs) tai pašā laikā ir viens no kalpojošā nekustamā īpašuma kopīpašniekiem (Senāta lieta SKC-171/2010). Kalpojošā un valdošā nekustamā īpašuma sakritums (*confusio*) izbeidz servitūta tiesību tikai tad, kad visi kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieki kopīgi ieguvuši valdošo nekustamo īpašumu (Civillikuma 1241. pants).”⁸⁸ CL 1241. panta praktiskā piemērošana kopīpašuma pastāvēšanas gadījumā radīja šķietamas pretrunas ar 1237. panta otro punktu, taču AT Tiesu prakses apkopojuma 5.4. punktā sniegtais skaidrojums minētās tiesību normas piemērotājiem sniedza priekšstatu par tās tiesisko izpausmi un praktisko piemērošanu.

Saskaņā ar CL 1130. pantā doto definīciju servitūtu nodibina noteiktai personai vai noteiktam zemes gabalam par labu. Definīcijā nav precizēts, ko saprot ar personu. Tāpēc, lai noskaidrotu, kādu personu labā servitūts nodibināms, nepieciešams izmantot tiesību normu gramatisko un sistēmisko tulkošanas metodes. CL 1131. pantā noteikts: “Servitūts, kas nodibināts par labu noteiktai fiziskai vai juridiskai personai, ir personālservitūts; servitūts, kas nodibināts par labu kādam noteiktam nekustamam īpašumam, tā ka to izlieto katreizējais tā

⁸⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 10. maija lēmums lietā Nr. SKC-1728/2016. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/tresa-dala-lietu-tiesibas-841-1400pans/ceturta-nodala-servituti-1130-1259pans> [sk. 23.07.2023.].

⁸⁸ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 2011. *Kopīpašums. Tiesu prakses apkopojums*. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/2011/kopipasums.pdf> [sk. 22.02.2022.], 35.

īpašnieks, ir reālservitūts.”⁸⁹ No minētā panta vārdiskā satura izriet, ka personālservitūta⁹⁰ gadījumā tiesību subjekti var būt fiziskas vai juridiskas personas, kas bauda ar servitūtu piešķirtās tiesības. Taču pantā nav norādes, kas atzīstami par reālservitūta subjektiem. To iespējams noskaidrot doktrinālā un tiesību normu interpretācijas ceļā, jo patiesais servitūta labumu guvējs gala rezultātā būs noteikts subjekts vai subjektu grupa. Lai šo jautājumu noskaidrotu, jāmeklē saistība ar citām tiesību normām. Proti, tā kā CL 1131. pants satur norādi uz servitūtu, kas nodibināts par labu kādam noteiktam nekustamam īpašumam, un noskaidrojot, kas var būt par nekustamā īpašuma īpašnieku, ir iespējams noskaidrot, kas atzīstams par reālservitūta subjektu. Saskaņā ar CL 994. pantu par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ierakstīts zemesgrāmatā. Saskaņā ar Zemesgrāmatu likumu zemesgrāmatas sastāv no nodalījumiem (sk. 11. pantu), kas iedalīti četrās daļās, kurās ieraksta ziņas par nekustamo īpašumu, nekustamā īpašuma īpašnieku, apgrūtinājumiem un parādiem (skatīt 14. pantu). Nekustamā īpašuma īpašnieku – fizisku vai juridisku personu – norāda nodalījuma otrās daļas pirmajā iedaļā (skatīt 16. pantu).⁹¹ Tulkojot CL 1130. pantu kopsakarā ar CL 1131. pantu, CL 994. pantu un Zemesgrāmatu likuma 11., 14. un 16. pantu, secināms, ka arī reālservitūta nodibināšanas gadījumā subjekti ir fiziskas un juridiskas personas. Taču CL nav dota nedz fiziskas, nedz juridiskas personas definīcija. Attiecībā uz juridiskām personām likumdevējs CL 1407. pantā aprobežojās tikai ar juridisko personu uzskaitījumu – valsts, pašvaldības, personu apvienības, iestādes, nodibinājumi un lietu kopības, kurām piešķirta juridiska personība.⁹² Tāpēc fiziskas un juridiskas personas jēdzienu skaidrojums meklējams tiesību doktrīnā. AT tiesneša K. Baloža interpretācijā, “fiziskā persona ir jebkurš cilvēks. Juridiskās personas ir ar tiesībspēju apveltīti organizatoriski veidojumi, kuriem ir sava nošķirta manta un kuri likumā noteiktajā kārtībā nodibināti noteiktu mērķu sasniegšanai”.⁹³ Savukārt tiesībzinātnieks Reinholds Cipeliuss skaidro: ““Juridiska persona” uzskatāma par pieskaitāmības palīgīdzekli, kas izveidots kā starpnieks cilvēku rīcībai.”⁹⁴ *Juridisko terminu skaidrojošā vārdnīcā* juridiska persona definēta kā ar mantisku patstāvību apveltīts veidojums [...], kas spēj patstāvīgi piedalīties civiltiesiskajās attiecībās, uzņemoties pienākumus un iegūstot tiesības [...].⁹⁵ Tātad servitūtu tiesiskās attiecībās saskaņā ar likumu tiesīgas

⁸⁹ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

⁹⁰ Autores piezīme: ceļa servitūtu iespējams nodibināt arī kā personālservitūtu.

⁹¹ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17.; 30.12.1937. *Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums*. 38.

⁹² Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

⁹³ Balodis, K. 2007. *Civiltiesību pamati*. Rīga: Zvaigzne ABC, 73.

⁹⁴ Cipeliuss, R. 2001. *Tiesību būtība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 24.

⁹⁵ *Juridisko terminu skaidrojošā vārdnīca*. 1998. Rīga: Nordik, 101.

iesaistīties fiziskas vai juridiskas personas, kuras apveltītas ar subjektīvām tiesībām un kurām atkarībā no civiltiesisko attiecību satura ir noteikts subjektīvo pienākumu daudzums.

Varētu šķist, pamatojoties uz minēto analīzi, ka subjekti, kas tiesīgi iesaistīties servitūtu tiesiskajās attiecībās, ir noskaidroti. Taču paralēli juridiskām personām kā civiltiesību subjektiem Latvijā pastāv vēl divas civiltiesību subjektu kategorijas, kas apveltītas ar tiesībspēju. AT tiesnesis K. Balodis pie civiltiesību subjektiem pieskaita arī “abas Komerclikumā regulētās tiesībspējīgās personālkomersabiedrības – pilnsabiedrību un komandītsabiedrību. Pilnsabiedrībai un komandītsabiedrībai nav juridiskās personas statusa, tomēr tām piemīt tiesībsubjektība, lai tās varētu piedalīties komerctiesiskajā apgrozībā.”⁹⁶ Profesors Jānis Kārklīšs uzsver: “[..] komerciālās apgrozības un stabilitātes nolūkos personālsabiedrībām ir piešķirts tikai tiesību subjekta statuss.”⁹⁷ Komerclikuma 90. pants satur personālsabiedrības tiesībspējas raksturojumu, no kura izriet, ka sabiedrība, izmantojot savu firmu, var būt par tiesību un pienākumu subjektu, t. i., iegūt tiesības un uzņemt saistības, iegūt īpašuma tiesības, kā arī cita veida lietu tiesības. Personālsabiedrība var būt prasītāja un atbildētāja tiesā.⁹⁸ Savukārt no Komerclikuma 92. panta pirmās daļas izriet, ka nekustamo īpašumu apgrūtināšana ar lietu tiesībām var notikt uz sabiedrības biedru pārstāvības pamata.⁹⁹ Katram pilnsabiedrības biedram un komandītsabiedrības komplementāram ir tiesības pārstāvēt sabiedrību attiecībās ar trešajām personām (t. i., slēgt darījumus un veikt citas tiesiskas darbības sabiedrības vārdā), [..].¹⁰⁰ No jau pieminētā Zemesgrāmatu likuma 16. panta izriet, ka zemesgrāmatā norāda nekustamā īpašuma īpašnieku – fizisku vai juridisku personu, bet pilnsabiedrība un komandītsabiedrība kā īpašnieks nav pieminēta nevienā minētā likuma pantā. Taču zemesgrāmatā kā nekustamā īpašuma īpašnieki tiek norādītas gan pilnsabiedrības, gan komandītsabiedrības. Piemēram, Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likuma 36. panta trešajā daļā¹⁰¹ noteikts, ja fonds dibināts kā komandītsabiedrība, par šāda fonda līdzekļiem iegūtais nekustamais īpašums ir jānostiprina zemesgrāmatā.

Konstatējot faktu, ka pilnsabiedrībai un komandītsabiedrībai piemīt civiltiesību subjekta statuss, secināms, ka par servitūta tiesību subjektu var būt arī Komerclikumā pieminētās tiesībspējīgās personālkomersabiedrības – pilnsabiedrība un komandītsabiedrība. Līdz ar to

⁹⁶ Balodis, K. 2007. *Civiltiesību pamati*. Rīga: Zvaigzne ABC, 73.

⁹⁷ Kārklīšs, J. 2021. *Zvērinātu advokātu biroju tiesiskais statuss*. 09.03.2021. *Jurista Vārds*. 10 (1172), 27–32.

⁹⁸ Komerclikums: Latvijas Republikas likums. 90. pants. 04.05.2000. *Latvijas Vēstnesis*. 158/160; 01.06.2000. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 11.

⁹⁹ *Ibid.*, 92. panta pirmā daļa.

¹⁰⁰ Kļava, A. 2004. *Kādu komersanta veidu izvēlēties, uzsākot uzņēmējdarbību*. 16.06.2004. *Latvijas Vēstnesis*. 96.

¹⁰¹ Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likums. Latvijas Republikas likums. 24.07.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 142.

CL 1131. pantā jāveic grozījumi, papildinot personu loku (pilnsabiedrība un komandītsabiedrība), kam par labu nodibināms servitūts.

Turpinot servitūta jēdziena izzināšanu, zināma nekonsekvence saistāma ar CL 1130. panta definīcijā lietoto terminu “zemes gabals”. Lai gan minētais termins CL normās kopumā lietots 73 reizes, t. sk. Lietu tiesību daļā 63 reizes (piem., 861., 885., 960., 966., 967., 1082., 1088., 1091. pantā u. c.), tā definīciju likums nesatur. Arī citos normatīvajos aktos,¹⁰² kas reglamentē ar nekustamo īpašumu saistītus jautājumus, termins “zemes gabals” nav definēts. *Ekonomikas skaidrojošā vārdnīcā* zemes gabals skaidrots kā “juridiski noteikta teritorijas pamatvienība, kas pieder zemnieka saimniecībai, uzņēmumam vai privātas mājas īpašniekam”.¹⁰³ Profesors Osvalds Joksts sniedz salīdzinoši plašu skaidrojumu, zemes gabalu saistot gan ar juridiski noteiktu teritoriju, gan ar pārējiem nekustamā īpašuma objektiem (būvēm, stādījumiem, mežiem, ūdeņiem u. c.). Autors zemes gabala raksturojumu balsta uz lietu klasifikāciju, kā arī akcentē zemes gabala ierakstīšanas zemesgrāmatā nepieciešamību. Un kā galveno raksturojošo pazīmi norāda, ka zemes gabals ir “konkrētam zemes īpašniekam vai izmantotājam juridiski noteikta teritorija”.¹⁰⁴

Zemes pārvaldības likuma 1. panta otrā daļa satur norādi: “Šajā likumā lietotais termins “zemes gabals” atbilst Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā lietotajam terminam “zemes vienība”.¹⁰⁵ Zemes vienības skaidrojums sniegts Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 1. panta 11. punktā: “Zemes vienība – Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēts norobežots zemesgabals (termins zemesgabals rakstīts kopā – aut.), kam piešķirts kadastra apzīmējums.”¹⁰⁶ Līdz ar to veidojas paradoksāla situācija – virknē normatīvo aktu lieto terminu “zemes gabals” (citviet rakstot atsevišķi – “zemes gabals”, citviet rakstot kopā – “zemesgabals”), atsaucas uz to, taču tajā pat laikā tam nav juridiskas noteiktības, nav skaidras un nepārprotamas definīcijas. No tiesību doktrīnas, *Ekonomikas skaidrojošās vārdnīcas* un pieminētajiem normatīvajiem aktiem izriet, ka zemes gabala galvenā raksturojošā pazīme ir teritoriāla noteiktība. Taču, autores ieskatā šis raksturojums papildināms, vadoties arī no

¹⁰² Termins “zemes gabals” lietots, piemēram, Zemes pārvaldības likumā; Zemesgrāmatu likumā; likumā “Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatās”; Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā (minētajā likumā zemes gabals rakstīts kā viens vārds – zemesgabals); Aizsagjoslu likumā.

¹⁰³ *Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca*. 2000. Rīga: Zinātne. Iegūts no: <https://termini.gov.lv/atrast/zemesgabals/lv> [sk. 26.05.2023.].

¹⁰⁴ Joksts, O. 2019. *Civiltiesības jautājumos un atbildēs*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 32.

¹⁰⁵ Zemes pārvaldības likums: Latvijas Republikas likums. 1. panta otrā daļa. 15.11.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 228.

¹⁰⁶ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: Latvijas Republikas likums. 1. panta 11. punkts. 22.12.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 205; 12.01.2006. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 1.

CL 1042. pantā noteiktā. Saskaņā ar CL 1042. pantu zemes¹⁰⁷ īpašniekam pieder ne vien tās virsa, bet arī gaisa telpa virs tās, kā arī zemes slāņi zem tās un visi izrakteņi, kas tajos atrodas. Dažādām personām var piederēt dažādi zemes slāņi (līmeņi).¹⁰⁸ Likuma “Par zemes dzīlēm” 3. panta pirmajā daļā¹⁰⁹ noteikts, ka zemes dzīles un visi derīgie izrakteņi, kas tajās atrodas, pieder zemes īpašniekam. Zemes dzīles ir zemes garozas daļa, kas atrodas zem augsnes, iekšzemes un jūras ūdeņiem līdz dziļumam, kurā ekonomiski un tehniski ir iespējama tās izmantošana.¹¹⁰ No minēto normu vārdiskās jēgas izriet, ka zemes gabala īpašniekam pieder un īpašumā esoša zemes gabala sastāvā ietilpst: 1) zemes virsma, ko veido augsne un virszemes ūdeņi līdz dziļumam, kurā ekonomiski un tehniski ir iespējama to izmantošana; 2) zemes slāņi; 3) izrakteņi, kas atrodas zemes slāņos. Taču, kā norāda *Ph. D. Kārlis Piģēns*, “[z]emes dzīļu īpašumtiesības atšķiras no zemes izmantošanas tiesībām, ņemot vērā to faktisko izmantošanas veidu.”¹¹¹ Tāpēc zemes gabala definitīvam skaidrojumam ir piešķirama būtiska nozīme.

Jāatzīmē, ka gaisa telpa¹¹² neietilpst zemes gabala sastāvā un izdalāma kā atsevišķs īpašuma tiesību sastāva elements. Arī Aizsargjoslu likumā¹¹³ zemes gabals un gaisa telpa ir nošķirti (sk. 14., 16., 17., 22., 32.^{1.}, 32.⁴ pantu). Advokāts *Andris Grūtups* un AT tiesnesis *E. Kalniņš*, analizējot CL 1042. pantu, gaisa telpu skaidro kā virs zemes atrodošos, no pārējās gaisa telpas norobežotu telpu. Un šis norobežojums izpaužas kā plakne, kas sakrīt ar attiecīgā zemes gabala horizontālajām robežām, kas iezīmētas zemes robežu plānā, un apvidū ierīkoti robežpunkti jeb robežzīmes.¹¹⁴ *Eiropas Savienības terminu vārdnīcā* gaisa telpa skaidrota kā telpa gaisā virs zemes virsmas vai šīs telpas noteikta daļa, ko parasti nosaka, vertikāli projicējot kādas virsmas teritorijas robežas.¹¹⁵ Secināms, ka gaisa telpa ir īpašuma tiesību sastāva

¹⁰⁷ CL 1042. pantā netiek lietots termins “zemes gabals”, bet gan “zeme”, piešķirot abiem terminiem praktiski vienādu nozīmi. Tiesību doktrīnā “zeme” zemes pārvaldības kontekstā raksturota kā fizisks telpas objekts, kuram ir noteikta vērtība, kas var būt par darījumu objektu vai kas paredzēts specifiskam izmantošanas nolūkam un kam ir noteikta ekonomiska, sociāla, ekoloģiska un kultūras vērtība. Vairāk sk.: *Auziņš, A.* 2009. *Zemes pārvaldības institūcijas. Ģeomātika.* Nr. 6, ISSN 1407-7345, 53–68.

¹⁰⁸ *LawTeacher.* November 2013. *Property Law 1 (Land Law).* [online]. Iegūts no: <https://www.lawteacher.net/free-law-essays/land-law/property-law-1-land-law-law-essays.php?vref=> [sk. 26.05.2023.].

¹⁰⁹ Likums “Par zemes dzīlēm”: Latvijas Republikas likums. 21.05.1996. *Latvijas Vēstnesis.* 87; 11.07.1996. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs.* 13.

¹¹⁰ *Ibid.*, 1. panta 20. punkts.

¹¹¹ *Piģēns, K.* 2023. *Īpašumtiesību iezīmes un attīstības tendences zemes dzīļu izmantošanā Latvijas Republikā: promocijas darbs.* Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 21.

¹¹² *Autores piezīme:* gaisa telpa definējama plašākā un šaurākā nozīmē, atkarībā no tiesību subjekta, kas saistāms ar gaisa telpu. Plašākā nozīmē gaisa telpa ir valsts gaisa teritorija, kurā ietilpst “[...] troposfēra, stratosfēra, kā arī zināma daļa izplatījuma, kas atrodas virs valsts sauszemes un ūdens teritorijas. Troposfēra (grieķ. *Trops* – pagrieziens) ir atmosfēras iekšējais slānis, ko visvairāk ietekmē Zemes virsma. Tās augstums – 8–10 km polāros un 16–18 km tropu rajonos. Stratosfēra (latīn. *Stratum* – segums) ir atmosfēras slānis starp troposfēru un mezosfēru no 6–16 līdz 45–55 km augstumā”. Sk.: *Bojārs, J.* 1996. *Starptautiskās tiesības.* Rīga: Zvaigzne ABC, 89.

¹¹³ Aizsargjoslu likums: Latvijas Republikas likums. 25.02.1997. *Latvijas Vēstnesis.* 56/57.

¹¹⁴ *Grūtups, A.* un *Kalniņš, E.* 2002. *Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Otrais papildinātais izdevums.* Rīga: Tiesu namu aģentūra, 200–202.

¹¹⁵ *Eiropas Savienības terminu vārdnīca.* 2004. Rīga: UNDP. Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php?term=airspace&list=&lang=EN&h=yes> [sk. 13.12.2022.].

elements, bet nav zemes gabala sastāvdaļa. Jāatzīmē, ka, piešķirot ceļa servitūta lietojuma tiesību, pēc būtības lietotājam tiek piešķirta tiesība lietot zemes slāņus noteiktā teritorijā līdz noteiktam dziļumam (atkarībā no tā, vai ceļš ir tikai iebrauktas sliedes, braucot pa zemes virsmu, vai arī saskaņā ar būvnoteikumiem izbūvēta inženierbūve noteiktā dziļumā) un gaisa telpu virs šīs teritorijas.

Izvērtējot jau pieminēto CL 861., 885., 960., 966., 967., 1082., 1088., 1091. pantu u. c. pantus, kuros lietots termins “zemes gabals”, saturu kopsakarā ar CL 1042. pantu, secināms, ka termina “zemes gabals” lietojums saistāms ar fizisku objektu, kam ir noteikta substance/saturs, forma, izmērs un teritoriāls norobežojums.

Pamatojoties uz veikto analīzi, autore uzskata, ka normatīvajos aktos nepieciešami grozījumi, papildinot ar termina “zemes gabals” definīciju/skaidrojumu, kā arī nosakot tā vienotu rakstības stilu – kopā vai atsevišķi. Grozījumi nepieciešami, ne tikai lai nodrošinātu termina “zemes gabals” vienotu lietojumu un izpratni normatīvajos aktos, bet arī lai atvieglotu analizējamās CL 1130. pantā dotās definīcijas interpretāciju.

Kā iepriekš noskaidrots, zemes¹¹⁶/zemes gabala izmantošanas un aizsardzības jautājumus reglamentē ne tikai CL, bet arī virkne citu normatīvo aktu. Tāpēc nepieciešams noskaidrot, kurā no normatīvajiem aktiem piedāvātie grozījumi¹¹⁷ izdarāmi. Autores ieskatā, pastāv divi alternatīvi varianti – 1) CL vai 2) Zemes pārvaldības likums.

1. variants. CL satur vispārējās tiesību normas. Tāpēc, no vienas puses, “zemes gabala” definīciju būtu racionāli iekļaut CL. Taču, no otras puses, analizējot CL pieņemšanas vēsturiskos apstākļus, jāņem vērā vēsturisks fakts, ka, veicot privāttiesību kodifikāciju un pieņemot 1937. gada CL, viens no lielākajiem ieguvumiem bija CL iekļaujamo tiesību normu samazinājums. Šajā sakarā Latvijas Universitātes profesors V. Sinaiskis uzsvēra – “gandrīz puse, salīdzinot ar agrākiem civillikumiem [..]”.¹¹⁸ Balstoties uz citēto profesora V. Sinaiska atziņu, rodas jautājums, vai jau tā apjomīgais CL, kas šobrīd satur 2400¹¹⁹ pantus, būtu jāpapildina ar jaunu definīciju. Tomēr, izvēloties 1. variantu, ar termina “zemes gabals” definīciju būtu papildināms CL 861. pants.

¹¹⁶ Autores piezīme: termins “zeme” tiek lietots virknē normatīvo aktu, vienlaikus saprotot ar to arī zemes gabalu. Taču termins “zeme” lietojams plašākā tvērumā nekā zemes gabals. Piemēram, Ministru kabineta 2010. gada 19. aprīļa rīkojumā Nr. 214 “Zemes pārvaldības likuma koncepcija. Informatīvā daļa” termins “zeme” skaidrots kā “vide cilvēku sociālajām un ekonomiskajām aktivitātēm un pamats ekosistēmu eksistencei un funkcionēšanai, iekļaujot sevī resursa, tiesību un vērtības dimensijas. Zeme iekļauj kā zemes virsējos, tā pazemes slāņus, kā arī cilvēka radītos uzlabojumus un dabiski veidojušos objektus, piemēram, mežus un ūdeņus”. Vairāk sk. Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija. 2010. *Zemes pārvaldības likuma koncepcija. Informatīvā daļa*. Iegūts no: https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/files/zemesparvaldibaslik_konc.pdf [sk. 18.09.2021.], 3.

¹¹⁷ Autores piezīme: piedāvātie grozījumi ir nozīmīgi, jo zemes gabalā ietilpst ceļš, uz ko ir nodibināts vai nodibināms ceļa servitūts.

¹¹⁸ Sinaiskis, V. 1938. Civillikuma principi un ģimenes tiesības. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*. Nr. 1.

¹¹⁹ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 20.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 41

2. variants. Vērtējot termina “zemes gabals” definīcijas ietveršanu Zemes pārvaldības likumā, autore uzskata, ka arī šis normatīvais akts ir līdzvērtīga alternatīva grozījumiem. Zemes pārvaldības likums pieņemts 2014. gada 30. oktobrī un stājās spēkā 2015. gada 15. janvārī. Tā izstrādes un pieņemšanas nepieciešamība bija balsīta uz Ministru kabineta 2008. gada 13. oktobra rīkojumu Nr. 613 “Par Zemes politikas pamatnostādņem 2008.–2014. gadam”,¹²⁰ Ministru kabineta 2010. gada 19. aprīļa rīkojumu Nr. 214 (sēdes protokola Nr. 17 35.§) “Par Zemes pārvaldības likuma koncepciju”¹²¹ un Ministru kabineta 2013. gada 28. maija sēdes protokollēmumu Nr. 32 51.§ “Informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem lauksaimniecības zemes efektīvai un ilgtspējīgai izmantošanai””.¹²² Likumprojekta “Zemes pārvaldības likums” anotācijā¹²³ norādīts, ka zemes izmantošanas un aizsardzības jautājumi ir skarti vairāk nekā 20 normatīvajos aktos. Arī CL ir to skaitā. Tiesiskais regulējums ir sadrumstalots, un nav vienojoša normatīvā akta šajos jautājumos. Tāpat anotācijā uzsvērts, ka zeme ir unikāls resurss, tā izmantotājiem ir jābūt noteiktiem pienākumiem un tiesībām šī resursa izmantošanā. Anotācijā akcentētas arī problēmas saistībā ar zemes izmantošanu sabiedrības vajadzībām – ceļu un ielu izmantošanu, uzturēšanu, piekļuves nodrošināšanu jaunizveidotām zemes vienībām. Kā izriet no pieminētās anotācijas, likumprojekta mērķis ir nodrošināt zemes racionālu un ilgtspējīgu izmantošanu, vienlaikus nodrošinot līdzsvaru starp privātām un publiskām interesēm zemes izmantošanas kontekstā. Ņemot vērā minēto, kā arī konstatējot faktu, ka, tāpat kā CL, arī Zemes pārvaldības likumā lietots termins “zemes gabals” un likums tieši vērsts uz zemes izmantošanas jautājumu regulējumu, “zemes gabala” definīcija/skaidrojums būtu iekļaujams Zemes pārvaldības likuma 1. panta pirmajā daļā, 12.¹ punktā.

Vērtējot alternatīvos variantus, CL vai Zemes pārvaldības likums, autore secina, ka abi normatīvie akti ir vienlīdz piemēroti to papildināšanai ar termina “zemes gabals” definīciju/skaidrojumu. Tomēr autore nosliecas par labu grozījuma izdarīšanai un definīcijas iekļaušanai CL, papildinot CL 861. pantu ar piezīmi, kas satur zemes gabala definīciju/skaidrojumu. Autore pieļauj, ka definīcijas iekļaušana CL kā vispārējā normatīvā aktā radīs priekšnosacījumu, ka termina “zemes gabals” definīciju aptvers plašāks subjektu

¹²⁰ Par Zemes politikas pamatnostādņem 2008.–2014. gadam: Ministru kabineta 2008. gada 13. oktobra rīkojums Nr. 613 (prot. Nr. 68 32.§).16.10.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 161.

¹²¹ Par Zemes pārvaldības likuma koncepciju: Ministru kabineta 2010. gada 19. aprīļa rīkojums Nr. 214 (protokola Nr. 17 35.§). 21.04.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 63. Zaudējis spēku ar 01.01.2021.

¹²² Informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem lauksaimniecības zemes efektīvai un ilgtspējīgai izmantošanai”: Ministru kabineta 2013. gada 28. maija sēdes protokollēmums Nr. 32 51.§. 05.06.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 107.

¹²³ Likumprojekta “Zemes pārvaldības likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F69D8CF2240CD7AEC2257C1B004B0C43?OpenDocument#b> [sk. 14.04.2023.].

loks, to skaitā valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieki, un tas nodrošinās termina juridisko noteiktību un vienveidīgu piemērošanu juridiskos dokumentos un normatīvajos aktos, kuros tas minēts, bet nav definēts.

Noskaidrojot termina “zemes gabals” tvērumu un atgriežoties pie servitūta definīcijas analīzes, secināms, ka CL 1130. panta definīcija neaptver visu servitūtu kopumu, bet tikai tos servitūtus, kas saistīti ar “zemes gabalu” (nodibināmi zemes gabalam par labu). Tā rezultātā, piemēram, uz ēku servitūtiem definīcija pēc būtības nav attiecināma. Kaut gan jau iepriekš noskaidrots, ka servitūta definīcija attiecas uz visiem CL noteiktajiem servitūtu veidiem: gan reālservitūtiem – ēku un lauku (t. sk. ceļa) servitūtiem, gan arī personālservitūtiem – lietojuma tiesību un dzīvokļa tiesību. Autores pozīciju pastiprina arī CL 1143. pants,¹²⁴ kurš satur precīzu skaidrojumu ēku vai lauku servitūtu iedalījuma kritērijiem, kur servitūtus – ēku vai lauku servitūtus – iedala atkarībā no tā, vai valdošais nekustamais īpašums ir ēka, kas var atrasties gan laukos, gan pilsētā, vai zeme – lauks, tūrums, pļava, pagalms, dārzs.

Pamatojoties uz secinājumiem saistībā ar termina “zemes gabals” nenoteiktību, rodas nepieciešamība noskaidrot likumdevēja gribu. Vai likumdevējs, sakaidrojot servitūta jēdzienu, terminu “zemes gabals” definīcijā iekļāva apzināti vai nejauši. Kā arī noskaidrojams, kāds termins lietojams servitūta definēšanai, lai definīcija aptvertu visus servitūtu veidus kopumā.

Izmantojot sistēmisko tiesību normu tulkošanas metodi, kā ietvaros veicama tiesību normu analīze no normu savstarpējā sakaru viedokļa, no konteksta ar citām CL servitūtus reglamentējošām normām, secināms, ka likumdevējs CL 1130. pantā termina “zemes gabals” vietā, iespējams, vēlējies lietot terminu “nekustams īpašums”. Šāds autores secinājums izriet no CL 1130. panta analīzes kopsakarā ar CL 1131. panta analīzi, kurā, raksturojot reālservitūtus, nepārprotami norādīts, ka reālservitūtus nodibina par labu nekustamam īpašumam. Nekustams īpašums pieminēts arī CL 1141., 1143., 1144., 1145., 1146., 1147., 1148. un citos pantos.

Pamatojoties uz Zemesgrāmatu likuma 15. panta pirmā punkta b apakšpunktu, zemesgrāmatas nodalījuma pirmās daļas pirmajā iedaļā ieraksta “nekustamam īpašumam par labu nodibinātos servitūtus un reālnastas”.¹²⁵ Tātad arī no Zemesgrāmatu likuma tiesiskā regulējuma skaidri izriet tas, ka servitūts nodibināms nevis uz “zemes gabalu”, bet uz nekustamo īpašumu. Saskaņā ar Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 6. panta pirmo daļu “[n]ekustamais īpašums šā likuma izpratnē ir nekustamā īpašuma objekts (zemes vienība vai būve) vai šo objektu kopība (zemes vienība un būve), [...] dzīvokļa īpašums vai dzīvoklis,

¹²⁴ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

¹²⁵ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17.

mākslinieka darbnīca, neapdzīvojamā telpa, kas nodota īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai”.¹²⁶

Balstoties uz tiesību doktrīnā pausto atziņu, ka nekustams īpašums ir īpašuma tiesības priekšmets,¹²⁷ un faktu, ka servitūts ir īpašuma tiesības aprobežojums, secināms, ka CL 1130. pantā termina “zemes gabals” lietojums ir neprecīzs. Tāpēc CL 1130. pantā dotajā definīcijā saistībā ar termina “zemes gabals” lietojumu izdarāmi grozījumi, vārdus “zemes gabalam” aizstājot ar vārdiem “nekustamam īpašumam”.

Mūsdienu tiesībās (no latīņu valodas *ius* – (tiesības), *prudens* – (zinošs, pieredzējis)¹²⁸) svarīga nozīme ir ne tikai normatīvajos aktos esošo definīciju saturam, tajās lietoto terminu precīzam un vienveidīgam lietojumam, bet arī labskanīgumam un uztveramībai. Tāpēc turpinājumā autore pievērsīsies šim jautājumam padziļināti. Jāpiekrīt *Mg. iur.* Toma Čevera teiktajam, ka nepietiekami skaidra tiesību norma ir nekvalitatīva, jo apgrūtina tās piemērošanu un attiecīgi – tās mērķa sasniegšanu.¹²⁹ Arī juriste Juta Guļķeviča,¹³⁰ analizējot 1937. gada atjaunoto CL, pauž viedokli, ka tiesiskam regulējumam jābūt skaidrākam un viennozīmīgākam. Tāpēc tas jāpadara precīzāks un konkrētāks.

Vērtējot CL 1130. pantā doto servitūta definīciju no labskanīguma un uztveramības viedokļa, jāatzīst, ka definīcija ir juridiski sarežģīti konstruēta, kas apgrūtina tās uztveramību un izpratni kopumā, piemēram, frāze “[..] ar kuru īpašuma tiesība uz to ir lietošanas ziņā aprobežota [..]”.¹³¹ Autore mērķtiecīgi citēja daļu no definīcijas, lai uzskatāmi demonstrētu konstruktīvi sarežģīto vārdu savirknējumu. Šis izteiksmes stils un lietotā leksika (ar leksiku tiek saprasts kādā tekstā lietoto vārdu kopums¹³²) CL 1130. panta piemērotājam, īpaši personām, kas nav saistītas ar jurisprudenci, liek vairākkārt pārlasīt panta saturu, lai izprastu tā jēgu. Teikto apstiprina arī autores veiktās aptaujas rezultāti (sk. 1. pielikumu). Aptaujā piedalījās 100 respondenti vecumā no 18 līdz 32 gadiem. Aptaujas mērķgrupā tika iekļauti respondenti, kuriem nav juridiskās izglītības un kuru ikdiena nav saistīta ar jurisprudenci. Aptaujas mērķgrupā netika iekļauti tie respondenti, kuru ikdienas darbs pilnībā vai daļēji saistīts ar

¹²⁶ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: Latvijas Republikas likums. 22.12.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 205.

¹²⁷ Grūtups, A. un Kalniņš, E. 2002. *Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 23.

¹²⁸ Džugleja, T. 2011. *Mācību līdzeklis. Tiesību pamati*. R: Rīgas Tirdzniecības tehnikums. ISBN 978-9984-9950-5-2. Iegūts no: http://www.rtpv.edu.lv/spaw/uploads/files/TIESIBU_PAMATI.pdf, 8.

¹²⁹ Čevera, T. 2021. Tiesību normu interpretācijas nozīme tiesību normu kvalitātes sekmēšanā: Krimināllikuma 191. panta gadījums. Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. *Latvijas Universitātes 79. Starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums*. 529–539. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Iegūts no: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juridiskas-konferences/JUZK-79-2021/juzk.79.60_Cevera.pdf [sk. 21.09.2021.], 530.

¹³⁰ Guļķeviča, J. 2019. *Kopīpašuma dalīšana tiesas ceļā*. Iegūts no: https://cobalt.legal/uploads/news/3734/Juta_Kopipasums_BJP_April_2019.pdf [sk. 14.10.2021.].

¹³¹ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

¹³² *Zinātniskā rakstīšana un pētījumu rezultātu izplatīšana*. 2018. K. Mārtinsones un A. Piperes zinātniskā redakcija. Rīga: RSU, 25.

juridisku jautājumu risināšanu vai kuri ir ieguvuši vai šobrīd iegūst juridisko izglītību (autore nepieļauj, ka šo respondentu lokam servitūta definīcija nav skaidra vai ar tiesību normu interpretācijas metožu palīdzību nebūtu izzināma).

No veiktās aptaujas datiem secināms, ka lielākā daļa no aptaujātajiem – 87 respondenti no 100 respondentiem – nav spējuši uztvert un izprast definīcijas saturu. 11 respondentiem, kas ir salīdzinoši neliels skaits, definīcija viesa daļēju skaidrību. Savukārt diviem respondentiem definīcija bija gan viegli uztverama, gan saprotama.

Ne vienā vien zinātniskai rakstīšanai veltītā darbā autori uzsver, ka šajā jomā svarīgākais ir maksimāla domas skaidrība, kas panākta ar precīziem vārdiem un kodolīgu izteiksmes formu.¹³³ Normatīvo aktu jaunrade (izstrādājot jaunus normatīvos aktus vai izstrādājot grozījumus jau esošajos) ir neatņemama zinātnes sastāvdaļa. Visā normatīvā akta jaunrades procesā jāievēro noteikti principi, lai radītais normatīvais regulējums būtu kvalitatīvs, izvērtēts, saskanīgs un piemērošanā efektīvs, neradot nevajadzīgu slogu un sarežģījumus (neskaidrības) tā piemērošanā. [...] Normatīvā akta teksta izstrādē būtiska nozīme ir visam: vārdu, gramatikas formu un konstrukciju izvēlei, pieturzīmēm, nosaukumiem, teksta iedalījumam.¹³⁴ Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz aptaujas rezultātiem, secināms, ka CL 1130. pantā esošā definīcija jāpilnveido ne tikai no saturiskā viedokļa, bet arī no uztveramības un labskanības aspektiem.

Taču, pirms pieņemt lēmumu par nepieciešamajām redakcionālām izmaiņām CL 1130. pantā, autore piedāvā aplūkot servitūta definīcijas vai skaidrojumus citu pasaules valstu tiesībās. Lai gan katras valsts tiesību sistēma ir unikāla un balstās uz attiecīgās valsts vēsturiskiem veidošanās apstākļiem – valsts iekārtu, ekonomisko stāvokli, politisko ideoloģiju u. c., salīdzināšanas rezultātā iespējams gūt svarīgas atziņas un izvērtēt citu valstu pieredzi attiecīgu jautājumu regulēšanā, kas var palīdzēt pilnveidot arī Latvijas tiesisko regulējumu servitūtu jomā. Salīdzināšanai izvēlēta Lietuva, Igaunija, Vācija, Francija, Šveice, Krievija, Moldova, Ukraina, Čehija un Taizeme.

Latvija, Lietuva un Igaunija ir trīs Baltijas valstis, kas bija okupētas un laika periodā no 1940. gada līdz 1990. gadam atradās Padomju Sociālistisko Republiku Savienības sastāvā. Pēc tam, kad Baltijas valstis atguva valstisko neatkarību, katra valsts sāka veidot savu tiesību sistēmu. Tāpēc autore izvēlējās un aplūko, kā servitūts definēts tuvākajās Latvijas kaimiņvalstīs.

¹³³ *Zinātniskā rakstīšana un pētījumu rezultātu izplatīšana*. 2018. K. Mārtinsones un A. Piperes zinātniskā redakcija. Rīga: RSU, 25.

¹³⁴ Valsts kanceleja. *Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata*. Iegūts no: <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/23> [sk. 12.02.2023.].

Vācijas, Francijas un Šveices tiesiskā regulējuma izpēte lietderīga no tā aspekta, ka minētajās valstīs ir augsts tautas attīstības indekss, ko apliecina *Human Development Data Center* (Cilvēka attīstības datu centrs) apkopotie dati par 2021./2022. gadu.¹³⁵ Līdz ar to vērtīgi ir analizēt arī attīstīto valstu pieredzi.

Lietderīgi aplūkot arī tādu postkomunistisko valstu¹³⁶ kā Ukraina, Krievija, Moldova tiesību attīstību. Jo Latvija līdz ar minētajām valstīm ietilpa postkomunistisko valstu sastāvā. Taču katras valsts tiesību sistēmas attīstība ir visai atšķirīga. Kā arī Čehija – Varšavas līguma valsts, kas formāli bija neatkarīga, taču arī tiek uzskatīta par postkomunistisko valsti.¹³⁷

Taizeme jeb Taizemes Karaliste – viena no eksotiskākajām valstīm dienvidaustrumu Āzijā, kas ievērojama arī ar kopējo zemes platību (510 890 km²¹³⁸) un iedzīvotāju skaitu (uz 2023. gada 18. jūliju, pamatojoties uz Apvienoto Nāciju Organizācijas jaunākajiem datiem, 71 805 213¹³⁹). Tajā darbojas romāņu–ģermāņu tiesību sistēma (ar anglosakšu tiesību sistēmas ietekmi). Tāpēc interese raisa tas, kā servitūts tiek definēts šajā blīvi apdzīvotā valstī, jo tieši blīvi apdzīvotās vietās ceļa servitūtam ir īpaši būtiska nozīme piekļuves pie nekustamā īpašuma nodrošināšanā.

Darba turpinājumā aplūkotas iepriekš minēto valstu normatīvajos aktos esošās servitūta definīcijas vai servitūta skaidrojumi.

Lietuvas Republikas Civilt kodeksa 4.111. panta pirmā daļa:¹⁴⁰ Servitūts ir tiesība uz svešu nekustamu lietu, ļaujot izmantot attiecīgo svešo lietu (kalpojošo lietu), vai šīs lietas īpašnieka tiesības izmantot lietu aprobežojums ar mērķi nodrošināt lietas, kuras dēļ noteikts servitūts (valdošā lieta), atbilstošu izmantošanu.

Igaunijas Īpašuma likuma 172. panta pirmā daļa:¹⁴¹ Reālservitūts apgrūtina kalpojošo nekustamo lietu par labu valdošai nekustamai lietai tādā veidā, ka katrs nākamais kalpojošās nekustamās lietas īpašnieks tiesīgs izmantot noteiktā veidā kalpojošo nekustamo lietu, vai katram nākamam kalpojošās lietas īpašniekam ir pienākums atturēties no savu tiesību uz īpašumu īstenošanas par labu valdošajai nekustamai lietai.

¹³⁵ Human Development Data Center. *Human Development Index (HDI) Ranking*. Iegūts no: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks> [sk. 10.07.2023.].

¹³⁶ Postkomunistisko valstu attīstība. Iegūts no: <https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/9-klase/eiropas-integracija-7228/re-12b07ca3-fafe-4f38-b3ec-6917d238400a>, [sk. 25.09.2021.].

¹³⁷ Desmit gadu pēc mūra krišanas. *The Economist*. 12.11.1999. *Latvijas Vēstnesis*. 374/377. Iegūts no: vestnesis.lv/ta/id/15588. [sk. 25.09.2021.].

¹³⁸ Thailand Population. Iegūts no: <https://www.worldometers.info/world-population/thailand-population/> [sk. 18.07.2023.].

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas pirmoji knyga bendrosios nuostatos. Iegūts no: <http://www.lithuanialaw.eu/lt/pradzia/civiline-teise/civilinis-kodeksas/servituto-turetojo-teise-reikalauti-atlyginti-nuostolius/#servituto-turetojo-teise-reikalauti-atlyginti-nuostolius> [sk. 25.09.2021.].

¹⁴¹ Asjaõigusseadus. Vastu võetud 09.06.1993. 172. Iegūts no: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13322575?leiaKehtiv>. [sk. 18.09.2021.].

Vācijas Civillikuma 1018. paragrāfs:¹⁴² Zemes gabalu var apgrūtināt par labu cita zemes gabala īpašniekam tādā veidā, lai pēdējam būtu tiesības izmantot svešu zemes gabalu pie noteiktiem apstākļiem, vai uz zemes gabala nedrīkst veikt noteiktas darbības, vai arī lai būtu izslēgta tiesību īstenošana, kas izriet no īpašuma tiesības uz apgrūtināto zemes gabalu attiecībā pret valdošo zemes gabalu (servitūts).

Francijas Civilkodeksa 637. pants:¹⁴³ Servitūts ir nekustamam īpašumam uzlikts apgrūtinājums par labu citam nekustamam īpašumam, kas pieder citam īpašniekam.

Šveices Civillikuma 730. panta pirmā daļa:¹⁴⁴ Īpašumu var apgrūtināt par labu citam īpašumam tādā veidā, ka tā īpašniekam ir jāsamierinās ar šā cita īpašuma īpašnieka labā noteiktiem apgrūtinājumiem vai arī viņš nedrīkst īstenot savas īpašuma tiesības noteiktos veidos par labu šā cita īpašuma īpašniekam.

Krievijas Civilkodeksa 274. pants:¹⁴⁵ Nekustamā īpašuma īpašnieks (zemes gabala, cita nekustamā īpašuma) tiesīgs pieprasīt no kaimiņu zemes gabala īpašnieka, bet nepieciešamības gadījumā arī no cita zemes gabala īpašnieka (kaimiņu zemes gabala) nodrošināt kaimiņu zemes gabala ierobežotas lietošanas tiesības (servitūtu).

Moldovas Republikas Civilkodeksa 639. panta pirmā daļa:¹⁴⁶ Servitūts ir pienākums, saskaņā ar kuru apgrūtināta nekustamo īpašumu (ar servitūtu apgrūtinātais nekustams īpašums), lai nodrošinātu nekustamā īpašuma lietošanas tiesības vai cita īpašnieka nekustamā īpašuma vajadzības (valdošais nekustamais īpašums). Vajadzība var būt saistīta ar valdošā nekustamā īpašuma komforta palielināšanu vai izrietēt no tā saimnieciskā mērķa.

Ukrainas Civilkodeksa 401. pants:¹⁴⁷ Tiesības uz citas personas īpašumā esošu lietu (servitūts) var tikt nodibinātas attiecībā uz zemes gabalu, citiem dabas resursiem (zemes servitūti) vai citu nekustamo īpašumu, lai nodrošinātu citu personu vajadzības, kuras nevar tikt nodrošinātas citos veidos.

¹⁴² Bürgerliches Gesetzbuch. 18.08.1896 (BGB). Iegūts no: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>. [sk. 25.09.2021.].

¹⁴³ Code civil. Créé par Loi 1804-01-31. Iegūts no: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006430276. [sk. 25.09.2021.].

¹⁴⁴ Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Iegūts no: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de [sk. 25.09.2021.].

¹⁴⁵ Гражданский кодекс Российской Федерации. Первая часть Гражданского кодекса. Iegūts no: <https://rulaws.ru/gk-rf-chast-1/> [sk. 10.07.2023.].

¹⁴⁶ Гражданский кодекс Республики Молдова. Опубликовано : 22.06.2002. в Monitorul Oficial Nr. 82–86 статья № : 661. Iegūts no: https://lege.md/ru/grazhdanskiy_kodeks/st-639 [sk. 20.09.2021.].

¹⁴⁷ Гражданский кодекс Украины. Iegūts no: <https://pravoved.in.ua/section-kodeks/82-gku.html> [sk. 10.07.2023.].

Čehijas Civilkodeksa 1029. paragrāfs, pirmā daļa:¹⁴⁸ Nekustamā īpašuma īpašnieks, kura īpašumu nav iespējams pienācīgā kārtā valdīt vai citā veidā to izmantot, tāpēc ka tas nav savienots ar koplietošanas ceļu, tiesīgs pieprasīt, lai viņa kaimiņš par atlīdzību atļautu iet/braukt caur viņa gabalu.

Taizemes Civilais un komerciālais kodekss, 1387. pants:¹⁴⁹ Nekustamais īpašums var tikt pakļauts servitūtam, saskaņā ar kuru šāda īpašuma īpašniekam cita nekustamā īpašuma labā ir pienākums ciest no kādas darbības, kas ietekmē viņa īpašumu, vai atturēties no dažu viņa īpašuma tiesību īstenošanas.

Izvērtējot minēto valstu normatīvajos aktos ietvertos servitūta definīciju vai skaidrojumu formulējumus, secināms, ka arī aplūkotajās valstīs (izņemot Franciju) servitūta definēšanai/skaidrošanai ir izmantotas visai sarežģītas juridiskās konstrukcijas, kas apgrūtina uztveramību. Jāatzīst, ka servitūta definīcija Latvijas CL 1130. pantā salīdzinājumā ar aplūkoto valstu normatīvajos aktos esošajām definīcijām vai skaidrojumiem ir visnotaļ korekta, taču grūti uztverama. To apstiprina jau pieminētās aptaujas rezultāti (sk. 1. pielikumu). Tāpēc autore uzskata, ka CL 1130. pantā esošo definīciju nepieciešams vienkāršot, atvieglojot uztveramību, bet nemainot tās saturu pēc būtības.

Veicot paplašinātu vispārējo servitūta jēdziena un būtības noskaidrošanu, detalizēti analizējot servitūta definīciju, ir atklāti būtiskākie servitūtu raksturojošie aspekti un nepilnības, kas ne tikai nozīmīgas turpmākai ceļa servitūta jēdziena izpētei, bet arī ietekmē pētījuma gaitu, pētot un pilnveidojot tieši ceļa servitūta tiesisko regulējumu.

Ceļa servitūts ir viens no lauku servitūtu veidiem, kam CL velīti sevišķi noteikumi (CL 1156.–1161. pants). Taču ceļa servitūts normatīvajos aktos nav definēts. CL 1156. pants satur vien uzskaitījumu, uz kāda veida ceļu tiek piešķirta tiesība ar ceļa servitūta nodibināšanu, proti, uz kājceļu, uz lopu ceļu, uz braucamo ceļu. Minētais pants nosaka smalku jēdzienisko robežšķirtni starp “tiesību uz ceļu” un “ceļu” kā fizisku objektu. Taču praksē ne vienmēr šī robeža tiek noteikta un ievērota, līdz ar to CL 1156. pantā reglamentētā tiesība kļūdaini tiek asociēta ar dabā pastāvošu vai nākotnē būvējamu ceļu kā fizisku objektu/inženierbūvi. Tāpēc svarīgi atklāt ceļa kā fiziska objekta izpausmi un apzināt tā nozīmi pētījuma ietvaros. Vispārējs termina “ceļš” skaidrojums sniegts Ceļu satiksmes likuma 1. panta 3. punktā, nosakot, ka “ceļš ir jebkura satiksmei izbūvēta teritorija (autoceļš, iela, prospekts, šķērsiela un tamlīdzīgas teritorijas visā platumā, ieskaitot brauktuvi, ietves, nomales, sadalošās joslas un salīņas) [..]”.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Гражданский кодекс. Свода законов 89/2012. Закон от 03 февраля 2012. Iegūts no: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/novy-obcansky-zakonik-rj.pdf> [sk. 20.09.2021.].

¹⁴⁹ Thai Civil Law. Iegūts no: <https://www.thailandlawonline.com/thai-real-estate-law/1387-1401-civil-law-right-of-servitudes> [sk. 20.09.2021.].

¹⁵⁰ Ceļu satiksmes likums: Latvija Republikas likums. 1. panta 3. punkts. 21.10.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 274/276; 27.11.1997. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 22.

No definīcijas izriet, ka jēdzienam “ceļš” ir plašs tvērums, taču šajā promocijas darbā akcents likts uz autoceļu un ielu, kas praksē parasti ir ceļa servitūta nodibināšanas pamatā. “Autoceļš ir kompleksa inženierbūve ārpus pilsētas robežām, kas izmantojama transportlīdzekļu satiksmei ar noteikto ātrumu, normatīvos paredzētajām slodzēm un gabarītiem”¹⁵¹, bet “iela ir transportlīdzekļu satiksmei paredzēta inženierbūve pilsētas teritorijā”.¹⁵² Latvijā pēc to nozīmes autoceļus iedala – valsts, pašvaldību, komersantu un māju ceļos.¹⁵³ Pa valsts un pašvaldību ceļiem subjekti tiesīgi brīvi pārvietoties. “Par komersantu ceļu un māju ceļu lietošanas aizliegumu, ierobežojumiem vai to atcelšanu lemj autoceļa īpašnieks [...]”,¹⁵⁴ tāpēc tieši uz šo autoceļu kategorijā ietilpstošiem ceļiem noteiktos apstākļos var tikt nodibināti ceļa servitūti.

AT tiesnesis K. Balodis¹⁵⁵ skaidro, ka ar ceļa servitūtu var piešķirt tiesības citai personai piederošā nekustamā īpašumā lietot tur esošu jau izbūvētu ceļu vai ierīkot to no jauna. Arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 27. oktobra lietas Nr. SKC-165/2015¹⁵⁶ [9] punktā uzsvērts, ka CL 1156. pantā lietotais jēdziens “ceļš” ir tulkojams plašāk nekā likumā “Par autoceļiem” lietotais. Savukārt no AT Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 21. augusta sprieduma lietā Nr. SKC-192 izriet, ka “ceļš Civillikuma 1156. panta izpratnē ir ne vien ar ceļa klātnei un segas konstruktīvo kārtu ierīkota inženierbūve, bet arī braukšanai vai iešanai iebraukta zemes josla, pa kuru iespējama gājēju vai transportlīdzekļu kustība, un tādi ir lielākā daļa lauku ceļu”.¹⁵⁷ Lai gan termins “zemes josla” servitūtu kontekstā tiek lietots gan zinātniskos rakstos, gan tiesu praksē, taču tā juridisks skaidrojums normatīvajos aktos nav atrodamšs. Autore nekustamajā īpašumā esošu iebrauktu zemes joslu raksturotu kā *vairākkārtējas lietošanas rezultātā izveidojušos noteikta platuma zemes virskārtas sablīvējumu, kas brīvs no kokiem, krūmiem un cita veida apaugumiem un pa kuru ir iespējama netraucēta pārvietošanās ar kājām, transporta līdzekļiem vai arī lopu dzīšana*. Normatīvajos aktos zemes joslas iebraukšanai un ierīkošanai nav izvirzītas noteiktas prasības, jo šajā gadījumā nav notikusi vai nenotiek būvniecība, kas raksturīga jau izbūvētam vai nākotnē būvējamam ceļam. Būvniecība ir “visu veidu būvju projektēšana un būvdarbi”.¹⁵⁸ Savukārt būvdarbi ir “būvniecības procesa sastāvdaļa, darbi, kurus veic būvlaukumā vai būvē,

¹⁵¹ Likums “Par autoceļiem”. Latvija Republikas likums. 2. panta pirmā daļa. 02.04.1992. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*.13/14.

¹⁵² *Ibid.*, 2. panta ceturtnā daļa.

¹⁵³ *Ibid.*, 3. panta pirmā daļa.

¹⁵⁴ *Ibid.*, 5. panta ceturtnā daļa.

¹⁵⁵ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (84.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums, 85.

¹⁵⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. SKC - 165/2015. 5.4. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 11.05.2023.].

¹⁵⁷ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 21. augusta spriedums lietā Nr. SKC-192. [4] punkts. Iegūts no: <https://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2009> [sk. 11.05.2023.].

¹⁵⁸ Būvniecības likums. Latvija Republikas likums. 1. panta 12) punkts. 30.07.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 146.

lai radītu būvi, novietotu iepriekš izgatavotu būvi vai tās daļu, pārbūvētu, atjaunotu, restaurētu, iekonservētu, nojauktu būvi vai ierīkotu inženiertīklu”.¹⁵⁹ Būve ir “būvdarbu rezultātā radusies ar zemi vai gultni saistīta ķermeniska lieta (ēka vai inženierbūve), kurai ir nosakāms būves lietošanas veids”.¹⁶⁰ Pamatojoties uz minēto, nav šaubu, ka ceļš ir būve, kas rodas būvniecības procesā un saistīts ar zemi. Taču analīzes ietvaros būtiski noteikt arī ceļa kā būves lietošanas veidu. Būvju klasifikāciju pēc to lietošanas veida nosaka MK 2018. gada 12. jūnija noteikumi Nr. 326 “Būvju klasifikācijas noteikumi”. No minēto noteikumu pielikuma 126. punkta izriet, ka “inženierbūves ir visas būves, kurām nav ēku pazīmju”,¹⁶¹ bet noteikumu 132. punktā sniegts inženierbūvju uzskaitījums, t. sk. iekļauti arī māju un komersantu ceļi (ar kodu 2112). Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumu Nr. 500 “Vispārīgie būvnoteikumi” 1. pielikumā – 2. Inženierbūvju iedalījums grupās¹⁶² noteikts būvju un inženierbūvju iedalījumu grupās atkarībā no būvniecības sarežģītības pakāpes, ietekmes uz cilvēku veselību, dzīvību un vidi, kur māju ceļš pieder pie 1. grupas inženierbūvēm.

No šīs analīzes izriet, ka māju ceļš un komersantu ceļš kvalificējams kā inženierbūve gadījumos, ja ceļš radies vai tiks izbūvēts būvniecības rezultātā, kā procesā jāievēro būvniecību reglamentējošie normatīvie akti. Tajā pašā laikā māju un komersantu ceļš var būt kā iebraukta zemes josla, kas kādam īpašam tiesiskam regulējumam nav pakļauta. Piešķirot tiesību uz kājceļu, lopu vai braucamo ceļu, nav nozīmes faktam, vai ceļš ir kvalificējams kā inženierbūve vai iebraukta zemes josla. Taču atsevišķos gadījumos šādi kvalifikācijai tomēr ir nozīme, piemēram, ceļa servitūta lietošanas procesā, kā arī izšķirot strīdus par ceļa servitūta nodibināšanu vai izbeigšanu tiesā. Tāpēc termina “ceļš” padziļinātas analīzes ietvaros gūtās atziņas un izdarītie secinājumi svarīgi gan terminu “ceļš”, “ceļa servitūts” un “servitūta ceļš” nošķiršanai, gan turpinājumā aplūkojamo jautājumu ietvaros.

Noskaidrojot servitūta un ceļa servitūta jēdzienu, kā arī noskaidrojot servitūta tiesību subjektus un objektu, turpinājumā tiks aplūkoti promocijas darbā vairākkārt minēti tādi tiesību kā “apgrūtinājumi” un “aprobežojumi”, kā būtība un īpatnības ceļa servitūta kontekstā līdz šim netika atklātas. Servitūta tiesisko attiecību ietvaros šo terminu jēdzieniskā izpratnē ieņem būtisku lomu, jo dabā esošie apgrūtinājumi rada noteiktus īpašuma tiesību aprobežojumus, kas praksē joprojām raisa plašas diskusijas, kā arī noved tiesību subjektus līdz konfliktiem, kad tie mēģina rast līdzsvaru starp pušu interesēm. Kā norāda *Mg. iur.* Barba Girgensone, sabiedrības

¹⁵⁹ Būvniecības likums. Latvija Republikas likums. 1. panta 2. punkts. 30.07.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 146.

¹⁶⁰ *Ibid.*, 146, 1. panta 3. punkts.

¹⁶¹ Būvju klasifikācijas noteikumi: Ministru kabineta 2018. gada 12. jūnija noteikumi Nr. 326. Pielikuma 126. punkts. 14.06.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 118.

¹⁶² Vispārīgie būvnoteikumi: Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumi Nr. 500. Pielikuma 2. punkts. 26.09.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 191.

interesešu realizācija iespējama, nosakot nekustamā īpašuma apgrūtinājumus, ko paredz īpašuma sociālā funkcija.¹⁶³

Servitūta tiesiskajās attiecībās izšķir valdošo un kalpojošo lietu, kuras lietošanai noteikti aprobežojumi. Valdošās lietas īpašnieka tiesība uz servitūtu dod viņam zināmas tiesības uz kalpojošo lietu un tādējādi aprobežo kalpojošās lietas īpašnieka tiesību.¹⁶⁴ Rezultātā servitūta tiesiskajās attiecībās saduras divas dimensiāli pretējas intereses – kalpojošās lietas jeb nekustamā īpašuma īpašnieka tiesība uz īpašumu un valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka tiesība gūt labumu no citas personas īpašumā esošas lietas derīgām īpašībām, piemēram, uz īpašumā esoša vai nākotnē būvējama ceļa. Taču zīmīgi, ka abu servitūta tiesību subjektu intereses tiek vienlīdz aizsargātas virknē normatīvo aktu. Tāpēc turpinājumā padziļināti analizēts jēdzienu “apgrūtinājumi” un “aprobežojumi” jēdzieniskais saturs, tiesiskais regulējums un ietekme uz nekustamā īpašuma īpašnieka tiesību saturu, lai promocijas darba 2. un 3. nodaļā varētu pievērsties “apgrūtinājumu” un “aprobežojumu” praktiskās izpaušmes analīzei.

Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija norāda, ka “apgrūtinājumi un aprobežojumi nav sinonīmi un lietojumā ir svarīgi abus terminus un jēdzienus nejaukt”.¹⁶⁵ Apgrūtinājumi (*encumbrance, lien*) ir tie, kas raksturīgi pašam objektam – nekustamajam īpašumam. [...] Aprobežojumi (*restrictions, limitations*) attiecas uz īpašnieka vai nomieka tiesībām, kas tiek aprobežotas par labu citai personai vai zemes gabalam.¹⁶⁶ Autore piezīmē, ka jau iepriekš noskaidrots, ka CL 1130. pantā termins “zemes gabals” lietots neprecīzi. Tāpēc, autores ieskatā, arī Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas termina “aprobežojums” skaidrojumā vārdu “zemes gabalam” vietā būtu jālieto vārdi “nekustamam īpašumam”. *Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīcā* sniegts šāds skaidrojums: (aprobežot – ‘saistīt ar zināmiem apstākļiem, nosacījumiem, padarīt no tiem atkarīgu (kādu darbību, rīcību, izpaušmi); ierobežot; tiesības, rīcības brīvību, varu’; apgrūtināt – ‘padarīt neērtu, traucēt (norisi, darbību); būt par apgrūtinājumu (to, kas apgrūtinā, sagādā neērtības)’.¹⁶⁷ Servitūts apgrūtinā lietu, bet ne lietas īpašnieku. Īpašniekam nevar pieprasīt veikt kādas noteiktas darbības, jo tad tas nebūtu uzskatāms par liettiesisku, bet gan par personisku tiesību.¹⁶⁸

¹⁶³ Girgensone, B. 2013. *Zemes pārvaldība kā garants piekļuves iespēju nodrošināšanai zemes īpašumiem*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte. Starptautiskā zinātniskā conference. *Inovatīvās jurisprudences aktuālās problēmas*. 2013. gada 25. aprīlis. Tēzes, 49.

¹⁶⁴ Rozenfelds, J. 2004. *Lietu tiesības. 3. labotais un papildinātais izdevums*. Rīga: Zvaigzne ABC, 155.

¹⁶⁵ Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas informācija. Par sniegtajām konsultācijām. 25.02.2003. *Latvijas Vēstnesis*. 30. Iegūts no: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/71772>. [sk. 11.07.2022.].

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ Spektors, Andrejs et al. Tēzaur.lv, 2023, Vasaras versija. CLARIN-LV digitālā bibliotēka, <https://tezaur.lv/apgr%C5%ABtin%C4%81t> [sk. 01.08.2023.].

¹⁶⁸ Erdmann, C. E. 1891. *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland / von Dr. Carl Erdmann. Zweiter Band. Sachenrecht*. Rīga: N. Kymmels Verlag, 256.

Iepriekš promocijas darbā jau skaidrots, ka ceļa servitūta tiesību var piešķirt uz kājceļu, braucamo un lopu ceļu, kā arī noskaidrots, ka ceļš var tikt tulkots plašākā vai šaurākā nozīmē – ceļš var būt gan iebraukta zemes josla, gan inženierbūve. Respektīvi, pamatojoties uz Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas skaidrojumu, ceļš kā iebraukta zemes josla vai inženierbūve ir apgrūtinājums, kas raksturīgs pašam objektam – nekustamam īpašumam. Saskaņā ar Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 1. panta 6. punktu par objektu uzskata nekustamo īpašumu, ko veido īpašuma objektu kopums, kā arī zemes vienību, būvi, telpu grupu un zemes vienības daļu.¹⁶⁹ Profesors Osvalds Joksts, raksturojot apgrūtinātas zemes vienības teritoriju vai būvi, norāda, ka tai ir noteikts lietošanas tiesības aprobežojums vai saimnieciskās darbības ierobežojums.¹⁷⁰ Ceļa servitūta teritorija kā nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājums pakļauts reģistrācijai, aktualizācijai vai dzēšanai NĪVKIS (skatīt Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 44. panta pirmās daļas 1. punkta d) apakšpunktu,¹⁷¹ MK 2012. gada 10. aprīļa noteikumu Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi” 107.¹ – 111. punktu¹⁷²). Minētās darbības ir tiesības īstenot, ja ceļa servitūta nodibināšana, grozīšana vai izbeigšana notikusi likumā noteiktajā kārtībā un to pamato attiecīgi dokumenti. Reģistrējamai ceļa servitūta teritorijai tiek piešķirts teritorijas nosaukums un kods saskaņā ar MK 2014. gada 4. februāra noteikumu Nr. 61 “Noteikumi par Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas izveidi un uzturēšanu un apgrūtināto teritoriju un nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājumu klasifikatoru”.¹⁷³ Rezumējot minēto, secināms, ka ceļa servitūta nodibināšanas gadījumā rodas tiesība uz citas personas nekustamā īpašumā esoša vai nākotnē būvējama ceļa vai iebrauktas zemes joslas lietošanu noteiktā platībā. Šī aizņemtā platība tiek apzīmēta kā ceļa servitūta teritorija, kas saukta arī par nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājumu, kas reģistrēts Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā, grafiski attēlots nekustamā īpašuma zemes robežu plānā un izraisa īpašuma tiesību aprobežojumus. Jāpiezīmē, ka īpašuma tiesību aprobežojumus izraisa tikai likumā noteiktā kārtā nodibināts ceļa servitūts un attiecīgā publiskā reģistrā reģistrēta ceļa servitūta teritorija.

Analizējot no ceļa servitūta kā nekustamā īpašuma apgrūtinājuma izrietošo īpašuma tiesības aprobežojumu tiesisko izpausmi, vispirms aplūkojami vairāki tiesību akti. Kā pirmā jāpiemin ANO Vispārējo cilvēktiesību deklarācija, kas “[.] kļuva par pirmo starptautisko

¹⁶⁹ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: Latvijas Republikas likums. 22.12.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 205.

¹⁷⁰ Joksts, O. 2019. *Civiltiesības jautājumos un atbildēs*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 35.

¹⁷¹ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: Latvijas Republikas likums. 22.12.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 205.

¹⁷² Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi. Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumi Nr. 263. 02.05.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 68.

¹⁷³ Noteikumi par Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas izveidi un uzturēšanu un apgrūtināto teritoriju un nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājumu klasifikatoru. Ministru kabineta 2014. gada 4. februāra noteikumi Nr. 61. 12.02.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 31.

dokumentu cilvēces vēsturē, kurā uzskaitītas cilvēktiesības. Deklarācijas pamatprincipi ir vispāratzīts standarts un ideāls, uz ko jātiecas visiem cilvēkiem un valstīm, līdz to tiesības ieguvušas globālu raksturu”.¹⁷⁴ Viena no cilvēka pamattiesībām ir tiesības uz īpašumu. ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 17. pants¹⁷⁵ aizsargā katra cilvēka tiesības uz īpašumu neatkarīgi no tā, vai šis īpašums pieder vienai vai atrodas vairāku personu kopīpašumā. Tāpat ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija satur aizliegumu patvaļīgi atņemt personas īpašumu.

Saskaņā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1. pantu¹⁷⁶ jebkurai personai ir tiesības uz īpašumu, ko nedrīkst atņemt, izņemot, ja šāda darbība tiek īstenota sabiedrības interesēs, noteikta ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem.

1998. gada 15. oktobrī Latvijas Republikas 6. Saeima pieņēma grozījumus Latvijas Republikas Satversmē,¹⁷⁷ papildinot Satversmi ar jaunu 8. nodaļu “Cilvēka pamattiesības”, kurā ietverta lielākā daļa no ANO Vispārējo cilvēktiesību deklarācijā minētajām cilvēka tiesībām. No Latvijas Republikas Satversmes 105. panta¹⁷⁸ pirmā teikuma izriet, ka tiek aizsargātas ikvienas personas tiesības uz īpašumu. Tulkojot Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu, Satversmes tiesa 2007. gada 26. aprīļa spriedumā lietā Nr. 2006-38-03 skaidro, ka šī tiesība ietver īpašnieka tiesības izmantot viņa īpašumā esošu īpašumu iespējami lielāka ekonomiska labuma gūšanai.¹⁷⁹ Vienlaikus Latvijas Republikas Satversmes 105. panta otrajā teikumā uzsvērts, ka personas īpašuma tiesības var ierobežot sabiedrības interesēs saskaņā ar likumu. Izvērtējot personas pamattiesību ierobežojumu konstitucionalitāti, AT tiesnesis K. Balodis skaidro: “Personas pamattiesību ierobežojums nozīmē to, ka valsts ar tiesību normu ir sašaurinājusi vai pat atņēmusi personai Satversmē noteiktās tiesības.”¹⁸⁰ Kā atzīst Satversmes tiesa 2002. gada 20. maija spriedumā lietā Nr. 2002-01-03, “īpašuma tiesības var ierobežot, ja

¹⁷⁴ Par ANO Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas piecdesmitgadi. 10.12.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 366.

¹⁷⁵ ANO Ģenerālā asambleja. 1948. Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. 10.12.1948. Iegūts no: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf [sk. 05.08.2023.].

¹⁷⁶ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: ES tiesību akts. 13.06.1996. *Latvijas Vēstnesis*. 143/144.

¹⁷⁷ Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē: Latvijas Republikas likums. 23.10.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 308/312.

¹⁷⁸ Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. 01.07.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 43; 31.03.1994. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 6.

¹⁷⁹ Satversmes tiesas 2007. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. 2006-38-03 “Par Limbažu pilsētas domes 2006. gada 25. janvāra saistošo noteikumu Nr. 4 “Limbažu pilsētas teritorijas plānojuma grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” plānojuma, ar kuru zemes gabals Cēsu ielā 24 iekļauts Limbažu pilsētas teritorijas izmantošanas un nekustamo īpašumu lietošanas mērķu grupas dabas pamatnes teritorijas vai brīvās izbūves teritorijas mežaparku un parku teritorijā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”. 11. punkts. 28.04.2007. *Latvijas Vēstnesis*. 70.

¹⁸⁰ Balodis, K. 11.12.2015. *Pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes izvērtēšana Satversmes tiesas praksē*. Iegūts no: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/runas-un-raksti/pamattiesibu-ierobezojuma-konstitucionalitates-izvertesana-satversmes-tiesas-prakse/> [sk. 11.12.2022.].

ierobežojumi ir attaisnojami, tas ir, ja tie noteikti saskaņā ar likumu, tiem ir leģitīms mērķis un tie ir samērīgi”.¹⁸¹ ECT norāda, ka ierobežojumiem, kas noteikti “saskaņā ar likumu”, ir jāatbilst šādām prasībām. Pirmkārt, likumam jābūt pieejamam sabiedrībai. Tas nozīmē, ka jebkurai pilsonim jābūt iespējai iegūt norādes, kāds likums un kādas tiesību normas piemērojamas noteiktos apstākļos. Otrkārt, normu nevar uzskatīt par likumu, ja tā nav formulēta pietiekami precīzi.¹⁸² Tas nozīmē, ka tiesību normai, kas nosaka īpašuma tiesību ierobežojumu, ir jābūt precīzi un skaidri formulētai. Jāpiebilst, ka darba autore šajā apakšnodaļā jau puda viedokli par tiesību normās doto definīciju uztveramības un viennozīmīgas izpratnes nodrošināšanas nepieciešamību, tāpēc Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņa par precīzu un skaidru tiesību normu formulējumiem pastiprina autores pausto pārliecību.

Pamatojoties uz CL 927. pantā esošo īpašuma definīciju, īpašniekam piešķirtas pilnīgas varas tiesības pār lietu, savukārt CL 928. pants ir pamats šo tiesību aprobežošanai. Atšķirībā no Latvijas tiesībām Vācijas Civilkodeksā (BGB) konkrētas īpašuma definīcijas nav, bet sniegts īpašuma tiesību raksturojums, pēc kura lietas īpašnieks, ja vien likums vai trešo personu tiesības nav ar to pretrunā, var rīkoties ar lietu pēc saviem ieskatiem un izslēgt citus no jebkādas iejaukšanās.¹⁸³ Analizējot īpašuma tiesības, profesors Konstantīns Čakste puda atziņu, norādot, ka “īpašuma tiesības nav pilnīgas – tās nepiešķir absolūtu brīvību, jo citādi īpašuma tiesības varētu būt kaitīgas sabiedrībai un kā tādas tās būtu atceļamas. Īpašuma tiesības pazīst diezgan daudz ierobežojumus vispārības labā, kaimiņu interesēs, kas atņem tam antisociālo raksturu. [...] īpašums rada, pirmkārt, pienākumu un tad tikai tiesības”.¹⁸⁴ Jāatzīst, ka profesora Konstantīna Čakstes atziņām ir būtiska nozīme servitūta tiesiskajās attiecībās. Jo nav iedomājama tāda īpašuma tiesību absolutizācijas pakāpe, kas nepieļautu ceļa servitūtu nodibināšanu, kā rezultātā pie nekustamiem īpašumiem būtu liegta pieeja un tie nebūtu lietojami, tos nebūtu iespējams apsaimniekot. Autre pievienojas profesora Konstantīna Čakstes teiktajam par kaitīgumu sabiedrībai. Jo viena no politikas plānošanas dokumentos¹⁸⁵ izvirzītām

¹⁸¹ Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedums lietā Nr. 2002-01-03. “Par Ministru kabineta 2001. gada 31. jūlija noteikumu Nr. 349 “Grozījumi Ministru kabineta 1995. gada 3. oktobra noteikumos nr. 291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”” atbilstību Satversmes 105. pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14. panta 3. punktam”. 03.05.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 69.

¹⁸² The European Court of Human Rights. 1997. CASE OF THE SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM (Application no. 6538/74). JUDGMENT STRASBOURG. 26 April 1979. 49. p. Iegūts no: <https://hudoc.echr.coe.int/rus/#%7B%22fulltext%22:%7B%22CASE%20OF%20THE%20SUNDAY%20TIMES%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM%22%7D%22%22documentcollectionid%22:%7B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%7D%7D> [sk. 11.12.2022.].

¹⁸³ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). Ausfertigungsdatum: 18.08.1896. § 903. Iegūts no: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html> [sk. 13.07.2023.].

¹⁸⁴ Čakste, K. 1937. *Civiltiesības. Lekcijas*. Rīga: [b.i.], 41.

¹⁸⁵ Latvijas Republikas Finanšu ministrija. 2021. *Eiropas Savienības atveseļošanas un noturības mehānisma plāns. Latvija. Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums. Vides pārskata projekts*. Iegūts no: https://m.esfondi.lv/upload/anm/anm_vides-parskats_precizets.pdf [sk. 21.03.2023.], 6.

pamatnostādnēm ir nekustamo īpašumu ilgtspējīga attīstība, kas balstās uz sabiedrību vērstu infrastruktūras attīstību un zemju racionālu apsaimniekošanu utt.

Līdz ar to secināms, ka gan Satversmes 105. pants, gan ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, gan Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un CL deklarē īpašuma tiesību neaizskaramību, vienlaikus minētie tiesību akti piešķir likumdevējam tiesības īpašuma tiesības ierobežot sabiedrības interesēs. Tas tiešā veidā attiecināms arī uz ceļa servitūtiem.

1.3. Zemes reformas laikā noteiktie ceļa servitūti un to ietekme uz nekustamo īpašumu īpašnieku tiesībām un pienākumiem

Šajā apakšnodaļā sniegts ieskats par Latvijas tiesību sistēmas attīstību – atkalatdzimšanu un pilnveidi pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, raksturojot zemes reformas tiesību aktus, uz kuriem pamatojoties tika noteikti¹⁸⁶ ceļa servitūti. Apakšnodaļā identificētas un analizētas ar zemes reformas laikā noteiktiem ceļa servitūtiem saistītās problēmas, mēģinot noskaidrot cēloni, kas varēja būt iemesls nepilnīgu un juridiski nekorektu lēmumu pieņemšanai. Atklāts, kādas tiesiskās sekas un kādu ietekmi uz nekustamo īpašumu īpašnieku tiesībām un pienākumiem radīja zemes reformas laikā noteiktie ceļa servitūti un to ierakstīšana zemesgrāmatā “ierakstu” vai “atzīmju” veidā. Kā arī akcentēti atsevišķi tiesiskā regulējuma normatīvie akti zemes pārvaldības un ceļa servitūtu problemātikas sakārtošanas jomā un būtiskākie notikumi, kas vērsti uz zemes reformas pabeigšanu. Veiktās analīzes rezultātā secīgi atklāta ceļa servitūta institūta attīstības ģenēze Latvijas tiesībās.

Aplūkojot Latvijas teritorijā pastāvošās tiesības un to vēsturisko attīstību, jāatzīmē, ka tās veidojās ārkārtīgi sarežģītos apstākļos. Kā jau iepriekš noskaidrots, būtiska loma Latvijas civiltiesību, t. sk. servitūta institūta, attīstībā bija seno romiešu tiesībām. Kā arī BVLK, ko uzsvēra Filips Švarcs (*Phillip Schwartz*)¹⁸⁷ savā pētījumā “Latvijas 1937. gada Civillikums un tā rašanās vēsture”. BVLK¹⁸⁸ servitūtu tiesiskajam regulējumam bija veltīta piektā sadaļa, no 1089. līdz 1296. pantam.

Par vienotu civiltiesību sistēmu Latvijā var uzskatīt laika posmu pēc 1937. gada, kad pieņemts 1937. gada 28. janvāra CL. Līdz tam “Latgalē joprojām spēkā bija vēl 1832. gadā cariskajā Krievijā kodificētās civiltiesības, kuras savulaik bija ietvertas Krievijas likumu

¹⁸⁶ Apakšnodaļas ietvaros termins “noteikt” attiecīgajā locījumā lietots, apzīmējot gadījumus, kad ceļa servitūts norādīts Valsts zemes dienesta, pašvaldības vai zemes komisijas lēmumā, kas nav ceļa servitūtu nodibinošais akts. Ceļa servitūtu nodibina tikai uz CL noteiktiem pamatiem. Tāpēc starp terminiem “noteikt” un “nodibināt” nav liekama vienādības zīme. Darbā esošajos citētajos oriģināltekstos esošo terminu lietojums nav mainīts.

¹⁸⁷ Švarcs, F. 2011. *Latvijas 1937. gada Civillikums un tā rašanās vēsture*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 14.

¹⁸⁸ *Vietējo civillikumu kopojums*. 1928. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā (vietējo likumu kopojuma III. daļa.). Rīga: Valtera un Rapa, 134–142.

kopojumu X sējuma 1. daļā. Savukārt uz pārējo Latvijas teritoriju attiecās 1864. gada prof. Frīdriha Georga fon Bunges Civillikums jeb Baltijas vietējo likumu kopojuma (BVLK) III daļa [...]. Tādējādi LR civiltiesības, kā to trāpīgi atzīmēja laikabiedri, veidoja nevis vienotu sistēmu, bet “tiesību peļķes”¹⁸⁹. 1938. gada 7. janvārī, kad Latvijas Universitātes aulā notika svinīgs CL spēkā stāšanās akts, Valsts un Ministru prezidents Kārlis Ulmanis teica runu, uzsverot tā svarīgumu un norādot, ka jaunais CL ir vēsturisks nacionāls darbs, “[...] kas nojauc pēdējo šķērslī starp Latgali un pārējo Latvijū, kas saplūst tagad arī vienā tiesību vienībā”¹⁹⁰. Arī šodien CL nav zaudējis savu unikalitāti un vēsturisko vērtību.

Balstoties uz vēsturiskiem vispārzināmiem faktiem, norādāms, ka ietekmi uz Latvijas tiesību attīstību atstāja gan Pirmais pasaules karš, gan vācu okupācijas režīms, gan Krievijas revolūcija. Latvijas tiesību sistēmas attīstību krasi ietekmēja arī padomju okupācijas režīms. Jo bija jāpārņem citas valsts likumi un tiesību sistēma bija jāpakārto citai ideoloģijai, citām sociālām vērtībām un principiem. Īpašums tika iedalīts sociālistiskajā un personiskajā īpašumā, savukārt sociālistiskais īpašums tika absolutizēts, kā rezultātā tas faktiski tika izņemts no civiltiesiskās apgrozības.¹⁹¹ Padomju okupācijas režīmā servitūts kā tiesību institūts nepastāvēja. Jo saskaņā ar LPSR konstitūcijas 11. pantu¹⁹² zeme, zemes dzīles, ūdeņi un meži bija valsts īpašumā. Kā norāda profesors Jānis Vēbers, valsts ekskluzīvā īpašuma tiesības uz pieminētajiem objektiem reglamentē attiecīgi zemes, ūdeņu, zemes dziļu un mežu likumdošana.¹⁹³ Personiskajā īpašumā saskaņā ar LPSR konstitūcijas 13. pantu varēja būt tikai iedzīves, personiskie lietojuma, ērtību un mājas palīgsaimniecības priekšmeti, dzīvojamā māja un darba ietaupījumi. Zemes gabalus likumā noteiktajā kārtībā piešķīra palīgsaimniecību veidošanai, dārzu ierīkošanai, individuālai dzīvokļu celtniecībai, un tie varēja atrasties tikai pilsoņu lietošanā¹⁹⁴ un par to “[...] vajadzēja maksāt valsts noteiktu lietošanas atlīdzību”¹⁹⁵. Līdz ar to pārvietošanās pa valsts zemi bija brīva un nebija vajadzības pēc šobrīd zināmā servitūta institūta. Šāda tiesiskā kārtība atstāja ietekmi arī uz mūsdienu sabiedrības apziņu, jo, pēc autores novērojumiem, daļai sabiedrības joprojām nav skaidrs, kāpēc agrāk pa vēsturiski pastāvošu ceļu varēja brīvi pārvietoties, bet pēkšņi to darīt nevar. Ja arī sabiedrība apzinās ceļa tiesisko statusu

¹⁸⁹ Lēbers, D. A. 2000. *Latvijas tiesību vēsture (1914–2000). Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm*. Rīga: Fonds “Latvijas Vēsture”, 271–272.

¹⁹⁰ Treijs, R. Latvijas valsts un tās vīri. 19.12.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 334/335.

¹⁹¹ *Padomju tiesības*. 1978. V. Millera un E. Meļķiša redakcijā. Rīga: Zvaigzne, 145.

¹⁹² *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas konstitūcija. Pamatlikums*. 1978. Pieņemta Latvijas PSR devītā sasaukuma ārkārtējā, astotajā sesijā 1978. gada 18. aprīlī. Rīga: Izdevniecība “Liesma”, 8.

¹⁹³ Vēbers, J. 1978. *Padomju civiltiesības. Vispārīgā daļa. Īpašuma tiesības*. Rīga: Zvaigzne, 153.

¹⁹⁴ *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas konstitūcija. Pamatlikums*. 1978. Pieņemta Latvijas PSR devītā sasaukuma ārkārtējā, astotajā sesijā 1978. gada 18. aprīlī. Rīga: Izdevniecība “Liesma”, 8.

¹⁹⁵ Lazdiņš J. 2000. *Privāttiesību ģenēze un evolūcija Latvijā (X–XX gs.)*. Rīga: Latvijas Universitāte, 24.

un piederību konkrētam īpašniekam, daļa sabiedrības locekļu šādu ierobežojumu apzināti nevēlas pieņemt un ievērot.

Pievēršoties jautājumam par Latvijas tiesību sistēmas atkalatdzimšanu un pilnveidi, noteicošais faktors bija Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošana. Latvijas Republikas neatkarība atjaunota 1990. gada 4. maijā, pamatojoties uz LPSR deklarāciju “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”.¹⁹⁶ Viens no būtiskākajiem faktiem, ko Latvijas PSR Augstākā Padome konstatēja, ka Latvijas Republikas iekļaušana Padomju Savienībā nav spēkā un Latvijas Republika joprojām *de jure* pastāv kā starptautisko tiesību subjekts. Līdz ar to Latvijas PSR Augstākā Padome nolēma “1. Atzīt starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti pār valsts tiesību normām. Uzskatīt par prettiesisku PSRS un Vācijas 1939. gada 23. augusta vienošanos un no tās izrietošo 1940. gada 17. jūnija Latvijas Republikas suverēnās valsts varas likvidēšanu PSRS militārās agresijas rezultātā” un “2. Pasludināt par spēkā neesošu kopš pieņemšanas brīža Latvijas Saeimas 1940. gada 21. jūlijā pieņemto deklarāciju “Par Latvijas iestāšanos Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā” [..]”.¹⁹⁷

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas viens no galvenajiem mērķiem bija zemes reformas īstenošana, zemes politikas attīstīšana. Autores skatījumā, plaši lietotais jēdziens “zemes politika” aptvēra praktiski visus aspektus, kas saistīti ar racionālu zemes izmantošanu Latvijā, t. sk. jebkura nekustamā īpašuma funkcionālā pilnīguma nodrošināšanu, kur viens no svarīgākajiem elementiem ir piekļuves iespējamība līdz nekustamam īpašumam – ceļa servitūts.

Jau 1990. gada 13. jūnijā pieņemts Latvijas Republikas Augstākās Padomes lēmums “Par agrāro reformu Latvijā”,¹⁹⁸ kas noteica, ka valdībai jārealizē zemes reforma, ekonomisko attiecību reforma un agrārnozāres vadības reforma. Lēmumā bija noteikta kārtība un termiņi zemes piešķiršanai lietošanā vai īpašumā.

Latvijā 1990. gadā uzsāktās zemes reformas gaitā, kuras ietvaros atjaunoja īpašuma tiesības bijušajiem īpašniekiem vai to mantiniekiem vai piešķīra zemi lietošanā vai īpašumā par samaksu, bija izstrādāta virkne normatīvo aktu. Piemēram, no 1990. gada līdz 2002. gadam tika pieņemti 230¹⁹⁹ tiesību akti. Turklāt šajā skaitā nav ietverti izdarītie grozījumi jau spēkā esošajos normatīvajos aktos. Tas ir ievērojams daudzums, ņemot vērā faktu, ka lielākā daļa no normatīvajiem aktiem tika izstrādāti no jauna.

¹⁹⁶ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās padomes deklarācija. Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: Latvijas Republikas likums. 17.05.1990. *Ziņotājs*. 20; 08.05.1990. *Cīņa*. 99.

¹⁹⁷ *Ibid.*

¹⁹⁸ Par agrāro reformu Latvijā: Latvijas Republikas Augstākās Padomes lēmums. 19.07.1990. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 29, 20.06.1990. *Cīņa*. 129.

¹⁹⁹ Boruks, A. 2001. *Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā*. Rīga: LLU Skrīveru zinātnes centrs, LR Valsts zemes dienests, 265–277.

Apjomīgu pētījumu par zemes reformu Latvijā veicis profesors O. Joksts, kas atzīst, ka “[..] zemes reformas likumdošanas uzdevums bija aizsargāt gan zemes īpašnieku, gan tās apsaimniekotāju tiesības. Taču, jau izstrādājot reformas tiesisko bāzi, tika pamanītas iespaidīgas domstarpības, proti, nebija vienota uzskata par zemes reformas mērķiem un uzdevumiem. Dažkārt pat parādījās pilnīgi pretrunīgi viedokļi, arī zemes reformas koncepcijas virzienā”.²⁰⁰ Izcils speciālists lauksaimniecības ekonomikā un arī atzīts lauksaimniecības vēsturnieks Arturs Boruks atzīst, ka Latvijā zemes reformas ietvaros nebija radīts vienots likums vai arī secīgs vienam no otra izrietošu likumu kopums. A. Boruks arī norāda, ka likumi veidojās stihiski, likumu panti ilgajos apspriežu periodos vairākkārt pārveidoti un tāpēc starp vairākiem likumiem radās pretrunas.²⁰¹ Šāds A. Boruka nosauktais “stihiskums” atstāja negatīvu ietekmi arī uz servitūta institūta attīstību. Taču, neņemot vērā valdošās pretrunas, jāatzīst, ka bija paveikts milzīgs darbs pie zemes reformas tiesību aktu izstrādes. Turklāt vēl pat pirms CL spēkā stāšanās bija pieņemti vairāki normatīvie akti par ceļa servitūtu regulējumu. Uz to pamata zemes reformas laikā VZD, zemes komisijām un pašvaldībām bija tiesisks pamats ceļa servitūtu noteikt arī ar administratīvo aktu, pieņemot attiecīgu lēmumu. Šajā sakarā advokāts A. Grūtups norāda: “Mums jau no 1991. gada tiek realizēta zemes reforma, un, ja mēs vadītos tikai pēc Civillikuma un ja nepastāvētu pašvaldībai iespēja noteikt servitūtus, tad, sākot no 1991. gada, topošajiem īpašniekiem atliktu tikai divi ceļi: vai nu katrā gadījumā slēgt savstarpējus līgumus, vai arī, ja nevar vienoties un noslēgt līgumu, tad būtu jāgriežas ar prasību tiesā.”²⁰² Paužot šo atziņu, advokāts A. Grūtups ne tikai atbalstīja, bet arī uzskatīja par nepieciešamu servitūtu noteikšanu, pamatojoties uz administratīvo aktu. Likumdevēja ideja par servitūtu noteikšanu ar administratīvo aktu tolaik bija vērējama kā loģiska un pamatota. Bet idejas autori neparedzēja, kādas problēmas nekustamo īpašumu īpašniekiem tas radīs nākotnē un ar kādām tiesiskām sekām īpašniekiem būs jāsaskaras.

Tiesības noteikt servitūtus saturēja likums “Par zemes privatizāciju lauku apvidos”, kura 22. panta trešajā daļā noteikts: “Lēmumā par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu norādāms arī zemes novērtējums, servitūti, kas attiecas uz zemes īpašumu [..].”²⁰³ Likuma “Par zemes lietošanu un ierīcību” 32. pantā bija noteikts: “Fiziskajām un juridiskajām personām ir aizliegts izmantot citu fizisko un juridisko personu zemes lietojumus (staigāšanai, braukšanai, lopu dzīšanai un citām vajadzībām) bez vienošanās

²⁰⁰ Joksts, O. 2006. *Zemes reforma Latvijā un tās tiesiskais nodrošinājums (1990.–2005. g.)*. Rīga: tipogrāfija “Multineo”, 27.

²⁰¹ Boruks, A. 2001. *Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā*. Rīga: LLU Skrīveru zinātnes centrs, LR Valsts zemes dienests, 265–277.

²⁰² Grūtups, A. 1994. *Tiesu prakse un komentāri*. Rīga: Mans īpašums, 139.

²⁰³ Likums “Par zemes privatizāciju lauku apvidos”: Latvijas Republikas likums. 20.08.1992. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 32/33/34, 21.07.1992. *Diena*. 132.

ar attiecīgo zemes lietotāju, izņemot gadījumus, kad zemes lietotājiem, piešķirot zemi, ir noteikti ar zemes lietošanu saistītie servitūti. Servitūtu veidus nosaka Nolikums par lauku apvidu zemi un Nolikums par pilsētu zemi.”²⁰⁴ Līdz ar 2006. gada 14. septembra pieņemtajiem grozījumiem²⁰⁵ minētā likuma 32. pants tika izslēgts. Nolikums par lauku apvidu zemi²⁰⁶ bija pieņemts 1991. gada 25. novembrī (šobrīd spēku zaudējis), un servitūti bija minēti vairākos tā punktos (skatīt 1., 11., 5.; 11,6.; 53.–57. punktu). Servitūtu regulējums minētajā nolikumā, autores ieskatā, bija salīdzinoši plašs, bet nebija pilnīgs, tāpēc, iespējams, ietekmēja pieņemto lēmumu kvalitāti. Līdzīga situācija un problemātika pastāvēja arī Lietuvā, ko savā rakstā uzsver sociālo zinātņu doktore Renāte Juzikiene (*Renata Juzikienė*).²⁰⁷ R. Juzikiene, tāpat kā jau pieminētais A. Boruks, uzsver, ka arī Lietuvā pēc neatkarības atjaunošanas notika diezgan haotiski īpašuma tiesību iegūšanas un atjaunošanas procesi.

Autores ieskatā, daudzi zemes reformas laikā pieņemtie valsts un pašvaldību institūciju lēmumi saistībā ar servitūtiem bija nepilnīgi un juridiski nekorekti. Piemēram, lēmumos tika noteikts kalpojošais nekustamais īpašums, kas apgrūtināts ar ceļa servitūtu, bet nebija norādīts valdošais īpašums, kura labā nodibina ceļa servitūtu; servitūta ceļi netika iezīmēti zemes robežu plānos, vai lēmumiem netika pievienoti grafiskie pielikumi ar iezīmētajiem servitūta ceļiem; nebija konkrētas norādes uz servitūta ceļa platumu, garumu u. c. Tā rezultātā zemes reformas laikā ar administratīvo aktu noteiktie ceļa servitūti patlaban nepilda savus uzdevumus un rada virkni tiesiska un praktiska rakstura problēmu gan nekustamo īpašumu īpašniekiem, gan valsts institūcijām.

Daļu no problemātikas saistībā ar īpašuma tiesību aprobežojumiem, kas izriet no zemes reformas laikā noteiktiem ceļa servitūtiem, autore apzināja un analizēja savās 2003. gada²⁰⁸ un 2018. gada²⁰⁹ publikācijās, kā arī piedaloties starptautiska un vietēja mēroga konferencēs.

²⁰⁴ Likums “Par zemes lietošanu un zemes ierīcību”: Latvijas Republikas likums. 15.08.1991. *Ziņotājs*. 31/32. Zaudējis spēku ar 30.12.2009.

²⁰⁵ Grozījumi likumā “Par zemes lietošanu un zemes ierīcību”: Latvijas Republikas likums. 27.09.2006. *Latvijas Vēstnesis*. 154; 26.10.2006. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 20. Zaudējis spēku ar 30.12.2009.

²⁰⁶ Par Nolikumu par lauku apvidu zemi: Latvijas Republikas Ministru padomes lēmums Nr. 322. 05.03.1992. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 10, 13.12.1991. *Diena*. 242. Zaudējis spēku ar 30.12.2009.

²⁰⁷ Juzikiene, R. 2023. Problems of Legal Qualification and Application of Servitudes over Land for Building Use. *Teisė*. 127, (Jul. 2023), 62–76. <https://doi.org/10.15388/Teise.2023.127.4> [sk. 19.07.2023.], 64.

²⁰⁸ Dinsberga, J. 2003. *Servitūti un ar to nodibināšanu saistītās problēmas*. Rīga: LPA raksti. 10.

²⁰⁹ Dinsberga, J., Bite, K. 2018. Legal consequences and problems of the servitudes of right of way established by administrative acts in Latvia. *SHS Web Conferences*. Volume 40. eISSN: 2261-2424. DOI: 10.1051/shsconf/20184001011 [sk. 24.04.2022.].

Vērtējot ar servitūtiem saistīto normatīvo aktu tiesisko attīstību, secināms, ka tie kopš pieņemšanas brīža gandrīz netika grozīti. Neskatoties uz to, ka valsts un pašvaldības institūcijas jau zemes reformas īstenošanas sākumā bija konstatējušas problēmas noteikto servitūtu tiesiskā nostiprināšanā zemesgrāmatā un praktiskā izmantošanā. Senāts 2013. gada 9. oktobra spriedumā lietā Nr. SKC 458/2013 atzina, ka “[..] pašvaldības lēmums un atzīmes veidā zemesgrāmatā izdarītais ieraksts neapliecina braucamā ceļa servitūta nodibināšanu”.²¹⁰ Senāts ar šo spriedumu viesa skaidrību par atzīmes veidā nostiprināta ceļa servitūta tiesisko statusu, nosakot, ka ar administratīvo aktu noteiktie ceļa servitūti nav ceļa servitūti CL izpratnē. Pēc autores domām, minētais spriedums bija atskaites punkts tam, ka arvien lielāka sabiedrības daļa sāka izprast atšķirību starp “ierakstu” un “atzīmi” zemesgrāmatā. Ar katru gadu paplašinājās ar servitūtiem saistīto neatrisināto jautājumu loks, nekustamo īpašumu īpašnieki arvien vairāk sāka izjust zemes reformas negatīvās sekas, nespējot piekļūt pie saviem nekustamiem īpašumiem. Vai arī nekustamo īpašumu īpašnieki sastapās ar morāla rakstura spiedienu un pat draudiem no blakus dzīvojošo kaimiņu puses gadījumos, ja ar administratīvo aktu noteikta ceļa servitūta lietojums kaimiņiem tika liegts. Var pieņemt, ka palielinājās arī tiesvedību skaits saistībā ar ceļa servitūtu nodibināšanu, lietošanu vai izbeigšanu.

Analizējot jau pieminēto autoru darbus, kas pētījuši zemes reformas attīstību valstī, kā arī apzinot zemes reformas sākuma periodā pieņemto normatīvo aktu kopskaitu un to pieņemšanas intensitāti, secināms, ka zemes reformu reglamentējošie normatīvie akti pieņemti steigā, dažādu sociālu un politisku faktoru ietekmē. Tāpēc šobrīd nav nozīmes pārmest nedz zemes reformas normatīvās bāzes izstrādātājiem, nedz piemērotājiem par pieļautajām nepilnībām, bet jārisina zemes reformas laikā konstatētās problēmas.

Prioritāti valsts līmenī ar ceļa servitūtiem saistītie problēmjaucājumi guva tikai 2013. gadā. Lai apzinātu zemes reformas gaitā izveidojušās problēmas, pamatojoties uz MK 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmuma Nr. 56 105. paragrāfa septīto punktu, VARAM sadarbībā ar SM, TM un ZM līdz 2015. gada 30. decembrim tika uzdots sagatavot un iesniegt izskatīšanai MK informatīvo ziņojumu par problēmām, kas radušās saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļa servitūtiem, un iespējamiem risinājumiem.²¹¹ Uzsākot uzdevuma izpildi, 2014. gada 11. jūlijā VARAM izsludināja publisko iepirkumu “Izpēte par zemes

²¹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-458/2013. Iegūts no: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2013> [sk. 24.04.2019.].

²¹¹ Ministru kabineta sēdes protokols: Ministru kabineta 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmums Nr. 56. 105. paragrāfa 7. punkts. 05.11.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 216.

reformas laikā ar administratīvo aktu nodibinātiem ceļu servitūtiem”.²¹² Rezultātā sagatavots Konceptuālais ziņojums,²¹³ kas bija balstīts uz Mārtiņa Audera²¹⁴ veikto pētījumu par zemes reformas laikā ar administratīvo aktu nodibinātajiem ceļu servitūtiem.

Protams, lai jautājumu uzskatītu par aktuālu un tā risināšanu uzsāktu valsts līmenī, nepietiek ar to, ka problēmas un konflikti, iespējams, nepilnīgās tiesiskās bāzes dēļ rodas tikai starp dažiem tiesību subjektiem. Šajā gadījumā nepieciešams konstatēt faktu, ka līdzīga rakstura problēmas skar ievērojamu daļu tiesību subjektu un/vai valsts vai pašvaldības intereses. Kā arī nepieciešams izvērtēt, kādas tiesiskās sekas iestāsies, ja identificētās problēmas netiks risinātas ilgtermiņā. Tāpēc Konceptuālā ziņojuma izstrāde un esošo problēmu apzināšana vērtējama pozitīvi un, autores ieskatā, atzīstama par vitāli svarīgu. Vērtējot Konceptuālā ziņojuma saturu, jāatzīst, ka tā autors ir ieguldījis milzīgu darbu pētījuma izstrādei, materiālu apkopošanai un apstrādei. Bet, autores skatījumā, tajā ir trūkums – apzināta situācija tikai par vienu administratīvo vienību Latvijā – Siguldas novada Siguldas pagastu. Tas ieskicēja problēmas būtību, bet neatspoguļoja reālo situāciju visā Latvijā kopumā, jo Latvijā pētījuma veikšanas brīdī bija 119 pašvaldības – 110 novadi un 9 republikas pilsētas.²¹⁵ Tāpēc būtu bijis lietderīgi apzināt, kāda ir situācija arī pārējās Latvijas administratīvajās vienībās. Iegūstot visaptverošu kopainu, būtu iespējams pilnībā apzināt problēmu aptveri. Taču, ņemot vērā Konceptuālajā ziņojumā papildus norādīto, ka VARAM ir aptaujājusi 11 citas pašvaldības par problēmām, saistītām ar servitūtiem, secināms, ka M. Audera veiktajā pētījumā konstatētās problēmas pēc analogijas būtu attiecināmas uz visām administratīvajām vienībām Latvijā kopumā, jo zemes reformas likumi darbojās visā Latvijas teritorijā.

Konceptuālajā ziņojumā uzsvērts, ka lielākā daļa problēmu saistāma ar gadījumiem, kad lēmumos nav norādīts valdošais nekustamais īpašums. Papildus minētajam uzskaitītas arī citas problēmas. Piemēram, lai nokļūtu līdz īpašumam, nepieciešams apgrūtināt vairākus sekojošos

²¹² Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2014. Publiskā iepirkuma izpēte par zemes reformas laikā ar administratīvo aktu nodibinātiem ceļu servitūtiem: Nolikums. Iegūts no: <https://info.iub.gov.lv/lv/meklet/q/zemes%20reformas/> [sk. 24.04.2019.].

²¹³ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2014. Konceptuālais ziņojums “Par problēmām saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļu servitūtiem un to iespējamajiem risinājumiem”. Iegūts no: http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/attistibas_planosanas_dokumentu_projekti/. Saite nav aktīva. Atrodas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā / autores personīgajā arhīvā [autores skatījums 13.03.2017.].

²¹⁴ Auders, M. 2014. Pētījums par zemes reformas laikā ar administratīvo aktu nodibinātiem ceļu servitūtiem. Iegūts no: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Seminari/tap//5_cela_servituti_pascaron_valdibam_281114.pdf. Saite nav aktīva. Atrodas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā / autores personīgajā arhīvā [autores skatījums 28.11.2016.].

²¹⁵ Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums: Latvijas Republikas likums. 1., 2. pielikums. 30.12.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 202; 12.02.2009. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 3. Zaudējis spēku ar 23.06.2020.

īpašumus, bet tas nav izdarīts, līdz ar to ceļš ir tikai fragmentāri lietojams.²¹⁶ Konceptuālajā ziņojumā pieminētie sekojošie īpašumi jāsaprot kā divi vai vairāki secīgi nekustamie īpašumi, kuri atrodas viens aiz otra un caur kuriem iet servitūta ceļš. Ja kaut viens no nekustamiem īpašumiem nav apgrūtināts, uz tā esošo ceļu neviens nav tiesīgs lietot un veidojas servitūta ceļa posma pārrāvums. Kā nākamā problēma konstatēta gadījumos, kad nodibināts servitūts, bet ceļu lieto neierobežots lietotāju loks vai robežu pārkārtošanas rezultātā tas savieno vairākus augstākas nozīmes ceļus, tādējādi ir kļuvis par publisku ceļu.²¹⁷ Atkarībā no tā, kāda veida statuss piešķirts ceļam, reģistrējot to NĪVKIS, Konceptuālajā ziņojumā izcelta problēma, kad servitūta ceļš “noteikts kā būve un ir reģistrēts kā pašvaldības īpašums, līdz ar to izveidojusies situācija, kad zeme pieder vienai personai, bet uz tās esošais ceļš ir piekritošs citai personai”.²¹⁸ No minētā secināms, ka uz vienu horizontālu plakni noteiktā teritorijā pastāv divu dažādu nekustamo īpašumu īpašnieku lietošanas tiesības (tiesības lietot zemi zem ceļa un tiesības lietot ceļu virs zemes, kas neizbēgami ietver arī zemes lietojumu). Teorētiski katram no šiem īpašniekiem ir pilnīgas varas tiesības pār lietu, bet praktiski katrs no īpašniekiem ir aprobežots, jo jāreķinās vienam ar otra interesēm. Autore uzsver, ka šādā situācijā tiek pārkāpts no CL 968. panta izrietošais zemes un ēkas vienotības princips, kas piemērojams ne tikai attiecībā uz ēkām, bet arī attiecībā uz būvēm, kas cieši savienotas ar zemi. Kā nākamā Konceptuālajā ziņojumā minētā problēma saistīta ar gadījumiem, kad NĪVKIS ir reģistrēts ceļa servitūts, kas nav noteikts administratīvajā aktā, bet ir iezīmēts/norādīts zemes robežu plānā.²¹⁹ Turklāt arī tādi ceļa servitūti tika reģistrēti zemesgrāmatā atzīmes veidā. Autore to skaidro ar to, ka zemes robežu plāns kalpoja kā grafiskais pielikums un to uzskatīja par neatņemamu lēmuma sastāvdaļu. Tāpēc faktam, vai servitūts norādīts lēmuma saturā vai iezīmēts/norādīts grafiskajā pielikumā, nebija izšķirošas nozīmes. Jāpiebilst, ka dokumentos ceļa servitūts bieži tika apzīmēts arī kā “publiskais ceļš” jeb “koplietošanas ceļš”²²⁰, neskatoties uz to, ka normatīvajos aktos nepastāvēja šādu jēdzienu definējums.

²¹⁶ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2016. Konceptuālais ziņojums “Par problēmām saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļu servitūtiem un to iespējamajiem risinājumiem.” Iegūts no: http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/attistibas_planosanas_dokumentu_projekti/. Saite nav aktīva. Atrodas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā / autores personīgajā arhīvā [autores skatījums 13.03.2017.].

²¹⁷ *Ibid.*

²¹⁸ *Ibid.*

²¹⁹ *Ibid.*

²²⁰ Autores piezīme: Zemes reformas laikā lēmumos par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai zemes piešķiršanu lietošanā vai īpašumā par samaksu noteiktie ceļa servitūti tika apzīmēti arī kā **koplietošanas ceļi**, ar to saprotot ceļus, kas tiek izmantoti sabiedrības vajadzībām – lieto vairāk nekā viena persona iēšanai vai braukšanai. Latvijas normatīvajos aktos **koplietošanas ceļa** legālā definīcija zemes reformas laikā nepastāvēja. Piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/47/ES par Savienībā izmantotu komerciālo transportlīdzekļu tehniskajām pārbaudēm uz ceļiem un par Direktīvas 2000/30/EK atcelšanu (Dokuments attiecas uz EEZ) 1. nodaļas 3. panta 11. punktā skaidrots: “Koplietošanas ceļš ir plašākas sabiedrības izmantošanai pieejams ceļš – piemēram, vietējas, reģionālas vai valsts nozīmes ceļi, automaģistrāles vai ātrgaitas šosejas.” Sk.:

Nemot vērā, ka servitūts kā apgrūtinājums ierobežo nekustamā īpašuma īpašnieku tiesības, atzīmju esamība zemesgrāmatā ietekmēja ne tikai blakus esošo nekustamo īpašnieku savstarpējās attiecības, bet arī attiecības ar trešajām personām. Piemēram, nekustamo īpašumu ar zemesgrāmatā esošu liettiesisku apgrūtinājumu, t. sk. ceļa servitūtu, bija sarežģītāk pārdot, iekļāt, mainīt, dāvināt vai veikt cita veida tiesiskus darījumus. Ne vienmēr trešās personas gatavas pieņemt faktu, ka īpašuma tiesības uz jauniegūto nekustamo īpašumu būs ierobežotas. Pat apzinoties, ka atzīme nepiešķir lietu tiesību, tiesiska darījuma noslēgšana ar trešo personu bija apdraudēta, jo gadījumos, ja zemesgrāmatā pie atzīmes nebija norādes uz valdošo nekustamo īpašumu, nebija iespējams identificēt personu, pēc kuras lūguma atzīmi zemesgrāmatā varētu aizstāt ar ierakstu.

Servitūts ir lietu tiesība, tāpēc ceļa servitūtam jābūt ierakstītam kalpojošā nekustamā īpašuma zemesgrāmatas nodalījumā kā apgrūtinājumam par labu valdošajam nekustamajam īpašumam. No Zemesgrāmatu likuma²²¹ izriet, ka ierakstu veidā uz nekustamo īpašumu nostiprina tiesības, savukārt atzīmju veidā nostiprina tiesību nodrošinājumus un aprobežojumus. Atzīme aizstājama ar ierakstu, ja zemes īpašnieks vai attiecīgā ieinteresētā persona iesniedz nostiprinājuma lūgumu zemesgrāmatā. Lai arī reālajā situācijā ir loģiski izsecināms un acīmredzams, kurš no nekustamiem īpašumiem būtu atzīstams par valdošo nekustamo īpašumu, tomēr, ja dokumenti nav juridiski korekti noformēti, potenciālā valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks tik un tā ceļa servitūtu nav tiesīgs nedz lietot, nedz lūgt atzīmi aizstāt ar ierakstu.

Juridisku jautājumu risināšanas procesā svarīgi pievērsties arī praktiskiem aspektiem. Autore, risinot praksē nekustamo īpašumu īpašnieku ar ceļa servitūtiem saistītās problēmas, konstatēja, ka problēmas radās ne tikai tāpēc, ka zemes reformas laikā noteiktie servitūti bija ierakstīti atzīmes veidā, bet arī tāpēc, ka ne visiem nekustamo īpašumu īpašniekiem bija izpratne, ko nozīmē termini “atzīme” un “ieraksts”, kāds ir to saturs, kādas tiesības un pienākumi rodas nekustamo īpašumu īpašniekiem, zemesgrāmatā ierakstot “atzīmi” vai “ierakstu” par ceļa servitūtu. Rezultātā, pastāvot šādu apstākļu kopumam, daļa nekustamo īpašumu īpašnieku nonāca savstarpējā konfliktā, ko nācās risināt tiesā, ja nebija panākta labprātīga vienošanās par ceļa servitūta nodibināšanu. Zemgales rajona tiesā prasītāja A. R.

Directive 2014/47/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the technical roadside inspection of the roadworthiness of commercial vehicles circulating in the Union and repealing Directive 2000/30/EC (Text with EEA relevance): OJ L 127, 29.4.2014, 134–218. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0047&rid=7>. [sk. 24.05.2021.]. Koplietošanas ceļa skaidrojums ieviests līdz ar 2018. gada 27. septembrī pieņemtajiem grozījumiem Zemes pārvaldības likumā (sk. 8. panta otro daļu).

²²¹ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17; 30.12.1937. *Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums*. 38.

uzturēja prasību par ceļa servitūta nodibināšanu. Paskaidrojumos²²² A. R. tiesai norādīja, ka pēc tam, kad bija iegādājusies savu nekustamo īpašumu, sāka to apsaimniekot. Lai netraucēti pie tā piekļūtu, izcirta ceļa malā augošus krūmus. Prasītāja A. R. bija pārliecināta, ka ceļu, kas ir izbūvēts un atrodas pa vidu atbildētājas īpašumam, ir tiesīga lietot, jo atbildētājas zemesgrāmatā bija “atzīme” par ceļa servitūta teritoriju. Vēlāk, kad prasītāja saprata, ka viņai šādu tiesību braukt pa minēto ceļu nav, centās vienoties ar atbildētāju par “atzīmes” uz “ierakstu” grozīšanu zemesgrāmatā, bet vienoties nav izdevies. Autore piezīmē, ka prasītāja A. R. pirms nekustamā īpašuma iegādes bija iepazinusies ar dokumentiem un pārliecinājās, ka līdz nekustamam īpašumam ir iespējams nokļūt pa dabā esošu ceļu, kas iezīmēts kalpojošā nekustamā īpašuma zemes robežu, situācijas un apgrūtinājumu plānā un apzīmēts kā “ceļa servitūta teritorija”, arī zemesgrāmatas nodalījuma III. daļas 1. iedaļa saturēja norādi “Ceļa servitūta teritorija”. Arī nekustamā īpašuma pārdevējs un pat pašvaldība telefoniskā sarunā (autore to kvalificē kā nezināšanu un neprofesionālu rīcību no pašvaldības puses) apgalvoja, ka A. R. var lietot kaimiņu īpašumā dabā esošo ceļu. Prasītājai A. R. nav juridiskās izglītības un pieredzes saistībā ar darījumiem ar nekustamiem īpašumiem. Līdz ar to prasītāja A. R. neizprata terminu “ieraksts” vai “atzīme” atšķirības un to, kā tas ietekmē prasītājas un atbildētājas tiesības un pienākumus. Prasītāja A. R. tikai pēc juridiskās konsultācijas saprata, ka nav tiesīga lietot ceļu.

Šis minētais gadījums nav vienīgais tiesu praksē. Līdzīgā situācijā bija nonākusi arī Vidzemes rajona tiesā prasītāja A. B., kura lūdza tiesu nodibināt braucamā ceļa servitūtu par labu tās īpašumā esošam nekustamam īpašumam. A. B. iegādājās nekustamo īpašumu, līdz kuram bija iespējams nokļūt tikai, šķērsojot kaimiņu nekustamo īpašumu pa tajā esošo ceļu. A. B. pirms nekustamā īpašuma iegādes konstatēja, ka līdz nekustamam īpašumam ved dabā pastāvošs ceļš, kā arī kalpojošā nekustamā īpašuma zemesgrāmatā ir atzīme par ceļa servitūtu, ko A. B. uzskatīja par lietojuma tiesību piešķiršanu. Sākotnēji A. B. pa ceļu pārvietoja brīvi, līdz nonāca konfliktā ar ceļa īpašnieci, kura to aizšķērsoja, apzināti izrokot uz tā aku. A. B. bija spiesta vērsties tiesā. No Vidzemes rajona tiesas civillietas Nr. C11091915²²³ materiāliem izriet, ka ceļa servitūts kā apgrūtinājums bija noteikts VZD lēmumā “Par zemes piešķiršanu lietošanā” un uz minētā lēmuma pamata atzīme par servitūta ceļu ierakstīta arī zemesgrāmatā. Taču prasītājai A. B. nebija zināms, ka zemesgrāmatā esošā “atzīme” ceļa servitūta lietošanas tiesību nepiešķir. Jo pretējā gadījumā attiecīgo nekustamo īpašumu nebūtu iegādājusies. Veicot minēto gadījumu analīzi, secināms, ka praksē problēmas saistāmas ne tikai ar normatīvo aktu piemērošanu, bet arī to saturisko izpratni. Lai arī tā nav juridiska problēma un izpratnes trūkums

²²² Zemgales rajona tiesas 2019. gada 5. marta spriedums lietā Nr. C73405818. Spriedums atrodas Zemgales rajona tiesā / autores personīgajā arhīvā.

²²³ Lēmums “Par zemes piešķiršanu lietošanā”. Vidzemes rajona tiesas Cēsu tiesu nama civillietas Nr. C11091915 (C-0485-18/9) materiāli. Atrodas Vidzemes rajona tiesas Cēsu tiesu namā / autores personīgajā arhīvā.

vai “likumu nezināšana neatbrīvo no atbildības”, tomēr tas nav atstājams bez ievēribas. Minētie gadījumi liecina par to, ka Latvijā paralēli normatīvo aktu pilnveidei nepārtraukti jāstrādā pie sabiedrības informēšanas un normatīvo aktu piemērošanas izskaidrošanas.

Skaidrojumi par zemesgrāmatā ierakstīto “atzīmju” un “ierakstu” atšķirībām tolaik nebija aktuāli. Gluži pretēji, publiski pieejamos interneta resursos bija atrodami pat tādi skaidrojumi, kas, pēc autores domām, atzīstami par maldinošiem. Piemēram, LV portāls ir daļa no oficiālā izdevēja “Latvijas Vēstnesis” uzturētās valsts, pilsoniskās un tiesiskās informācijas platformas [..]. LV portāla darbība ir vērsta uz mērķi īstenot Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 14. pantā noteikto pienākumu veicināt sabiedrības izpratni par normatīvajos aktos noteiktajām privātpersonu tiesībām un pienākumiem, kā arī nodrošināt valsts oficiālās informācijas sniegšanu.²²⁴ LV portālā 2013. gada 2. maijā e-konsultāciju sadaļā uz lasītāja jautājumu par ceļa servitūta izmantošanu, ja zemesgrāmatā nav konkrēti norādīts servitūta lietotājs, Tieslietu ministrijas sabiedrisko attiecību speciāliste sniedza skaidrojumu: “[..] zemesgrāmatā izdarītā atzīme par pašvaldības lēmumā par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai zemes nodošanu īpašumā par samaksu, vai pirkuma līgumā norādītiem īpašuma tiesību aprobežojumiem vai apgrūtinājumiem ir pamats attiecīgā ceļa izmantošanai arī tad, ja dokumentā, uz kā pamata noteikts ceļa servitūts, nav noteikts valdošais nekustamais īpašums.”²²⁵ Lai gan atbildes turpinājumā sekoja norāde, ka atbilde ir vispārīga, jo sniegta, neiepazīstoties ar konkrētās situācijas faktiskajiem apstākļiem un dokumentiem, tas nemaina faktu, ka sniegtais skaidrojums kvalificējams kā maldinošs. Rezumējot teikto, secināms, ka juridiski nekorektu dokumentu noformēšana un reģistrēšana no valsts puses, informācijas trūkums un/vai maldinošas informācijas esamība, kā arī izpratnes trūkums par tiesību normām un juridisko terminu atšķirībām nekustamo īpašumu īpašniekus var novest pie konflikta, kas risināms tiesas ceļā.

Zemesgrāmatu likuma 43. pants noteic, ka nostiprinājumus zemesgrāmatas nodalījumā izteic ierakstos (pantos) un atzīmēs. Savukārt minētā likuma 44. pantā uzskaitīti pamati, uz kuriem pamatojoties uz nekustamu īpašumu nostiprina tiesības ierakstu veidā, t. i., tiesisks darījums, tiesas spriedums vai lēmums vai administratīvu iestāžu akts vai kas pastāv uz paša likuma (5. p.) pamata. Ierakstu veidā nostiprina minēto tiesību pārgrozījumus un dzēsumu. Bet tiesību nodrošinājumus un aprobežojumus zemesgrāmatā nostiprina atzīmju veidā.²²⁶ Rīgas – Valmieras zemesgrāmatu nodaļas priekšnieks J. Gobziņš, sniedzot Zemesgrāmatu likuma

²²⁴ LV portāls. *Par mums*. <https://lvportals.lv/par-portalu/sakums> [sk. 07.11.2021.].

²²⁵ Tieslietu ministrija. 2013. *Atzīme zemesgrāmatā par servitūtu ir pamats ceļa izmantošanai*. Iegūts no: <https://lvportals.lv/e-konsultacijas/2163-atzime-zemesgramata-par-servitutu-ir-pamats-cela-izmantosana-2013> [sk. 07.11.2021.].

²²⁶ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17; 30.12.1937. *Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums*. 38.

44. panta skaidrojumu, norāda, ka minētais pants ir robežšķirtne starp nostiprinājumiem “ierakstu” un “atzīmju” veidā, neļaujot tos sajaukt. J. Gobziņš izdara secinājumu, ka viss, kas jānostiprina uz tiesiska darījuma pamata, t. sk. servitūtu tiesības, jānostiprina “ierakstu” veidā. Kā arī to, ka atzīmēm ir pagaidu raksturs – tās pārvēršas par ierakstiem vai izzūd.²²⁷ Teiktais guvis apstiprinājumu, balstoties uz Latvijas Republikas AT Civillietu departamenta 2018. gada 31. janvāra sprieduma lietas Nr. SKC-26/2018²²⁸ 6.4. apakšpunktā noteikto.

Nekustamo īpašumu īpašniekiem, kuri saskārās ar problēmām saistībā ar ceļa servitūtiem, jau iepriekš pieminētais Konceptuālais ziņojums raisīja cerības, ka drīzumā problēmas likumīgā kārtā tiks atrisinātas. Jo Konceptuālajā ziņojumā bija sniegti ar ceļa servitūtiem saistīto problēmu iespējamie risinājumi. Pēc autores uzskata, būtu likumsakarīgi, ka valsts uzņemtos atbildību un maksimāli iesaistītos problēmu risināšanā. Taču VARAM 2017. gadā sagatavoja informatīvo ziņojumu “Informatīvais ziņojums “Par Ministru kabineta 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmumā (prot. Nr. 56 105.§) “Likumprojekts “Zemes pārvaldības likums”” Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, Satiksmes ministrijai, Tieslietu ministrijai un Zemkopības ministrijai dotā uzdevuma atzīšanu par aktualitāti zaudējušu”” (turpmāk – Informatīvais ziņojums). Informatīvajā ziņojumā norādīts, ka ar servitūtiem saistītus jautājumus regulē CL un personām ir iespējams nodibināt ceļa servitūtu uz CL noteiktiem pamatiem. Bet, nespējot vienoties, strīdus var risināt tiesā civiltiesiskā kārtā. Tāpēc “valsts pārvaldes iestādēm vai pašvaldībām iesaistīties ceļa servitūtu jautājumu risināšanā nav lietderīgi un tiesiski pamatoti. [...] nav lietderīgi ieviest administratīvo procesu jomā, kuru var risināt civiltiesiskā ceļā”.²²⁹ Svarīgi atzīmēt, ka Informatīvajā ziņojumā uzsvērts: saskaņā ar Zemes pārvaldības likuma 8. pantu tiek nodrošināts sabiedrības interešu tiesiskais regulējums gadījumos, ja valsts vai pašvaldības ceļš uz privātpersonas zemes jau pastāv dabā, jo zemes īpašnieks, uz kura zemes atrodas valsts vai pašvaldības ceļš, nedrīkst liegt pārvietošanos pa šādu ceļu. Kā arī valstij vai pašvaldībai ir jāveic likumā noteiktās darbības, lai nodrošinātu zemes zem ceļa atsavināšanu. Izvērtējot Informatīvajā ziņojumā pausto, secināms, ka, VARAM ieskatā, ar ceļa servitūtiem saistītos problēmjaudājumus iespējams atrisināt esošo normatīvo aktu ietvaros, t. i., tiesas ceļā vai saskaņā ar Zemes

²²⁷ *Zemesgrāmatu likums. Likuma teksts ar paskaidrojumiem.* 1938. Sastādījis J. Gobziņš. Rīga: A.-S. “Zemnieka Domas”. 24–25.

²²⁸ Augstākās tiesas 2018. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-26/2018, 6.3. apakšpunkts. Iegūts no: <https://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2018> [sk. 01.06.2022.].

²²⁹ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2017. *Informatīvais ziņojums “Par Ministru kabineta 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmumā (prot. Nr. 56 105.§) “Likumprojekts “Zemes pārvaldības likums”” Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, Satiksmes ministrijai, Tieslietu ministrijai un Zemkopības ministrijai dotā uzdevuma atzīšanu par aktualitāti zaudējušu”*. Iegūts no: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40422260&mode=mkk&date=2017-11-13> [sk. 14.11.2021.].

pārvaldības likuma regulējumu. Lai gan VARAM ziņojumā pamatoja savu pozīciju, tomēr, autores skatījumā, šis pamatojums nav pārliecinošs, drīzāk formāls. Autorei nav izdevies atrast informāciju, ka līdz Informatīvā ziņojuma iesniegšanas dienai būtu veikts pētījums un iegūti precīzi statistikas dati par to, cik Latvijā kopumā bija nekustamo īpašumu, kādiem īpašumiem Latvijā ceļa servitūti noteikti zemes reformas laikā ar administratīvo aktu; cik gadījumos piekļuves jautājumi ir sakārtoti; cik ir tādu nekustamo īpašumu, uz kuriem būtu attiecināms Zemes pārvaldības likuma 8. pants; cik finanšu resursu būtu jātērē konkrētai pašvaldībai, risinot piekļuves jautājumus Zemes pārvaldības likuma regulējuma īstenošanas ietvarā.

Jāpiebilst, ka Latvijas Pašvaldību savienība 13.11.2017. vēstulē Nr. 1120172843/A1744²³⁰ Ministru prezidentam Mārim Kučinskim saistībā ar minēto Informatīvo ziņojumu puda viedokli, ka Zemes pārvaldības likuma 8. panta piemērošana ir apgrūtināta, jo daudzām pašvaldībām nav pietiekamu finanšu. Tāpēc Latvijas Pašvaldību savienība lūdza atbalstīt Konceptuālo ziņojumu ar tajā esošajiem risinājuma variantiem un virzīt apstiprināšanai MK. Latvijas Pašvaldību savienība aktualizēja problēmu, ko VARAM nebija ņēmusi vērā, – pašvaldību budžeta iespējas, atsavinot servitūta ceļu sabiedrības vajadzībām. Zemes pārvaldības likuma 8. pantā (redakcijā no 13.10.2016. līdz 19.12.2017.) bija reglamentēta ceļu uzturēšanai nepieciešamās zemes izmantošana un atsavināšana gadījumos, ja autoceļš reģistrēts kā pašvaldības vai valsts ceļš un iekļauts pašvaldības vai valsts bilancē, savukārt zeme zem ceļa zemesgrāmatā ierakstīta uz privātpersonas vārda. Minētais pants noteica termiņu, kura ietvaros valstij vai pašvaldībai bija jāvienojas ar zemes īpašnieku par zemes zem ceļa atsavināšanu sabiedrības vajadzībām. Pamatojoties uz minēto pantu, ar piekļuvi saistītās problēmas būtu iespējams daļēji atrisināt ar nosacījumu, ja pašvaldībām būtu pietiekams budžets, lai varētu uzsākt zemes zem ceļa vai ielas atsavināšanu.

Apzinot nepilnības Zemes pārvaldības likumā un nepieciešamību pēc tā pilnveides, Zemes pārvaldības likumā izdarīti grozījumi,²³¹ kas stājās spēkā 2018. gada 25. oktobrī. Vērtējot pilnveidoto regulējumu piekļuves nodrošināšanai un likumdevēja centienus risināt ar servitūtiem saistītos problēmjaudājumus un to, kā grozījumi ietekmēja valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku intereses, autore kritiski vērtē Zemes pārvaldības likuma 8.¹ pantā ietverto regulējumu. Jebkurš normatīvais akts un tā saturā esošās normas kā uzvedības priekšraksti ir līdzekļi kāda problēmjaudājuma noregulēšanai vai politiska mērķa sasniegšanai. Lai nonāktu pie secinājuma, vai likumdevēja iecerētais mērķis ir sasniegts, ir jāizvērtē ne tikai tiesību normu teorētiskie, bet arī praktiskie aspekti. Nav saprotams un rodams loģisks

²³⁰ Latvijas Pašvaldību savienība. 13.11.2017. Vēstule Nr. 1120172843/A1744 *Par 2017. gada 13. novembra Ministru kabineta komitejas 2.3. darba kārtības jautājumu.* Iegūts no: https://www.lps.lv/uploads/docs_module/2017_43_p1.pdf [sk. 14.11.2021.].

²³¹ Grozījumi Zemes pārvaldības likumā. Latvijas Republikas likums. 11.10.2018. *Latvijas Vēstnesis.* 201.

pamatojums tam, ka Zemes pārvaldības likumā iekļauts 8.¹ pants, kas būtiski ierobežo zemes īpašnieku īpašumtiesības. Šajā pantā ir ieviests jauns jēdziens “pašvaldības nozīmes ceļš vai iela”, kas likuma 8.¹ panta pirmajā daļā skaidrots kā “[..] privātā īpašuma lietošanas tiesību aprobežojums nekustamajam īpašumam, kas noteikts sabiedrības interesēs, lai nodrošinātu vienotu ceļu un ielu tīklu pašvaldībā un sabiedrības iespējas un tiesības ikvienam to izmantot”.²³² Te autore saskata līdzību ar Krievijas Federācijā pastāvošo publisko servitūtu institūtu, ko nodibina ar likumu vai citu tiesību aktu, attiecīgas institūcijas normatīvo aktu, lai nodrošinātu valsts, pašvaldības vai vietējo iedzīvotāju intereses, neatsavinot zemes gabalus. To nodibina, pamatojoties uz sabiedriskās uzklaušanās rezultātiem. Bet nekustamā īpašuma īpašnieka viedoklim nozīme netiek piešķirta (plašāk par publisko servitūtu Krievijas Federācijā skatīt autores pētījumu “Publiskā servitūta institūts Krievijas Federācijā”²³³). Taču Latvijā nav dalījuma – publiski un privāti servitūti.

Zemes pārvaldības likuma 8. un 8.¹ panta mērķis ir nodrošināt sabiedrībai iespēju pārvietoties pa ceļiem. Gan vienā, gan otrā gadījumā īpašnieks nevar traucēt ceļa lietošanu, nevar izmantot zem ceļa esošo zemes joslu pēc saviem ieskatiem. Īpašnieki nevar nodibināt ceļa servitūtu uz līguma pamata, tāpēc viņiem tiek liegta iespēja saņemt taisnīgu atlīdzību par viņu īpašumā esoša ceļa lietošanu. Kompensācija zemes īpašniekiem nav paredzēta. Turklāt minētā likuma 8. panta piektajā daļā un 8.¹ panta sestajā daļā pašvaldībai piešķirtas tiesības ceļa aizņemtajā teritorijā ierīkot jaunas inženierkomunikācijas — iekārtas, ierīces, ietaises, tīklus, līnijas un to piederumus. Tādējādi vēl vairāk aizskarot nekustamo īpašumu īpašnieku intereses.

Autore pieļauj, ka likumdevējs mēģināja rast risinājumu gadījumiem, kad pašvaldībām nav pietiekams budžets, lai īstenotu atsavināšanas procedūru. Taču, ja likumdevējs rīkosies pēc šāda principa, tad tiesību sistēmā veidosies absurdas situācijas, proti, bez tiesībām uz atlīdzību par pašvaldības nozīmes lietu varēs pasludināt jebko – arī visu zemes vienību kopumā. Atliks tikai pamatot, ka zemes vienība nepieciešama sabiedrības interešu nodrošināšanai.

Lai gan normatīvie akti pieļauj īpašuma tiesību ierobežošanu sabiedrības interesēs, taču dotajā situācijā autore saskata nekustamo īpašnieku konstitucionālo tiesību nesamērīgu aizskārumu. Tāpēc uzskata, ka ceļi, kuriem šobrīd nosakāms pašvaldības nozīmes ceļa statuss uz administratīvā akta pamata, būtu obligātā kārtā atsavināmi Sabiedrības vajadzībām

²³² Zemes pārvaldības likums: Latvijas Republikas likums. 15.11.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 228(5288).

²³³ Dinsberga, J. 2018. *Publiskā servitūta institūts Krievijas Federācijā (The institution on public servitude in the russian federation)*. XIX Turība University Conference LATVIA 100: EXPECTATIONS, ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES Rīga, 19 April 2018. 79–87. Iegūts no: <https://www.turiba.lv/storage/files/xix-conference-2018-final.pdf> [sk. 14.11.2021.].

nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likuma²³⁴ noteiktajā kārtībā pret taisnīgu atlīdzību (jo no Zemes pārvaldības likuma 8.¹ panta tas tieši neizriet), tādējādi garantējot nekustamo īpašumu īpašnieku konstitucionālo tiesību uz īpašumu aizsardzību ar kompensējošā mehānisma palīdzību.

Kā norāda *Dr. iur.* Edvīns Danovskis: “Publiski tiesisko un privāttiesisko attiecību saskarei ir vairākas izpausmes, kas savukārt rada dažādas juridiskas problēmas. Valsts pārvalde izdod administratīvus aktus, kas ietekmē privāttiesiskas attiecības.”²³⁵ Autore ieskicēja atsevišķus problēmjasautājumus, ar ko saskaras nekustamo īpašumu īpašnieki un kas rodas Zemes pārvaldības likumā noteikto īpašuma tiesību aprobežojumu kontekstā, taču padziļinātai aizskarto problēmjasautājuma analīzei nepievērsīsies, jo tas attiecināms uz publiski tiesiskām attiecībām, kas regulē attiecības starp valsti un privātpersonu.

Turpnot aizsākto apskatu un analīzi par zemes reformas laikā noteiktajiem ceļa servitūtiem, jānorāda uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 7. jūnija spriedumā lietā Nr. SKA-238/2007 pausto tēzi: “Valsts pārvaldei ir jāievēro tiesiskās paļāvības princips. Personas paļāvība uz iestādes izteikumu, rīcību vai apsoliĵumu ir šīs personas subjektīvā attieksme, kuru veido pamatota cerība vai pārliecība par iestādes attieksmi, konkrētās darbības izpildi vai notikuma iestāšanās nākotnē. Tādēļ katrā atsevišķā gadījumā jāpārbauda šīs subjektīvās attieksmes esamība vai neesamība konkrēto lietas apstākļu ietvaros. Lai noskaidrotu, vai tiesiskā paļāvība ir vai nav, jāatbild uz trīs jautājumiem: 1) vai bija kaut kas, uz ko varēja paļauties (skaidrs iestādes izteikums), 2) vai attiecīgā persona tiesām uz to paļāvās, 3) vai attiecīgā personas paļāvība ir aizsardzības vērtā.”²³⁶ Šajā nodaļā veiktā gadījuma analīze, kā arī iepriekš minētajā Konceptuālajā ziņojumā izklāstītā faktiskā situācija pierāda, ka zemes īpašnieki varēja paļauties uz VZD, pašvaldības vai zemes komisijas pieņemtajiem lēmumiem un ar lēmumu noteiktiem ceļa servitūtiem. Šo paļaušanos nevarēja mazināt apstākļi, ka daudzi lēmumi bija nekorekti un kļūdaini. Nav šaubu, ka attiecīgā persona tiesām paļāvās uz pieņemtajiem lēmumiem, jo īpaši zinot, ka zemes reformas likumi saturēja speciālo regulējumu attiecībā uz ceļa servitūtu noteikšanu. Personām bija pamats paļauties uz to, ka lēmumu pieņēmēji pārzina normatīvos aktus, uz kuriem balsta savu lēmumu, un pareizi tos piemēro.

²³⁴ Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums: Latvijas Republikas likums. 03.11.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 174.

²³⁵ Danovskis, E. 2015. *Publisko un privāto tiesību dalĳuma nozĳme un piemērošanas problēmas Latvijā*. Rĳga: Latvijas Vēstnesis. Iegūts no: <https://juristavards.lv/wwwraksti/JV/BIBLIOTEKA/GRAMATAS/DANOVSKIS.PDF> [sk. 14.11.2021.], 13.

²³⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-238/2007. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007> [sk. 14.11.2021.].

Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 7. jūnija spriedumā lietā Nr. SKA-238/2007 skaidrots taisnīguma princips, kas ir “[..] fundamentāls vispārējais tiesību princips. Atbilstoši objektīvai izpratnei par taisnīgumu ikviens saņem to, kas viņam pienākas. Tādējādi situācijā, kad secināms, ka valsts rīcība attiecībā pret privātpersonu bijusi netaisnīga, atzīstams, ka ir pārkāpts taisnīguma princips”.²³⁷ Autores ieskatā, valsts ir pārkāpusi tiesiskās paļāvības un taisnīguma principus brīdī, kad visu zemes reformas laikā radīto ar ceļa servitūtiem saistīto problēmu risināšanas pienākumu novirzīja uz valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekiem, neskatoties uz to, ka problēmu pamatā bija nepilnīgais regulējums normatīvajos aktos – servitūtu noteikšana ar administratīvo aktu, ignorējot CL noteiktos ceļa servitūtu nodibināšanas pamatus. Kā arī līdz ar jau pieminēto grozījumu pieņemšanu Zemes pārvaldības likumā. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 14. februāra spriedumā lietā Nr. SKA-160/2020 skaidrots, ka tiesiskās paļāvības aizsardzības princips “aizsargā tieši tās tiesības, kuras privātpersonai ir piešķirtas iestādes pieļautas kļūdas (tiesiskajam regulējumam pretējas rīcības) dēļ”.²³⁸ Taču šobrīd rodas iespaids, ka valsts uz nekustamo īpašumu īpašnieku rēķina ir vēlējusies atrisināt visas iespējamās iepriekš neatrisinātās problēmas, ignorējot gan taisnīguma, gan tiesiskās paļāvības principus.

Kopš zemes reformas pirmsākumiem atzīmes par ceļa servitūtiem, kas bija nostiprinātas zemesgrāmatā uz administratīva akta pamata, ceļa lietošanas tiesības nepiešķīra. Tajā pašā laikā tās netika dzēstas no zemesgrāmatas, jo nebija skaidrības, kā to likumīgi un procesuāli pareizi izdarīt, kā arī nebija noteikta ar to saistīto strīdu pakļautība. 2021. gada 5. jūlijā AT Senāta departamenta priekšsēdētāju sēdē tika izšķirts jautājums par lietas pakļautību, risinot jautājumu par zemes reformas laikā noteiktu ceļa servitūtu atzīmju dzēšanu. Kā vēstīts izdevumā “Jurista Vārds”, pakļautības jautājums skatīts, pamatojoties uz Senāta Administratīvo lietu departamenta lūgumu.²³⁹ No 2021. gada 5. jūlija Latvijas Republikas Senāta Departamentu priekšsēdētāju sēdes lēmuma Nr. 5-14/3-2021 (turpmāk – Lēmums) [4.] punkta izriet, ka Senāta Administratīvo lietu departamentam nebija skaidrs, vai jautājums par zemes reformas laikā noteiktu ceļa servitūtu atzīmju dzēšanu risināms administratīvajā vai civiltiesiskajā kārtībā. Jautājums aktualizējās brīdī, kad Administratīvajā rajona tiesā bija saņemts pieteicējas pieteikums ar lūgumu uzdot VZD dzēst NĪVKIS datus par pieteicējas nekustamajam īpašumam

²³⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-238/2007. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007> [sk. 14.11.2021.].

²³⁸ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. SKA-160/2020. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2020> [sk. 14.11.2021.].

²³⁹ Augstākās tiesa. 06.07.2021. *Jautājums par zemes reformas laikā noteiktu ceļa servitūtu atzīmju dzēšanu jāvērtē administratīvajā tiesā. Jurista Vārds*. Iegūts no: <https://juristavards.lv/zinas/279195-jautajums-par-zemes-reformas-laika-noteiktu-cela-servitutu-atzimju-dzesanu-javerte-administrativaja/> [sk. 14.11.2021.].

(saņemts dāvinājumā) reģistrētajiem apgrūtinājumiem – ceļa servitūtiem. No pieteikuma izriet, ka problēma saistīta ar to, ka VZD, lemjot par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu, lēmumā noteica divus ceļa servitūtus, nenorādot ne nekustamo īpašumu, ne personu, kam par labu ceļa servitūti noteikti. Pamatojoties uz minēto lēmumu, dati par servitūtiem reģistrēti gan NĪVKIS, gan kā apgrūtinājumi atzīmes veidā ierakstīti zemesgrāmatā. Pieteicēja vērsās tiesā, bet Administratīvās rajona tiesas tiesnesis pieteicējas pieteikumu nepieņēma, uzskatot, ka strīds risināms civiltiesiskā kārtībā.²⁴⁰ Vērtējot Lēmuma saturu, autore uzskata, ka ar lēmuma pieņemšanu ir viesta skaidrība ne tikai par strīdu piekritību, bet Lēmumā paustas būtiskas atziņas saistībā ar zemes reformas laikā noteiktiem ceļa servitūtiem. Izdalāmas trīs atziņas:

- 1) Lēmumā ir precīzi noteikts un pamatots zemes reformas laikā noteikto ceļa servitūtu tiesiskais statuss: “[..] zemes reformas laikā ar valsts vai pašvaldības iestādes lēmumu (administratīvo aktu) noteikts īpašuma lietošanas tiesību aprobežojums un zemesgrāmatā ierakstītā atzīme nav ceļa servitūts Civillikuma [..] izpratnē”²⁴¹;
- 2) ar Lēmumu noteiktas striktas robežas normatīvo aktu piemērošanai zemes reformas laikā noteikto ceļa servitūtu dzēšanai no VZD NĪVKIS;
- 3) Lēmumā konkretizēts, kādos veidos personai iespējams pieprasīt datu dzēšanu VZD NĪVKIS (arī Zemesgrāmatā).

Ar Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021. gada 24. septembra lēmumu lietā Nr. SKA-611/2021²⁴² dokumentu, uz kura pamata tiek dzēsts tiesību aprobežojums (apgrūtinājums), kas noteikts zemes reformas laikā saistībā ar ceļiem, izsniedz attiecīgā pašvaldība, jo tieši pašvaldība ir vislabāk informēta par faktisko situāciju pašvaldībā, tostarp saistībā ar piekļuvi nekustamajiem īpašumiem, kas ir svarīgi, kā nosakot servitūtus, tā arī tos dzēšot.

Minētā lēmuma pieņemšana ir labvēlīga kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekiem. Taču šobrīd valdošo nekustamo īpašumu īpašnieki nebauda tiesisko aizsardzību. Jo brīdī, kad apgrūtinātā nekustamā īpašuma īpašnieks konstatē, ka viņa nekustamais īpašums ir apgrūtināts ar ceļa servitūtu, bet tam nav pamatojoša dokumenta, tiesīgs vienpersoniski doties uz VZD un lūgt dzēst ceļa servitūtu. Šādu apgrūtinājumu dati NĪVKIS dzēšami MK 2012. gada 10. aprīļa

²⁴⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts. 2021. Latvijas Republikas Senāta Departamentu priekšsēdētāju 2021. gada 5. jūlija sēdes lēmums Nr. 5-14/3-2021 “*Pieteikuma par Civillikumā neparedzēta nekustamā īpašuma apgrūtinājuma dzēšanu no Kadastra informācijas sistēmas pakļautība*”. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/departamentu-priekssedetaju-sezu-lemumi> [sk. 10.07.2021.].

²⁴¹ *Ibid.*

²⁴² Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021. gada 24. septembra lēmums lietā Nr. SKA-611/2021. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2021> [sk. 23.11.2021.].

noteikumu Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi” 112. punktā paredzētajā kārtībā.²⁴³ Ar Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021. gada 24. septembra lēmumu lietā Nr. SKA-611/2021 noteikts, ka dokumentu, uz kura pamata zemes reformas laikā noteiktos ceļa servitūtus dzēš, tiesīga izsniegt pašvaldība, jo Senāts atzina, ka tieši pašvaldība ir vislabāk informēta par faktisko situāciju saistībā ar piekļuvi nekustamajiem īpašumiem.²⁴⁴

Autores ieskatā, daudzi nekustamo īpašumu īpašnieki problēmas varēja atrisināt, pamatojoties uz likuma “Par 1937. gada 22. decembra Zemesgrāmatu likuma spēka atjaunošanu un spēkā stāšanās kārtību” 14. pantu, kas noteica: “Nostiprinot īpašuma tiesības uz īpašumiem, kuriem likumā noteiktajā kārtībā uzlikti un tehniskās inventarizācijas dienestā vai pašvaldībā reģistrēti atsavināšanas aizliegumi vai servitūti, tie jāieraksta zemesgrāmatās atzīmju veidā. Ja viena gada laikā no īpašuma tiesību nostiprināšanas dienas persona, kuras labā aizliegums vai servitūts uzlikts, nav iesniegusi šīs tiesības nostiprinājuma lūgumu, atzīme dzēšama.”²⁴⁵ Bet, iespējams, tas netika izdarīts, jo šāda tiesība nekustamo īpašumu īpašniekiem bija piešķirta līdz 1996. gada 30. aprīlim, kad ar MK 1996. gada 9. aprīļa noteikumiem Nr. 117,²⁴⁶ kas stājās spēkā 1996. gada 1. maijā, 14. pants tika svītrots.

Fakts, ka ar servitūtiem saistītus jautājumus regulē CL un personām ir iespējams nodibināt ceļa servitūtu uz CL noteiktiem pamatiem, nav apšaubāms. Teorētiskā līmenī nekustamā īpašuma īpašniekam nav šķēršļu vērsties tiesā ar prasību par ceļa servitūta nodibināšanu. Īpaši gadījumos, ja vienīgā piekļuve pie nekustamā īpašuma iespējama pa blakus esošo nekustamo īpašumu un zemes reformas laikā ar administratīvo aktu uz šo nekustamo īpašumu jau bija noteikts ceļa servitūts un nostiprināts zemesgrāmatā atzīmes veidā. Problēma saskatāma tajā, ka šobrīd netiek sniegts atbalsts no valsts puses un vērsšanās tiesā negatīvi ietekmē nekustamo īpašnieku savstarpējās attiecības, to finansiālo stāvokli un nenoliedzami arī morālo stāvokli. Jo, piemēram, vērsoties ar prasību par ceļa servitūta nodibināšanu tiesā, “autore konstatē, ka [...] lietas izskatīšanas ilgums ir vidēji 3 gadi”,²⁴⁷ un autorei nav

²⁴³ Augstākā tiesa. 2021. *Jautājums par zemes reformas laikā noteiktu ceļa servitūtu atzīmju dzēšanu jāvērtē administratīvajā tiesā*. Iegūts no: <https://juristavards.lv/zinas/279195-jautajums-par-zemes-reformas-laika-noteiktu-cela-servitutu-atzimju-dzesanu-javerte-administrativaja/> [sk. 23.11.2021.].

²⁴⁴ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021. gada 24. septembra lēmums lietā Nr. SKA-611/2021. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2021> [sk. 23.11.2021.].

²⁴⁵ Par 1937. gada 22. decembra Zemesgrāmatu likuma spēka atjaunošanu un spēkā stāšanās kārtību: Latvijas Republikas likums. 08.04.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 11; 15.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 14/15.

²⁴⁶ Grozījumi likumā “Par 1937. gada 22. decembra Zemesgrāmatu likuma spēka atjaunošanu un spēkā stāšanās kārtību”: Ministru kabineta 1996. gada 9. aprīļa noteikumi Nr. 117. 12.04.1996. *Latvijas Vēstnesis*. 64. Zaudējis spēku ar 06.03.1997.

²⁴⁷ Dinsberga, J. 2018. Ceļa servitūtu problemātika un pagaidu regulējuma ieviešanas perspektīvas ceļa servitūtu nodibināšanas lietās tiesā. *Socrates*, 3, 12, 39–51, 46. ISSN: 2256-0548. DOI: <https://doi.org/10.25143/socr.12.2018.3>.

informācijas, ka kopš attālināto tiesas sēžu ieviešanas būtu notikušas krasas izmaiņas lietu izskatīšanas termiņos servitūtu lietās. Kaut gan saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 28. panta pirmo daļu²⁴⁸ tiesnesim lieta ir jāizspriež iespējami ātri. Paralēli pastāv arī citi problēmjaucējumi, ar ko jāsaskaras valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekiem tiesvedības procesā. Tiesvedības procesa īpatnības un ar ceļa servitūtu nodibināšanu un izbeigšanu saistītās problēmas autore izklāsta un analizē promocijas darba trešajā nodaļā.

Atskatoties pagātnes notikumos, analizējot zemes reformas tiesību bāzi un laika gaitā izveidojušos tiesību doktrīnu, secināms, ka zemes reformas laikā izveidotais ceļa servitūtu noteikšanas mehānisms nebija pārdomāts un šā procesa negatīvās sekas ir jūtamas vēl šodien.

Lai gan problēmas saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļa servitūtiem bija konstatējamas un pat novēršamas zemes reformas pirmsākumos, valstiskā līmenī to risināšanai pievērsās salīdzinoši vēlu, racionālu risinājumu tā arī nerodot. Autore pat teiktu tā: likumdevējs savos centienos risināt zemes reformas laikā noteikto ceļu servitūtu problemātiku ir “sapinies” starp publiskām un privātām tiesībām un “iesprūdis” starp pagātni un nākotni, tā arī neatrodot balansu starp nekustamo īpašumu īpašnieku interesēm saistībā ar piekļuves nodrošināšanu pie nekustamajiem īpašumiem.

²⁴⁸ Likums “Par tiesu varu”. 14.01.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 1/2.

2. Ceļa servitūts kā valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku un trešo personu tiesisko interešu priekšmets

Katrs nekustamā īpašuma īpašnieks vēlas īstenot sava nekustamā īpašuma netraucētu lietošanu un nodrošināt tā neatkarīgu ekonomisko funkcionēšanu. Taču vienlaikus nekustamā īpašuma īpašniekam ir jāreķinās ar citu subjektu interesēm, kā rezultātā viņa īpašuma tiesības var tikt aprobežotas. Līdz ar to ceļa servitūts kā viens no īpašuma tiesību aprobežojuma veidiem kļūst par centrālo tiesisko interešu priekšmetu – valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka interesēs ir nodibināt ceļa servitūtu un netraucēti to lietot, kalpojošā – nepieļaut ceļa servitūta nodibināšanu vai arī minimalizēt no nodibināmā ceļa servitūta izrietošos aprobežojumus. Savukārt trešo personu interesēs ir novērst savu interešu aizskārumu un/vai rūpēties par to nepasliktināšanos citas personas vai nekustamā īpašuma vajadzībām nepieciešamā ceļa servitūta nodibināšanas procesā.

Jāatzīst, ka nav iespējams un, visticamāk, nekad arī nebūs iespējams radīt perfektu tiesību sistēmu, kuras ietvaros katrs tiesību subjekts būs pilnībā apmierināts ar savu tiesisko stāvokli. Tāpēc jāspēj rast līdzsvaru starp dažādu subjektu tiesiskajām interesēm, t. sk. ceļa servitūta tiesisko attiecību ietvaros. Līdzsvara panākšana starp tiesisko attiecību dalībniekiem un trešajām personām ir viens no juristu sarežģītākajiem uzdevumiem, un, autores ieskatā, to iespējams īstenot, analizējot ceļa servitūtu teorētisko izpausmi kopsakarā ar praktisko realizāciju. Tāpēc šīs nodaļas ietvaros ceļa servitūta kā tiesisko interešu priekšmeta būtība atklāta, analizējot ceļa servitūta nodibināšanas un izbeigšanas teorētiskos un praktiskos aspektus, īpatnības un problemātiku.

2.1. Ceļa servitūta nodibināšanas īpatnības un praktiskās problēmas

2.1.1. Ceļa servitūta nodibināšanas pamati un priekšnoteikumi

Ceļa servitūta nodibināšanas pamati saskaņā ar CL 1231. pantu ir likums, tiesas spriedums, līgums vai testaments. Šajā apakšnodaļā aplūkots katrs no pamatiem, taču padziļināta uzmanība veltīta ceļa servitūta nodibināšanai ar līgumu un testamentu.

Ar likumu servitūti tiek nodibināti retos gadījumos. Kā piemērs servitūta nodibināšanai ar likumu minams CL 394. pants, ar kuru pārdzīvojušam laulātajam piešķirta lietojuma tiesība uz nedalīto mantojumu. Pamatojoties uz Ārējās sauszemes robežas infrastruktūras izbūves likuma 3. panta pirmo daļu,²⁴⁹ par labu valstij Iekšlietu ministrijas personā tiek nodibināts servitūts uz citām personām piederošo zemi, kura nepieciešama ārējās robežas infrastruktūras

²⁴⁹ Ārējās sauszemes robežas infrastruktūras izbūves likums: Latvijas Republikas likums. 13.11.2021. *Latvijas Vēstnesis*. 221A.

objektu izbūvei. Par šādu objektu uzskatāms arī ceļš. Taču ar minēto likumu nodibinātam servitūtam ir tikai pagaidu funkcija, jo likums paredz, ka tas ir spēkā līdz brīdim, kad saskaņā ar normatīvajiem aktiem zeme tiek atsavināta sabiedrības vajadzībām.

2023. gada 22. jūnijā pieņemti un 1. jūlijā spēkā stājās Grozījumi *Rail Baltica* projekta īstenošanas likumā,²⁵⁰ papildinot *Rail Baltica* projekta īstenošanas likumu²⁵¹ ar 10. pantu, uz kuru pamatojoties par labu valstij SM personā tiek nodibināts servitūts uz citām personām piederošo nekustamo īpašumu, ja tas atrodas *Rail Baltica* projekta īstenošanas teritorijā un nepieciešams priekšizpētes darbu veikšanai (10. panta pirmā daļa) vai būvdarbiem nepieciešamo sagatavošanās darbu un būvdarbu veikšanai (10. panta otrā daļa). Servitūta nodibināšana ar minēto likumu paredzēta, lai nodrošinātu un veicinātu *Rail Baltica* projekta īstenošanu. Ņemot vērā, ka “[..] servitūta institūts nav piemērotākais risinājums būvdarbu uzsākšanai nekustamajā īpašumā, kurā ir uzsākts, bet vēl nav pabeigts atsavināšanas process”,²⁵² servitūts tiek nodibināts līdz brīdim, kad nekustamais īpašums nav nepieciešams priekšizpētes darbu veikšanai vai tas saskaņā ar normatīvajiem aktiem tiek atsavināts sabiedrības vajadzībām un valsts īpašuma tiesības uz to nostiprinātas zemesgrāmatā.

Pēdējos gados kļuvis aktuāls jautājums par Latvijas valsts aizsardzības stiprināšanu, tāpēc, izpildot MK 2022. gada 21. jūnija sēdes protokola Nr. 33 102.§ 3. punktā²⁵³ doto uzdevumu (informācija klasificēta “Dienesta vajadzībām”, nav pieejama sabiedrībai²⁵⁴), 2023. gada 22. jūnijā pieņemts un 29. jūnijā spēkā stājās militārā poligona “Sēlija” izveides likums,²⁵⁵ kura 1. panta pirmajā daļā noteikts īpašs tiesiskais regulējums militārā poligona “Sēlija” robežu noteikšanai, tā teritorijā esošo nekustamo īpašumu atsavināšanai, lietošanai un tā infrastruktūras izbūvei. Bet 4. pants nosaka servitūta nodibināšanas un rīcības ar nekustamo īpašumu līdz tā atsavināšanai kārtību. Proti, uz minētā likuma pamata par labu valstij Aizsardzības ministrijas personā tiek nodibināts servitūts uz citām personām piederošo nekustamo īpašumu. Kā izriet no likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums”

²⁵⁰ Grozījumi *Rail Baltica* projekta īstenošanas likumā: Latvijas Republikas likums. 30.06.2023. *Latvijas Vēstnesis*. 125.

²⁵¹ *Rail Baltica* projekta īstenošanas likums: Latvijas Republikas likums. 31.10.2022. *Latvijas Vēstnesis*. 211A.

²⁵² Likumprojekta “Grozījumi *Rail Baltica* projekta īstenošanas likumā” anotācija. 1.4. punkts. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/0/BEAE6A882C8527E8C22589CE00444247?OpenDocument> [sk. 03.08.2023.].

²⁵³ Ministru kabineta 2022. gada 21. jūnija sēdes protokols Nr. 33 102§3. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/id/333547-ministru-kabineta-sedes-protokols> [sk. 03.08.2023.].

²⁵⁴ Tiesību akta projekta “Noteikumi par militārā poligona “Sēlija” robežu un tā teritorijā ietilpstošajiem nekustamajiem īpašumiem” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija). 1.3. punkts. Iegūts no: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/71aeb888-fc26-41d5-8c3d-8ada823f663e> [sk. 03.08.2023.].

²⁵⁵ Militārā poligona “Sēlija” izveides likums: Latvijas Republikas likums. 28.06.2023. *Latvijas Vēstnesis*. 123.

anotācijas 4. punkta,²⁵⁶ servitūta nodibināšana nepieciešama, lai nekavētu militārā poligona izveidi, un tā izlietošana aprobežota ar militārā poligona infrastruktūrai nepieciešamo objektu izbūvi tam nepieciešamajās teritorijās. Servitūts tiek nodibināts, līdz iestājas atceļošs nosacījums – attiecīgās zemes vienības atsavināšana un ierakstīšana zemesgrāmatā uz valsts vārda. Minētā likuma pārejas noteikumu 3. punktā noteikts, ka MK izdod noteikumus un nosaka nekustamos īpašumus, uz kuriem servitūts tiek nodibināts.

MK noteikumu “Noteikumi par militārā poligona “Sēlija” robežu un tā teritorijā ietilpstošajiem nekustamajiem īpašumiem” 2. pielikumā “Ar servitūtu apgrūtinātie nekustamie īpašumi militārajā poligonā “Sēlija”” uzskaitīti 14 nekustamie īpašumi, norādot: 1) zemes vienības un/vai būves kadastra apzīmējumu, uz kuru noteikts servitūts, 2) nekustamā īpašuma kadastra numuru un 3) nekustamā īpašuma nosaukumu.²⁵⁷

Minētajos likumos un MK noteikumos nav konkrēti nosaukts, kāds tieši servitūts tiek nodibināts, aprobežojoties ar norādi, uz ko tas tiek nodibināts (uz trešo personu nekustamo īpašumu) un kādām vajadzībām to nodibina. Secināms, ka servitūts tiek nodibināts uz visu nekustamo īpašumu, kas ne tikai nodrošina būvniecības darbu veikšanu, bet arī risina piekļuves jautājumus.

Servitūta nodibināšanu paredz arī Rīgas brīvostas likums.²⁵⁸ Rīgas brīvostas pārvalde norāda, ka Rīgas brīvostas likuma 4. panta ceturtdaļa ir pamats, ar kuru par labu Rīgas brīvostas pārvaldei ir nodibināts personālservitūts uz fiziskajām un juridiskajām personām piederošo zemi Rīgas brīvostas teritorijā. Rīgas brīvostas pārvalde uzsver, ka minētais likums ļauj nodibināt vienīgi personālservitūtus. Kā arī vienlaikus skaidro, ka privātpersonai piederošā zeme var tikt izmantota arī transporta infrastruktūras, t. sk. ielu un ceļu, būvniecībai, ja tas būtu nepieciešams ostas vajadzībām vai komersantam, kurš darbojas teritorijā. Uz Rīgas brīvostas likuma 4. panta pamata (personālservitūts) ceļa servitūta (reālservitūts) nodibināšana pēc savas būtības nav iespējama, jo Rīgas brīvostas pārvalde reālservitūtus, tostarp ceļa servitūtus, nodibina uz Ostu likuma 4. panta septītās daļas pamata, t. i., primāri vēršoties pie zemes īpašnieka ar priekšlikumu labprātīgi vienoties par servitūtu.²⁵⁹ Izvērtējot Rīgas brīvostas sniegto skaidrojumu un Rīgas brīvostas likuma 4. panta ceturtdaļas juridisko konstrukciju, secināms, ka tas satur skaidru norādi par personālservitūta nodibināšanu, bet tajā nav norādītas konkrētas

²⁵⁶ Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija. 2023. *Likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” anotācija*. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/0/9627D4011FE2EBA5C22589CE0049D03E?OpenDocument> [sk. 03.08.2023.].

²⁵⁷ Noteikumi par militārā poligona “Sēlija” robežu un tā teritorijā ietilpstošajiem nekustamajiem īpašumiem: Ministru kabineta 2023. gada 13. jūlija noteikumi Nr. 416. 20.07.2023. *Latvijas Vēstnesis*. 138.

²⁵⁸ Rīgas brīvostas likums: Latvijas Republikas likums. 4. panta ceturtdaļa. 28.03.2000. *Latvijas Vēstnesis*. 111/112.; 20.04.2000. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 8.

²⁵⁹ Rīgas brīvostas pārvalde. *Vēstule autorei*. 16.01.2023. Nr. 1-09/71.

zemes vienības, uz kurām personālservitūtu nodibina. Autores ieskatā, šāda likuma redakcija nav korekta, pat neskatoties uz to, ka Latvijas Republikas AT Senāta Administratīvo lietu departaments, izskatot strīdu par tiesiskajām sekām, ko izsauc ar likumu nodibināts personālservitūts, 2005. gada 14. janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-1 [9.1. un 9.2. punktā] atzina, ka par labu Rīgas brīvostas teritorijai nodibināts personālservitūts, pamatojoties uz Rīgas brīvostas likuma 4. panta ceturto daļu,²⁶⁰ un trūkumus likumā attiecībā uz servitūta nodibināšanu nesaskatīja. Autore uzskata, ka, nodibinot personālservitūtu ar likumu uz fiziskajām un juridiskajām personām piederošo zemi, likumā precīzi bija jānorāda arī katra nekustamā īpašuma un tā sastāvā esošas zemes vienības kadastra apzīmējums. AT tiesnesis Kaspars Balodis uzsver, ka konkrēts servitūts ir nodibināts ar likumu, ja likumā tas tiek tieši norādīts.²⁶¹ Lai gan noskaidrots, ka ar Rīgas brīvostas likumu tiek nodibināts personālservitūts un tas nav tieši attiecināms uz ceļa servitūta nodibināšanu (jo šī lietojuma tiesība jau ietver īpašumā esošu ceļu lietošanu vai izbūvi), analizējot minētā likuma juridisko konstrukciju, autore uzsver saskatītās nepilnības esošajā tiesiskajā regulējumā, kas būtu ņemams vērā gadījumos, ja nākotnē rastos nepieciešamība nodibināt ar likumu tieši ceļa servitūtu. Tāpēc, nodibinot ceļa servitūtu ar likumu, likumam vai ar to saistītajiem normatīvajiem aktiem jāsaturs šādi obligātie elementi:

- 1) identificēts konkrēts nekustams īpašums, uz kuru tiek nodibināts ceļa servitūts un identificēta tā sastāvā esoša zemes vienība;
- 2) identificēts konkrēts nekustams īpašums vai persona, kam par labu tiek nodibināts ceļa servitūts;
- 3) norādīts konkrēts nodibināmā servitūta veids – ceļa servitūts;
- 4) norādīti konkrēti ceļa servitūta parametri – garums, platums, ar ceļa servitūtu aizņemtā kopējā platība.

Minēto elementu iekļaušana un precīzu datu norādīšana nodrošinās arī precīzu likuma izpildāmību.

Ceļa servitūtu **ar testamentu** nodibina, pamatojoties uz CL 1231. panta 3. punktu. Pēc formas Latvijā izšķir publiskus un privātus testamentus. Kā uzsvēris jurists J. Bergers, ja, sastādot testamentu, testators ir ievērojis noteiktu formu, tad ir atvieglota testatora pēdējās gribas rīkojumā izteiktās īstenības konstatēšana. Un testamenta akta formālais raksturs, veidojot testamentu, piespiež testatoru ievērot vislielāko uzmanību, skaidrību un noteiktību un arī

²⁶⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005. gada 14. janvāra spriedums lietā Nr. SKA-1. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2005> [sk. 17.01.2023.].

²⁶¹ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums, 130.

apsargā akta realizēšanu tādos gadījumos, kad radušies strīdi.²⁶² Testaments saskaņā ar CL 418. pantu ir testatora vienpusējs rīkojums par visu savu mantu vai par kādu mantas daļu, vai par atsevišķām lietām vai tiesībām, un, ja kādam novēlēts tikai atsevišķs mantojuma priekšmets, tad novēlējumu sauc par legātu.²⁶³ Jāatzīmē, ka legātu pazina jau Senajā Romā. Legāts kā singulārsukcesija bija ietverts arī 1817. gada Kurzemes un 1819. gada Vidzemes likumos²⁶⁴, kas iezīmēja jaunu posmu latviešu, lībiešu un igauņu vēsturē. Tā kā legāta priekšmets var būt atsevišķa ķermeniska vai bezķermeniska lieta,²⁶⁵ par ceļa servitūtu kā legāta priekšmetu strīda nav.²⁶⁶ Neatkarīgi, vai testaments ir privāts vai publisks [..], testatoram skaidri jādefinē legāts – tam jābūt nosauktam vārdā un skaidri apzīmētam [..]. Zvērinātu notāru praksē konstatēts, ka īpaša problēma tā ir privātu testamentu gadījumos, kuros testatora izvēlētie formulējumi ir nepietiekami skaidri.²⁶⁷ Nodibinot ceļa servitūtu ar testamentu, skaidrībai un noteiktībai ir īpaša nozīme. Normatīvajos aktos testatoram nav noteikts pienākums precīzi norādīt ceļa servitūta garumu, platumu un atrašanās vietu, bet, lai testamentu būtu iespējams izpildīt atbilstoši testatora pēdējai gribai un ceļa servitūtu reģistrēt publiskos reģistros, testatoram skaidri jāapzīmē minētie nodibināmā ceļa servitūta parametri.

CL 1159. panta otrā daļa satur regulējumu gadījumiem, kad testators testamentā nav sīki apzīmējis ceļa servitūta vietu, un nosaka, ka vietas un ceļa virziena izvēle piekrīt servitūta nesējam.²⁶⁸ Taču minētais pants neatrisina ar ceļa servitūta parametru nenoteiktību saistīto problēmu, jo servitūta nesējam piešķirta tiesība izvēlēties tikai vietu un virzienu, bet nav dotas norādes par ceļa platumu un garumu izvēli. Turklāt, analizējot CL 1159. pantā lietotos terminus, nav skaidrs, ko saprot ar terminu “servitūta nesējs” – ar to apzīmēts kalpojošā vai valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks. Raugoties no valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu prizmas, atbildes gūšanai uz doto jautājumu ir būtiska nozīme. AT tiesnesis K. Balodis “servitūta nesēju” saprot kā servitūta izlietotāju, jo skaidro, ka komentējamā panta otrā daļa piešķir servitūta izlietotājam plašākas izvēles tiesības salīdzinājumā ar pirmo daļu.²⁶⁹ Autore šim viedoklim nepievienojas. Tāpēc CL 1159. panta satura, mērķa un termina “servitūta nesējs”

²⁶² Bergers, J. 1940. *Testamenta forma*. Rīga: [b.i.]. 3, 18, 19.

²⁶³ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 500. pants. 22.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 42.

²⁶⁴ Lazdiņš, J. 2000. *Baltijas zemnieku privāttiesības, XIX gs.: Baltijas latviešu zemnieku civiltiesiskais stāvoklis XIX gs. un zemes reforma. Sērija “Tiesību spogulis”. Grāmatas “Tiesību zinātņu bibliotēka” 3. sējums*. Rīga: Turība, 112.

²⁶⁵ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 502. pants. 22.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 42.

²⁶⁶ Krauze, R. un Gencs, Z. 1997. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.–840. p.)*. Rīga: Mans īpašums. 113.

²⁶⁷ *Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjautājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Gala nodevums*. 2017. Pasūtītājs: Tieslietu ministrija. Izpildītājs: Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga, 108.

²⁶⁸ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

²⁶⁹ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums, 88.

juridiskā izpausme noskaidrojama tiesību normu interpretācijas ceļā. Pirmkārt, jānoskaidro vārda “nesējs”, kas saistāms ar vārdu “nest”, nozīmi. *Terminu skaidrojošā vārdnīcā* “nest” skaidrots pārnestā nozīmē – izturēt, paciest (ko nelabvēlīgu).²⁷⁰ Profesors J. Rozenfelds uzsver, ka tieši kalpojošās lietas īpašniekam ir pienākums paciest ar servitūtu noteiktos ierobežojumus.²⁷¹ Respektīvi, minētā vārda saturiskais tvērums saistāms ar apgrūtinājumu, no kura izriet īpašuma tiesību aprobežums, kas var attiekties tikai uz kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku. Otrkārt, tulkojot CL 1159. panta pirmo un otro daļu kopsakarā ar CL 1130. pantu, autore secina, ka CL 1159. pantā izvēles tiesīgās personas apzīmētas ar dažādiem terminiem: pirmajā daļā, nodibinot ceļa servitūtu un nenosakot ceļa vietu, ceļa izvēle piešķirta “servitūta izlietotājam”, bet otrajā daļā, nodibinot ceļa servitūtu ar testamentu – “servitūta nesējam”. Ja likumdevējs būtu vēlējies ceļa vietas un virziena izvēles tiesību piešķirt servitūta izlietotājam, likumdevējam pēc loģikas arī minētā panta otrajā daļā būtu jālieto termins “servitūta izlietotājs”. Bet lietots cits termins – “servitūta nesējs”, kas pamatoti liek aizdomāties par likumdevēja patieso gribu un apšaubīt, ka tiesība piešķirta izlietotājam jeb valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam.

Daudzi juridiski jēdzieni, [...] it īpaši civiltiesību jomā, ir saistīti ar Senās Romas tiesībām. Tādēļ redzami juristi šāda veida normu izpēti sāk no pašiem pirmsākumiem.²⁷² Autore pētījumā par “Ceļa servitūta (via) institūtu romiešu tiesībās” konstatēja, ja ceļa servitūts bija ar legātu piešķirts vienkārši, neprecizējot maršrutu, mantniekam, kurš varēja būt arī legāta izpildītājs, bija iespēja pašam izvēlēties, caur kuru īpašuma daļu viņš ļaus šķērsot nekustamo īpašumu, ar nosacījumu, ja legatāram saistībā ar servitūtu netiek nodarīts nekāds ļaunums.²⁷³ Tātad no romiešu pirmavotiem secināms, ka par “servitūta nesēju” atzīstams mantnieks (jeb apgrūtinātā īpašuma īpašnieks), kas mantojis kalpojošo nekustamo īpašumu un kam piešķirta ceļa servitūta vietas izvēles tiesība. Aplūkojot Justiniāna kodifikācijas izdevumu, D. Gothofreda redakcijā no 1828. gada, 1. sējumā saistībā ar ceļa servitūta izvēli (vienpadsmitajā zemspītras piezīmē) norādīts: “Bezrobežu (varētu tulkot arī kā “beztermiņa”), vienkārša un nenoteikta servitūta piešķiršana izbeigta tiek no parādnieka (varētu tulkot arī kā “debitora”, varbūt arī “apgrūtinātā”), un saprotams (jāsaprot) ir, pēc parādnieka izvēles (respektīvi, atbilstoši paša parādnieka izvēlei – lēmumam.”²⁷⁴ (“(11) *Indefinita, simplex et indeterminata concessio seritutis finitur a debitore: et intelligenda est ex debitoris*

²⁷⁰ Spektors, Andrejs et al. Tēzaurs.lv. 2023. Vasaras versija. CLARIN-LV digitālā bibliotēka. Iegūts no: <https://tezaurs.lv/nest> [sk. 11.11.2022.].

²⁷¹ *Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības ar komentāriem*. 1993. Sagat. Jānis Rozenfelds. Rīga: Rīgas juridiskā konsultāciju sabiedrība “Rasa”. 69.

²⁷² Meļķīsis, E. 2000. *Tiesību normu iztulkošana. 2. pārstrādātais izdevums*. Rīga: Latvijas Universitāte. 43.

²⁷³ Apsītis, A., Dinsberga, J. 04.01.2022. Ceļa servitūta (via) institūts romiešu tiesībās. *Jurista Vārds*. 1(1215).

²⁷⁴ Pirmavota teksta tulkojumu veica Dr. iur. Allars Apsītis.

electione.”)²⁷⁵ Arī no šī pirmavota tiešā tulkojuma secināms, ka izvēles tiesība piešķirta apgrūtinātā nekustamā īpašuma īpašniekam.

Skaidrojumos par tiesību normu tulkošanu profesors E. Meļķis norāda, ka mūsdienās 1937. gada CL komentētāji pievēršas Vietējā civillikumu kopošanas normām un to komentētāju darbiem.²⁷⁶ Piekrītot minētajam viedoklim, papildus norādāms, ka vēsturisko tiesību avotu detalizēta pētīšana paver iespējas izziņāt to saturu un piemērošanas īpatnības, kā arī palīdz veikt tiesību normu precīzu iztulkošanu. Analizējot profesora Vladimira Bukovska sastādītā BVCK 1124. panta saturu, autore secina, ka ceļa servitūta izvēle piekrīt kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam, kas ir arī servitūta nesējs. Jo BVCK 1124. pantā noteikts: “Ja ceļa servitūts noteikts uz testamenta pamata, nenorādot vietu, tad šā pēdējā un ceļa virziena izvēle pienākas šo servitūtu nest spiestajam/servitūta nesējam [...]”²⁷⁷ (Teksts oriģinālvalodā: *Если дорожный сервитут устроен по завещанию, безъ точнаго обозначенія, то выборъ сего послѣдняго и направленья дороги принадлежитъ обязанному нести этотъ сервитутъ [...]*).²⁷⁸)

Dažkārt teksta vairākkārtējas tulkošanas no vienas valodas uz citu rezultātā var zust tulkotā oriģinālteksta jēga jeb likumdevēja griba un var tikt mainīta normas teleoloģija, tāpēc autore pēta arī 1864. gadā publicēto BVCK vācu valodā. Arī no minētā kopošanas trešajā daļā ietvertā 1124. panta tiešā tulkojuma no vācu valodas (*1124. Ist die Wegeservitut ohne genauere Ortsbestimmung durch Testament bestellt, so steht die Wahl des Orts und der Richtung dem Belasteten zu, jedoch darf er dabei nicht boswillig uz des Berechtigten Nachtheil verfahren*²⁷⁹) un servitūtu regulējuma konteksta izriet, ka ceļa servitūta atrašanās vietas izvēles tiesība piemīt apgrūtinātā nekustamā īpašuma īpašniekam jeb mantiniekam. 1124. pantā vācu valodā lietotais termins “*dem Belasteten*” tulkojumā latviešu valodā nozīmē “apgrūtinātais”. Līdz ar to tiešais tulkojums varētu būt arī šāds: “1124. Ja ceļa servitūts nodibināts ar testamentu, sīkāk neapzīmējot vietu, tad vietas un ceļa virziena izvēle piekrīt apgrūtinājuma nesējam (apgrūtinātajam), tomēr tas, izdarot izvēli, nedrīkst rīkoties ļaunprātīgi par sliktu personai, kam ir tiesības [uz servitūtu].”²⁸⁰

²⁷⁵ Gothofredus, D., Modius, F. and van Leeuwen, S. (eds.). 1828. *CORPUS JURIS CIVILIS ROMANI, TOMUS PRIMUS, NEAPOLI, APUD JANUARIUM MIRELLI BIBLIOPOLAM, MDCCCXXXVIII*, 478.

²⁷⁶ Meļķis, E. 2000. *Tiesību normu iztulkošana. 2. pārstrādātais izdevums*. Rīga: Latvijas Universitāte. 44.

²⁷⁷ Pirmavota tulkojumu veica autore.

²⁷⁸ Буковский, В. 1914. *Свод гражданских узаконений губерний прибалтийских*. Рига: [Б. и.]. Iegūts no: <https://znaniyum.com/catalog/document?id=232281> [sk. 23. 02. 2023.], 478.

²⁷⁹ *Provincialrecht der Ostseegouvernements. Dritter theil. Privatrecht*. 1846. St.Petersburg. In der Buchdruckerei der Zweiten Abtheilung Seiner Kaiserlichen Majestat Eigener Kanzlei, 193.

²⁸⁰ Tiesību normas tulkojumu veica tulkošanas birojs SIA “Linearis”.

Augstāk veiktās analīzes rezultātā autore secina, ka par CL 1159. panta otrajā daļā minēto “servitūta nesēju” atzīstams kalpojošā nekustamā īpašuma mantinieks (jeb īpašnieks). Svarīgi piebilst, ka tiesību zinātņu doktors Rolands Krauze, sniedzot atbildi uz jautājumu, no kura brīža mantinieks kļūst par īpašnieku, norādīja, ka “[..] kontinuitātes princips liek atzīt, ka īpašumtiesības rodas no mantojuma atklāšanās brīža, ja mantojums tiek pieņemts”.²⁸¹ AT, balstoties uz tiesību doktrīnu, norāda: “[..] mantojums pāriet mantinieka īpašumā jau ar mantojuma atstājēja nāvi, pieņemtais mantojums tiek atzīts par mantiniekam piederošu no mantojuma atklāšanās laika. Tādējādi tiek nodrošināta īpašuma tiesību nepārtrauktība”²⁸² un “mantojuma pieņemšanai ir atpakaļejošs spēks uz mantojuma atklāšanās momentu [..]”.²⁸³ Saskaņā ar CL 927. un 1043. pantu tikai īpašnieks tiesīgs apgrūtināt lietu ar lietu tiesībām, bet ceļa servitūta nodibināšana notiek pēc testatora jeb nekustamā īpašuma īpašnieka gribas (CL 422. pants), tāpēc būtu loģiski, ja tieši mantiniekam, pieņemot/iegūstot mantojumu un mantojuma atstājējam piemitsušās tiesības, būtu tiesības izvēlēties ceļa vietu jau īpašnieka statusā. Jāpiebilst, ka saskaņā ar CL 701. pantu, pieņemot mantojumu, visas mantojuma atstājēja tiesības un saistības pāriet uz mantinieku. Ceļa servitūta nodibināšana nav atzīstama par personisku tiesību, bet katreizējā nekustamā īpašuma ieguvēja patstāvīgu rīcības brīvības tiesību ar tam piederošo nekustamo īpašumu. Ja servitūts nodibināts ar testamentu, nostiprinājums zemesgrāmatā izdarāms ar mantinieka piekrišanu.²⁸⁴ Veiktās analīzes rezultātā autore ierosina precizēt CL 1159. panta otro daļu, norādot, ka ceļa servitūta atrašanās vietas izvēles tiesība piemīt kalpojošā zemes gabala mantiniekam jeb īpašniekam. Kā arī ierosina CL izvirzīt papildu prasības testatoram, testamentā norādīt ceļa servitūta nodibināšanai nepieciešamos elementus.

CL 1159. panta otrajā daļā lietots termins “virziens”, kam, autores ieskatā, nav nozīmes, un tas no minētā panta svītrojams. *Terminu skaidrojošā vārdnīcā* “virziens” tiek skaidrots kā “kustības, pārvietošanās, ar tām saistītas parādības, darbības līnija; puse, uz kuru kustība, pārvietošanās un ar tām saistīta parādība, darbība ir vērsta”.²⁸⁵ Ceļa servitūta nodibināšanas gadījumā svarīgākais ir izvēlēties vietu, jo likumsakarīgi, ka realitātē pārvietoties pa noteiktu

²⁸¹ Krauze, R. 1997. *Mantojuma tiesības. 2. papildinātais izdevums*. Rīga: KIF “Biznesa komplekss”, 148.

²⁸² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2019. gada 30. maija spriedums lietā Nr. SKC-178/2019. 7.1. apakšpunkts. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2019> [sk. 23.11.2022.].

²⁸³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 29. februāra spriedums lietā Nr. SKC-48/2016. 10. punkts. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2016> [sk. 23.11.2022.].

²⁸⁴ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 61. panta 2. punkts. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17.

²⁸⁵ Spektors, Andrejs et al. Tēzauris.lv. 2023. Vasaras versija. CLARIN-LV digitālā bibliotēka. Iegūts no: <https://tezauris.lv/virziens:1> [sk. 11.11.2022.].

ceļu vajadzēs abos virzienos – gan turp, gan atpakaļ. Virzienam būtu nozīme, ja nekustamajā īpašumā būtu vairāki ceļi, kur katram varētu norādīt noteiktus pārvietošanās virzienus.

Ar tiesas spriedumu ceļa servitūtu nodibina, ja patiesi pastāv tāda nepieciešamība, ja nekustamo īpašumu īpašnieki labprātīgi nespēj vienoties par ceļa servitūta nodibināšanu un ja ieinteresētā puse, meklējot taisnīgumu, cēlusi prasību tiesā. Lietas par ceļa servitūtu nodibināšanu tiek skatītas prasības tiesvedības kārtībā. Tiesības uz taisnīgu tiesu ir viena no būtiskākajām cilvēka pamattiesībām, ko garantē Latvijas Republikas Satversme. Ievērojams vācu politiskās filozofijas un ētikas pārstāvis Otrfrīds Hefe teicis: “Neviena kultūra un neviens laikmets negrib atteikties no taisnīguma. Kopš seniem laikiem viens no cilvēces vadošajiem mērķiem ir tas, lai pasaulē valdītu taisnīgums.”²⁸⁶ Tiesas pienākums ir praksē garantēt vai materializēt taisnīgumu.²⁸⁷ Kā norāda ECT tiesa: “[..] jebkuram īpašuma tiesību ierobežojumam, ko nosaka valsts institūcijas, jābūt likumīgam.”²⁸⁸ Taču ECT nav apgalvojusi, ka tikai likumdevējam vien ir ekskluzīva kompetence ierobežot personas īpašuma tiesības. Šādas tiesības ir arī citām valsts institūcijām, tostarp tiesām, ja tiek ievērots likumības princips. Arī zinātniskajā literatūrā norādīts, ka īpašuma tiesību ierobežojums atbilst Konvencijas 1. protokola 1. pantam ne tikai tad, ja tas ir noteikts likumā, bet arī gadījumos, kad īpašuma tiesības tiek ierobežotas, pamatojoties uz likumu.²⁸⁹ Detalizētākai analīzei par ceļa servitūta nodibināšanu ar tiesas spriedumu veltīta promocijas darba 3. nodaļa.

Profesors Kalvis Torgāns norāda, ka tiesiskā valstī līgumu brīvība plašā nozīmē ir cilvēka brīvības sastāvdaļa un svarīga civiltiesisko attiecību dalībnieku privātās autonomijas izpausme.²⁹⁰ Ceļa servitūta **nodibināšana ar līgumu** notiek pēc pušu brīvas gribas. Profesors J. Vēbers gribu rakturo kā darījuma noslēgšanas pamatu un gribas izpausmi kā katra darījuma svarīgāko elementu.²⁹¹ Lai līgums par ceļa servitūta nodibināšanu būtu uzskatāms par noslēgtu, strikti jāievēro vispārējās CL 1533. pantā noteiktās prasības, proti:

- 1) pusēm jāspēj pilnīgi vienoties. Ir jāapspriež un līgumā atbilstoši jāformulē visi ar ceļa servitūta nodibināšanu, lietošanu un izbeigšanu saistītie jautājumi un jāakceptē līgums tā gala redakcijā;

²⁸⁶ Hefe, O. 2009. *Taisnīgums. Filosofisks ievads*. Rīga: Zvaigzne ABC, 9.

²⁸⁷ Osipova, S. 2012. Politisks vai juridisks jēdziens? Inovāciju juridiskais nodrošinājums. *Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums*. 257–267. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, ISBN 978-9984-45-542-6, 264.

²⁸⁸ European Court of Human Rights. 1999. *Iatridis v Greece*, judgment of 25 March 1999, no. 31107/96, ECHR 1999-II, para 58; *Skrzyński v Poland*, judgment of 6 September 2007, no. 38672/02. Iegūts no: <https://www.legal-tools.org/doc/b01366/pdf> [sk. 11.11.2022.].

²⁸⁹ Grabenwarter, C. 2005. *Europäische Menschenrechtskonvention*. München, C.H. Beck, 365, 369, 370.

²⁹⁰ Torgāns, K. 2013. *Līgumu un deliktu tiesību problēmas*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 44.

²⁹¹ Vēbers, J. 1979. *Padomju civiltiesības. Vispārīgā daļa. Īpašuma tiesības*. Rīga: Zvaigzne, 101.

- 2) līgumam jāsaturs būtiskās sastāvdaļas, kas ir obligāti nepieciešamas, lai līgums varētu rasties.²⁹² Tāpat kā nodibinot ceļa servitūtu ar likumu, tiesas spriedumu un testamentu, arī līgumā par ceļa servitūta nodibināšanu obligāti norādāmi jau minētie elementi – valdošais nekustamais īpašums vai persona, kam par labu ceļa servitūts nodibināms, kalpojošais nekustamais īpašums, uz kuru servitūts nodibināms, konkrēti ceļa servitūta parametri. Taču ne mazāk svarīgas ir arī līguma dabiskās un nejaušās sastāvdaļas, jo to esamība nodrošina līguma praktisko izpildi nākotnē. Palīdz novērst ar līguma izpildi saistītus strīdus;
- 3) jābūt nepārprotamam nolūkam savstarpēji saistīties. Par nolūku saistīties liecinās jau tas, ka izteikts priekšlikums, notikušas sarunas vai sarakstes, apspriesti un formulēti līguma nosacījumi, pausta griba un līgums parakstīts, iegūstot tiesības un apņēmoties pildīt līgumā noteiktos pienākumus;
- 4) līgums jānoslēdz rakstiskā formā, jo saskaņā ar CL 1483. panta 3. punktu līgums jāizteic rakstiskā formā, kad tas jāieraksta zemesgrāmatā. Turklāt pie līguma rakstiskās formas pieder un kā obligāta līguma sastāvdaļa pievienojams pielikums, kas satur servitūta teritorijas grafisko attēlojumu. Lai gan normatīvie akti satur norādes par servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma nepieciešamību, detalizēts tiesiskais regulējums nav izstrādāts. Tāpēc servitūta teritorijas grafiskajam attēlojumam kā vienam no ceļa servitūta nodibināšanas sastāvelementiem autore plašāk pievērsīsies promocijas darba 2.1.2. apakšnodaļā.

Paralēli CL minami arī speciālie normatīvie akti, kas reglamentē servitūtu nodibināšanas ar līgumu tiesiskos pamatus. Piemēram, Ostu likuma 4. panta septītā daļa piešķir Ostas pārvaldei tiesības uz līguma pamata juridiskajām un fiziskajām personām piederošo ostas zemi apgrūtināt ar sev nepieciešamo servitūtu. Bet, nevarot vienoties, Ostas pārvaldei piešķirtas tiesības ierakstīt zemesgrāmatā servitūtu bez zemes īpašnieka piekrišanas.²⁹³ Savukārt MK 1995. gada 7. novembra noteikumu Nr. 326 “Noteikumi par ostas teritorijā esošās zemes apgrūtināšanu ar servitūtiem” 3. punktā noteikts: “Servitūtus nodibina uz līguma pamata, kuru noslēdz zemes īpašnieks vai tās lietotājs un ostas pārvalde, bet, ja vienošanos nevar panākt, – saskaņā ar tiesas spriedumu [..].”²⁹⁴ Autore uzskata, ka ierakstīt zemesgrāmatā servitūtu bez zemes īpašnieka piekrišanas nav pamata un Ostu likuma 4. panta septītajā daļā Ostas pārvaldei piešķirtā tiesība nav tulkojama burtiski un strīda gadījumā jāvērsas tiesā.

²⁹² Torgāns, K. 2018. *Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga. Tiesu namu aģentūra, 47.

²⁹³ Ostu likums: Latvijas Republikas likums. 12.07.1994. *Latvijas Vēstnesis*. 80.

²⁹⁴ Noteikumi par ostas teritorijā esošās zemes apgrūtināšanu ar servitūtiem: Ministru kabineta 1995. gada 7. novembra noteikumi Nr. 326. 15.11.1995. *Latvijas Vēstnesis*. 177.

Likuma “Par autoceļiem” 6.¹ pants ir pamats ceļa servitūta nodibināšanai CL noteiktajā kārtībā, t. sk. ar līgumu, ja kāda īpašnieka zemes gabalu, kuru viņš ieguvis sakarā ar īpašuma tiesību atjaunošanu vai zemes privatizāciju, pievedceļš nesavieno ar valsts vai pašvaldības ceļu.²⁹⁵ Pēc autores uzskata, likuma “Par autoceļiem” 6.¹ pants kalpo tikai kā papildu arguments ceļa servitūta nodibināšanas pamatošanā. Taču tas nerada ceļa servitūta priekšrocības attiecībā pret mantotu, dāvinātu vai nopirkto nekustamo īpašumu.

Raksturojot ceļa servitūta nodibināšanas pamatus, turpinājumā noskaidrojami ceļa **servitūta nodibināšanas priekšnosacījumi**. Priekšnosacījumi ir tādi faktiskie apstākļi, kas nosaka absolūtu nepieciešamību ceļa servitūta nodibināšanai un nodibināšanas iespējamību. Pamatojoties uz normatīvo aktu, tiesību doktrīnas un tiesu prakses izpēti, kā arī autores personīgo pieredzi, izdalāmi šādi ceļa servitūta nodibināšanas priekšnosacījumi:

1. Divu (vai vairāku savstarpēji tiesiski saistāmu) nekustamo īpašumu pastāvēšana – pirmais, valdošais nekustamais īpašums, kas nespēj pilnvērtīgi funkcionēt, jo tam nav visu nepieciešamo īpašību, t. i., piekļuves līdz koplietošanas ceļam. Otrais, kalpojošais nekustamais īpašums, kam piemīt patstāvīgas īpašības, kas spēj dot labumu pirmajam nekustamajam īpašumam, tādējādi nodrošinot pirmā pilnvērtīgu funkcionalitāti. Atsauce uz servitūta tiesības nodibināšanas pamatojumu valdošā īpašuma normālai funkcionēšanai atrodama, piemēram, Latvijas Republikas AT Civillietu departamenta 2016. gada 12. aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-33/2016.²⁹⁶
2. Noteiktu servitūta subjektu esamība – no CL 927. panta izriet, ka nekustamo īpašumu ar ceļa servitūtu tiesīgs apgrūtināt tā īpašnieks. Protams, vairumā gadījumu valdošajam nekustamajam īpašumam ir noteikts un identificējams īpašnieks. Taču retos gadījumos var būt arī situācijas, kad kalpojošam īpašumam īpašnieka nav, piemēram, tas ir miris, bet mantinieki uz mantojumu nav pieteikušies. Līdz ar to nav subjekta, ar ko noslēgt līgumu par ceļa servitūta nodibināšanu, vai nav subjekta, pret ko vērst prasību tiesā.

Saskaņā ar CL 1131. pantu par ceļa servitūta izlietotāju var būt katrreizējais valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks – fiziska vai juridiska persona. Būtiski atzīmēt, ja valdošais vai kalpojošais nekustamais īpašums atrodas kopīpašumā, ievērojot CL 1232. pantā noteikto, ceļa servitūta nodibināšanai nepieciešama viņu visu piekrišana. Trešo personu tiesiskais statuss un tiesības ceļa servitūtu lietās plašāk aplūkots promocijas darba 2.1.3. apakšnodaļā.

²⁹⁵ Likums “Par autoceļiem”: Latvijas Republikas likums. 02.04.1992. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 13/14; 27.03.1992. *Diena*. 57.

²⁹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 12. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-33/2016. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2016> [sk. 23.11.2022.].

3. Valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma savstarpējs novietojums, kas nodrošina valdošā nekustamā īpašuma sagaidāmā labuma saņemšanu no kalpojošā nekustamā īpašuma, t. i., piekļuvi koplietošanas ceļam. Minētais izriet no CL 1144. panta, kurā cita starpā noteikts, ka abu nekustamo īpašumu robežām nav jāsaīst kopā. Tas nozīmē, ka abi nekustamie īpašumi var atrasties atstātus viens no otra un starp tiem var atrasties viens vai vairāki citi nekustamie īpašumi. Taču tādā situācijā svarīgi, lai arī uz šiem nekustamajiem īpašumiem būtu perspektīvā ieplānots vai nodibināts ceļa servitūts un nerastos servitūta ceļa pārrāvums. Tātad nepieciešama vairāku secīgi viena aiz otra atrodošos kalpojošo nekustamo īpašumu esamība, nodrošinot ceļa servitūta nepārtrauktību, lai to patstāvīgās īpašības būtu faktiski izmantojamas valdošā nekustamā īpašuma labā.

Piemēram, Zemgales rajona tiesā Ogrē tiesas sēdes laikā civillietā Nr. C73405818²⁹⁷ noskaidrots, ka starp prasītājas A. R. un atbildētājas I. B. nekustamajiem īpašumiem atrodas nekustamais īpašums, kura zemesgrāmatā ir ietverta tikai atzīme par ceļa servitūtu, taču ceļa servitūtu nodibināt nav iespējams, jo minētā nekustamā īpašuma īpašniece ir mirusi, bet mantinieki uz mantojumu nav pieteikušies. Līdz ar to starp prasītājas A. R. un atbildētājas I. B. nekustamajiem īpašumiem veidojas pārrāvums, kas netieši ietekmē ceļa servitūta nodibināšanas procesa virzību. Taču šādās situācijās CL 416. panta pirmajā daļā paredzēts tiesiskais risinājums, pēc kura tāda manta, uz kuru pēc mantojuma atstājēja nāves viņa mantinieki nav pieteikušies vai nav pierādījuši savas mantojuma tiesības, piekrīt valstij. Kārtību, kādā bezmantnieka mantu atzīst par piekritīgu valstij, regulē Notariāta likums²⁹⁸ un uz šī likuma pamata izdotie MK 2008. gada 4. augusta noteikumi Nr. 618 “Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu”.²⁹⁹ Bet MK 2013. gada 2. jūlija noteikumi Nr. 364 “Noteikumi par zvērināta tiesu izpildītāja rīcību ar bezmantnieku mantu”³⁰⁰ regulē tiesu izpildītāja darbības ar bezmantnieka mantu. Likums “Par Valsts ieņēmumu dienestu”³⁰¹ un MK 2013. gada 26. novembra noteikumi Nr. 1354 “Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu

²⁹⁷ Zemgales rajona tiesas Ogrē 2019. gada 5. marta spriedums lietā Nr. C73405818, lietas arhīva Nr. C1238-19/40. Atrodas AT Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

²⁹⁸ Notariāta likums: Latvijas Republikas likums. 09.07.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 48; 05.07.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 26/27.

²⁹⁹ Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu: Ministru kabineta 2008. gada 4. augusta noteikumi Nr. 618. 22.08.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 130.

³⁰⁰ Noteikumi par zvērināta tiesu izpildītāja rīcību ar bezmantnieku mantu: Ministru kabineta 2013. gada 2. jūlija noteikumi Nr. 364. 23.07.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 141.

³⁰¹ Likums “Par Valsts ieņēmumu dienestu”: Latvijas Republikas likums. 11.11.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 105; 09.12.1993. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 34.

ieskaitīšana valsts budžetā”³⁰² nosaka tālākās darbības, kas veicamas ar valstij piekritīgo mantu. Tikai tad, kad īstenotas visas normatīvajos aktos noteiktās procedūras un nekustamais īpašums atrodas tās personas īpašumā jeb tiesiskā valdījumā, kura tiesīga to apgrūtināt ar servitūtu, būs iespējams nodibināt ceļa servitūtu un nodrošināt ceļa servitūta nepārtrauktību.

4. Kalpojošā nekustamā īpašuma spēja dot ilgstošu un pastāvīgu labumu valdošajam īpašumam, kas izriet no CL 1146. panta. AT 2017. gada 4. jūlija spriedumā lietā Nr. SKC 229/2017 [10] punktā atzina, ka prasītāja izvēlētais servitūts ilgstošu un pastāvīgu labumu CL 1144. panta izpratnē var dot tikai tad, ja tas tiek savienots ar servitūtu, kas nodibināms uz nekustamo īpašumu, pret kuru prasījums nav bijis.³⁰³ Autore pievienojas AT atziņai un, balstoties uz to, izdara secinājumu, ka “gaidāmais labums” tulkojams plašākā tvērumā, kopsakarā ar CL 877. pantu, no kura izriet, ka “valdīt var tikai tādu tiesību, ko var ilgstoši un atkārtoti izlietot”.³⁰⁴ Servitūta valdījums izpaužas kā servitūta ceļa faktiskā izlietošana. Ja tiks konstatēts fakts, ka valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam ir tiesiski vai faktiski šķēršļi nokļūt pat līdz kalpojošā nekustamā īpašumā esošam/nākotnē ierīkojamam ceļa servitūtam, tad šāds ceļa servitūts labumu nedos un nepastāvēs nepieciešamais priekšnosacījums to nodibināt. Līdz ar to nekustamā īpašuma īpašnieks sastopas ar praktiska rakstura problēmu, kam nav arī skaidra tiesiska risinājuma. Proti, kamēr nav nodibināts ceļa servitūts uz citiem nekustamiem īpašumiem, kā rezultātā veidojas jau pieminētais pārrāvums, tikmēr nav nodibināms servitūts uz blakus esošo. Bet, lūdzot nodibināt ceļa servitūtu uz citiem nekustamiem īpašumiem, veidosies pārrāvums, jo nebūs nodibināts ceļa servitūts uz blakus esošo nekustamo īpašumu. Promocijas darba 3. nodaļā autore pievēršas šai problēmsituācijai, mēģinot rast attiecīgu risinājumu.

Vēl viens aspekts, kam autore vēlas pievērst uzmanību, ir saistīts ar lopu ceļa servitūta nodibināšanu. Sākumā varētu šķist, ka šis jautājums aktuāls tikai tiem, kuri nodarbojas ar lauksaimniecību un kuru īpašumā ir skaitliski lielāks vai mazāks lopu ganāmpulks, un tiem, caur kuru nekustamiem īpašumiem lopu ceļa servitūts nodibināms. Taču brīdī, kad lopi ir jāpārdzen no viena īpašuma uz citu (piemēram, uz ganībām) un jāšķērso ne tikai kalpojošais nekustamais īpašums, bet arī valsts vai pašvaldības ceļš, kas piekļaujas kalpojošam

³⁰² Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā: Ministru kabineta 2013. gada 26. novembra noteikumi Nr. 1354. 28.11.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 233.

³⁰³ Latvijas Republikas Augstākās tiesa Civillietu departamenta 2017. gada 4. jūlija spriedums lietā Nr. SKC 229/2017. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2017> [sk. 23.11.2022.].

³⁰⁴ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

nekustamam īpašumam, šis jautājums kļūst aktuāls visai sabiedrībai. Īpaši jau drošības apsvērumu aspektā. Lopu pārdzīšana pāri autoceļam neapšaubāmi saistāma ar risku, īpaši vietās, kur ir slikta ceļa pārredzamība. Arī dzīvnieku pārvietošanās ne vienmēr ir prognozējama un kontrolējama, kā arī ne visi autovadītāji ievēro ceļu satiksmes noteikumus un ne visi spēj ātri reaģēt nestandarta situācijās uz ceļa. Tāpēc, lai izvairītos vai mazinātu minētos riskus, pirms lopu ceļa servitūta nodibināšanas, kas šķērsotu kalpojošo nekustamo īpašumu un piekļautos valsts vai pašvaldības ceļam, pēc autores domām, jāsaņem kompetentās institūcijas rakstveida atļauja lopu ceļa (neatkarīgi no tā, vai servitūta ceļš ir izbūvēts kā inženierbūve vai tikai iebraukta zemes josla) pievienojuma ierīkošanai. Likuma “Par autoceļiem” pirmajā un otrajā daļā noteikts: “(1) Lai pievienotos autoceļam, nepieciešama autoceļa īpašnieka rakstveida atļauja. (2) Autoceļa pievienošana citam autoceļam nedrīkst apdraudēt satiksmes drošību.”³⁰⁵ Kārtību, kādā ceļus pievieno valsts autoceļiem, nosaka “Noteikumi par pašvaldību, komersantu un māju ceļu pievienošanu valsts autoceļiem”.³⁰⁶ Normatīvajos aktos nav izvirzītas īpašas prasības ceļa, kas nodibināts kā lopu ceļa servitūts, pievienošanai valsts vai pašvaldības autoceļam. Autore uzskata, ka uz lopu ceļu attiecināmi noteikumi par māju ceļu ierīkošanu. Un kā vēl viens ceļa servitūta nodibināšanas ar līgumu priekšnosacījums minams autoceļa īpašnieka atļaujas saņemšana plānotā servitūta ceļa pievienojumam.

2.1.2. Servitūta teritorijas grafiskais attēlojums – viens no ceļa servitūta nodibināšanas sastāvelementiem

Saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 56. panta ceturtais daļas 2. punktu³⁰⁷ zemesgrāmatā nostiprina vai groza ceļa servitūtu vai šīs tiesības nodrošinājumu, ja nostiprinājuma lūgumam ir pievienots servitūta teritorijas grafiskais attēlojums. No Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 60.¹ panta pirmās daļas 4. punkta³⁰⁸ izriet, ka minētais servitūta teritorijas grafiskais attēlojums nepieciešams ceļa servitūta vai servitūta tiesības nodrošinājuma reģistrācijai vai aktualizācijai NĪVKIS un apgrūtinājuma attēlošanai kadastra kartē. Prasība par servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma pievienošanu stājās spēkā līdz ar likumu “Grozījumi Zemesgrāmatu likumā”³⁰⁹ un “Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā”³¹⁰ spēkā

³⁰⁵ Likums “Par autoceļiem”: Latvijas Republikas likums. 02.04.1992. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 13/14; 27.03.1992. *Diena*. 57.

³⁰⁶ Noteikumi par pašvaldību, komersantu un māju ceļu pievienošanu valsts autoceļiem: Ministru kabineta 2008. gada 7. jūlija noteikumi Nr. 505. 11.07.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 106.

³⁰⁷ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17.

³⁰⁸ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: Latvijas Republikas likums. 22.12.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 205.

³⁰⁹ Grozījumi Zemesgrāmatu likumā: Latvijas Republikas likums. 24.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 210.

³¹⁰ Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā: Latvijas Republikas likums. 24.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 210.

stāšanos, no 2019. gada 1. decembra. Ar minēto likumu pieņemšanu normatīvajos aktos ieviests jauns termins – “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums”, taču definīcijas vai skaidrojuma šim terminam nav. Arī likumprojekta “Grozījumi Zemesgrāmatu likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)³¹¹ un likumprojekta “Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)³¹² jaunievietā termina skaidrojumu nesatur. Turklāt autore konstatē nekoncekvenci minētā termina lietojumā saistītajos normatīvajos aktos. Piemēram, MK 2012. gada 10. aprīļa noteikumu Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi” (107.² 1., 107.² 3. un 169.² punktos)³¹³ lietots termins “grafiskais pielikums”, kas ietverts noteikumos līdz ar 2019. gada 3. decembra MK noteikumu Nr. 572 “Grozījumi Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumos Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi””³¹⁴ spēkā stāšanos, t. i., 2019. gada 6. decembrī. Izmantojot tiesību normu sistēmisko tulkošanas metodi, secināms, ka termini “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums” un “grafiskais pielikums” normatīvajos aktos tiek lietoti kā sinonīmi. Balstoties uz minēto, normatīvajos aktos saskatāmi trūkumi definējuma neesībā un terminu lietojuma kontekstā, kas novēršami, izdarot grozījumus attiecīgajos normatīvajos aktos. Autore uzskata, ka normatīvajos aktos būtiski nodrošināt vienveidīgu terminoloģiju un skaidri formulētas definīcijas, lai normatīvā akta piemērotāji, t. sk. valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieki, netiktu maldināti.

Šobrīd spēkā esošie normatīvie akti nenosaka ne servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma juridisko statusu, ne tā saturu, netiek izvirzītas konkrētas grafiskā attēlojuma noformēšanas prasības, nav noteikti konkrēti izgatavotā dokumenta derīguma termiņi, kā arī subjekti, kas tiesīgi to izstrādāt. Tāpēc kā ceļa servitūta teritorijas grafiskais attēlojums var kalpot:

- 1) zemes robežu plāns (juridiski saistošs nekustamā īpašuma dokuments, kurā noteiktā mērogā attēlotas zemes vienībai noteiktās robežas apvidū un norādīta tā platība);³¹⁵

³¹¹ Likumprojekta “Grozījumi Zemesgrāmatu likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/1556843062A49764C2258232004B38C6?OpenDocument> [sk. 10.11.2022.].

³¹² Likumprojekta “Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/D786DECA6DB5EEABC2258232004AB98B?OpenDocument> [sk. 06.11.2022.].

³¹³ Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi: Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumi Nr. 263. 02.05.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 68.

³¹⁴ Grozījumi Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumos Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi”: Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumi Nr. 572. 05.12.2019. *Latvijas Vēstnesis*. 245.

³¹⁵ Valsts zemes dienests. Kas ir zemes robežu plāns. Iegūts no: <https://lvportals.lv/e-konsultacijas/24805-kas-ir-zemes-robezu-plans-2021> [sk. 06.11.2022.].

- 2) apgrūtinājumu plāns (juridiski saistošs nekustamā īpašuma dokuments, kurā attēlo visus nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājumus,³¹⁶ t. sk. ceļa servitūtu);
- 3) situācijas plāns (kartogrāfiskais materiāls – vizuāli uztveramā formā, konkrētā mērogā sastādīts plāns vai karte.³¹⁷ Situācijas plāns ir noteiktā mērogā samazināts apvidus horizontālās projekcijas attēls plaknē, ko sastāda pēc apvidus uzmērīšanas datiem un ortofoto materiāliem³¹⁸);
- 4) topogrāfiskais plāns³¹⁹ ar ģeotelpiskās informācijas attēlojumu plaknē vai kadastra karte, kurā attēlo nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājumu un zemes vienību daļu savstarpējo izvietojumu teritorijā;³²⁰
- 5) būvniecības dokumentācija, piemēram, projektējamās teritorijas vispārīgais plāns – ģenerālpilāns³²¹ vai detālpilānojums³²² ar konkrētiem zemes vienību izmantošanas un apbūves parametriem;
- 6) skice ceļa servitūta nodibināšanai (tiek saukta arī par plānu, grafisko pielikumu vai citādi, ko sagatavo paši nekustamo īpašumu īpašnieki vai sertificēts mērnieks).

Balstoties uz jau esošiem dokumentiem vai izstrādājot no jauna, svarīgākais ir datu precizitāte un sakrītība ar ceļa servitūtu nodibinošajā dokumentā esošiem datiem. Lai gan VZD oficiālajā mājaslapā atrodami “Ieteikumi grafiskā pielikuma sagatavošanai”,³²³ tomēr autore uzskata, ka servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma izstrādei un noformēšanai izstrādājams detalizēts tiesiskais regulējums. Jo praksē minētie ieteikumi ne vienmēr tiek ievēroti, it īpaši, ja tiem ir tikai rekomendējošs raksturs.

Pētot tiesu praksi, kā arī balstoties uz personīgo praktisko pieredzi servitūtu lietās, sniedzot konsultācijas un piedaloties tiesvedības procesos, autore konstatē, ka minētie trūkumi tiesiskajā regulējumā ne tikai kavē un apgrūtina vienošanās panākšanu savstarpēju sarunu ceļā, bet arī lietas izskatīšanas gaitu tiesā. Kā arī ir gadījumi, kad jau pēc ceļa servitūta nodibināšanas starp valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekiem rodas nesaskaņas ceļa servitūta lietošanas procesā, kas var novest pie strīda izskatīšanas tiesā. Piemēram, gadījumos, ja

³¹⁶ Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi: Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumi Nr. 1019. 26.01.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 15.

³¹⁷ *Ibid.*, 2. punkta 2.8. apakšpunkts.

³¹⁸ SIA “Geometrs”. Situācijas plānu izgatavošana. Iegūts no: <https://geometrs.lv/pakalpojumi/situācijas-plani/> [sk. 15.01.2023.].

³¹⁹ Ģeotelpiskās informācijas likums: Latvijas Republikas likums. 30.12.2009. *Latvijas Vēstnesis*. 205.

³²⁰ Valsts zemes dienests. 18.06.2020. Kā informācija tiek attēlota Kadastra kartē (portālā Kadastrs.lv). Iegūts no: <https://www.vzd.gov.lv/lv/ka-informacija-tiek-attelota-kadastra-karte-portala-kadastrslv> [sk. 06.11.2022.].

³²¹ Ēku būvnoteikumi: Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumi Nr. 529. 1.¹ 3. punkts. 01.10.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 194.

³²² Teritorijas attīstības plānošanas likums: Latvijas Republikas likums. 1. panta 10. punkts. 02.11.2011. *Latvijas Vēstnesis*. 173.

³²³ Valsts zemes dienests. 2023. Ēku, ūdens lietošanas vai ceļa servitūta tiesības reģistrācija Kadastra informācijas sistēmā un zemesgrāmatā. Iegūts no: <https://www.vzd.gov.lv/lv/eku-udens-lietosanas-vai-cela-servituta-tiesibas-registracija-kadastra-informācijas-sistema-un-zemesgramata> [sk. 15.01.2023.].

servitūta teritorijas grafiskajā attēlojumā, ko sagatavojuši paši nekustamo īpašumu īpašnieki, ir neprecīzi dati vai neskaidras norādes. Autore piedāvā aplūkot strīdus situāciju, kas bija izveidojusies starp valdošā nekustamā īpašuma īpašnieku I. S. un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku K. B. tikai nedēļu pēc ceļa servitūta tiesības nostiprināšanas zemesgrāmatā, jo nekustamo īpašumu īpašniekiem radās nesaskaņas un pretrunas par ceļa servitūta nodibināšanas skicē pašu iezīmēto ceļa servitūta atrašanās vietu dabā – īpašnieki nespēja noteikt, kādā attālumā no nekustamā īpašuma robežas jāatrodas ceļa servitūtam, jo tādus mērījumus skicē nebija attēlojuši. Viens uzskatīja, ka 15 metru attālumā, bet otrs – 27 metru attālumā. Precīzai ceļa servitūta atrašanās vietas noskaidrošanai bija principiāli svarīga nozīme, jo tas ietekmēja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka iespējas būvēt šķūni iecerētajā vietā. Šajā situācijā valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam I. S. un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam K. B. izdevās atrisināt konfliktu savstarpēju sarunu ceļā, konflikta risināšanā iesaistot juristu un sertificētu mērnieku.³²⁴ Taču gadījumos, ja konfliktu sarunu ceļā neizdodas atrisināt, strīdus pusēm būs jāvērsas tiesā. Modelējot situācijas iespējamo tālāko attīstību, autore uzskata, ka šāds strīds iegūs standarta strīda par ceļa servitūta nodibināšanu ietvaru. Jo pusēm būs jāiesniedz tiesā pamatots prasības pieteikums, servitūta teritorijas grafiskais attēlojums u. c. dokumenti, jāsniedz argumenti servitūta ceļa atrašanās vietas izvēlei utt.

Pētījuma turpinājumā autore pievērsīsies tiesu prakses analīzei servitūtu lietās, lai atspoguļotu tiesvedības procesos atklātās ar servitūta teritorijas attēlojumu saistītās problēmas.

AT 2017. gada 4. jūlija spriedumā lietas Nr. SKC 229/2017 8.3. punktā konstatēja, ka no prasītāju iesniegtā plāna servitūta ceļš iezīmēts kā liekta līnija pāri atbildētājam piederošajam īpašumam gandrīz pa vidu bez piesaistes konkrētām koordinātām. Tātad nav precīzi noteikta servitūta ceļa atrašanās vieta (novietojums dabā), un līdz ar to no minētā plāna nav skaidri saprotams, kur servitūts reāli tiks izlietots. Bet sprieduma 8.4. punktā, atsaucoties uz CL 1233. pantu par nākotnē ierīkojamu ceļu, AT uzsvēra, ka ierīkojamā ceļa izvietojumam jābūt jo īpaši skaidri saprotamam.³²⁵ Šāds tiesas arguments ir loģisks un praktiski pamatots, jo ceļa servitūta faktiskā nodibināšana nav vienīgais tiesas uzdevums. Tiesu praksē jau nostiprinājusies atziņa, ka tiesas spriedumam ir jābūt tādām, lai tas būtu arī reāli izpildāms.³²⁶ Precīza ceļa servitūta atrašanās vietas noteikšana ir garants, ka ne pie servitūta ierādīšanas dabā, ne arī

³²⁴ Dinsberga, J. 2016. Autore sniegta privāta konsultācija personai I. S. un personai K. B. ceļa servitūta nodibināšanas jautājumos. Nav pieejams publiski. Konfidenciāla informācija.

³²⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 4. jūlija spriedums lietā Nr. SKC 229/2017. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2017> [sk. 06.11.2022.].

³²⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2000. gada 30. augusta spriedums lietā Nr. SKC-341/2000. Sk. Augstākā tiesa. 2000. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 598–600.

nākotnē starp valdošā un kalpojošā nekustamo īpašumu īpašniekiem neradīsies strīdi par ceļa faktiskās izlietošanas vietu, garumu, platumu un kopējo platību.

Cēsu rajona tiesa skatīja civillietu Nr. C11091915,³²⁷ kurā prasītāja lūdza nodibināt braucamā ceļa servitūtu 6 metru platumā un 0,14 km garumā. Sertificēts mērnieks pēc prasītājas pasūtījuma bija izgatavojis servitūta teritorijas grafisko attēlojumu “Topogrāfiskais plāns ar 10.10.2016. VZD kadastra robežām” (turpmāk – plāns),³²⁸ kurā norādīja arī konkrētas piesaistes koordinātas jau dabā esošam ceļam (plānotā ceļa servitūta teritorija). 2. pielikumā pievienots fragments no sertificēta mērnieka izgatavotā plāna. Plānā ar sarkanu raustītu līniju attēlota plānotā ceļa servitūta teritorijas robeža, bet ar “X” un “Y” apzīmētas robežas atrašanās koordinātas. Ar zili iekrāsotām līnijām attēlots ceļa servitūta teritorijas platums (precīzi norādot platumu metros un centimetros), kas ir ievērojami platāks nekā dabā esošā ceļa platumš.

Izgatavojot plānu, sertificēts mērnieks vadījās no faktiskās situācijas dabā un, attēlojot plānoto ceļa servitūta teritoriju, ņēma vērā jau dabā esošo ceļu, faktisko platumu starp kokiem, kur ceļš atradās, ceļa izvietojumu pļavā, izvietojumu ceļa pagriezienu punktos utt. Rezultātā izveidojās pretrunas starp prasītājas tiesai izteikto lūgumu par ceļa servitūta nodibināšanu 6 metru platumā un prasītājas iesniegto plānu, kurā ceļa servitūta teritorijas platumi starp koordinātu punktiem atšķīrās robežās no 6 metriem 91 centimetra līdz 5 metriem 62 centimetriem. Tiesai un atbildētājam radās jautājumi par atšķirīgajiem plānotās servitūta ceļa teritorijas platumiem dažādās mērījuma vietās, un tā rezultātā plāna precizēšanas nolūkā lietas izskatīšana bija atlikta.

Analizējot konkrēto gadījumu, konstatēts, ka sertificēta mērnieka izgatavotais plāns atbilda faktiskai situācijai dabā, bet nebija derīgs ceļa servitūta nodibināšanai konkrētā strīdā. Neesot noteiktam servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma sagatavošanas tiesiskam regulējumam, sertificēts mērnieks izgatavoja plānu, balstoties uz savu praktisko pieredzi un priekšstatu par to, kādam plānam jāizskatās un kādi elementi tam jā satur. Līdz ar to jebkurš sertificēts mērnieks var izgatavot pilnīgi atšķirīgus servitūta teritorijas grafiskos attēlojumus gan formas, gan satura ziņā.

Piemēram, Vidzemes rajona tiesā prasītāja SIA S. iesniedza prasības pieteikumu pret atbildētāju K. Š. un SIA C. U. ar trešo personu lietā Biedrību R. par ceļa servitūta nodibināšanu. Kā arī lūdza piemērot pagaidu aizsardzības līdzekli: līdz sprieduma civillietā spēkā stāšanās laikam noteikt aizliegumu atbildētājiem K. Š. un SIA C. U. nekustamajā īpašumā [...] likt jebkāda veida šķēršļus prasītājam SIA S. piekļūt tam piederošajiem nekustamajiem

³²⁷ Prasības pieteikums par ceļa servitūta nodibināšanu. 2016. Cēsu rajona tiesa. Lietas Nr. C11091915 materiāli. Atrodas Cēsu rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

³²⁸ Topogrāfiskais plāns ar 10.10.2016. VZD kadastra robežām. 2016. Cēsu rajona tiesas civillietas Nr. C11091915 materiāli. Atrodas Cēsu rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

īpašumiem [..]. Prasības pieteikumam prasītāja pievienoja “Ceļa servitūta plānu M 1: 5000. Par piekļuves iespēju zemes vienībai ar kadastra apzīmējumu [..] [adrese] caur zemes vienību ar kadastra apzīmējumu [..], [adrese]”³²⁹ (sk. 3. pielikumu).

Izvērtējot 2. un 3. pielikumā esošos servitūta teritorijas grafiskos attēlojumus (plānus), konstatējams, ka atšķirīgs ir gan to nosaukumu formulējums, gan koordinātu izvietojuma attēlojums, gan norāžu par ceļa platumu un garumu izvietojums. Kā jau iepriekš norādīts, 2. pielikumā redzamajā servitūta teritorijas grafiskajā attēlojumā plānotā servitūta ceļa platums dažādās vietās ir atšķirīgs, savukārt 3. pielikumā redzamajā plānotā servitūta ceļa platums visā tā garumā ir konstants.

Rīgas rajona tiesā civillietā Nr. C33577721 par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu esošajos lietas materiālos atrodams servitūta teritorijas grafiskais pielikums³³⁰ “Skice ceļa servitūta nodibināšanai”, kura izgatavošanai sertificēts mērnieks izmantoja atšķirīgu pieeju nekā jau iepriekš pieminētajos gadījumos (2. un 3. pielikums). Promocijas darba 4. pielikumā redzamajā servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma fragmentā redzams, ka ceļa servitūta teritorija iezīmēta gar nekustamā īpašuma robežu un iekrāsota sarkanā krāsā. Norādīts ceļa servitūta garums un platums, bet nav norādītas plānotā ceļa servitūta koordinātas. Lai gan ceļš visā tā garumā ir taisns, tomēr autore uzskata, ka ceļa servitūta sākuma un beigu posmos un pagriezienu punktos (4. pielikumā redzams, ka tas ir 90 grādu leņķī) koordinātas ir jānorāda, tādējādi garantējot pilnīgu ceļa servitūta atrašanās vietas, sākuma un beigu parametru precizitāti. Jāpiebilst, ka 4. pielikumā redzamais grafiskais pielikums nosaukts kā skice, bet 2. un 3. pielikumā servitūta teritorijas grafiskie attēlojumi nosaukti par “plāniem”.

Interneta vietnē atrodams Valmieras novada Attīstības pārvaldes Teritorijas un pilsētplānošanas nodaļas zemes ierīkotāja izstrādāts Ceļa servitūta teritorijas grafiskais attēlojums,³³¹ kas pievienots kā grafiskais pielikums Valmieras novada pašvaldības domes 23.02.2023. lēmumam Nr. 79.³³² Ceļa servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma pamatā ir interneta vietnē kadastrs.lv pieejamā kadastra karte, kas iegūstama, ievadot vietnes meklētājā attiecīgās zemes vienības kadastra apzīmējumu.

³²⁹ Ceļa servitūta plāns. M 1:5000. 2015. Vidzemes rajona tiesas lietas Nr. C-0601-21, ECLI:LV:VRT:2021:0714.C71305920.3.L dokumenti. Atrodas Vidzemes rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

³³⁰ Skice ceļa servitūta nodibināšanai. 2022. Rīgas rajona tiesas civillietas Nr. C33577721 materiāli. Atrodas Rīgas rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

³³¹ Valmieras novada pašvaldības dome. 2023. Ceļa servitūta teritorijas grafiskais attēlojums. Iegūts no: https://www.valmierasnovads.lv/content/uploads/2023/03/79_lem_pielikums.pdf [sk. 01.08.2023.].

³³² Valmieras novada pašvaldības dome. 23.02.2023. Kārtējās sēdes protokols Nr. 3, 17.§. Iegūts no: https://www.valmierasnovads.lv/content/uploads/2023/05/Protokols-Nr.3_DOMES-SEDE_23.02.2023.pdf [sk. 01.08.2023.].

Salīdzinot 2., 3. un 4. pielikumā redzamos servitūta teritorijas grafiskos attēlojumus ceļa servitūta nodibināšanai, secināms, ka to izgatavošanai sertificēti mērnieki izmantojuši dažādas pieejas, gan noformējot dokumentu, gan izvēloties un attēlojot tajā datus. Valmieras novada Attīstības pārvaldes Teritorijas un pilsētplānošanas nodaļas zemes ierīkotāja ceļa servitūta teritorijas grafiskais attēlojums satur visus nepieciešamos datus, bet, autores ieskatā, trūkst koordinātu piesaistes ceļa servitūta teritorijai tās precīzai identifikācijai dabā. Taču 3. pielikumā esošais servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma plāns, pēc autores domām, izstrādāts visprecīzāk un satur visus nepieciešamos datus.

Ceļa servitūta sekmīga izlietošana ir atkarīga no servitūtu grafiskajā attēlojumā ietverto datu un mērījumu precizitātes. Piemēram, prasītājam labvēlīga sprieduma izpilde bija neiespējama, jo tiesas nodibinātam servitūtam par pamatu ņemts prasītājas iesniegtais piebraucamā ceļa trases plāns, kurā nebija atainota īpašuma apbūve. Tādējādi tiesa nevarēja redzēt, ka iebrauktuve noteiktā vietā faktiski nav iespējama, jo priekšā ir pirts ēka. Mērnieki neuzskatīja par nepieciešamu atainot aktuālo apbūvi. Rezultātā tiesas nodibinātais ceļa servitūts ir līdz koordinātai, kur dabā nav reālas iebrauktuves valdošajā īpašumā,³³³ un spriedums nav izpildāms. Minētais spriedums spilgti ilustrē vienotas pieejas servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma izstrādei gan praktisko, gan tiesisko nozīmi.

Lai nodrošinātu tiesisko noteiktību ceļa servitūta nodibināšanas procesā un vienotu pieeju ceļa servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma izgatavošanā, autore piedāvā noteikt šādus ceļa servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma saturā ietveramos datus: 1) ceļa servitūta grafiskā attēlojuma nosaukumu ar norādi uz nekustamā īpašuma adresi un kadastra numuru, uz kura ceļa servitūts nodibināms; 2) grafiski attēlotu zemes vienību un norādītu tās kadastra apzīmējumu, uz kuras nodibināms ceļa servitūts; 3) ceļa servitūta teritorijas garumu; 4) ceļa servitūta teritorijas platumu; 5) ceļa servitūta teritorijas kopējo aizņemto platību; 6) ceļa servitūta teritorijas precīzu izvietojumu zemes vienībā un mērogu; 7) ceļa servitūta teritorijas piesaisti koordinātām; 8) informāciju par datu ieguves avotu, uz kuru pamatojoties sertificēts mērnieks izgatavojis servitūta grafisko attēlojumu; 9) informāciju par izgatavotāju (vārds uzvārds, sertifikāta numurs, sertifikāta izsniegšanas datums un sertifikāta derīguma termiņš); 10) teritorijas grafiskā attēlojuma izgatavošanas datumu.

Autore uzskata, ka šobrīd pastāvošā kārtība ir maināma un nav pieļaujams, ka servitūta grafisko attēlojumu izgatavo paši valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieki. Autores ieskatā, to tiesīgs izgatavot sertificēts mērnieks, kura rīcībā ir visi nepieciešamie dati precīza

³³³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-365/2017. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2017> [sk. 01.08.2023.].

servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma sagatavošanai. Kā arī autore piedāvā uzsākt diskusiju par nepieciešamību normatīvajos aktos noteikt konkrētus dokumentus, kas var kalpot par servitūta teritorijas grafisko attēlojumu. Vai arī noteikt, ka sertificēta mērnieka izgatavots servitūta teritorijas grafiskais attēlojums ir vienīgais dokuments, uz kā pamata ceļa servitūts vai tā nodrošinājums reģistrējams publiskos reģistros.

Sagatavojot servitūta teritorijas grafisko attēlojumu, sertificēts mērnieks novērtē faktisko situāciju kopumā – pasūtītāju vēlmes un servitūta ceļa atrašanās iespējas. Neapšaubāmi, sertificētam mērniekam ir plašas zināšanas mērniecības darbu veikšanā, tāpēc savas profesionālās darbības ietvaros viņš var ne tikai sagatavot precīzu servitūta teritorijas grafisko attēlojumu atbilstoši pasūtītāja norādēm, bet arī konsultēt un sniegt skaidrojumus, ja ārējo faktoru vai zemes vienības specifisko īpašību dēļ ceļa servitūta teritorijas izvietojums būtu jāplāno citā vietā, tam jāsaturs citi parametri vai ceļa pagrieziena punktos būtu nosakāms ceļa paplašinājums.

Ņemot vērā konstatēto saistībā ar sertificētu mērnieku atšķirīgām pieejām servitūta teritorijas grafisko attēlojumu izstrādē, autore iesaka plānot un īstenot sertificētu mērnieku apmācības vai izstrādāt vadlīnijas par servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma izstrādes kārtību (akcentējot vienveidību). Šobrīd mērnieku sertificēšana un izglītības veicināšana³³⁴ ir Latvijas mērnieku biedrības kompetencē. Biedrības mērķis ir veicināt mērniecības tehnisko un zinātnisko attīstību, kā ietvaros organizē sertifikātu piešķiršanu profesionālajās mērniecības nozarēs, rīko un piedalās semināros, konferencēs un kongresos, apspriedēs, sanāksmēs un priekšlasījumos, organizē profesionālās apmācības kursus³³⁵ un veic citas darbības izvirzīto mērķu sasniegšanai.

Seno romiešu tiesībās bija noteikts, ka servitūtiem varēja noteikt dažādus ierobežojumus, kas saistāmi ar pārvietošanos pa servitūta ceļu, piemēram, izmantot tikai braukšanai ar zirga pajūgu, lopu dzīšanai, vest tikai noteiktu vezuma svaru u. c.³³⁶ Mūsdienā CL šādas normas nav pārņemtas. Līdz ar to ceļa servitūti dažkārt tiek noteikti formāli, neizvērtējot un neparedzot visas servitūta ceļa nākotnes izmantošanas vajadzības. Attiecībā uz ceļa platuma noteikšanu autore secina, ka romiešu likumu teorētiskā bāze balstās uz dziļu praktisko pieredzi un loģisko domāšanu. Proti, senie romieši, saprotot, ka likumots ceļš var būt grūti izbraucams, paredzēja ceļa paplašinājumu vietās, kur ceļš ir izliekts (taisnā gabalā 8 pēdas,

³³⁴ Latvijas mērnieku biedrība. 2023. Iegūts no: <https://lmb.lv/latvijas-mernieku-biedriba-lmb> [sk. 06.11.2022.].

³³⁵ Latvijas mērnieku biedrība. 2011. *Latvijas mērnieku biedrība. Statūti*. Iegūts no: <https://lmb.lv/lmb-statuti> [sk. 06.11.2022.].

³³⁶ Apsītis, A., Tarasova, D., Dinsberga, J. un Joksts, J. 2021. Contract for Work (locatio conductio operis) of Transportation and Rustic Praedial Servitude of Way (servitus viae) as Roman Law Institutions for Needs of Rural Logistics. *Electronic Scientific Journal of Law Socrates*, 3 (21), 234–243.

bet līkumā 16 pēdas).³³⁷ Minētajam jautājumam autore jau bija pieskāršies promocijas darba 1.1. apakšnodaļā. Papildinot norādāms, ka autore savas juridiskās prakses laikā, izvērtējot ar ceļa servitūtiem saistīto dokumentāciju, vairākkārt konstatēja faktu, ka servitūta ceļi Latvijā ir līkumaini, veido pagriezienus deviņdesmit, četrdesmit piecu grādu leņķī utt. Šādos faktiskajos apstākļos ceļa servitūta platums būtu jānosaka un servitūta grafiskajā attēlojumā jāattēlo, ņemot vērā seno romiešu pieredzi. Piemēram, ceļa platums pagrieziena punktā nosakāms, ņemot vērā autoceļu projektēšanas vispārējos principus un valdošā nekustamā īpašuma vajadzības, t. i., transporta līdzekļu veidus, ar kādiem plānots pārvietoties pa braucamo ceļu, un to iespējamās gabarītus.

Saistībā ar servitūta grafisko attēlojumu pieminams vēl viens problēmjaudājums, kas saistīts ar definīcijas neesību. Proti, servitūta teritorijas grafiskajā attēlojumā ceļa servitūts tiek attēlots kā noteikta teritorija, ko apzīmē ar terminu “ceļa servitūta teritorija”, bet minētā termina definīciju normatīvie akti nesatur. Autore savā praktiskajā darbībā nepārtraukti saskaras ar gadījumiem, kad nekustamo īpašumu īpašnieki lūdz izskaidrot minēto terminu, jo, piemēram, neizprot, kāpēc ceļa servitūts ir nodibināts un ceļa servitūta teritorija iezīmēta platāka nekā dabā esošais servitūta ceļš. Jomas speciālistiem šī termina izpratne un piemērošana nesagādā grūtības, bet ne visi nekustamo īpašumu īpašnieki izprot šī termina saturisko nozīmi. Ņemot vērā, ka šis promocijas darbs vērsts uz nekustamo īpašumu īpašnieku interešu nodrošināšanu, autore uzskata, ka praksē lietotais termins “ceļa servitūta teritorija” jādefinē.

Atklājot servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma tiesiskā regulējuma nepilnības, kas rada virkni problēmu praksē, autore ar mērķi noskaidrot speciālista viedokli atsevišķos jautājumos intervēja sertificētu mērnieku Aigaru Savčenko (sk. 5. pielikumu), no kura sniegtajām atbildēm guva pārliecību, ka autores pozīcija par tiesiskā regulējuma pilnveides nepieciešamību ir pamatota.

2.1.3. Trešo personu tiesiskais statuss un tiesības ceļa servitūta nodibināšanas procesā

Ceļa servitūta nodibināšanas procesā iesaistās valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieki. Taču atsevišķos gadījumos arī trešās personas, ja ceļa servitūta nodibināšana skar viņu tiesiskās intereses, vai arī tādas personas, kuras savas profesionālās darbības ietvaros tiesīgas pieņemt noteiktus lēmumus saistībā ar ceļa servitūta nodibināšanu. Nodibināto ceļa servitūta tiesību nostiprina zemesgrāmatā tikai tad, kad tiesnesis, izskatot nostiprinājuma lūgumu, guvis pārliecību, ka saņemta trešo personu piekrišana, kuru tiesības nostiprinājums

³³⁷ Apsītis, A., Dinsberga, J. 04.01.2022. Ceļa servitūta (via) institūts romiešu tiesībās. *Jurista Vārds*. 1 (1215), 25–32.

ietekmē. Tāpēc šajā apakšnodaļā raksturots hipotekāro kreditoru, kopīpašnieku, laulāto, kreditoru un maksātnespējas administratora kā maksātnespējas procesa vadītāja tiesiskais statuss un tiesības ceļa servitūta nodibināšanas procesā.

Profesors Osvalds Joksts **kopīpašumu** raksturo kā samērā sarežģītu tiesiski ekonomisku attiecību kompleksu, jo katra kopīpašnieka darbība ir jāsaskaņo ar visiem pārējiem kopīpašniekiem.³³⁸ CL 1068. panta otrā daļa satur aizliegumu kopīpašniekam bez visu pārējo piekrišanas apgrūtināt kopīpašuma priekšmetu ar lietu tiesībām, bet 1232. panta otrajā daļā izvirzīta prasība saņemt piekrišanu no visiem kalpojošā vai valdošā nekustamā īpašuma īpašniekiem servitūta, t. sk. ceļa servitūta, nodibināšanai. Piemēram, AT 2017. gada 4. jūlija spriedumā lietas Nr. SKC 229/2017 [9.4] punktā atzina, ka apelācijas instances tiesas spriedums nav tiesisks un atceļams, kā vienu no argumentiem norādot, ka lietas materiālos nav atrodama valdošā nekustamā īpašuma kopīpašnieka piekrišana otras kopīpašnieces izvēlētajā servitūta nodibināšanai.³³⁹ Tātad, nodibinot ceļa servitūtu, jānoskaidro gan kalpojošā, gan valdošā nekustamā īpašuma piederība – tas pieder vienai vai vairākām personām. Turklāt ceļa servitūta tiesības nostiprināšanai zemesgrāmatā nepieciešama likumā noteiktā kārtībā rakstveidā noformēta kopīpašnieka piekrišana. Zemesgrāmatu likuma 68. pants noteic, ka nostiprinājumam nepieciešamo piekrišanu (61. panta 2. un 3. punkts) var apliecināt: 1) ja piekrišanu dod valsts vai pašvaldības iestāde – ar šīs iestādes izdotu apliecību vai ar rajona (pilsētas) tiesai adresētu paziņojumu; 2) ja piekrišanu dod privātpersona – ar notariāla akta kārtībā taisītu vai notāram apliecināšanai uzrādītu, vai bāriņtiesas apliecinātu dokumentu, vai arī tādā veidā, ka šī persona paraksta dokumentu, kas ir par pamatu nostiprinājumam, vai arī paraksta nostiprinājuma lūgumu [..].³⁴⁰ No teorētiskā aspekta raugoties, kopīpašnieka piekrišanas saņemšana un noformēšana ir vienkāršs process, taču praksē ir gadījumi, kad viens vai vairāki kopīpašnieki piekrišanu dot atsakās. Vai arī jau dotā piekrišana tiek atsaukta kādā no ceļa servitūta nodibināšanas procesa izpildes stadijām. Piemēram, valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks saņem piekrišanu no visiem kalpojošā nekustamā īpašuma kopīpašniekiem nekustamā īpašuma apgrūtināšanai ar ceļa servitūtu. Pēc piekrišanas saņemšanas kā loģiska un secīga valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka darbība seko līguma par ceļa servitūta nodibināšanu izstrāde un servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma izgatavošana, kas prasa gan laika, gan finanšu resursu ieguldījumu. Tā kā civiltiesiskās attiecības balstītas uz līgumu brīvības principu, jebkurš kopīpašnieks jebkurā brīdī tiesīgs mainīt savu sākotnējo lēmumu un

³³⁸ Joksts, O. 2006. *Zemes reforma Latvijā un tās tiesiskais nodrošinājums (1990.–2005. g.)*. Rīga: Multineo, 143.

³³⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 4. jūlija spriedums lietā Nr. SKC 229/2017. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2017> [sk. 06.11.2022.].

³⁴⁰ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17.

atteikties parakstīt līgumu par ceļa servitūta nodibināšanu. Tādējādi radot sarežģījumus ne tikai valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam, bet arī pārējiem kalpojošā nekustamā īpašuma kopīpašniekiem. Šādos apstākļos valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks būs spiests vērsties tiesā ar prasību par ceļa servitūta nodibināšanu pret visiem kalpojošā nekustamā īpašuma kopīpašniekiem, arī tiem, kas piekrišanu devuši un nav atsaukuši to. Viena īpašnieka atteikuma gadījumā pārējiem piekrišanu devušiem kopīpašniekiem pret savu gribu jāiesaistās tiesvedības procesā. Ilustrētās problēmsituācijas risinājums ir rodams seno romiešu tiesībās, ko autore ieskicēja jau promocijas darba 1.1. apakšnodaļā. No romiešu pirmavotu pētījuma izriet, ka servitūta nodibināšanas procesā kopīpašnieki, kas jau bija devuši piekrišanu servitūta nodibināšanai, to atsaukt vairs nevarēja. Lai gan liela daļa seno romiešu iedibināto principu tiesību normu recepcijas vēsturiskās attīstības gaitā pārņemtas Latvijas Republikas normatīvajos aktos,³⁴¹ tomēr minētais seno romiešu izstrādātais regulējums servitūtu kontekstā nav pārņemts un CL nav iestrādāts. Līdzīgs princips darbojas CL 781. pantā, pēc kura mantinieks, kurš pieteicies uz mantojumu, no tā atteikties vairs nevar. Mantinieka gribas izteikumam pieņemt vai atraidīt mantojumu ir neatgriezenisks spēks,³⁴² radot drošību un noteiktību mantojuma tiesiskajām attiecībām.³⁴³ Autores ieskatā, šāda veida tiesību aprobežojumam mūsdienās ir būtiska nozīme ceļa servitūta nodibināšanas (arī grozīšanas un izbeigšanas) procesā. Tāpēc CL izdarāmi papildinājumi, nosakot, ka valdošā vai kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks, kas devis piekrišanu servitūta nodibināšanai, grozīšanai vai izbeigšanai, atsaukt to nevar. Seno romiešu pirmavoti nesatur informāciju par to, kādā formā bija jābūt izteiktai piekrišanai. Tāpēc, ņemot vērā mūsdienu informācijas tehnoloģiju attīstību un vienošanās noslēgšanas aktuālās tendences (piemēram, telefona sarunas, e-pasta sarakstes, saziņa mobilajā telefonā ar īsziņām vai sociālajos tīklos izveidotajos profilos u. c.), piekrišana uzskatāma par izteiktu, ja tā bijusi izteikta kā rakstiskā, tā mutiskā formā, bez maldības, viltus un spaidiem. Kā arī puses vienojušās par ceļa servitūta platumu, garumu, kopējo aizņemto platību un atrašanās vietu.

³⁴¹ Apsītis, A. 2015. Romiešu sabiedrības līgums (societa) un romiešu tiesiskie principi mūsdienu Latvijas tiesībās. *Socrates: Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls*. Rīga: RSU, 3 (3). 91–98. DOI: <https://doi.org/10.25143/socr.03.2015.3>, 92.

³⁴² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 30. maija spriedums lietā Nr. SKC-178/2019. 7.1. apakšpunkts. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2019> [sk. 22.11.2022.].

³⁴³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2016. gada 31. marta spriedums lietā Nr. SKC-85/2016. 6.3. apakšpunkts. Sk. Gencs Z. 2012. *Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.–840. pants)*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 300.

Kopīpašnieki, bet ne kopīpašuma klasiskā izpratnē, ir arī **laulātie**. Saskaņā ar CL 89. panta otro daļu viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta.³⁴⁴ Laulāto kopīgā manta ir arī tā manta, ko par tādu laulātie noteikuši laulības līgumā par visas mantas kopību. Ar kopīgo mantu likumiskajās mantiskajās attiecībās saskaņā ar CL 90. panta otro daļu, bet līgumiskajās mantiskajās attiecībās saskaņā ar 124. pantu laulātie var rīkoties un pārvaldīt atsevišķi vai kopīgi.³⁴⁵ Ja kopīgo mantu vai mantas kopībā ietilpstošo mantu pārvalda viens laulātais, apgrūtinot ar lietu tiesībām laulāto kopīgo nekustamo īpašumu ar ceļa servitūtu, būs jāsaņem otra laulātā piekrišana (sk. CL 90. panta otro daļu, CL 128. pantu),³⁴⁶ kura noformējama analogiski kopīpašnieku piekrišanai, kas aplūkots jau iepriekš.

Gadījumos, kad nekustamais īpašums ir apgrūtināts ar hipotēku, ceļa servitūta nodibināšanas procesā jāiesaista arī trešā persona – **hipotekārais kreditors**. Saskaņā ar CL 1234. panta otro daļu nodibināt servitūtu, ja tas aprobežo hipotekāro kreditoru, var tikai ar viņa piekrišanu³⁴⁷ neatkarīgi no tā, uz kāda pamata ceļa servitūts tiek nodibināts. Senāts 2020. gada 23. janvāra spriedumā lietā Nr. SKC-71/2020 atzina, ka pārsūdzētais spriedums nav pamatots, tas atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai. Kā pamatu apgabaltiesas sprieduma atceļšanai Senāts sprieduma [7.4] punktā norādīja apstākli, ka lietā nav iesniegta kreditores piekrišana servitūta nodibināšanai, kreditore nav pieaicināta lietā kā procesa dalībiece un nav sniegusi paskaidrojumus par servitūta nodibināšanu ar hipotēku apgrūtinātajam īpašumam. Senāts uzskata, ka pieļauts CPL 452. panta trešās daļas 4. punkta pārkāpums, un uzsver, ka, klāt neesot hipotekārajai kreditorei, faktiski tiek aprobežotas tiesības uz ķīlas priekšmetu.³⁴⁸ No Senāta sprieduma izriet, ka tiesai bija jānoskaidro servitūta nodibināšanas ietekme uz kalpojošā nekustamā īpašuma vērtību, kā arī to, vai tādos apstākļos kreditorei būs iespēja gūt no iekļātā īpašuma apmierinājumu hipotēkas apmērā. Kreditores kā trešās personas nepieaicināšana lietā negatīvi ietekmēja strīdus pušu tiesiskās intereses lietas izskatīšanu pabeigt saprātīgā termiņā, jo Senāts nosprieda atcelt gan rajona, gan apgabaltiesas spriedumus un nodot lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Minētais Senāta spriedums aktualizē jautājumu, kam ir tiesības vai pienākums pieaicināt lietā trešās personas – strīdus pusēm vai tiesai. No CPL

³⁴⁴ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 20.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 41.

³⁴⁵ *Ibid.*

³⁴⁶ Latvijas Republikas Labklājības ministrija. 2016. Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. 2016. *Pirmslaulību mācību programma personām, kuras vēlas reģistrēt laulību dzimtsarakstu nodaļā. Laulības tiesiskie, psiholoģiskie, ētiskie un sadzīves aspekti. Metodiskais materiāls programmas satura modulim. Laulības tiesiskie aspekti*. Zemgales reģiona kompetenču attīstības centrs. Saturu izstrādāja Mg. iur. Jānis Maulis. Iegūts no: https://www.tm.gov.lv/sites/tm/files/2_modulis1.pdf [sk. 29.05.2023.], 32.

³⁴⁷ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

³⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2020. gada 23. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-71/2020. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

80. panta trešās daļas un 81. panta izriet, ka par trešās personas pieaicināšanu vai iestāšanos lietā iesniedzams iesniegums, ko izskata tiesa un pieņem lēmumu par lūguma apmierināšanu vai noraidīšanu. Secināms, ka iesniegumu tiesai iesniedz lietas dalībnieki vai trešā persona. Taču tiesību doktrīnā pausta atziņa, ka gadījumos, ja prāvnieki nav atsaukušies uz likumu, kas būtu jāpiemēro attiecīgā lietā, tas neatsvabina tiesu no pienākuma šādu likumu piemērot pēc sava ieskata.³⁴⁹ Uz doktrīnā pausto atziņu balstījās arī Senāts analizētajā spriedumā. Tāpēc gadījumos, kad trešā persona pieaicināma lietā, bet prasītājs lūgumu nav izteicis, tiesai uz to būtu jānorāda prasītājam.

Profesors Karls Eduards Erdmans (*Karl Eduard Erdmann*) norāda, ja nodibināms servitūts, kurš samazina ieķīlātās lietas vērtību, ne tikai kreditori, kuru prasījumi nodrošināti ar hipotēku, bet arī jebkura persona, kas ir ķīlas turētājs, tiesīga iebilst pret šādu nodibinājumu.³⁵⁰ AT judikatūrā nostiprinājusies atziņa, ka nepieciešamība saņemt hipotekārā kreditora piekrišanu ieķīlātās lietas apgrūtināšanai netiek saistīta ar jebkāda servitūta nodibināšanu, bet gan tikai ar tāda servitūta nodibināšanu, kas aprobežo kreditora tiesības (sk. AT 2012. gada 12. septembra spriedumu lietā Nr. SKC-307/2012 (C33171904),³⁵¹ AT 2013. gada 9. oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-38/2013 (C27095907)³⁵²). Tiesību doktrīnā pausta pārliecība, ka “[p]arasti jebkurš nekustamā īpašuma apgrūtinājums, arī servitūts, samazina tā vērtību. [...] ceļa servitūts [...] vienmēr nozīmē nekustamā īpašuma vērtības samazinājumu [...]”.³⁵³ “Tomēr pie servitūtu nodibināšanas, kuru naudas vērtība nestāv nekādā samērā ar kalpojošās lietas vērtību, ķīlas ņēmēju piekrišana varētu izpalikt.”³⁵⁴ Latvijas Republikas AT apkopojuma “Par tiesu praksi lietās, kas izriet no servitūtu tiesībām” 21. punkts satur tiešu norādi, ka prasību par servitūta nodibināšanu tiesa var apmierināt tikai tad, ja servitūta nodibināšana nemazina kalpojošā īpašuma vērtību.³⁵⁵ Piemēram, no Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 30. decembra sprieduma lietā Nr. C30770720 izriet, ka trešā persona

³⁴⁹ Bukovskis, V. 1933. *Civīlprocesa mācības grāmata*. Rīga: Autora izdevums. 431–432.

³⁵⁰ Erdmann, C. E. 1891. *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland / von Dr. Carl Erdmann. Zweiter Band. Sachenrecht*. Rīga: N. Kymmels Verlag, 260–261.

³⁵¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 12. septembra spriedums lietā Nr. SKC-307/2012. 14.2. punkts. Atrodas Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

³⁵² Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 9. oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-38/2013. 11. punkts. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2013> [sk. 22.11.2022.].

³⁵³ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums, 133.

³⁵⁴ *Civillikumi ar paskaidrojumiem. Otrā grāmata. Lietu tiesības*. 1935. Sast. F. Konrādi un A. Valters. Grāmatrūpnieks, 277–278.

³⁵⁵ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 2006. *Par tiesu praksi lietās, kas izriet no servitūtu tiesībām*. Apstiprināts ar Senāta Civillietu departamenta tiesnešu un Civillietu tiesu palātas tiesnešu kopsēdes 2006. gada 22. decembra lēmumu. 21. punkts. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas> [sk. 04.08.2023.].

AS "Swedbank" uzskatīja, ka braucamā ceļa servitūta nodibināšana var samazināt ķīlas vērtību, tāpēc nepiekrīta par labu bankai ieķīlātā nekustamā īpašuma apgrūtināšanai.³⁵⁶ Savukārt 2020. gada 6. aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-33/2020 Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa savus argumentus nebija balstījusi uz pierādījumiem un aprobežojās tikai ar norādi, ka servitūta nodibināšana ieķīlātā nekustamā īpašuma vērtību būtiski neietekmēs, neskatoties uz to, ka hipotekārā kredītorē piekrišanu servitūta nodibināšanai nav devusi.³⁵⁷ Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedumā, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11, konstatēts, ka kredītors uzskata, ka ceļa servitūta nodibināšana var pasliktināt nekustamā īpašuma kadastrālo un tirgus vērtību un var rasties līgumisko tiesību un interešu aizskārums.³⁵⁸ No iepriekš minētā secināms, ka CL neaizliedz nodibināt ceļa servitūtu uz ieķīlāto nekustamo īpašumu, taču, ja hipotekārais kredītors piekrišanu nedod, tiesai jānovērtē, vai un cik lielā mērā servitūts kā apgrūtinājums ietekmē ieķīlātā nekustamā īpašuma vērtību, vai tas neskar hipotekārā kredītorā nodrošinājumu un intereses. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, vērtējot hipotekārās kredītores AS "SEB banka" paskaidrojumus un lietā esošos pierādījumus, konstatēja, ka atbildētājam piederošā zemes gabala platība ir 2000 kv.m. Ceļa servitūta nodibināšanas gadījumā kopumā tiktu apgrūtināti 350 kv.m. no minētajiem 2000 kv.m., kas būtiski samazinātu zemes gabala apbūves iespējas un tā tirgus vērtību, ko apliecina arī sertificēta vērtētāja nekustamā īpašuma vērtēšanā atzinums. Tiesas ieskatā, hipotekārās kredītores iebildumi pret servitūta nodibināšanu ir pamatoti un zemes gabala būtiska tirgus vērtības samazināšanās ir šķērslis prasības apmierināšanai, tādēļ tā noraidīta.³⁵⁹ Izskatot prasītājas kasācijas sūdzību minētajā lietā, AT Rīgas apgabaltiesas spriedumu atzina par pamatotu un atstāja negrozītu.³⁶⁰ No minētā sprieduma secināms, ka tiesvedības procesā notika trīspusēja interešu izvērtēšana, kur tiesa atzina, ka konkrētajā situācijā aizsargājamas trešās personas – hipotekārās kredītores – intereses.

No autores analizētās tiesu prakses izriet, ka pārsvarā gadījumu hipotekārie kredītori atsaka dot piekrišanu servitūta nodibināšanai uz ieķīlāto nekustamo īpašumu. Viens no gadījumiem, kad piekrišana dota, konstatēts lietā Nr. C73302819, ko izskatīja Zemgales rajona

³⁵⁶ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 30. decembra spriedums lietā Nr. C30770720. 4.3. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

³⁵⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2020. gada 6. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-33/2020. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

³⁵⁸ Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

³⁵⁹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016. gada 25. maija spriedums lietā Nr. C33396413 (CA-1053/20, 2016. g.). Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

³⁶⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 18. septembra spriedums lietā Nr. SKC-141/2018. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

tiesa.³⁶¹ Protams, kreditora atteikums ir sava veida tiesisko interešu aizsardzība. Tajā pašā laikā tas var būt nepamatots ceļa servitūta nodibināšanā ieinteresētās personas tiesību aizskārums, īpaši gadījumos, ja ceļa servitūta nodibināšana nesamazina vai salīdzinoši minimāli samazina ieķīlātā nekustamā īpašuma vērtību. Atteikuma gadījumā kreditors var radīt negatīvas tiesiskas sekas gan parādniekam, uz kā nekustamo īpašumu nodibināms ceļa servitūts, gan arī personai, kas ir valdošā īpašuma īpašnieks. Piemēram, valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks nodarbojas ar komercdarbību un viņam nepieciešama piekļuve pie sava nekustamā īpašuma komercdarbības veikšanai. Ja vienošanos neizdodas panākt, jo hipotekārais kreditors nepiekrīt ieķīlātā nekustamā īpašuma apgrūtināšanai, komersantam jāvērsas tiesā. Pastāv varbūtība, ka tiesvedības procesa laikā, nespējot piekļūt pie sava nekustamā īpašuma, komersants nevarēs īstenot arī komercdarbību un cietīs finansiālus zaudējumus. Līdz ar to, kreditoram lemjot par piekrišanas došanu vai nedošanu ceļa servitūta nodibināšanai, būtiski ievērot CL 1. pantā noteikto labas ticības principu, pēc kura, īstenojot savas subjektīvās tiesības, kreditoram jārēķinās ar parādnieka un valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka interesēm. Savā praktiskajā darbībā autore vairākkārt konstatēja, ka hipotekārajam kreditoram ir fomaļa pieeja minētā jautājuma izvērtēšanā un lēmuma pieņemšanā nodibināt ceļa servitūtu. Te, protams, rodas parādnieka un hipotekārā kreditora interešu konflikts. Taču starp kreditoru un parādnieku pastāv tā sauktās uzticības attiecības. Un klients jeb parādnieks uzticas kreditora profesionalitātei. Tātad kreditoram jāspēj novērtēt situāciju kopumā un parūpēties par to, lai parādniekam (kā arī personai, kas ieinteresēta ceļa servitūta nodibināšanā) neradītu nepamatotu zaudējumu risku. Piemēram, ilgi nesniedzot atbildi vai atsakoties dot atļauju, kā rezultātā vienoties ar trešo personu labprātīgi nebūs iespējams un būs jāvērsas tiesā, kas, protams, ir laika un ievērojamu resursu patēriņš. Līdz ar to secināms, ka šobrīd ieskicēto problēmu civiltiesisko attiecību ietvaros iespējams risināt, izmantojot labas ticības principu, kas iegūst arvien lielāku nozīmi civiltiesiskajās attiecībās, kā arī savstarpējo sarunu ceļā.

Jebkura persona, fiziska vai juridiska, noteiktos apstākļos var nonākt finansiālās grūtībās, kā rezultātā nespēj izpildīt uzņemtās kredītsaistības un norēķināties ar **kreditoriem**. Latvijā ir paredzēts tiesisks mehānisms minēto problēmu risināšanai, t. i., maksātnespējas process, kura galvenais uzdevums ir nodrošināt efektīvus tiesiskus risinājumus finansiālās grūtībās nonākušām juridiskajām un fiziskajām personām.³⁶² Maksātnespējas process ir atsevišķs tiesību institūts, kas nav saistāms ar ceļa servitūta institūtu. Taču brīdī, kad rodas nepieciešamība nodibināt vai izbeigt ceļa servitūtu uz maksātnespējīgās personas nekustamo

³⁶¹ Zemgales rajona tiesas 2020. gada 19. jūnija spriedums lietā Nr. C73302819. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

³⁶² Par Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņem 2016.–2020. gadam un to īstenošanas plānu: Ministru kabineta 21.09.2016. rīkojums Nr. 527. 26.09.2016. *Latvijas Vēstnesis*. 186.

īpašumu, notiek minēto tiesību institūtu reglamentējošo normu mijiedarbība. Zvērināts advokāts Gaidis Bērziņš maksātnespējas procesu raksturo kā tiesiska rakstura pasākumu kopumu,³⁶³ ko reglamentē Maksātnespējas likums. Saskaņā ar Maksātnespējas likumu izdala trīs veidu procedūras, kuru mērķis ir veicināt saistību izpildi un maksātnespējas atjaunošanu: 1) fiziskās personas maksātnespējas process, 2) juridiskās personas maksātnespējas process un 3) tiesiskās aizsardzības process. Tiesiskās aizsardzības procesa mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības,³⁶⁴ bet tas nav īstenojams attiecībā uz fizisko personu. Juridiskās personas maksātnespējas ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi.³⁶⁵ Fiziskās personas maksātnespējas mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātnespēju.³⁶⁶ Ja raugās no ceļa servitūta nodibināšanas nepieciešamības un steidzamības aspekta, autores ieskatā, maksātnespējas process ir laikietilpīgs. Aplūkojot Maksātnespējas likumā noteiktos termiņus, secināms, ka maksātnespējas procesa īstenošana notiek vismaz sešu mēnešu ietvarā. Tāpēc atsevišķos gadījumos maksātnespējas process var ietekmēt arī ceļa servitūta nodibināšanas procesa virzību. Piemēram, gadījumos, kad kalpojošais nekustamais īpašums atrodas maksātnespējīgas personas jeb parādnieka īpašumā, uz kuru ir pasludināts un pēc tam ierosināts fiziskas vai juridiskas personas maksātnespējas process vai ierosināts un pēc tam apstiprināts tiesiskās aizsardzības process, parādniekam ir ierobežotas rīcības tiesības ar savu nekustamo īpašumu. Rīcības tiesības ierobežojums izpaužas kā parādnieka darbību ar īpašumu (arī sava nekustamā īpašuma apgrūtināšanu ar lietu tiesībām) saskaņošanas pienākums ar **maksātnespējas administratoru**, kas kontrolē kreditoru interešu ievērošanu. Proti, Maksātnespējas likuma 49. panta pirmās daļas 1. punktā noteikts vispārējs ierobežojums attiecībā uz jebkādu darījumu slēgšanu, kas var pasliktināt parādnieka finansiālo stāvokli vai arī kaitēt kreditoru interesēm, bet 4. punktā noteikts aizliegums parādniekam apgrūtināt ar lietu tiesībām piederošo nekustamo īpašumu, izņemot, ja šādas tiesības būtu jau paredzētas tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā. Respektīvi, ja ceļa servitūta nodibināšana var kaitēt kreditoru interesēm, tas varētu būt šķērslis ceļa servitūta nodibināšanai.

Pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādniekam noteikts aizliegums veikt jebkāda veida darbības, lai aizsargātu kreditoru intereses un nenodarītu kreditoriem zaudējumus. Nenoliedzami, ceļa servitūts ir nekustamā īpašuma apgrūtinājums, kas samazina nekustamā īpašuma vērtību un tā nodibināšana varētu ne tikai kaitēt kreditoru

³⁶³ Bērziņš, G. 2018. *Fiziskas personas maksātnespējas process*. Rīga: TNA, 23.

³⁶⁴ Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums. 3. panta pirmā daļa. 06.08.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 124.

³⁶⁵ *Ibid.*, 4. panta pirmā daļa.

³⁶⁶ *Ibid.*, 5. panta pirmā daļa.

interesēm, bet arī radīt tiem zaudējumus. Autore secina, ka minētajos apstākļos saduras vairāku divos dažādos tiesiskos procesos iesaistīto subjektu tiesiskās intereses – valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka interese iespējami ātri un vienkārši nodibināt ceļa servitūtu un parādnieka jeb kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka, kreditoru un nosacīti **maksātnespējas procesa administratora** (kā procesa vadītāja) interese neapgrūtināt ar lietu tiesībām parādnieka nekustamo īpašumu, lai nesamazinātu tā vērtību. Minēto ieinteresēto personu lokā autore neiekļauj tiesiskās aizsardzības procesa uzraugošo personu, jo tās pamatuzdevums ir uzraudzīt procesu, piemēram, lai parādnieks būtu godprātīgs un apzināti neapgrūtinātu nekustamo īpašumu ar vienu vai vairākiem servitūtiem, lai nekustamais īpašums kļūtu nelikvīds. Tiesiskās aizsardzības procesa uzraugošai personai nav piešķirtas tiesības pieņemt lēmumus par parādnieka mantu.

Juridiskās personas un fiziskās personas maksātnespējas procesā Maksātnespējas likumā un Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā tiesa ieceļ maksātnespējas procesa administratoru (turpmāk – administrators). Tieši administratora darbība un pieņemtie lēmumi maksātnespējas procesā var ietekmēt arī ceļa servitūta labprātīgas nodibināšanas vai ceļa servitūta nodibināšanas tiesas ceļa virzību. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 26. panta otro daļu administrators nodrošina efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un Maksātnespējas likumā noteikto mērķu sasniegšanu.³⁶⁷ Kā norāda Maksātnespējas kontroles dienests, administratoram ir ekskluzīva kompetence konkrētu situāciju izvērtēšanā un tiesisko līdzekļu izvēlē,³⁶⁸ lai nodrošinātu Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikto. Aplūkojot Maksātnespējas likumā noteiktās administratora tiesības un pienākumus, secināms, ka administrators savā rīcībā ir neatkarīgs, viņš tiesīgs pārvaldīt maksātnespējīgā parādnieka mantu un nes par to juridisku atbildību. Pamatojoties uz minēto, autore secina, ka administrators atzīstams par personu, bez kuras saskaņojuma ceļa servitūts nav nodibināms (arī izbeidzams). Senāta 2014. gada 22. maija lēmumā lietā Nr. SKA-691/2014 norādīts: “[..] administrators lietās, kas skar fiziskās personas mantisko stāvokli, iestādē un tiesā uzstājas fiziskās personas vietā un īsteno visas no procesuālajām tiesību normām izrietošās tiesības un pienākumus.”³⁶⁹ Līdzīgas atziņas paustas AT Civillietu departamenta 2015. gada 22. aprīļa spriedumā lietā Nr. SPC-8/2015, 7.4. punktā,³⁷⁰ un Latvijas Republikas Senāta 2019. gada 31. oktobra

³⁶⁷ Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums. 26. panta otrā daļa. 06.08.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 124.

³⁶⁸ Maksātnespējas kontroles dienests. 2020. *Maksātnespējas kontroles dienesta skaidrojumi un atziņas 2019.07.–2019.11.* Rīga. Iegūts no: <https://www.mkd.gov.lv/lv/media/571/download?attachment> [sk. 22.11.2022.], 10.

³⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 22. maija lēmums lietā Nr. SKA-691/2014 (A420421411). 6. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

³⁷⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 22. aprīļa spriedums lietā Nr. SPC-8/2015, 7.4. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

spriedumā lietā Nr. SKC-272/2019, 17. punktā,³⁷¹ kurā norādīts, ka administratoram ar likumu tiek piešķirts nevis parasta civiltiesiskā pilnvarnieka, bet gan faktiski aizgādņa statuss.³⁷² Autore atzīmē, ka ceļa servitūta nodibināšana uz līguma vai tiesas sprieduma pamata nav atzīstama par mantiska rakstura darījumu/mantiska rakstura prasību, taču tas var ietekmēt kreditoru mantiskās intereses. Ņemot vērā, ka “[p]ēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādniekam noteikts aizliegums veikt jebkāda veida darbības, lai aizsargātu kreditoru intereses un nenodarītu kreditoriem zaudējumus”,³⁷³ autores ieskatā, ceļa servitūta nodibināšana uz līguma pamata ir darbība, kas obligāti saskaņojama ar administratoru. Tātad, ja parādnieks kā kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks vēlētos noslēgt līgumu par ceļa servitūta nodibināšanu, viņam par to būtu jāinformē administrators un jāsaņem tā akcepts. Savukārt, ja lieta par ceļa servitūta nodibināšanu tiktu skatīta tiesā, neskatoties uz lietas nemantisko raksturu, balstoties uz tiesu praksē jau pausto atziņu par nepieciešamību apsvērt, vai lietā ir pieaicināms parādnieka maksātnespējas administrators,³⁷⁴ autores ieskatā, administratora pieaicināšana būtu obligāta.

Atšķirībā no fiziskas personas juridiska persona maksātnespējas procesā pilnībā zaudē tiesības rīkoties ne tikai ar visu savu mantu, bet arī ar valdījumā esošo trešo personu mantu, jo visas parādnieka tiesības iegūst administrators.³⁷⁵ No minētā izriet, ka lēmumu par ceļa servitūta nodibināšanu vienpersoniski tiesīgs pieņemt administrators, kam neiebilst kreditori.

Jāpiebilst, ka gadījumos, ja ceļa servitūta nodibināšanas lietas izskatīšana tiesā jau ierosināta pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, maksātnespējas administrators pārņems parādnieka interešu pārstāvību tiesā, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 64. panta pirmās daļas 1. punktu, kā arī ņemot vērā parādnieka pienākumu informēt administratoru par tiesvedībām, kurās parādnieks piedalās kā prasītājs, atbildētājs vai trešā persona. Savukārt, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 101. panta pirmo daļu, ja parādnieks jau noslēdzis līgumu par ceļa servitūta nodibināšanu, bet juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienā minētais līgums nav izpildīts, t. i., nav iesniegts reģistrācijai zemesgrāmatā un VZD, administrators ir tiesīgs pieprasīt izpildi no valdošā vai kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka vai arī izmantot vienpusējas atkāpšanās tiesību no līguma.

³⁷¹ Latvijas Republikas Senāta 2019. gada 31. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-272/2019. 17. punkts. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2019> [sk. 22.11.2022.].

³⁷² *Ibid.*

³⁷³ Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums. 136. panta pirmā daļa. 06.08.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 124.

³⁷⁴ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 31. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-272/2019, 17. punkts. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2019> [sk. 22.11.2022.].

³⁷⁵ Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums. 63. panta 1. daļas 1. punkts. 06.08.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 124.

Izvērtējot Maksātnespējas likuma 101. panta pirmajā daļā administratoram piešķirto izvēles tiesību, AT Senāts norāda, ka tā ir speciālā tiesību norma, kas pieļauj izdarīt izņēmumu no CL 1587. pantā nostiprinātā vispārējā *pacta sunt servanda* līgumtiesību principa. Administratora līguma izpildes vai atkāpšanās no līguma izpildes tiesība saistāma ar mērķi veicināt parādnieka saistību izpildi un administratora pienākumu rūpēties par parādnieka aktīvu saglabāšanu. AT Senāts arī uzsver, ka, vienpusēji atkāpjoties, jābūt pamatotam iemeslam, kādēļ parādnieka maksātnespējas stāvokļa dēļ līguma turpmāka pildīšana nav iespējama.³⁷⁶ Ceļa servitūta nodibināšanas gadījumā šāds pamatojums varētu būt ievērojams nekustamā īpašuma tirgus vērtības samazinājums, servitūta ceļa izvietojums un/vai kopējā aizņemtā platība (piemēram, servitūta ceļš atrodas tikai pāris metru no dzīvojamās mājas ieejas durvīm vai servitūta ceļš atrodas nekustamā īpašuma vidū un kopējā aizņemtā platība pārsniedz pat pusi no nekustamā īpašuma kopējās platības), kas mazinātu iespēju nekustamo īpašumu pārdot.

Vērtējot iespējamo administratora rīcību saistībā ar lēmuma pieņemšanu par ceļa servitūta nodibināšanu maksātnespējas procesa ietvaros un ņemot vērā Maksātnespējas likuma mērķi un administratoram izvirzītās prasības, autore pieņem, ka parādnieka nekustamā īpašuma apgrūtināšana ar ceļa servitūtu par labu citai personai vai nekustamam īpašumam viennozīmīgi nav administratora prioritāšu saraksta pirmajās pozīcijās. Jo maksātnespējas procesa ietvaros ir neizbēgams nekustamā īpašuma īpašnieka maiņas apstākļi. Visticamāk, ceļa servitūta nodibināšanā nebūs ieinteresēti arī kreditori, jo tas rada potenciālu risku kreditoriem rast apmierinājumu saviem prasījumiem pēc iespējas lielākā apmērā. Minētā atziņa pausta arī autores un jurista Valda Savicka rakstā “*Fast and efficient insolvency process as one of the preconditions of an outstanding business environment*”³⁷⁷ (“Ātrs un efektīvs maksātnespējas process kā viens no izcilas biznesa vides priekšnoteikumiem”). Ceļa servitūta nodibināšana sarežģī maksātnespējas procesa gaitu. Tāpēc administratoram būtu loģisks un tiesisks pamats neakceptēt ceļa servitūta nodibināšanu. Taču, ņemot vērā civiltiesiskajās attiecībās valdošo labas ticības principu un izprotot valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka nepieciešamību pēc iespējas ātrāk iegūt tiesības nokļūt līdz savam nekustamajam īpašumam, administratoram katrs gadījums būtu jāizvērtē atsevišķi. Gūstot pārliecību, ka parādnieka nekustamais īpašums ir vienīgais, pa kuru iespējams nokļūt līdz valdošajam nekustamajam īpašumam, administratoram būtu pamats piekrist ceļa servitūta nodibināšanai, protams, apspriežot un saskaņojot savu lēmumu ar kreditoriem.

³⁷⁶ Latvijas Republikas Augstākā tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. C36054414, SKC-160/2018, 13. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

³⁷⁷ Savickis, V., Dinsberga, J. 2020. Fast and efficient insolvency process as one of the preconditions of an outstanding business environment. *iSHS Web Conferences Volume 85, 7th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE.* <https://doi.org/10.1051/shsconf/20208501007>.

Izvērtējot trešo personu tiesisko statusu servitūtu nodibināšanas procesā, autore secina, ka gadījumos, ja netiek saņemta normatīvajos aktos noteiktā trešās personas piekrišana, tiek aizskartas šīs trešās personas tiesiskās intereses. Kā arī trešās personas piekrišanai var būt gan formāla, gan izšķiroša nozīme ceļa servitūta nodibināšanas (arī izbeigšanas) lietās.

2.2. Uz nekustamo īpašumu nodibinātā ceļa servitūta izbeigšanas problemātika

Ceļa servitūts nav mūžīgi pastāvošs īpašuma tiesības aprobežojošs faktiskais stāvoklis. Tiklīdz iestājas CL 1237. pantā minētie servitūtu izbeigšanās pamati, ceļa servitūts izbeidzas. Kā vispārīgie pamati noteikti: atteikšanās; tiesības un pienākuma sakritums vienā personā; kalpojošās vai valdošās lietas bojāeja; atceļoša nosacījuma iestāšanās vai termiņa notecējums; izpirkums; noilgums. Savukārt speciālie pamati izriet no CL 1257., 1258. un 1259. panta³⁷⁸ – fiziskas personas nāve, juridiskas personas izbeigšanās vai simt gadu notecējums, ja juridiskai personai par labu nodibinātajam servitūtam nav noteikts termiņš.

Lai arī Latvijas tiesību sistēmā servitūta izbeigšana detalizēti regulēta, tomēr autore saskata atsevišķas nepilnības. Tāpēc šajā apakšnodaļā izdalīti un analizēti tikai tie ceļa servitūta izbeigšanas veidi, ar kuriem rodas tiesiska un/vai praktiska rakstura problēmjautājumi, t. i., padziļināti aplūkots servitūta izpirkums un izbeigšana uz noilguma pamata.

2.2.1. Ceļa servitūta izbeigšana ar izpirkumu

Ceļa servitūta izbeigšanas tiesiskajam regulējumam ar izpirkumu CL veltīti tikai divi panti. CL 1237. panta 5. punktā izpirkums minēts kā vispārējs izbeigšanas pamats, bet CL 1249. pantā noteikts: “Izpirkt servitūtu, atlīdzinot tā izlietotājam, var, tikai abām pusēm savstarpēji vienojoties, bet ne pēc vienas puses pieprasījuma. [...]”³⁷⁹ Esošais ceļa servitūta uz izpirkuma pamata izbeigšanas tiesiskais regulējums satur tiesiskas un praktiskas problēmas, ko autore jau atklājusi vairākos savos pētījumos. Piemēram, publikācijās “*Peculiarities of termination of servitude of right of way in the civil law of the republic of Latvia and the civil code of Ukraine*” (“Servitūtu izbeigšanas īpatnības Latvijas Republikas Civillikumā un Ukrainas civillkodeksā”),³⁸⁰ “Ceļa servitūta izbeigšana ar izpirkumu”³⁸¹ autore konstatē, ka

³⁷⁸ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

³⁷⁹ *Ibid.*

³⁸⁰ Dinsberga, J., Tarasova, D. 2017. Peculiarities of termination of servitude of right of way in the civil law of the republic of Latvia and the civil code of Ukraine. *Національний університет. “києво-могилянська академія” факультет правничих наук збірник наукових праць міжнародна науково-практична конференція. Україна на шляху до європи: реформа цивільного процесуального законодавства*. Київ: ВД Дакор, 211–215. ISBN 987-617-7020-48-5.

³⁸¹ Dinsberga, J. 2017. Ceļa servitūta izbeigšana ar izpirkumu. *XVIII Turība University Conference COMMUNICATION IN THE GLOBAL VILLAGE: INTERESTS AND INFLUENCE*. May 18, 2017. Rīga: SIA

1) CL nav termina “izpirkums” definīcija ceļa servitūta kontekstā; 2) no CL 1249. panta vārdiskās izpausmes nav nepārprotami skaidrs, kas atzīstams par izpirkuma objektu – lietojuma tiesība vai servitūta ceļš kā inženierbūve vai arī zemes vienības daļa platībā, ko aizņem ceļa servitūta teritorija; 3) CL nav konkretizēts, kas atzīstams par servitūta izlietotāju un tiesīgs izmantot izpirkuma tiesību (īpaši gadījumos, ja ceļa servitūtu vienlaikus izlieto gan kalpojošā, gan valdošā nekustamā īpašuma īpašnieki); 4) nav noteikts, kas kalpo par izpirkuma atlīdzinājumu – nauda vai cita mantiska vērtība. Uzskaitītie trūkumi aprūrina CL 1249. panta praktisko piemērošanu. ECT lietā “*Sunday Times* pret Apvienoto Karalisti” (*Case of The Sunday Times v. The United Kingdom*) uzsvēra, ka [...] normu nevar uzskatīt par likumu, ja tā nav formulēta pietiekami precīzi, lai ļautu pilsonim regulēt savu uzvedību [...]. Attiecīgi daudzi likumi neizbēgami ir formulēti terminos, kuri lielākā vai mazākā mērā ir neskaidri un kuru interpretācija un piemērošana ir prakses jautājumi.³⁸² Līdzīga atziņa pausta lietā “*Kokkinakis* pret Grieķiju” (*Case of Kokkinakis v. Greece*), kur ECT norādīja, ka tiesību aktu interpretācija un piemērošana, pirmkārt, attiecināma uz valsts iestādēm un jo īpaši tiesām.³⁸³ Autores ieskatā, tiesību sistēma jau tās pamatos jāveido un tiesību normas jāformulē tā, lai izvairītos no interpretācijas nepieciešamības. Taču, kamēr tiesību sistēma nav sasniegusi savu pilnību, tiesību normu interpretācija joprojām ir neatņemama tiesību izziņāšanas un tālākattīstības sastāvdaļa. Satversmes tiesa 2005. gada 22. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2004-25-03, 6. punktā, pauda atziņu, ka “gramatiskā iztulkošanas metode ir tikai pirmā no iztulkošanas metodēm, un nav pareizi vadīties vienīgi pēc tiesību normas vārdiskās jēgas. [...] rezultāts nav galīgs, un pēc citu iztulkošanas metožu pielietošanas tas ne vienmēr var tikt apstiprināts. Ja tiesību normas pieņēmējs, izsakot savu gribu tekstuāli, to ir izdarījis neprecīzi, jāņem vērā tā patiesā griba”.³⁸⁴ Likumdevēja gribas noskaidrošana ne tikai vieš skaidrību, bet tam ir būtiska nozīme arī tiesību normu satura un lietderības izvērtēšanas procesā, kā rezultātā iespējams noteikt, vai tiesību norma atbilst visām juridiskās tehnikas prasībām, tā pilnveidojama vai arī izslēdzama no tiesību akta.

“Biznesa augstskola *Turība*”. Iegūts no: <https://www.turiba.lv/storage/files/conference-xviii-turiba-18052017final.pdf> ISSN 1691-6069 [sk. 23.07.2023.], 51–58.

³⁸² The European Court of Human Rights. 1979. *The Sunday Times v. The United Kingdom*, judgment of 26 April 1979, Series A, no. 30, p. 31, para 49. Iegūts no: <https://www.ucpi.org.uk/wp-content/uploads/2018/03/The-Sunday-Times-v-The-United-Kingdom-A30-1979-80-2-E.H.R.R.-245.pdf> [sk. 10.07.2023.].

³⁸³ The European Court of Human Rights. 1993. *Kokkinakis v. Greece*, judgment of 25 May 1993, Series A, no. 260-A, p.19, para 40. Iegūts no: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Kokkinakis%20v.%20Greece%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-57827%22%5D%7D> [sk. 23.07.2023.].

³⁸⁴ Satversmes tiesa. 2005. gada 22. aprīļa lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2004-25-03. 6. punkts. 03.05.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 69.

Tulkojot CL 1249. panta saturu ar gramatisko tulkošanas metodi, secināms, ka tajā sniegts izpirkuma kā faktiskas darbības raksturojums un noteikti izpirkuma tiesības izmantošanas ierobežojošie gadījumi, bet izpirkums nav definēts. Ar izpirkumu visbiežāk saprot darbību, kuras rezultātā par noteiktu samaksu personas īpašumā/valdījumā nonāk noteikta lieta. Taču, kā zināms, atkarībā no piemērošanas jomas un apstākļiem vienam jēdzienam var būt dažādas nozīmes pat viena tiesību akta ietvaros. Tāpēc ar sistēmiskās tiesību normu interpretācijas metodi autore izzinās jēdzienu “izpirkums” un “izpirkuma tiesība” būtību un saturu.

Apkopojot un analizējot CL 1237. un 1249. pantā ietverto jēdzienu “izpirkums” un “izpirkuma tiesība” lietojumu kontekstā ar citām CL normām (pārskatāmības labad autore informāciju ir izkārtojusi tabulā – sk. 6. pielikumu), secināms, ka CL ir vairāki panti, kuros lietoti minētie termini atsavināšanas kontekstā, reglamentējot īpašuma tiesību uz noteiktu objektu (nekustamu īpašumu) pāreju no viena subjekta citam. Minētie jēdzieni ietverti arī vairākos citos Latvijas tiesību aktos (sk. 7. pielikumu). Lielākā daļa no ietvertajām tiesību normām attiecas uz gadījumiem, kad izpirkuma tiesība kalpo kā aizsargmehānisms aizskartai pirmpirkuma tiesībai. Savukārt citas tiesību normas vērstas uz kāda objekta izpirkumu pret atlīdzību (zemi, energoapgādes veikšanai nepieciešamajiem objektiem, kapitāldaļām, diplomātiskām dāvanām).

No veiktā apkopojuma (6. un 7. pielikumā) secināms, ka arī citos aplūkotajos tiesību aktos termini “izpirkums” un “izpirkuma tiesība” nav definēti un līdzīgi kā CL pamatā tiek saistīti ar noteikta objekta iegūšanu īpašumā. Tātad izpirkums vienlaikus ir vairāku tiesību institūtu sastāva elements, kura tiesiskā izpausme atkarīga no noteiktas civiltiesiskas attiecības.

Likumdevēja patiesās gribas noskaidrošanā un izzināšanā būtiska nozīme ir tiesību doktrīnai, taču autore konstatē, ka servitūta izbeigšanai uz izpirkuma pamata padziļināti pētījumi nav veikti. Izcils zinātnieks, civiltiesību speciālists Nikolajs Vīnzarājs norādīja: “[..] cilvēki, vārdus izteikdami, iedomājas, ka ar vārdiem saistās noteikta jēga, bet, kad tieši jautājam, ko īsti vārds nozīmē, tad precīzu atbildi gan nesaņemam: “*Si rogas nescio, si non rogas scio*” (Sv. Augustīns).”³⁸⁵ Arī likumdevējs, izstrādājot tiesību normas saturu, dažkārt ietver tajā vārdu savirkņējumu, kas šķietami visiem ir skaidrs, taču nepievērš uzmanību katra vārda nozīmei. Līdz ar to normatīvajos aktos rodas pretrunas, atšķirīga izpratne par normas piemērošanas robežām u. c.

³⁸⁵ Vīnzarājs, N. 2000. Civiltiesību problēmas. *Raksti (1932.–1939.)*. Sastādījis Erlens Kalniņš. Rīga: Erlena Kalniņa un Viktora Tihomirova izdevums, 13.

Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīcā izpirkums skaidrots šādi: “Paveikta darbība [..]; nepieciešamā naudas summa vai manta, lai varētu (ko) izpirkt. Ieķīlāto mantu. Pieprasīt izpirkumu. Samaksāt izpirkuma naudu.”³⁸⁶ Profesors V. Sinaiskis teicis: “Izpirkums ir servitūta izbeigšanās speciāls veids.”³⁸⁷ Savukārt AT tiesnesis Kaspars Balodis norāda: “[..] izpirkuma gadījumā servitūta izlietotājs saņem no kalpojošās lietas īpašnieka pretizpildījumu – naudu vai citu mantisku vērtību. Servitūta izlietotāja vai kalpojošās lietas īpašnieka līgums par servitūta izpirkumu nevar tikt noslēgts pēc vienas puses pieprasījuma, kam nepiekrīt otra puse.”³⁸⁸ Profesors J. Rozenfelds norāda: “Izpirkt servitūtu, atlīdzinot tā izlietotājam, var, tikai abām pusēm savstarpēji vienojoties, nevis pēc vienas puses pieprasījuma.”³⁸⁹ Pētot tiesību doktrīnu, autore secina, ka civiltiesību speciālisti skopi pauž viedokli par to, ko nozīmē servitūta izpirkums, kā tas izpaužas, kas un kā to īsteno. Atšķirībā no AT tiesneša K. Baloža, kas sniedzis visplašāko skaidrojumu, profesors J. Rozenfelds aprobežojās ar CL 1249. panta citēšanu. Bet profesors V. Sinaiskis ir radījis vēl lielāku neskaidrību, izpirkumu raksturojot kā speciālu servitūta izbeigšanas veidu. Autore saskata pretrunas starp CL reglamentēto un profesora V. Sinaiska interpretācijas rezultātā sniegto skaidrojumu, jo tiek radīts maldīgs priekšstats, ka pie CL minētajiem speciālajiem ceļa servitūta izbeigšanas pamatiem, kas noteikti CL 1257., 1258. un 1259. pantā, pieskaitāms arī izpirkums, kas CL iekļauts pie CL 1237. panta vispārīgiem izbeigšanas pamatiem. Tas nav atzīstams par speciālu izbeigšanas veidu.

Līdz ar terminu “izpirkums” juridiskajā literatūrā un normatīvajos aktos lietots termins “izpirkuma tiesība”, tie savā starpā cieši saistīti un nav strikti nodalīti. Nav iespējams runāt par objekta jeb tiesības izpirkšanu, ja tiesību subjektam nav piešķirta šāda “izpirkuma tiesība”, un otrādi. Tāpēc autore terminu “izpirkums” raksturotu kā faktisku darbību kopumu, kas vērsts uz noteikta objekta vai tiesības iegūšanu jeb izpirkuma tiesības realizācijas sekas, bet “izpirkuma tiesību” kā normatīvajos aktos (objektīvajās tiesībās) paredzētu subjekta tiesību izpirkt noteiktu objektu vai tiesību. Profesors Voldemārs Kalniņš norāda, ka servitūta tiesības Senajā Romā izbeidzās: ar kalpojošas vai valdošās lietas bojāeju; ar sakritumu; ar atteikšanos no piederošā servitūta; ar nelietošanu; ar nāvi.³⁹⁰ Izvērtējot VCLK III daļu, autore konstatē, ka jautājumi par “izpirkumu” un “izpirkuma tiesību” bija strikti reglamentēti no 1613. panta līdz 1685. pantam un attiecās uz gadījumiem, kad “izpirkums (*Näherrecht, Retracts – oder Beispruchsrecht*)

³⁸⁶ Spektors, Andrejs et al. Tēzauris.lv. 2023. Vasaras versija. CLARIN-LV digitālā bibliotēka. Iegūts no: <https://tezauris.lv/izpirkums> [sk. 03.08.2023.].

³⁸⁷ Sinaiskis, V. 1996. *Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības*. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 83.

³⁸⁸ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums, 64.

³⁸⁹ Rozenfelds, J. 2002. *Lietu tiesības*. Rīga: Zvaigzne ABC, 174.

³⁹⁰ Kalniņš, V. 1977. *Romiešu civiltiesību pamati*. Rīga: Zvaigzne, 37.

pastāv tiesībā iegūt cita atsavinātu nekustamu mantu, atstumjot ieguvēju, uz priekšrocības pamata pret viņu, un stājoties ieguvēja tiesībās”.³⁹¹ Bet servitūta izbeigšanas pamats ar izpirkumu bija noteikts 1265. panta 6. apakšpunktā. 1282. pantā bija norādīts: “Izpirkt servitūtu no servitūta tiesības baudītāja par atlīdzību var tikai uz servitūta baudītāja un viņa nesēja abpusēju vienošanos, bet nevis uz vienas pašas puses vēlēšanos.”³⁹² Tā kā VCLK III daļas vēsturiskā panta redakcija ir līdzīga CL 1249. panta pirmās daļas redakcijai, izpirkuma izpausmes noskaidrošanas ietvarā būtiski noteikt, ko saprot ar jēdzieniem “servitūta tiesības baudītājs” (VCLK) un “servitūta izlietotājs” (CL 1249. pantā). No vēsturiskās redakcijas izprotams, ka par izpirkuma tiesīgo personu atzīstams kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks (servitūta nesējs), bet persona, no kuras servitūts izpērkams, atzīstama par valdošā nekustamā īpašuma īpašnieku (servitūta tiesības baudītājs). Savukārt, lai izprastu un pārliecinātos, ka CL likumdevēja izpratnē izpirkuma tiesīgā persona ir tieši kalpojošās lietas īpašnieks, ir nepieciešama padziļināta CL 1249. panta pirmās un otrās daļas tulkošana. Valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks ir izlietotājs, kas izriet no vairākiem CL pantiem (piemēram, 1133., 1135., 1138., 1139., 1140., 1150. pants). Līdz ar to secināms, ka izpirkuma tiesības izlietotājs ir kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks. Faktam, ka ceļa servitūtu tiesīgs lietot arī pats kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks, nav piešķirama nozīme.

Likumdevēja gribas noskaidrošanai jānoskaidro, kas ir izpirkuma tiesības objekts – ceļa lietojuma tiesība, ceļš kā inženierbūve vai zemes vienības teritorija, kas atrodas zem ceļa/ceļa servitūtam noteiktās teritorijas. Autore uzskata, ka likumdevējs ar servitūta izpirkumu ir domājis tieši servitūta lietojuma tiesības izpirkšanu no valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka, ko tiesīgs lūgt kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks par atlīdzību, kas AT tiesneša K. Baloža ieskatā “[..] var būt gan nauda, gan cita mantiska vērtība”.³⁹³ Šāda izpirkuma konstrukcija būtu pieļaujama, ja vien tas nenonāktu pretrunā ar īpašuma būtību, jo, pēc autores domām, nav loģiski kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam izpirkt tiesību, kas viņam jau tāpat pieder. Tas ir pretrunā arī ar nodibinātā ceļa servitūta mērķi un vajadzību. Proti, ceļa servitūtu nodibina par labu kādai noteiktai personai vai noteiktam zemes gabalam,³⁹⁴ un servitūtam jādod labums tā izlietotājam.³⁹⁵ Ceļa servitūtam ir jānodrošina iespēja piekļūt pie nekustamā īpašuma, jānodrošina nekustamā īpašuma funkcionālā eksistence. Ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks piekrīt izpirkumam, tas liecina, ka nepieciešamība pēc ceļa servitūta zudusi un ceļa

³⁹¹ Vietējo Civillikumu Kojums. 1928. *Vietējo likumu kpojuma III daļa, 11.–12. pants*. Rīga: Valters un Rapa, 183.

³⁹² *Ibid.*

³⁹³ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums, 142.

³⁹⁴ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 1130. pants. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

³⁹⁵ *Ibid.*

servitūts nekavējoties jāatceļ. Arī profesors J. Rozenfelds norāda, ja gadījumā servitūts vairs nedod labumu tā izlietotājam, tad tiesa to var atzīt par izbeigtu.³⁹⁶ Minētais apstiprinās arī tiesu praksē, jo tiesa var atcelt servitūtu, ja grozījušies apstākļi un valdošajam nekustamajam īpašumam zudusi nepieciešamība pēc nodibinātā un zemesgrāmatā nostiprinātā servitūta.³⁹⁷ Jāatzīst gan, ka Latvijas CL šāda servitūta izbeigšanas pamata nav un prasījums prasītājam iesniedzams uz CL piektās nodaļas pirmajā apakšnodaļā uzskaitītajiem Vispārīgiem izbeigšanās pamatiem. Bet, aplūkojot citu valstu tiesisko regulējumu, autore konstatē, ka, piemēram, Ukrainas Civilkodeksa 406. panta pirmās daļas 5. punktā³⁹⁸ servitūta izbeigšanas pamats ir apstākļu izbeigšanās, kuri bija par pamatu servitūta nodibināšanai. Arī Krievijas Federācijas Civilkodeksa 276. pantā³⁹⁹ pēc kalpojošās lietas īpašnieka prasības tiesa servitūtu var izbeigt, ja zūd apstākļi, kas bija par pamatu servitūta nodibināšanai.⁴⁰⁰ Pamatojoties uz Lietuvas Republikas Civilkodeksa 4.130. panta pirmās daļas 5. punktu, servitūts izbeidzas, izzūdot servitūta nepieciešamībai.⁴⁰¹ Minēto valstu tiesiskajā regulējumā autore saskata loģiku un praktisku nozīmi, tāpēc minēto valstu prakse var kalpot kā piemērs un pamats Latvijas ceļa servitūtu izbeigšanās tiesiskā regulējuma pilnveidei.

Ņemot vērā iepriekš minēto, autore saskata pretrunas CL 1237. panta 5. apakšpunktā, 1249. pantā un 1135. pantā un nerod loģisku izskaidrojumu servitūta izbeigšanai uz izpirkuma pamata. Pastāvot šādam tiesiskajam regulējumam, servitūta izlietotājam jeb valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam ir radīts tiesisks pamats ļaunprātīgi un nepamatoti iedzīvoties uz kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka rēķina, pēdējam izpērkot lietojuma tiesību, kas jau ietilpst tā īpašuma tiesību sastāvā, bet izlietotājam nav vajadzīga. Kā arī šādās darbībās saskatāms CL 1. pantā reglamentētā labas ticības principa pārkāpums, kas ir viens no fundamentālajiem civiltiesisko attiecību veidošanas pamatiem. Piemēram, Ukrainas Civilkodeksa 404. panta 4. punkts satur imperatīvu normu, kas nosaka, ka servitūts nav pakļauts atsavināšanai.⁴⁰² Līdz ar to CL 1237. panta 5. punkts un 1249. pants izslēdzami no CL. Bet CL 1237. pants

³⁹⁶ Rozenfelds, J. 2008. *Pētījums par Civillikuma Lietu tiesību daļas (ceturtās, piektās, sestās un septītās nodaļas) modernizācijas nepieciešamību*. Iegūts no: <https://www.tm.gov.lv/lv/petijumi> [sk. 22.11.2022.].

³⁹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. SKC-441/2008, 1. tēze. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2008> [sk. 22.11.2022.].

³⁹⁸ Гражданский кодекс Украины. Iegūts no: <http://meget.kiev.ua/kodeks/grazdanskiy-kodeks/glava-32/> [sk. 22.11.2022.].

³⁹⁹ Гражданский кодекс Российской Федерации. Первая часть Гражданского кодекса. Iegūts no: <https://rulaws.ru/gk-rf-chast-1/> [sk. 10.07.2023.].

⁴⁰⁰ Sheremeteva, N. V. Current Problems of Refusal of Servituary From Easement. 128–130. Iegūts no: <https://cyberleninka.ru/article/n/aktualnye-problemy-otkaza-servituariya-ot-servituta/viewer>. DOI: 10.24412/2411-2275-2021-2-127-131.

⁴⁰¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso. 4.135 straipsnis. Iegūts no: <http://civiliniskodeksas.lt/> [sk. 13.07.2023.].

⁴⁰² Гражданский кодекс Украины (ГКУ). Научно-практический комментарий. Iegūts no: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30418568 [sk. 11.07.2023.].

papildināms ar jaunu servitūta izbeigšanas veidu, nosakot, ka servitūts izbeidzas, zūdot apstākļiem, kas bija par pamatu servitūta nodibināšanai.

2.2.2. Ceļa servitūta izbeigšana ar noilgumu

Tiesīzbzinātnieks R. Cipeliuss, raksturojot noilgumu, norādīja: “[..] privāttiesībās pastāv uzticības aizsardzības laika dimensija,” – un, ja kāds savas tiesības noteiktā laikā neizmanto, tad viņa darījuma partneris var paļauties, ka šīs tiesības netiks izmantotas. Līdz ar to dažas tiesības, termiņam beidzoties, zūd.⁴⁰³ *Juridisko terminu vārdnīcā* noilgums skaidrots kā “likumā noteikts termiņš, pēc kura saistību tiesības izbeidzas, ja tiesīgā persona šīs tiesības pienācīgi neizlieto”.⁴⁰⁴ Latvijas tiesību sistēmā ir noilguma termiņu dažādība. Taču vispārējais saistību tiesību noilguma termiņš ir 10 gadi.⁴⁰⁵ Jāatzīmē, ka tiesiskajās attiecībās jēdzieni “noilguma termiņš” un “noilgums” ir savstarpēji nošķirami. Profesors K. Torgāns, skaidrojot jēdzienu atšķirības, norāda, ka pēc noilguma termiņa noteicējuma saistība izbeidzas, bet noilgums ir saistību tiesības izbeigšanās, tās ilgstošā laika periodā neizlietojot.⁴⁰⁶ Mūsdienās, pateicoties dažādu tehnoloģiju attīstībai, dzīves notikumi norisinās arvien dinamiskāk, tāpēc nolīguma institūta nozīme civiltiesiskajās attiecībās pieaug. Pamatojot noilguma institūta mērķi, profesors K. Torgāns norāda, ka tas veidots nenoteiktības novēršanai mantiskajās attiecībās, skaidrības radīšanai, ja kāda persona ilgstoši neīsteno tiesības vai neprasa novērst iespējamo strīdu par tām.⁴⁰⁷ Autore pievienojas doktrīnā paustajam, taču papildina, ka noilgums novērš nenoteiktību ne tikai mantiskajās, bet arī nemantiskajās attiecībās, t. sk. servitūta tiesiskajās attiecībās.

Servitūta izbeigšanās ar noilgumu bija reglamentēta jau VCLK III daļas ceturtajā nodaļā, no 1284. līdz 1296. pantam.⁴⁰⁸ Izvērtējot VCLK III daļas 1284. pantā noteikto regulējumu, secināms, ka tas identisks šobrīd spēkā esošā CL 1250. pantā noteiktajam, proti, “servitūts izbeidzas ar noilgumu, ja tiesīgais to labprātīgi desmit gadu laikā nav lietojis personīgi vai caur citām personām [..]”.⁴⁰⁹ Savukārt servitūta noilguma termiņš sakrīt ar CL noteikto vispārējo noilguma termiņu. Citu valstu tiesībās noilguma termiņi ir kardināli atšķirīgi,

⁴⁰³ Cipeliuss, R. 2001. *Tiesību būtība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 107.

⁴⁰⁴ *Juridisko terminu vārdnīca*. 1998. Rīga: Nordik, 173.

⁴⁰⁵ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 1895. pants. 26.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 46.

⁴⁰⁶ Torgāns, K. 2018. *Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 236.

⁴⁰⁷ *Ibid.*

⁴⁰⁸ Vietējo Civillikumu Kopojums. 1928. *Vietējo likumu kopojuma III daļa, 11.–12. pants*. Rīga: Valters un Rapa, 154–156.

⁴⁰⁹ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 1250. pants. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

piemēram, Ukrainā⁴¹⁰ un Kazahstānā⁴¹¹ – 3, Moldovā⁴¹² – 10, bet Spānijā⁴¹³ – 20 gadi. Noilgums kā ceļa servitūta izbeigšanas pamats ļauj ne tikai izbeigt nenoteikto tiesisko stāvokli, bet arī kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam turpmāk pilnvērtīgi izmantot nekustamo īpašumu pēc saviem ieskatiem. Svarīgi piezīmēt, ka attiecībā uz personālservitūtiem, kas nodibināti par labu juridiskai personai bez noteikta termiņa, noilgums beidzas, tikai notekot simts gadu termiņam.⁴¹⁴ Bet servitūti, kas izlietojami pārgadiem, pārmēnešiem vai zināmos gadalaikos, izbeidzami pēc divkārša termiņa notecējuma.⁴¹⁵ Jāatzīst, ka, salīdzinot ar citiem (CL, Komerclikumā, Zemesgrāmatu likumā, Patērētāju tiesību aizsardzības likumā u. c.) tiesiskajās attiecībās zināmajiem noilguma termiņiem, noilguma termiņš servitūtu tiesiskajās attiecībās ir salīdzinoši ilgstošs. Vērtējot noilguma izpausmi, profesors K. Torgāns norāda uz visā pasaulē novēroto, ka parādījusies tendence vispārējo noilguma termiņu saīsināt.⁴¹⁶ Arī zvērināts advokāts Agris Bitāns atzīst, ka vispārējais “[..] noilguma termiņš varētu nebūt samērīgs mūsdienu ātrajam dzīves ritmam [..]”.⁴¹⁷ Ņemot vērā pasaulē valdošās tendences, likumdevējam būtu svarīgi pievērsties arī servitūtu izbeigšanai noteiktā noilguma termiņa izvērtēšanai – iespējamai saīsināšanai. Bet autore šim jautājumam detalizēti nepievērsīsies, jo tas ir atsevišķas diskusijas un pētījuma vērts. Tāpēc turpinājumā akcentēti problēmjautājumi, kas saistīti ar ceļa servitūta izbeigšanas ar noilgumu praktiskās īstenošanas problemātiku.

Lai izbeigtu servitūtu uz noilguma pamata, vispirms nepieciešams noteikt noilguma tecējuma sākuma brīdi. CL noilguma sākuma termiņa noteikšanas pamatprincipi nav reglamentēti. Taču no tiesību doktrīnas izriet, ka ceļa servitūta noilguma tecējums sākas no brīža, kad servitūts ierakstīts zemesgrāmatā, jo līdz tam servitūtu izlietot nedrīkst.⁴¹⁸ Minētais pamatojums balstās arī uz Latvijas Republikas AT Senāta 2013. gada 9. oktobra spriedumā lietā Nr. SKC-458/2013 sniegto atziņu, ka servitūtu izlietošana var sākties tikai tad, ja tas ierakstīts

⁴¹⁰ Гражданский кодекс Украины от 16 января 2003 года № 435-IV. Стаття 406. 5). Iegūts no: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30418568 [sk. 11.06.2023.].

⁴¹¹ Земельный кодекс республики Казахстан (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2023 г.). Стаття 74. 1). Iegūts no: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1040583&pos=2338;-34#pos=2338;-34 [sk. 11.06.2023.].

⁴¹² Гражданский кодекс Республики Молдова опубликован : 22-06-2002 в Monitorul Oficial № 82-86 статья № 661. Стаття 440. f). Iegūts no: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110277&lang=ru [sk. 11.06.2023.].

⁴¹³ Медведев, С. Н. 2014. Гражданский кодекс Испании 1889 г. О сервитутах. Iegūts no: <https://cyberleninka.ru/article/n/grazhdanskiy-kodeks-ispanii-1889-g-o-servitutah/viewer> [sk. 11.06.2023.], 76

⁴¹⁴ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 1259. pants. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

⁴¹⁵ *Ibid.*, 1250. pants.

⁴¹⁶ Torgāns, K. 2018. *Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 237.

⁴¹⁷ Bitāns, A. *Ir vēl neatbildēti jautājumi*. Iegūts no: https://www.eversheds-sutherland.com/documents/global/latvia/1v/Jurista_vards_13042021.pdf [sk. 23.09.2022.].

⁴¹⁸ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums, 143.

zemesgrāmatās.⁴¹⁹ Ja starp valdošo un kalpojošo nekustamo īpašumu īpašniekiem būs noslēgta vienošanās par ceļa servitūta nodibināšanu un valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks izmantos tam piešķirto tiesību, bet tā nebūs pienācīgi nostiprināta zemesgrāmatā, no teorētiskā viedokļa, noilguma tecējums nebūs sācies. Līdz ar to ceļa servitūta tiesības nostiprināšanas fakts ir priekšnosacījums noilguma tecējuma sākuma brīža noteikšanai.

Konstatējot noilguma sākuma termiņu, nākamā darbība ir fakta konstatēšana, ka tiesīgais ceļa servitūtu nav lietojis 10 gadu periodā – ne pats, ne caur citām personām. Praksē šī fakta konstatācija un pierādīšana ir sarežģīts process. Ja tiesīgā perona pierāda, ka viņa vai kāda trešā persona kaut vienu reizi 10 gadu laikā pārvietojušies pa servitūta ceļu, noilguma tecējums apstāsies. Bet, ja servitūta ceļa lietošana tika liegta kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka radītu vai dabisku šķēršļu dēļ, to pastāvēšanas laikā tecējums apstāsies, pamatojoties uz CL 1255. pantu.⁴²⁰ Protams, būs jāpierāda minēto šķēršļu reāla pastāvēšana.

AT tiesnesis K. Balodis pauž viedokli, ka, iestājoties noilgumam, servitūts automātiski izbeidzas, un uzsver, ka šādā gadījumā servitūta izlietotājam vai īpašniekam nav vajadzības speciāli paust gribu servitūtu izbeigt.⁴²¹ Minētais apgalvojums nav jāsaprot burtiski, jo tas varētu radīt maldinošu priekšstatu par ceļa servitūta izbeigšanas procedūru. Ceļa servitūta neizlietošana ir juridisks fakts, kas nevar rasties bez personas gribas. Šajā gadījumā gribas izpausme tulkojama plašāk. Griba var izpausties ne tikai kā darbība, bet arī kā atturēšanās no darbības. Ceļa servitūta nelietošana, autores ieskatā, ir personas gribas izpausme, kas rada tiesiskas sekas (ceļa servitūta tiesisko attiecību izbeigšanos). Bet ar fakta konstatāciju nepietiek, jo ieraksts par ceļa servitūtu ir jādzēš zemesgrāmatā un ieraksts par ceļa servitūta teritoriju jādzēš NĪVKIS. Tātad jāizrāda griba un jāveic noteiktas juridiskas darbības. 2019. gada 1. decembrī spēkā stājās Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā⁴²², kas, autores skatījumā, būtiski atvieglo servitūta subjektu tiesisko attiecību izbeigšanas formālo procesu. Kā izriet no likumprojekta “Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā” anotācijas, grozījumu mērķis ir pilnveidot VZD un rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatu nodaļas sadarbības procesu, samazināt personām administratīvo slogu un iestāžu apmeklējumu skaitu, izslēgt nepieciešamību iesniegt vienus un tos pašus dokumentus (piemēram, attiecībā uz

⁴¹⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-458/2013. Iegūts no: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/hronologiska-seciba/ [sk. 19.04.2017.].

⁴²⁰ Civillikums: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.

⁴²¹ Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums, 135.

⁴²² Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā: Latvijas Republikas likums. 24.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 210.

servitūta dzēšanu) abās institūcijās.⁴²³ Saskaņā ar Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 27.¹ pantu ceļa servitūta teritorijas dzēšanu ierosina rajona (pilsētas) tiesā,⁴²⁴ valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam (tā pilnvarotai personai) iesniedzot nostiprinājuma lūgumu par attiecīgā servitūta dzēšanu,⁴²⁵ ja servitūta tiesība ir ierakstīta zemesgrāmatā. Savukārt Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas turētājs saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 135. panta 5. punktu elektroniski paziņo VZD par ceļa servitūta tiesības dzēšanu.⁴²⁶ Šāds paziņošanas pienākums uzlikts ar 2018. gada 11. oktobra likuma “Grozījumi Zemesgrāmatu likumā”⁴²⁷ pieņemšanu. Pēc informācijas saņemšanas no Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas VZD ceļa servitūta teritoriju dzēš arī NĪVKIS saskaņā ar MK 2012. gada 10. aprīļa noteikumu Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumu” 111. punktā noteikto.⁴²⁸

Izvērtējot iepriekš aprakstīto ceļa servitūta dzēšanas procedūru, autore vērš uzmanību uz problēmām, kas rodas dokumentu noformēšanas stadijā. Proti, no MK 2006. gada 31. oktobra noteikumiem Nr. 898 “Noteikumi par zemesgrāmatu nostiprinājuma lūguma formām”⁴²⁹ izriet, ka nostiprinājuma lūgumam par ceļa servitūta dzēšanu jāpievieno dokuments, kas apliecina tiesību dzēšanu. Tātad faktam, ka ceļa servitūts izbeidzies ar noilgumu, jābūt fiksētam dokumentā. Normatīvajos aktos nav noteikts, kāds dokuments pievienojams nostiprinājuma lūgumam, un nav skaidrots, ko saprot ar jēdzienu “dokuments”. Skaidrojums tam, kādam jābūt “dokumentam”, atrodams tiesu prakses apkopojumā par zemesgrāmatu likuma piemērošanu, kur uzsvērts, ka “[...] zemesgrāmatas ir visiem pieejamas un to ierakstiem ir publiska ticamība, tad dokumentiem, ko pievieno nostiprinājuma lūgumam, ir jābūt ar juridisku spēku, proti, atbilstošiem Dokumentu juridiskā spēka likuma noteikumiem”.⁴³⁰ Vienlaikus, ievērojot Zemesgrāmatu likuma 61. panta pirmās daļas 2. punktā⁴³¹ noteikto, nostiprinājuma lūgumam par ceļa servitūta uz noilguma pamata dzēšanai jāpievieno apliecinājums par valdošā nekustamā

⁴²³ Likumprojekta “Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/D786DECA6DB5EEABC2258232004AB98B?OpenDocument> [sk. 25.09.2022.].

⁴²⁴ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: Latvijas Republikas likums. 22.12.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 205; 12.01.2006. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 1.

⁴²⁵ Noteikumi par zemesgrāmatu nostiprinājuma lūguma formām: Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobra noteikumi Nr. 898. 09.11.2006. *Latvijas Vēstnesis*. 180.

⁴²⁶ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17.; 30.12.1937. *Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums*. 38.

⁴²⁷ Grozījumi Zemesgrāmatu likumā: Latvijas Republikas likums. 8. pants. 24.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 210.

⁴²⁸ Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi: Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumi Nr. 263. 02.05.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 68.

⁴²⁹ Noteikumi par zemesgrāmatu nostiprinājuma lūguma formām: Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobra noteikumi Nr. 898. 09.11.2006. *Latvijas Vēstnesis*. 180.

⁴³⁰ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 2018. *Tiesu prakse par zemesgrāmatu likuma piemērošanu. 2006–2018*. Tiesu prakses apkopojumu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa pēc Augstākās tiesas Civillietu departamenta ierosinājuma. Rīga, 38.

⁴³¹ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17; 30.12.1937. *Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums*. 38.

īpašuma īpašnieka piekrišanu, izņemot gadījumus, kad servitūta izbeigšanas pamatā ir tiesas nolēmums. Valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka piekrišana par ceļa servitūta izbeigšanu noformējama atbilstoši Zemesgrāmatu likuma 68. panta 2. punktā⁴³² noteiktajam. No minētā secināms, ka ceļa servitūts uz noilguma pamata gan faktiski, gan tiesiski tiek izbeigts, dzēšot to no publiskiem reģistriem, pamatojoties uz valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku saskaņotu gribas izteikumu, kas noformēts juridiski korekta dokumenta veidā vai uz tiesas nolēmuma pamata (piemēram, Lietuvas Republikā ceļa servitūta dzēšana no publiskiem reģistriem tiek uzskatīta par ceļa servitūta izbeigšanas brīdi un tas nostiprināts likumā⁴³³). Pie šāda slēdziena bija iespējams nonākt tiesību normu tulkošanas un doktrīnas izpētes rezultātā, jo CL servitūta izbeigšana ar noilgumu detalizēti nav reglamentēta. Bet, piemēram, Lietuvas Republikas Civilkodeksa 4.136. panta sestajā daļā noteikts: “Lēmumu par servitūta izbeigšanu, iestājoties noilgumam, pieņem tiesa.”⁴³⁴ Autores ieskatā, minētā tiesību norma stabilizē servitūta izbeigšanas tiesisko kārtību. Tāpēc idejiski tā būtu pārņemama un ar nelielām korekcijām iekļaujama Latvijas Republikas CL to gadījumu regulējumam, ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka piekrišanu ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata nav iespējams iegūt.

Praksē autore identificējusi divas situācijas, kad kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam rodas problēmas izbeigt ceļa servitūtu uz noilguma pamata, t. i., gadījumos, kad valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks:

- 1) neatzīst noilguma iestāšanos un aicinājumam labprātīgai ceļa servitūta izbeigšanai un formalitāšu nokārtošanai nepiekrīt, piekrišanu nedod;
- 2) nav sastopams savā nekustamajā īpašumā, nosūtītos sūtījumus uz deklarēto dzīvesvietas adresi neizņem apzināti vai nesaņem un nav zināma viņa faktiskā dzīves/atrašanās vieta. Visbiežāk šādas situācijas rodas apstākļos, kad valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks ir mainījis dzīvesvietu vai izceļojis no valsts. Te gan svarīgi, ka atbilstoši Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 4. panta pirmajā daļā noteiktajam dzīvesvietas maiņas gadījumā attiecīgās personas pienākums ir to deklarēt dzīvesvietas deklarēšanas iestādē.⁴³⁵ Bet, ja persona pārceļas uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs, ievērojot MK 2021. gada 22. jūnija noteikumus Nr. 412 “Ziņu iekļaušanas un aktualizēšanas kārtība Fizisko personu reģistrā”

⁴³² Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17; 30.12.1937. *Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums*. 38.

⁴³³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso. 4.133. straipsnis. Iegūts no: <http://www.civiliniskodeksas.lt/> [sk. 06.06.2023.].

⁴³⁴ *Ibid.*, 136. straipsnis.

⁴³⁵ Dzīvesvietas deklarēšanas likums: Latvijas Republikas likums. 10.07.2002. *Latvijas Vēstnesis*. 104; 22.08.2002. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 16.

(17.1.2. apakšpunkts un 22. punkts), personai jāsniedz ziņas par dzīvesvietas adresi ārvalstīs.⁴³⁶ Taču ne visas personas izpilda minētos pienākumus. Un ne visi apzinās, ka dzīvesvietas deklarēšanai un sasniedzamībai tajā ir nozīme servitūta tiesisko attiecību pastāvēšanas laikā. Ja persona nav sasniedzama, viņa nesaņems paziņojumus un nebūs iespējams operatīvi risināt ar ceļa servitūtiem saistītos jautājumus. Tas savukārt aizskar kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka intereses.

Saskaņā ar šā brīža spēkā esošo tiesisko regulējumu minētajās situācijās kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata tiesīgs vērsties tiesā. Bet, kā jau iepriekš atzīts, tiesvedības procesi ir finansiāli dārgi un ilgstoši tiesu noslogotības dēļ. Piemēram, 2018. gadā sagatavotajā ziņojumā “Latvijas tiesu sistēmas novērtējums, pamatojoties uz CEPEJ izstrādāto metodiku un instrumentiem” uzsvērts, ka svarīgs tiesu sistēmas kvalitātes rādītājs ir ātra tiesas spriešana – lietas izskatīšana “saprātīgos termiņos” – un līgumslēdzējām valstīm jāorganizē sava tiesību sistēma tā, lai tiesas atbilstu tiesību uz godīgu tiesu dažādiem aspektiem. Ziņojumā arī norādīts, ka Strasbūras tiesa izcēlusi problēmas un aicinājusi dalībvalstīm ieviest tiesību sistēmās atbilstošus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kuru mērķis ir vai nu paātrināt tiesvedības, vai līdzsvarot jau esošo kavēšanos. Tiecoties uz šo mērķi, lēmumu pieņēmējiem, tiesnešiem, tiesu darbiniekiem, advokātiem un citiem iesaistītajiem būtu jāizstrādā nepieciešamie instrumenti, politikas un procedūras dokumenti, kā arī jārīkojas.⁴³⁷ Lai gan autores mērķis promocijas darbā nav risināt tiesu pārslogotības problēmas, taču viena mērķa sasniegšana veicina cita mērķa īstenošanu. Proti, nekustamo īpašumu īpašnieku interešu aizsardzību. Piedāvājot risinājumus servitūtu izbeigšanai noteiktos gadījumos ārpus tiesas kārtībā, provizoriski iespējams prognozēt, ka civillietu izskatīšanas termiņi (t. sk. arī ceļa servitūtu lietas, kuru ātrā izskatīšanā ieinteresēti gan valdošo, gan kalpojošo nekustamo īpašumu īpašnieki) saīsināsies uz to civillietu rēķina, kas pēc šā brīža tiesiskā regulējuma būtu jāskata tiesā, bet tiktu atrisinātas ārpus tiesas. Kā arī tiktu novērsts ilgstošs nenoteiktības stāvoklis starp valdošo un kalpojošo nekustamo īpašumu īpašniekiem. Tātad gadījumos, kad valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks nedod piekrišanu ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata, strīds risināms vispārējā tiesvedības kārtībā. Taču, kad valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks nav izteicis pretenzijas vai ar viņu nav iespējams sazināties, iespējams arī vienkāršots situācijas risinājums. Modelējot iespējamo identificētās problēmas risinājumu, autore konceptuāli piedāvā noteikt šādu ārpus tiesas procesuālo kārtību

⁴³⁶ Ziņu iekļaušanas un aktualizēšanas kārtība Fizisko personu reģistrā: Ministru kabineta 22.06.2021. noteikumi Nr. 412. 28.06.2021. *Latvijas Vēstnesis*. 121A.

⁴³⁷ REPORT EVALUATION OF THE LATVIAN JUDICIAL SYSTEM on the basis of the methodology and tools developed by the CEPEJ. March 2018 CEPEJ-COOP (2018)1. Iegūts no: <https://www.ta.gov.lv/lv/media/201/download?attachment> [sk. 30.09.2022.].

ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata (sk. risinājuma shematisko attēlojumu 8. pielikumā):

1. Kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks uz valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka (kopīpašuma gadījumā visu kopīpašnieku) deklarēto dzīvesvietas adresi (ja zināma, tad arī uz pēdējo zināmo faktiskās dzīvesvietas adresi) nosūta rakstveida brīdinājumu par noilguma iestāšanos un piedāvājumu izbeigt ceļa servitūtu uz noilguma pamata. Brīdinājumā norādot atbildes sniegšanas termiņu, kas būtu ne īsāks kā viens mēnesis, un informējot, ka nepieņemšanas gadījumā vērsīsies tiesā, bet atbildes nesniegšanas gadījumā izmantos normatīvajos aktos noteikto procedūru servitūta dzēšanai (ārpus tiesas kārtībā).
2. Ja atbilde uz brīdinājumu netiek saņemta, kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks ar rakstveida iesniegumu vēršas pie zvērināta tiesu izpildītāja, kura kompetencē ir tiesas pavēstu un citu dokumentu piegāde pēc ieinteresēto personu lūguma,⁴³⁸ lūdzot nogādāt valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam (kopīpašuma gadījumā visiem kopīpašniekiem) brīdinājumu, kas satur informāciju par noilguma iestāšanos un piedāvājumu divu mēnešu laikā no brīdinājuma saņemšanas dienas paust savu attieksmi par ceļa servitūta izbeigšanu uz noilguma pamata, kā arī norādi, ja noteiktajā termiņā valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks savu attieksmi rakstiskā veidā nepaudīs, tiks uzskatīts, ka tas ir piekritis ceļa servitūta izbeigšanai. Autore piezīmē, ka pašreiz termiņš izvēlēts, lai valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam būtu pietiekams laiks, lai izvērtētu visas juridiskās nianšes un pieņemtu lēmumu. Līdzīgi kā tas ir pirmpirkuma tiesības piedāvāšanas gadījumā kopīpašniekiem (sk. CL 1073. pantu). Taču piedāvātais termiņš ir diskutējams.
3. Brīdinājumu valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam (kopīpašuma gadījumā visiem kopīpašniekiem) zvērināts tiesu izpildītājs piegādā saskaņā ar MK 2012. gada 26. jūnija noteikumos Nr. 444 "Zvērināta tiesu izpildītāja veiktās dokumentu piegādes noteikumi" noteikto kārtību. Par dokumenta nodošanu adresātam, adresāta atteikumu pieņemt dokumentu vai to, ka dokumentu nav bijis iespējams piegādāt, zvērināts tiesu izpildītājs sastāda aktu un tā norakstu izsniedz iesniedzējam. Ja dokumenta piegāde nav iespējama vai adresāts atteicies pieņemt dokumentu, zvērināts tiesu izpildītājs kopā ar akta norakstu iesniedzējam izsniedz dokumenta oriģinālu.⁴³⁹

⁴³⁸ Tiesu izpildītāju likums: Latvijas Republikas likums. 74. panta pirmās daļas 1. punkts. 13.11.2002. *Latvijas Vēstnesis*, 165; 12.12.2002. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 23.

⁴³⁹ Zvērināta tiesu izpildītāja veiktās dokumentu piegādes noteikumi: Ministru kabineta 2012. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 444. 14., 17. punkts. 29.06.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 102.

4. Ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks (kopīpašuma gadījumā neviens no kopīpašniekiem) divu mēnešu laikā no paziņojuma saņemšanas dienas rakstveidā nav sniedzis atbildi (klusē) par ceļa servitūta izbeigšanu uz noilguma pamata vai ir atteicies pieņemt brīdinājumu, vai piegāde nebija iespējama, tiesu izpildītāja izsniegtais akts pēc minēto divu mēnešu termiņa notecējuma būtu pamats ceļa servitūta dzēšanai zemesgrāmatā un VZD NĪVKIS. Šajā situācijā būtu pamats balstīties uz tiesībās zināmo “klusēšanas – piekrišanas” principu. Kopš 2012. gada 12. jūnija⁴⁴⁰ tiesību sistēmas modernizācijas ietvaros šis princips ir ieviests un plaši piemērots administratīvajā praksē. Tas tiek piemērots arī atsevišķos civiltiesisko attiecību regulējuma gadījumos ar mērķi radīt noteiktību tiesiskajās attiecībās.
5. Ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks (kopīpašuma gadījumā kaut vai viens no kopīpašniekiem) sniedz atbildi un nepiekrīt servitūta izbeigšanai, kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam jāvēršas tiesā.
6. Ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks (kopīpašuma gadījumā visi kopīpašnieki) noteiktajā termiņā pauž savu attieksmi un piekrīt ceļa servitūtu izbeigt uz noilguma pamata, slēdzama savstarpēja vienošanās vai izsniedzams valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka apliecinājums par ceļa servitūta izbeigšanu uz noilguma pamata. Šāds dokuments kalpos par pamatu servitūta dzēšanai publiskos reģistros.

Līdz šim piedāvātais risinājums diskutēts un konferences dalībnieku atzinīgi novērtēts 2017. gada 6.–7. aprīlī Daugavpils Universitātes rīkotajā 59. starptautiskajā konferencē, kurā autore uzstājās ar mutisku referātu.⁴⁴¹ Piedāvāto konceptuālo risinājumu autore uzskata par inovāciju, kā ieviešanas iespējamības un lietderības izvērtēšanai nepieciešamas plašākas diskusijas jomas speciālistu vidū, jo autore vienlaikus saskata ne tikai piedāvātā risinājuma plusus, bet arī mīnus.

⁴⁴⁰ Pasākumu plāns “klusēšanas – piekrišanas” principa ieviešanai un piemērošanai atbildīgo institūciju administratīvajā praksē: Ministru kabineta 2012. gada 12. jūnija rīkojums Nr. 264. 15.06.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 94.

⁴⁴¹ Dinsberga, J. 2017. gada 6.–7. aprīlis. Mutisks referāts *Termination of Servitude of Right of Way Through Prescription* (Ceļa servitūta izbeigšana ar noilgumu). *Daugavpils Universitātes 59. Starptautiskā zinātniskā konference*.

Piedāvātā risinājuma plusi:

- 1) normatīvo aktu modernizācija un attīstība;
- 2) datu atbilstības faktiskai situācijai nodrošināšana un to sakārtošana publiskos reģistros;
- 3) nenoteikta tiesiskā stāvokļa novēršana attiecībā uz kalpojošo nekustamo īpašumu;
- 4) tiesu darba atslogošana;
- 5) valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku laika un finanšu resursu taupība;
- 6) nav ietekmes uz valsts budžetu.

Piedāvātā risinājuma mīnusi:

- 1) valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka negodprātīgas rīcības risks. Piemēram, sniedzot dokumentus zemesgrāmatā un neatklājot faktu, ka valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks divu mēnešu laikā ir sniedzis atbildi (nepiekrītot ceļa servitūta izbeigšanai) uz brīdinājumu. Šādos apstākļos var tikt aizskartas valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka tiesības. Taču minētais risks ir minimāls, jo MK 2006. gada 31. oktobra noteikumu Nr. 898 "Noteikumi par zemesgrāmatu nostiprinājuma lūguma formām"⁴⁴² pielikumos esošo nostiprinājuma lūgumu formas satur prasību iesniedzējam ar parakstu apliecināt sniegto ziņu patiesumu;
- 2) valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka nedrošais tiesiskais stāvoklis un iespējamais tiesiskās vienlīdzības disbalanss. Sākotnēji var šķist, ka piedāvātās ārpustiesas procedūras ietvaros valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka intereses varētu tikt aizskartas tādējādi, ka nav paredzēta iespēja aizstāvēt tās tiesā. Taču vienlaikus jāuzsver, ka piedāvātais mehānisms īstenojams tikai gadījumā, ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks apzināti nepieņem brīdinājumu, nesniedz atbildi vai nav sasniedzams. Kā jau iepriekš noskaidrots, jebkuras personas pienākums ir nodrošināt tās sasniedzamību saziņā ar valsti. Ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks nerūpējas par korespondences saņemšanu, neizmanto savas tiesības celt iebildumus, viņš nebauda arī tiesisko aizsardzību. Minētais izriet arī no 2005. gada 3. maija AT senāta Administratīvo lietu departamenta lēmuma lietā Nr. SKA-229⁴⁴³, kurā akcentēts adresāta pienākums deklarēt dzīvesvietu, kur tas sasniedzams

⁴⁴² Noteikumi par zemesgrāmatu nostiprinājuma lūguma formām: Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobra noteikumi Nr. 898. 09.11.2006. *Latvijas Vēstnesis*. 180.

⁴⁴³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005. gada 3. maija lēmums lietā Nr. SKA-229. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/judikaturas-nolemumu-arhivs-old/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2005> [sk. 12.07.2023.].

tiesiskajās attiecībās. Līdz ar to autore uzskata, ka arī šis risks samazinās līdz minimumam;

3) papildu sloga radīšana zvērinātiem tiesu izpildītājiem.

Piedāvātā konceptuālā risinājuma atbalstīšanas gadījumā nepieciešams izdarīt grozījumus šādos normatīvajos aktos: 1) CL 1237. pantā, papildinot ar otro daļu, reglamentējot konkrētas veicamās darbības ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata – par brīdinājuma nosūtīšanu valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam; par atkārtota brīdinājuma nosūtīšanu valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam ar zvērināta tiesu izpildītāja starpniecību; par atbildes nesniegšanas tiesiskajām sekām un 2) MK 2012. gada 10. aprīļa noteikumos Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi”, papildinot tos ar ceļa servitūta dzēšanas pamatojošo dokumentu uzskaitījumu – zvērināta tiesu izpildītāja izsniegtu aktu.

Rezumējot nodaļā aplūkotos jautājumus, autore secina, ka ceļa servitūta nodibināšanas un izbeigšanas procesu apgrūtina vai kavē vairāki ārējie apstākļi, kurus iespējams identificēt tikai tiesību normu praktiskās piemērošanas procesā. Piemēram, CL nav definēti tādi termini kā “izpirkums”, “izpirkuma tiesība”, “servitūta izlietotājs”, “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums”, kuru nenoteiktība tiesību normu piemērotāju var novest pie attiecīgo tiesību normu kļūdainas interpretācijas.

Ceļa servitūta grafiskais attēlojums ir pamatdokuments, uz kuru pamatojoties nodibina ceļa servitūtu. Ceļa servitūta nodibināšanas procesā būtiska nozīme ir noteiktu dokumentu noformējumam un saturam. Taču ceļa servitūta grafiskā attēlojuma saturiskai būtībai normatīvajos aktos nav pievērsta pienācīga uzmanība.

Autore konstatē, ka trešo personu interešu aizsardzība atsevišķos gadījumos prevalē gan pār valdošā, gan kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu aizsardzību.

Mūsdienās aktuāla tendence un nepieciešamība ir izstrādāt tādu tiesisko bāzi, lai tiesiskās attiecības būtu atrisināmas ātri un vienkārši, izvairoties no tiesvedības procesiem. Tāpēc autores piedāvātie risinājumi, t. sk. ceļa servitūta izbeigšanas ar noilgumu tiesiskā regulējuma pilnveidei, vērsti uz CL modernizāciju atbilstoši mūsdienu sabiedrības vajadzībām, izvairīšanos no tiesvedības, vienlaikus saglabājot CL vēsturisko unikalitāti.

Visus dzīves gadījumus un problēmjautājumus nav iespējams regulēt un atrisināt ar likumu. Tāpēc nākamā nodaļa veltīta ar ceļa servitūtiem saistītu strīdu izšķiršanai tiesā, jo autores izvēlētās tēmas izpēte nav iedomājama bez valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu īstenošanas atspoguļojuma tiesu praksē. Tas ir loģisks ceļa servitūta nodibināšanas vai izbeigšanas noslēguma posms, pastāvot strīdam starp nekustamo īpašumu īpašniekiem.

3. Ar ceļa servitūtiem saistītu strīdu izšķiršana tiesā

Mūsdienās cilvēku dzīve nav iedomājama bez fundamentālu cilvēktiesību līdzpastāvēšanas, to ievērošanas no sabiedrības puses, kā arī garantēšanas un aizsardzības mehānisma nodrošināšanas no valsts puses. Tiesības uz īpašumu ir neatņemama konstitucionālo tiesību sastāvdaļa. Ja personai nav ne fiziskas iespējas, ne tiesiska pamata piekļūt savam nekustamajam īpašumam un izmantot to, Latvijas Republikas Satversmē un citos tiesību aktos (piemēram, ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 17. pantā,⁴⁴⁴ Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17. pantā,⁴⁴⁵ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas pirmā protokola 1. pantā⁴⁴⁶) valsts garantēto cilvēktiesību mērķis un jēga zūd. No tiesu prakses analīzes, Latvijā veiktajiem pētījumiem (piemēram, Mārtiņa Audera 2014. gadā veiktais “Pētījums par zemes reformas laikā ar administratīvo aktu nodibinātiem ceļu servitūtiem”) un sertificēta mērnieka Aigara Savčenko intervijā sniegtajām atbildēm secināms, ka valstī joprojām pastāv nekustamie īpašumi, pie kuriem nav iespējams piekļūt no koplietošanas ceļa. Šādos gadījumos nodibināms ceļa servitūts. Bet, ja ceļa servitūts nav nodibināts uz likuma, testamenta pamata vai vienošanos par ceļa servitūta nodibināšanu nav izdevies panākt labprātīgi, strīds risināms tiesā. Latvijas valsts bijušais prezidents Egils Levits savā rakstā “Vispārējās cilvēktiesību teorijas pamati” pauda atziņu, ka tiesu prakses uzdevums ir cilvēktiesības formēt tā, lai ar vismazākajiem ierobežojumiem saglabātu indivīda brīvību, tajā pat laikā novērstu indivīdam piemītošās cilvēktiesību sadursmes ar kopējām interesēm un citu indivīdu cilvēktiesībām.⁴⁴⁷ Piekrītot E. Levita teiktajam, jāuzsver, ka strīdos par servitūtiem tiesa ir ne tikai instruments, ar kura palīdzību risināms strīds, bet tiesai arī jāpanāk balanss starp kalpojošā un valdošā nekustamā īpašuma īpašnieku interesēm. Lai garantētu abu pušu interešu sabalansētu nodrošināšanu, autores ieskatā, valsts primārais uzdevums ir ne tikai nodrošināt problēmas risināšanas mehānismu, izveidojot tiesisko regulējumu, ar kuru tiks panāktas vēlamās tiesiskās attiecības, bet arī padarīt to vienkāršu un subjektiem saprotamu (to akcentē arī profesors E. Melķisis, norādot, ka tiesai jācenšas nolēmumus rakstīt tā, lai tie būtu saprotami gan procesa dalībniekiem, gan arī sabiedrībai),⁴⁴⁸ iespējami ātru un ekonomiski pamatotu, kā

⁴⁴⁴ ANO Ģenerālā asambleja. 1948. Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. 10.12.1948. Iegūts no: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf [sk. 05.08.2023.].

⁴⁴⁵ Eiropas Parlaments. 2012. Eiropas Savienības pamattiesību harta. 26.10.2012. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. C 326/391. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT> [sk. 12.07.2023.].

⁴⁴⁶ Eiropas Savienības Padome. 1950. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. 13.06.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 143/144. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649> [sk. 05.08.2023.].

⁴⁴⁷ Levits, E. 2003. *Vispārējās cilvēktiesību teorijas pamati*. Rakstu krājums. 74–118. Rīga, 82.

⁴⁴⁸ Melķisis, E. 2000. Juridiskās metodes mācības un tiesību normas piemērošanas metodoloģijas jēdziens un nozīme. *Likums un Tiesības*. 4, 2000, 119.

arī veicināt strīdīgo situāciju risināšanu starp pusēm pirms vēršanās tiesā. Līdzīga pozīcija pausta arī Eiropas Komisijas Zaļajā grāmatā.⁴⁴⁹ Ņemot vērā minēto, šīs nodaļas ietvaros vērtēti ceļa servitūta nodibināšanas ar tiesas spriedumu tiesiskie un praktiskie aspekti, akcentējot un analizējot arī atsevišķas praksē pastāvošas strīdus situācijas, uz kā pamata autore vēlas rosināt diskusiju par nepieciešamajiem grozījumiem procesuālajās tiesību normās (piemēram, obligātā pirmstiesas brīdinājuma nosūtīšana, servitūta grafiskā attēlojuma izstrāde un pievienošana pieteikumam), kā arī analizējot pagaidu aizsardzības piemērošanas tiesību institūta izpausmi, darbību un praktisko nozīmi servitūtu lietās kopš tā ieviešanas.

3.1. Strīdu par ceļa servitūta nodibināšanu izšķiršanas procesuālās īpatnības

Pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmo teikumu, ikvienai personai ir nodrošināta iespēja aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.⁴⁵⁰ Tiesības uz taisnīgu tiesu paredz arī ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 10., 11. pants,⁴⁵¹ ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14., 15. pants,⁴⁵² Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pants.⁴⁵³ Satversmes tiesas praksē ir nostiprinājusies atziņa, ka jēdziens “taisnīga tiesa” ietver divus aspektus. Pirmais, “taisnīga tiesa kā neatkarīga tiesu varas institūcija”.⁴⁵⁴ Ar to saprotot “valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspiešanu”.⁴⁵⁵ Otrais, taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta.⁴⁵⁶ Tajā ietilpst tādi elementi kā, piemēram, “tiesības uz pieeju tiesai, pušu

⁴⁴⁹ Commission of the European Communities. 2002. Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law. Brussels, 19.04.2002, Com (2002) 196 final, 3–8. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0047> [sk. 05.08.2023.].

⁴⁵⁰ Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. 01.07.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 43.

⁴⁵¹ ANO Ģenerālā asambleja. 1948. Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. 10.12.1948. Iegūts no: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf [sk. 05.08.2023.].

⁴⁵² ANO. 1996. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām: Starptautisks dokuments. Pieņemts: 16.12.1966. Pievienošanās: 14.04.1992. 14., 15. pants. 23.04.2003. *Latvijas Vēstnesis*. 61.

⁴⁵³ Eiropas Savienības Padome. 1950. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. 13.06.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 143/144. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649> [sk. 05.08.2023.].

⁴⁵⁴ Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta spriedums lietā Nr. 2001-10-01 “Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390.–392. 2. panta un 1997. gada 20. februāra likuma “Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” pārejas noteikumu 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”, secinājumu daļas 2. punkts. 06.03.2002. *Latvijas Vēstnesis*. 36.

⁴⁵⁵ Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta spriedums lietā Nr. 2009-85-01 “Par Civilprocesa likuma 141. panta pirmās daļas, ciktāl tā neparedz tiesības iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar ko apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 92. un 105. pantam”, secinājumu daļas 10. punkts. 06.10.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 158.

⁴⁵⁶ Satversmes tiesas 2008. gada 5. novembra spriedums lietā Nr. 2008-04-01 “Par Civilprocesa likuma 441. panta otrās daļas (ciktāl tā attiecas uz lēmumu par naudas soda uzlikšanu procesuālās sankcijas veidā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”, secinājumu daļas 8.2. punkts. 11.11.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 175.

līdztiesības un sacīkstes princips, tiesības tikt uzklautam, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu, tiesības uz pārsūdzību”.⁴⁵⁷ Abi minētie aspekti ir savstarpēji saistīti, un to sastāvā esošo elementu mijiedarbība, nodrošināšana un ievērošana rada ne tikai tiesisko stabilitāti, bet ir viens no neatņemamiem tiesiskās un demokrātiskās valsts sastāva elementiem. “Ļaujot tiesai nodibināt servitūtus, likumdevējs ir noteicis īpašuma tiesību ierobežošanai tādu procedūru, kas garantē tiesiskumu un izslēdz patvaļu.”⁴⁵⁸ Latvijas Universitātes docents *Dr. iur.* Aivars Līcis, pieminot Latvijas pāreju uz kontinentālās Eiropas tiesību principiem un tiekšanos uz Eiropas demokrātijas un cilvēktiesību standartiem, norāda uz nepieciešamību pilnveidot gan procesuālo likumdošanu, gan uzlabot tiesu praksi. *Dr. iur.* A. Līcis arī akcentē katras civillietas savlaicīgas izskatīšanas nozīmīgumu un atbilstību likuma prasībām, tādējādi nodrošinot un aizsargājot jebkura subjekta aizskartās tiesības un intereses.⁴⁵⁹ Autore pieņem, ka ar procesuālo likumdošanu A. Līcis ir domājis procesuālās tiesību normas. Piekrītot *Dr. iur.* A. Līča teiktajam, papildus norādāms, ka procesuālo tiesību normu un tiesu sistēmas pilnveide nav vienreizējs pasākums, pie tā jāstrādā nepārtraukti, ņemot vērā mainīgos sociālos, ekonomiskos un politiskos apstākļus, izvirzot priekšplānā personu, kuras tiesiskās intereses ir aizskartas. “Tiesību zinātnes uzdevums ir arī identificēt tiesību un tiesībpiemērošanas prakses trūkumus, tiesību baltos plankumus, neadekvātus risinājumus, t. i., kritiski vērtēt tiesības un sniegt savus uzlabojumu priekšlikumus [...]”⁴⁶⁰ Jebkuras kategorijas civillietām ir noteiktas tikai šai kategorijai raksturīgas īpatnības. Tāpēc šajā apakšnodaļā autore atspoguļos ar ceļa servitūtiem saistītu strīdu izskatīšanas īpatnības, akcentēs tiesībpiemērošanas prakses svarīgākos aspektus un apkopos pirmās instances, apelācijas instances un kasācijas instances nolēmumos būtiskākās un ceļa servitūtu strīdos vērā ņemamas tiesas atziņas, kas īpaši nozīmīgas ir strīdus pusēm – valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam (šajā nodaļā tiks apzīmēts arī kā “prasītājs”) un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam (šajā nodaļā tiks apzīmēts arī kā “atbildētājs”), sagatavojot dokumentus, iegūstot pierādījumus un sniedzot paskaidrojumus tiesā.

Mediācijas izmantošana pirmstiesas procesā. No tiesību doktrīnas⁴⁶¹ un autores analizētiem spriedumiem izriet, ka pamats ceļa servitūta nodibināšanai ir nevis tiesību norma,

⁴⁵⁷ Satversmes tiesas 2010. gada 17. maija sprieduma lietā Nr. 2009-93-01 “Par Civilprocesa likuma 400. panta pirmās daļas 1. punkta un 405. panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”. 8.3. punkts. 20.05.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 79.

⁴⁵⁸ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. 472.

⁴⁵⁹ Līcis, A. 1999. Saistību tiesību aizsardzība tiesā. Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums: *LU Zinātniskie raksti / prof. K. Torgāna redakcijā*. 10–25. Rīga: Latvijas Universitāte. Iegūts no: <https://core.ac.uk/download/pdf/71753359.pdf>, 10.

⁴⁶⁰ *Nacionālā enciklopēdija*. 2023. Tiesību zinātne. Apse, D. Iegūts no: <https://enciklopedija.lv/skirklis/7400> [sk. 04.05.2023.].

⁴⁶¹ Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. 2011. *Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.–28. nodaļa)*. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 322.

bet gan faktiskie apstākļi, uz kuriem balstīta prasība. Iesniedzot prasības pieteikumu tiesā, prasītājam jāievēro CPL 128. panta otrajā daļā izvirzītās vispārējās prasības pieteikuma noformēšanai un saturam. Saskaņā ar minētā likuma 128. panta otrās daļas 5¹ apakšpunktu prasītājam arī jāsniedz ziņas par mediācijas izmantošanu strīda risināšanai pirms vēršanās tiesā. Likumdevējs, izdarot grozījumus⁴⁶² un papildinot CPL ar minēto normu, centās izveidot efektīvu tiesvedības procesa un mediācijas sasaisti, veicināt pušu samierināšanos un izlīguma panākšanu, lai atslogotu tiesu sistēmu, mazinātu tiesā izskatāmo lietu daudzumu.⁴⁶³ No CPL 128. panta otrās daļas 5¹ apakšpunkta izriet, ka prasītājam jāsniedz ziņas par mediācijas izmantošanu vai neizmantošanu, taču tas neuzliek par obligātu pienākumu mediāciju izmantot. *Dr. iur.* asociētais profesors Ivars Kronis uzsver, ka civiltiesisko attiecību dalībniekiem tiek dotas iespējas pašiem noregulēt strīdu un strīdu risināšana ārpus tiesas kārtībā ir plaši lietota⁴⁶⁴, tomēr autore tiesu prakses pētījuma rezultātā konstatē, ka puses mediācijas izmantošanu dažkārt uztver kā formalitāti, neskatoties uz likumdevēja izvirzīto mērķi. Piemēram, prasītājs 2020. gada 20. februāra prasības pieteikumā tiesai norāda: “J. B. dara zināmu, ka strīda risināšanai mediācija nav izmantota.”⁴⁶⁵ Līdzīgu norādi satur arī 2022. gada 29. augusta M. Š. prasības pieteikums: “Izpildot Civilprocesa likuma 128. panta 2. daļā 5¹) noteikto, informēju, ka mediācija strīda risināšanai nav izmantota.”⁴⁶⁶ 2022. gada 28. septembra prasības pieteikumā prasītāja L. F. norāda: “Prasītāja informē, ka mediācija strīda risināšanai pirms vēršanās tiesā nav izmantota un uz šo brīdi nav pamata uzskatīt, ka strīdu izdosies atrisināt pārrunu ceļā pirms vēršanās tiesā.”⁴⁶⁷ 2021. gada 13. oktobra prasības pieteikums satur prasītājas – sabiedrības ar ierobežotu atbildību “T.S.L.” – apliecinājumu: “Prasītājs apliecina, ka mediācija šajā lietā nav izmantota un uz šo brīdi nav pamata uzskatīt, ka strīdu izdosies atrisināt pārrunu ceļā pirms vēršanās tiesā.”⁴⁶⁸ Izvērtējot ilustrētās prasītāju norādes par mediācijas izmantošanu un promocijas darbā aplūkotos spriedumus (autore atsevišķi tos neuzskaitīs) kopumā, secināms,

⁴⁶² Grozījumi Civilprocesa likumā: Latvijas Republikas likums. 04.06.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 108.

⁴⁶³ Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/6BF11F57BD23ABAEC2257AC200500C93?OpenDocument#b> [sk. 04.05.2023.].

⁴⁶⁴ Kronis, I. 2007. *Civiltiesisko strīdu alternatīvs risinājums*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 4.

⁴⁶⁵ 2020. gada 20. februāra prasības pieteikums civillietā Nr. C73312620. Precizētā redakcija par ceļa servitūta nodibināšanu nekustamam īpašumam un ierakstu izdarīšanu zemesgrāmatās. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

⁴⁶⁶ 2022. gada 29. augusta Prasības pieteikums par ceļa servitūta valdījuma atjaunošanu un pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu civillietā Nr. C33497822. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

⁴⁶⁷ 2022. gada 28. septembra Prasības pieteikums par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu un pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu civillietā Nr. C33525422. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

⁴⁶⁸ 2021. gada 13. oktobra Prasības pieteikums par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu un pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu (precizētā redakcijā) civillietā Nr. C33577721. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

ka ceļa servitūtu lietās likumdevēja iecere veicināt strīdu ārpus tiesas izskatīšanu pagaidām nav attaisnojusies.

Atbildētāja informēšana par nodomu iesniegt prasības pieteikumu tiesā. CPL prasītājam nav izvirzīta prasība pirms prasības pieteikuma par ceļa servitūta nodibināšanu iesniegšanas tiesā informēt par šo nodomu atbildētāju. Līdz ar to atbildētājs nonāk tiesiski netaisnīgā situācijā, jo viņš spiests iesaistīties tiesvedības procesā, no kura, iespējams, būtu varējis izvairīties, ja būtu informēts par prasītāja nodomu un izmantotu iespēju atrisināt domstarpības pirms tiesvedības procesa uzsākšanas, tādējādi ietaupot gan naudas līdzekļus, gan laiku. Autore praksē novēroja, ka ceļa servitūtu strīdi nonāk līdz tiesai gadījumos, kad puses principiāli nevēlas piekāpties un risināt strīdu un pušu konflikts ir saasinājies. Vai arī gadījumos, kad starp pusēm ir notikušas pārrunas bez noteikta rezultāta un prasītājs uzskata un vienpersoniski nolemj, ka turpmākām pārrunām nav nozīmes. Piemēram, atbildētāji Z. M. un V. M. 2020. gada 8. aprīļa paskaidrojumos civillietā Nr. C73312620 norāda, ka prasītāja nelabticīga rīcība izpaužas arī apstākļi, ka prasītājs nav pat vērsies pie atbildētāja ar lūgumu par ceļa servitūta nodibināšanu. Tas nozīmē, ka prasītājs nav izmantojis nevienu no ārpus tiesas alternatīvām strīdu risināšanas metodēm. Jo ceļa servitūtu iespējams nodibināt ne tikai ar tiesas spriedumu, bet arī ar līgumu [..], kā pamatā ir pušu izteikta brīva griba un savstarpējs kompromiss. Atbildētāji uzskata, ka šāda rīcība ir ne tikai nelabticīga, bet arī apzināti kaitnieciska, jo atbildētāji ir spiesti algot zvērinātu advokātu, tērēt savu laiku un naudas līdzekļus dažādu dokumentu iegūšanai, kā arī izjust morāla rakstura diskomfortu. Paužot viedokli par piekrišanu izmantot mediāciju, atbildētāji norādīja, ka prasītāja uzdevums sākumā būtu bijis tomēr ierasties pie atbildētājiem, lai apspriestu jautājumu par servitūta nodibināšanu, nevis bez brīdinājuma uzreiz vērsties tiesā. Turklāt liegums braukt pa īpašumā esošo ceļu no atbildētāju puses prasītājam nekad nebija izteikts.⁴⁶⁹ Autore uzskata, ka atbildētāju iebildumi par nebrīdināšanu vērsties tiesā ir loģiski pamatoti. Bet viņu pamatotā interese tiesisku aizsardzību šobrīd nebauda.

Prasītājam, iesniedzot prasības pieteikumu par ceļa servitūta nodibināšanu, saskaņā ar CPL 34. panta pirmās daļas 4. punktā noteikto maksājama valsts nodeva 70 *euro* apmērā.⁴⁷⁰ CPL 37. panta pirmā daļa noteic gadījumus, kad samaksātā valsts nodeva atmaksājama pilnīgi vai daļēji. Viens no tiesvedības izbeigšanas pamatiem ir prasītāja atteikšanās no prasības.⁴⁷¹ Gadījumos, ja prasītājs atsakās no prasības tā iemesla dēļ, ka panākta savstarpēja labprātīga

⁴⁶⁹ 2020. gada 8. aprīļa paskaidrojumi lietā Nr. C73312620. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

⁴⁷⁰ Civilprocesa likums: Latvijas Republikas likums. 223. panta 4. punkts. 03.11.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 326/330; 03.12.1998. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 23.

⁴⁷¹ *Ibid.*

vienošanās par ceļa servitūta nodibināšanu, bet tā nav noformēta un apstiprināta tiesā kā izlīgums (CPL 37. panta pirmās daļas 5. punkts) vai tiesā nav iesniegts mediators rakstveida apliecinājums par mediācijas vienošanos un tās rezultātu (CPL 37. panta pirmās daļas 7. punkts), valsts nodeva netiks atmaksāta, jo minētais pants uz šāda pamata valsts nodevas atmaksu neparedz. Savukārt no CPL 41. panta otrās daļas izriet, ka prasītājam, atsakoties no prasības, jāatlīdzina atbildētājam radušies tiesas izdevumi. Bet, ja prasītājs neuztur prasījumu par ceļa servitūta nodibināšanu tā iemesla dēļ, ka atbildētājs labprātīgi piekritis ceļa servitūta nodibināšanai, prasītājs tiesīgs lūgt tiesai piespriest no atbildētāja prasītāja samaksātos tiesas izdevumus.⁴⁷² Tātad, ja arī prasītājs atteiksies no prasības, jebkurā gadījumā viena no pusēm vai arī abas puses cietīs zaudējumus. No zaudējumiem, iespējams, varētu izvairīties, ja atbildētājs pirms prasības pieteikuma iesniegšanas tiesā būtu saņēmis brīdinājumu no prasītāja un viņam būtu dota iespēja izvērtēt situāciju un pieņemt lēmumu – ignorēt brīdinājumu vai mēģināt noslēgt savstarpēji izdevīgu vienošanos. Šādos apstākļos, kad prasības pieteikums tiesā iesniegts bez brīdinājuma, atbildētājs, jūtoties aizvainots un apzinoties, ka tik un tā būs jāsedz radušies zaudējumi, principiāli izvēlas tiesāties, neskatoties uz to, ka pat apzinās iespējamo negatīvo tiesāšanās rezultātu.

Lai aizsargātu atbildētāja intereses, nodrošinot iespēju paust savu viedokli par ceļa servitūta nodibināšanu pirms tiesvedības procesa uzsākšanas, kā arī lai, iespējams, atslogotu tiesu darbu un mazinātu tiesā iesniedzamo prasības pieteikumu ceļa servitūtu strīdos skaitu, autore ierosina izdarīt grozījumus CPL, nosakot prasītājam pienākumu līdz ar prasības pieteikuma iesniegšanu iesniegt dokumentu, kas apliecina, ka prasītājs pirms prasības pieteikuma iesniegšanas tiesā ir brīdinājis par savu nodomu atbildētāju. Līdzīgi kā tas noteikts Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 2. punktā, kur parādniekam piemēro juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja parādnieks nav nokārtojis vienu vai vairākas parādsaistības un kreditors ir izsniedzis vai nosūtījis parādniekam brīdinājumu par savu nodomu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.⁴⁷³ Kā arī noteikt pienākumu prasības pieteikumā sniegt ziņas par atbildētāja darbībām saistībā ar izsūtīto vai izsniegto brīdinājumu, t. i., vai atbildētājs saņēmis brīdinājumu, nav saņēmis, atteicies to saņemt, vai sniedzis atbildi utt. Brīdinājuma mērķis ir informēt un mudināt puses strīdu atrisināt ārpus tiesas kārtībā. Mudināt prasītāju rīkoties saskaņā CL 1. pantā nostiprināto labas ticības principu. Kā arī likt atbildētājam saprast, ka prasītājs ir gatavs vērsties tiesā, bet līdz tam brīdim

⁴⁷² Civilprocesa likums: Latvijas Republikas likums. 223. panta 4. punkts. 03.11.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 326/330; 03.12.1998. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 23.

⁴⁷³ Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums. 06.08.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 124.

vēl pastāv iespēja savstarpēji vienoties. Vai tas izdosies, atkarīgs no pašiem nekustamo īpašumu īpašniekiem, jo ar likumu pušu gribu ietekmēt nav iespējams.

Prasījumu formulēšana (sastāva elementi). Viens no būtiskākajiem prasības pieteikuma satura elementiem ir prasītāja prasījumi. Tiem jābūt skaidri un precīzi formulētiem, piemēram, “Noteikt par labu nekustamā īpašuma /Nosaukums C/ (valdošais īpašums), Cesvaines pagasts, Madonas novads, kadastra Nr. /numurs A/ ietilpstošajam zemes gabalam ar kadastra apzīmējumu /numurs B/, kas nostiprināts Cesvaines pagasta zemesgrāmatas nodalījumā Nr. /numurs C/, braucamā ceļa servitūtu ne mazāk kā 1020 m² platībā (3 m platu, 340 m garu) saskaņā ar 1993. gada zemes lietojuma plānā iezīmēto ceļu pa zemes gabalu īpašumā “/nosaukums D/” (kalpojošais īpašums), kadastra Nr. /numurs F/, kas nostiprināts Cesvaines pagasta zemesgrāmatas nodalījumā Nr. /numurs E/.”⁴⁷⁴ Autore ieskatā, minētais prasījums kopumā satur visus ceļa servitūta nodibināšanai nepieciešamos elementus – tas ir precīzs un apmierināšanas gadījumā izpildāms. Jānorāda gan, ka prasījumā nav korekti lietots jēdziens “zemes gabals”. Jo normatīvajos aktos “zemes gabals” tiek apzīmēts kā “zemes vienība” (sk., piemēram, Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 1. panta 11. punktu; MK 2006. gada 31. oktobra noteikumu Nr. 898 “Noteikumi par zemesgrāmatu nostiprinājuma lūguma formām” 11. pielikumu, MK 2012. gada 10. aprīļa noteikumus Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi”). Tiesu prakses pētījuma rezultātā autore konstatē, ka prasītāju prasījumi kopumā ir līdzīgi. Taču autore vērš uzmanību uz SIA “Palladium” prasījumu, kur ar tiesas spriedumu “nodibināts ceļaservitūts uz kājceļu un braucamo ceļu no Pērses ielas pa caurbrauktuves joslu zem ēkas /adrese A/, visā šīs joslas platumā un tālāk taisnā virzienā 2,5 m aiz šīs mājas līdz pagalmā esošajai atbalsta sienai. Aiz atbalsta sienas ceļu servitūtā iekļautie kājceļi un braucamie ceļi sazarojas, – viens ceļš iet taisnā virzienā 3,5 m platā joslā līdz kinoteātra ēkas durvīm, otrs ceļš aiz atbalsta sienas iet 45 grādu leņķī pa labi 3,5 m platā joslā, abām ceļa servitūta joslām šķērsojot /pers. B/, /pers. C/ un /pers. A/ piederošo zemes gabalu ar kadastra Nr. /numurs B/, līdz tā robežām ar Rīgas domei piederošo zemes gabalu. Servitūts nodibināms par labu valdošajam īpašumam – SIA “Palladium” piederošajai ēkai /adrese B/”.⁴⁷⁵ Minētais prasījums kardināli atšķirīgs no iepriekš citētā, jo piekļuve pie nekustamā īpašuma ir sarežģīta, tāpēc prasītājs to centās maksimāli saprotami formulēt, jo formulējums nosprauž arī precīzas faktiskā lietojuma robežas.

Prasījums veikt ierakstu zemesgrāmatā. Pētot tiesu praksi, autore vērš uzmanību uz būtisku tiesas atziņu, ko tiesa izdarījusi saistībā ar prasītājas lūgumu, ar kuru lūgts “nekustamā

⁴⁷⁴ Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2022. gada 20. oktobra spriedums, lietas arhīva Nr. C-0737-22/14.

Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 12.05.2023.].

⁴⁷⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 15. februāra spriedums lietā Nr. SKC-1429/2016. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 12.05.2023.].

īpašuma [...] zemesgrāmatas nodaļījumā nr. [...] ierakstīt lietu tiesību – ceļa reālservitūtu uz braucamo ceļu [...]”.⁴⁷⁶ Proti, apmierinot prasību, tiesa uzskatīja, ka nav pamata lemt par attiecīgu ierakstu izdarīšanu zemesgrāmatā uz prasītājiem un atbildētājiem piederošajiem īpašumiem, jo tas nav materiāltiesisks prasījums. CPL tiesai neuzliek pienākumu noteikt, ka nodibinātā lietu tiesība būtu ierakstāma zemesgrāmatā. Tiesa arī norādīja, ka “[i]erakstu izdarīšana zemesgrāmatā par nodibināto lietu tiesību – ceļa servitūtu ir attiecināma uz sprieduma izpildes stadiju un veicama atbilstoši Zemesgrāmatu likuma noteikumiem par lietu tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā”.⁴⁷⁷ Autore konstatē faktu, ka promocijas darbā analizētajos spriedumos vairumā gadījumu paralēli lūgumam par ceļa servitūta nodibināšanu izteikti lūgumi par ceļa servitūta “tiesības nostiprināšanu zemesgrāmatā”/“ierakstīšanu zemesgrāmatā”, kurus tiesas vairumā gadījumu arī apmierina. Autores skatījumā, šādu lūgumu prasītājam nav pamata izteikt, bet tiesai nav pamata izlemt. Turklāt, ja tiesa nolemj apmierināt lūgumu “ceļa servitūtu ierakstīt zemesgrāmatā”, tiesai būtu arī konkrēti jānosaka, kam šis pienākums uzlikts. Taču, nodibinot ceļa servitūtu ar tiesas spriedumu, netiek nodibināta personiska saistība, tāpēc servitūta tiesības nostiprināšani zemesgrāmatā pietiek ar servitūta izlietotāja vienaspusēju nostiprinājuma lūgumu.⁴⁷⁸ Nodibinot ceļa servitūtu ar tiesas spriedumu, loģisks un secīgs lietas iznākums ir tiesības uz ceļa servitūtu nostiprināšanu zemesgrāmatā. Tāpēc autore pievienojas tiesas paustajām atziņām, uzskatot, ka tiesas, kura izskata servitūta lietu, kompetencē nav izlemt jautājumu par servitūta ierakstīšanu zemesgrāmatā, jo tiesības uz ceļa servitūtu zemesgrāmatā nostiprina atbilstoši Zemesgrāmatu likuma 44. pantam,⁴⁷⁹ t. i., ceļa servitūta nostiprināšana piekrīt tai rajona (pilsētas) tiesai, kuras zemesgrāmatās ierakstīts nekustams īpašums, un tiesības nostiprina uz tiesneša lēmumu pamata. Tiesnesis izvērtē, vai līdz ar lietu tiesību nodibinošo dokumentu ir iesniegti citi nepieciešamie dokumenti un ievērotas normatīvajos aktos noteiktās formalitātes. Respektīvi, ja rajona (pilsētas) tiesai būs iesniegts lūgums nostiprināt ceļa servitūtu zemesgrāmatā, bet nebūs pievienoti citi nepieciešamie dokumenti, lūgums netiks apmierināts, neņemot vērā, ka spriedumā noteikts – ceļa servitūts nostiprināms zemesgrāmatā. Minētais nav kvalificējams kā juridiska problēma. Tāpēc autore vēlas aizsākt diskusiju par prasījuma “ierakstīt noteikta nekustamā īpašuma zemesgrāmatā ceļa

⁴⁷⁶ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Valmierā 2013. gada 3. oktobra spriedums lietā Nr. C11129810, lietas arhīva Nr. CA-0173-13/7. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁷⁷ *Ibid.*

⁴⁷⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. C23061211, SKC-165/2015 [10.] punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 05.05.2023.].

⁴⁷⁹ Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17; 30.12.1937. *Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums*. 38.

servitūtu” (vai cits formulējums) ietveršanas prasības pieteikuma lūgumu daļā pamatotību un tiesisko nozīmi.

Precizējumi pēc uzmērīšanas dabā un norādes uz koordinātām. Nākamais aspekts, uz ko vēršama uzmanība prasības pieteikumos servitūtu lietās, ir prasījumu formulēšana attiecībā uz ceļa servitūta uzmērīšanu dabā. Parasti (bet ne visos prasības pieteikumos), formulējot prasījumus, prasītājs lūdz nodibināt ceļa servitūtu noteiktā platumā un garumā, pamatojoties uz dokumentu, kurā attēlota ceļa servitūta atrašanās vieta (piemēram, servitūta teritorijas grafiskais attēlojums – sertificēta mērnika sastādīta skice, zemes robežu plāns, detālplānojums vai cits dokuments), ar piebildi, ka ceļa garums, platums un platība precizējami pēc tā uzmērīšanas dabā. Minētajai piezīmei ir būtiska nozīme, jo situācija dabā var atšķirties un šādas piezīmes esamība novērš pušu domstarpības, uzmērot servitūta ceļu dabā. Piemēram, Zemgales apgabaltiesa uz prasītājas argumentiem, ka nav iespējams noteikt servitūta atrašanos, norādīja, ka precīzi mērījumi veicami, veidojot servitūta ceļu dabā.⁴⁸⁰ Tiesas norāde ir pamatota, jo dokumentāli fiksētais ceļa servitūta teritorijas garums, platums, kopējā platība un atrašanās var atšķirties no dabā esošās situācijas, tāpēc strīdus pusēm tas jāņem vērā. Vienlaikus jā rūpējas par korekti veidotu servitūta teritorijas grafisko attēlojumu.

Autore promocijas darba 2.1.2. apakšnodaļā aplūkoja jautājumu par servitūta teritorijas grafisko attēlojumu, uzsverot, ka tajā jābūt norādītam ne tikai ceļa servitūta teritorijas platumam un garumam, bet arī precīzām ceļa servitūta teritorijas atrašanās koordinātām. Tiesu prakses pētījuma rezultātā autore atklāj, ka prasītāji prasījumos par ceļa servitūta nodibināšanu reti ietver norādes uz ceļa atrašanās koordinātām. Piemēram, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa 2017. gada 3. novembrī taisīja spriedumu lietā Nr. C-0051-17/3, kurā prasītājs lūdz nodibināt ceļa servitūtu saskaņā ar “[..] ceļa plānojumu un situācijas plānā noteiktām koordinātēm [..]”.⁴⁸¹ Rīgas rajona tiesa Siguldā lietā Nr. C33555717. nolēma “nodibināt un ierakstīt zemesgrāmatā uz kalpojošo nekustamo īpašumu [..] ceļa servitūtu [..] saskaņā ar SIA [..] izgatavoto ceļa servitūta projekta plānu, ar robežpunktu koordinātēm S-1 (X 318371.32; Y 537883.59), S-2 [..]”.⁴⁸² Minēto spriedumu atbildētāja pārsūdzēja, taču apgabaltiesa⁴⁸³ Rīgas rajona tiesas spriedumu atstāja negrozītu. Koordinātu norādes ir īpaši nozīmīgas gadījumos, kad prasītājs lūdz nodibināt ceļa servitūtu, kurš dabā ir līkumains un satur vairākus pagriezienu punktus.

⁴⁸⁰ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2018. gada 15. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0008-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁸¹ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 3. novembra spriedums lietā Nr. C-0051-17/3. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁸² Rīgas rajona tiesas Siguldā 2019. gada 10. jūlija spriedums lietā Nr. C33555717. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 08.05.2023.].

⁴⁸³ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020. gada 22. septembra spriedums lietā Nr. C33555717. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 08.05.2023.].

Piemēram, prasītāja apelācijas sūdzībā norāda: “Tiesa nodibinājusi ceļa servitūtu, pamatojoties uz zīmējumu “Ceļa servitūta nepieciešamības situācija”, no kura redzams, ka iespējamā ceļa servitūta trase ievilkta kā liekta līnija, bet nav nekādas piesaistes, lai šo līniju ierādītu dabā.”⁴⁸⁴ AT Senāts uzskata, ka šādi atbildētājas kasācijas sūdzībā izteiktie argumenti ir pamatoti. Arī sertificēts mērnieks A. Savčenko intervijā norādīja, ka koordinātu norādes būtiskas gadījumos, kad, piemēram, jāidentificē jaunbūvējama ceļa (ceļa servitūta teritorijas) atrašanās dabā (sk. 5. pielikumu, atbilde uz 5. jautājumu).

Protams, katra prasītāja prasības pieteikumā ietvertais prasījums atšķirsies atkarībā no faktiskās situācijas, taču, jo precīzāks ir prasījums, jo vienkāršāk to būs īstenot praksē tā apmierināšanas gadījumā.

Ceļa servitūta nodibināšanas absolūtā/objektīvā nepieciešamība. Atbilstoši CL 1132., 1139. un 1146. pantam ceļa servitūts uz kalpojošo nekustamo īpašumu nodibināms tikai tā absolūtās nepieciešamības (tiesu nolēmumos lietots arī “objektīvā nepieciešamība”) gadījumā un ar nosacījumu, ja kalpojošais nekustamais īpašums spēj nodrošināt valdošo nekustamo īpašumu ar tam nepieciešamo labumu visa tā pastāvēšanas laikā. Kā norāda AT Senāts, strīdos par ceļa servitūta nodibināšanu, īpašuma tiesību ierobežošanu tiesai ir vairāki uzdevumi jeb kritēriji, pēc kā vadīties: 1) nepieciešams konstatēt, ka aprobežojuma noteikšanai pastāv objektīva nepieciešamība; 2) jāatrod pēc iespējas saudzīgāks veids servitūta nodibināšanai attiecībā uz kalpojošo nekustamo īpašumu un vienlaikus jāatrisina valdošā īpašuma pieejamības jautājums. AT Senāts liek uzsvāru uz pušu tiesisko interešu samērošanu.^{485, 486} Citā spriedumā Senāts norāda, ka katrs servitūts rada īpašuma tiesību aprobežojumu un tiesai jāpārbauda katra gadījuma atbilstība šiem kritērijiem.⁴⁸⁷ Objektīvās nepieciešamības konstatēšana ir viens no pirmajiem un nozīmīgākajiem apstākļiem, kas tiesai jānoskaidro, lemjot par kalpojošā nekustamā īpašuma apgrūtināšanu. Tāpēc prasītājam ir jāiesniedz ticami un neapgāžami pierādījumi, lai tiesa varētu konstatēt juridisko faktu, no kura izriet nepieciešamība nodibināt ceļa servitūtu. Senāts atzīst, ka objektīvās nepieciešamības izvērtējums neaprobežojas tikai ar nekustamo īpašumu savstarpējo novietojumu. Vērā jāņem servitūta atrašanās vieta, labums, ko kalpojošais īpašums spēj dot, un cik lielā mērā tas tiek

⁴⁸⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 4. jūlija spriedums lietā Nr. SKC-229/2017, [5.3.], [8.3]. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁸⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2020. gada 29. maija spriedums lietā Nr. SKC-186/2020, 8.1. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁸⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2020. gada 18. jūnija spriedums lietā Nr. SKC-153/2020, 8.3. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi>. [sk. 06.05.2023.].

⁴⁸⁷ *Ibid.*

apgrūtināts, valdošā īpašuma īpašnieka iepriekšējā rīcība nodibināmā ceļa servitūta sakarā⁴⁸⁸ un citi apstākļi.

No tiesu nolēmumiem secināms, ka prasītāji objektīvo nepieciešamību pamato ar piekļuves neesamību, paralēli norādot uz dažādiem citiem apstākļiem, piemēram, nekustamajā īpašumā dzīvo persona ar invaliditāti, ceļš faktiski lietots vairākās paaudzēs, prasītājam un iepriekšējam nekustamā īpašuma īpašniekam bijusi noslēgta vienošanās par servitūtu, jānodrošina ugunsdzēsēju piebraukšana skatītāju evakuācijai no kinoteātra ugunsgrēka gadījumā, ēku uzturēšanai un apsaimniekošanai u. c. (sk. lietas Nr. C31329916;⁴⁸⁹ C11129810;⁴⁹⁰ SKC-1429/2016;⁴⁹¹ SKC-38/2013⁴⁹² u. c.). Neapšaubāmi, minētie apstākļi veido priekšstatu par situāciju kopumā, tiem piešķirama juridiska nozīme un tie nostiprina prasītāja pozīcijas. Tomēr autore uzskata, ka nekustamā īpašuma īpašniekam, pierādot piekļuves savam nekustamajam īpašumam absolūto/objektīvo nepieciešamību, jāpierāda tikai viens fakts – piekļuves līdz koplietošanas ceļam neesamība. Autores ieskatā, prasītājam nekādi citi papildu pierādījumi nebūtu jāvērtē un jāiesniedz, jo pie jebkura nekustamā īpašuma jābūt nodrošinātai piekļuvei neatkarīgi no tā, vai īpašnieks tur dzīvo vai nedzīvo; ierodas tajā vienu, 10 reižu gadā vai katru dienu; neatkarīgi no tā, kādas ir īpašnieka ieceres saistībā ar nekustamā īpašuma labiekārtošanu un apsaimniekošanu utt. Jāpiebilst, ka no normatīvajiem aktiem izriet obligāts īpašnieka pienākums apsaimniekot savu nekustamo īpašumu. Tas ir vispārzināms fakts, kas nav jāpierāda. Jo, neesot piekļuvei pie nekustamā īpašuma, tā īpašniekam nav iespējams īstenot ar likumu uzliktos apsaimniekošanas pienākumus. Pārējie apstākļi, pēc autores domām, vērtējami nevis absolūtās/objektīvās nepieciešamības, bet gan pušu interešu samērīguma ietvarā. Senāts strīdā par reālservitūta nodibināšanu norādīja uz tiesai piešķirto plašo rīcības brīvību, taču uzsvēra, ka tiesa ir saistīta ar spēkā esošajām tiesībām un tai ir taisnīgi jāsamēro pušu pretējās intereses. Samērojot pušu intereses, tiesai pēc iespējas jāņem vērā kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka tiesības [...].⁴⁹³ Vērtējami arī servitūta nodibināšanas lietderības apsvērumi un saudzīgums.

⁴⁸⁸ Latvijas Republikas Senāta 2022. gada 14. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-24/2022. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁸⁹ *Ibid.*

⁴⁹⁰ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Valmierā 2013. gada 3. oktobra spriedums lietā Nr. C11129810, lietas arhīva Nr. CA-0173-13/7. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 15. februāra spriedums lietā Nr. SKC-1429/2016. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 13.05.2023.].

⁴⁹² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-38/2013. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁹³ Satversmes tiesas 2008. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2008-11-01 "Par Civillikuma 1231. panta 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam". 5.3. punkts. 23.12.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 200.

Saudzīguma izvērtēšana. CL 1139. pants nosaka, ka katram, kam pieder servitūta tiesība, jāizlieto tā taisnprātīgi, pēc iespējas saudzējot cita īpašuma tiesību. Izmantojot gramatisko tiesību normu interpretācijas metodi, secināms, ka šī norma attiecināma uz gadījumiem, kad ceļa servitūts jau nodibināts. Par to liecina vārdu “pieder servitūta tiesība” esība. Tulkojot CL 1139. pantu kopsakarā ar CL 1235. pantu, secināms, ka servitūta tiesība valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam pieder ar brīdi, kad servitūts ierakstīts zemesgrāmatā. Taču autore konstatē, ka tiesu praksē CL 1139. pants tiek tulkots paplašināti, t. i., izšķirot strīdu arī par ceļa servitūta nodibināšanu, strīdus puses pauž apsvērumus par ceļa servitūta saudzīgu/nesaudzīgu izvēli, savukārt tiesa vērtē argumentu pamatotību (sk. AT 2016. gada 7. jūlija spriedumu lietā Nr. SKC-247/2016,⁴⁹⁴ Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedumu, lietas arhīvu Nr. CA-0092-18/11⁴⁹⁵). Satversmes tiesa atzīmē, ka īpaši svarīga saudzējoša pieeja ir gadījumos, kad, nodibinot ceļa servitūtu, kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam pilnībā vai daļēji zūd sava īpašuma lietošanas tiesība.⁴⁹⁶ Vērtējot faktiskos apstākļus, ceļš un tā atrašanās vieta jāizvēlas pēc iespējas saudzīgāk. Turklāt ceļa garums nav izšķirošais apstāklis. AT Senāts atzina, ka tiesa nav pareizi piemērojusi CL 1132. pantu, nosakot ceļa servitūtu 16 kvadrātmetru apmērā tikai tāpēc, ka servitūta izlietošanas vietas platība ir mazāka nekā atbildētāja piedāvātie 28 kvadrātmetri.⁴⁹⁷ Ceļa servitūta garumam un kopējai aizņemtajai platībai ir nozīme, piemēram, kad garākais ceļš iet tieši gar mājas pagalmu, bet īsākais pa meža malu. Līdz ar to saduras divi saudzīguma izvērtēšanas kritēriji – ceļa garums un atrašanās vieta. Tiesai ir jāizvērtē, kurš no variantiem kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka intereses aizskars vairāk. Šajā gadījumā, pēc autores domām, ceļš, kas iet gar mājas pagalmu, nepārprotami būs traucējošāks un nedrošāks, kaut arī garuma ziņā īsāks. Piemēram, no Francijas civilkodeksa 683. panta izriet, ka servitūts nodibināms pa īsāko ceļu no kalpojošā nekustamā īpašuma līdz publiskajam ceļam.⁴⁹⁸ Ceļa garums nav izšķirošais apstāklis, lemjot par saudzīgāko variantu. Vērā ņemami arī citi faktori. Piemēram, lemjot jautājumu par ceļa servitūta iespējamo atrašanās vietu, tiesa uzskatīja, ka atbildētājas piedāvātās iebrauktuves izveidošana neatbilst satiksmes drošības prasībām, jo iebrauktuvi piedāvāts izveidot ceļa

⁴⁹⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 7. jūlija spriedums lietā Nr. C19068210, SKC-247/2016. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁹⁵ Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁹⁶ Satversmes tiesas 2008. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2008-11-01 11.2 “Par Civillikuma 1231. panta 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”, 15.3. punkts. 23.12.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 200.

⁴⁹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 12. aprīļa spriedums lietā Nr. C27209810, SKC-33/2016. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁴⁹⁸ Code civil. Livre II: Des biens et des différentes modifications de la propriété (Articles 515-14 à 710-1). Iegūts no: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006090204/#LEGISCTA000006090204 [sk. 06.05.2023.].

līkumā, nobraucot no šosejas ar intensīvu satiksmi.⁴⁹⁹ Saudzīga izvēle saistāma arī ar ceļa servitūta aizņemtās platības izvērtēšanu, piemēram, tiesa norāda, ka prasītājas arguments par apgrūtināto darbību un ieguldījumiem grāvja aizbēršanā, lai ierīkotu ceļu, nevar būt par pamatu valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka tiesību aizskārumam, ierīkojot ceļu atbildētāja īpašumā vairāk, nekā tas būtu nepieciešams.⁵⁰⁰ Tiesai jāizvērtē arī tie gadījumi, kad atbildētāja nekustamajā īpašumā jāveic kādas izmaiņas, piemēram, jāizcērt koki, jāizbūvē tilts, jāpārvieta elektrolīnija u. c. No minētā secināms, ka katrs gadījums izvērtējams individuāli un nav iespējams izstrādāt vienotus saudzīguma izvērtēšanas kritērijus.

Izbraukuma tiesas sēdes rīkošana. Ceļa servitūtu lietas ir specifiskas ar to, ka teorētiskai prasības pieteikuma apmierināšanai ir jārezultējas ar piešķirtās tiesības praktiskas izmantošanas iespējamību. Tāpēc tiesai, lemjot jautājumu par ceļa servitūta nodibināšanu, tā garumu, platumu, aizņemto platību un atrašanās vietu, jāpārlicinās, lai servitūta ceļš būtu reāli lietojams un patiesi dotu labumu nekustamajam īpašumam un tā izlietotājam. Bet prasības noraidīšanas gadījumā tiesai jāgūst pārliecība par citas piekļuves esamību. Jo nepienācīga faktiskās situācijas novērtēšana var novest pie nepamatota pieteicēja tiesību aizskāruma un pilnīgas tam piederoša nekustamā īpašuma izolācijas.

Pamatojoties uz CPL 92. pantu un 93. panta pirmo un otro daļu, tiesvedības procesā katrai no pusēm jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus. Gan prasītājs, gan atbildētājs iesniedz tiesai pierādījumus, uz kuru pamata tiesa nosaka tādu faktu esamību vai neesamību, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā.⁵⁰¹ Lai gan tiesa pušu iesniegtos pierādījumus novērtē pēc savas iekšējās pārliecības, vispusīgi, pilnīgi un objektīvi tos pārbauda, vadoties gan no tiesiskās apziņas, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem,⁵⁰² tomēr ne vienmēr tiesa var gūt patiesu priekšstatu par faktisko situāciju dabā. Īpaši tas novērojams gadījumos, kad prasītājs un atbildētājs pauž pretējus viedokļus par piekļuves iespējām un lietā esošie pierādījumi nepilnīgi atspoguļo situāciju. Turklāt praksē konstatēts, ka puses, cenšoties atspoguļot situāciju sev vēlamā aspektā, sniedzot paskaidrojumus un iesniedzot situācijas vizualizāciju (foto fiksācijas, situācijas plānus u. c.), noklusē sev nevēlamu informāciju un situāciju vizualizē tikai fragmentāri. Piemēram, civillietā Nr. C33577721⁵⁰³ atbildētājs piedāvāja alternatīvu variantu jau esošam ceļam un kā papildu pierādījumus apelācijas instances

⁴⁹⁹ Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁵⁰⁰ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2018. gada 15. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0008-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁵⁰¹ Civilprocesa likums: Latvijas Republikas likums. 03.11.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 326/330; 03.12.1998. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 23.

⁵⁰² *Ibid.*

⁵⁰³ 2023. gada 18. aprīļa lūgums civillietā Nr. C33577721. Nav publicēts. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

tiesā lūdza pievenot it kā jaunizveidota ceļa, pa kuru piedāvā pārvietoties prasītājam, foto fiksācijas. Prasītājs, salīdzinot atbildētāja iesniegtās foto fiksācijas ar situāciju dabā, konstatēja, ka atbildētājs situāciju atspoguļojis tikai fragmentāri, parādot to ceļa daļu, kas tikai vizuāli izskatās pēc ceļa ar šķembu uzbērumsu, bet neuzrādot tiesai to teritorijas daļu, kurā pat nekas par ceļa esamību neliecina. Prasītājs arī konstatēja faktu, ka uzbērtās šķembas uz zemes joslas, kas atbildētāja paskaidrojumos nosaukta par jaunuzbūvētu ceļu, nevar dot labumu nekustamajam īpašumam, jo pa šo ceļu nav iespējama pārvietošanās ar smagajiem transportlīdzekļiem, kuru kravnesība ir vairākas tonnas. Šajā situācijā autore saskata trūkumus tiesiskajā regulējumā saistībā ar pierādījumu vizuālo fiksēšanu. Lai gan 2015. gada 26. maijā stājās spēkā grozījumi CPL, nostiprinot “patiesības paušanas pienākumu”⁵⁰⁴ civilprocesā, lai nodrošinātu procesuālo tiesību un pienākumu godprātīgu izmantošanu, kā arī sankcijas par šī pienākuma nepildīšanu, tomēr, pēc autores domām, nav iespējams pakļaut tiesiskai reglamentācijai visus dzīves procesus. Līdz ar to būtu sarežģīti ar normatīvajiem aktiem noregulēt, kā, piemēram, veicamas noteiktu objektu foto fiksācijas, jo katrs subjekts faktiski situāciju saredz un atspoguļo citādi. Tāpēc šādās situācijās ir sarežģīti konstatēt puses negodprātīgas rīcības faktu un nozīme ir pierādījumu apskatei un pārbaudei uz vietas.

Pierādījumu apskati un pārbaudi uz vietas reglamentē CPL 181. pants. Proti, pēc lietas dalībnieka lūguma tiesa, pamatojoties uz CPL 181. panta pirmo daļu, ir tiesīga pieņemt lēmumu par lietisko pierādījumu, kurus nevar nogādāt tiesā, apskati un pārbaudi to atrašanās vietā,⁵⁰⁵ rīkojot izbraukuma tiesas sēdi. Piemēram, lietā Nr. C73312620 prasītājs lūdza Zemgales rajona tiesu nozīmēt izbraukuma tiesas sēdi rakstveida pierādījumu apskatei un pārbaudei uz vietas, jo uzskatīja, ka tiesa no lietā esošajiem pierādījumiem nevar pārliecināties par faktisko situāciju dabā, lai pieņemtu objektīvu nolēmumu lietā. Atbildētājs uzsvēra, ka prasītājs faktiski izmanto citu piebraucamo ceļu, taču prasītājs norādīja, ka tas ceļš neesot izbraucams, tādējādi nonākot pretrunās ar atbildētāju teikto. Tāpēc ir pamats rīkot izbraukuma tiesas sēdi, kuras laikā tiesa varēs pārliecināties par faktisko situāciju dabā.⁵⁰⁶ Prasītāja lūgums tika apmierināts, un, lai gūtu priekšstatu par strīdus objektu faktisko situāciju dabā, notika izbraukuma tiesas sēde.⁵⁰⁷ Taisot spriedumu, tiesa sprieduma motīvu daļā atsaucās uz izbraukuma sēdē konstatēto, no kā secināms, ka tiesa guva vispusīgu priekšstatu par situāciju dabā. Arī nākamais tiesu prakses piemērs atspoguļo izbraukuma tiesas sēžu nozīmīgumu ceļa servitūtu lietās. 2012. gada

⁵⁰⁴ Grozījumi Civilprocesa likumā: Latvijas Republikas likums. 12.05.2015. *Latvijas Vēstnesis*. 91.

⁵⁰⁵ Civilprocesa likums: Latvijas Republikas likums. 03.11.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 326/330; 03.12.1998. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 23.

⁵⁰⁶ 2020. gada 30. janvāra lūgums par rakstveida pierādījumu apskati un pārbaudi uz vietas Civilprocesa likuma 181. panta kārtībā lietā Nr. C73312620. Nav publicēts. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

⁵⁰⁷ Zemgales rajona tiesas 2022. gada 14. aprīļa spriedums lietā Nr. C73312620. 13. punkts. Nav publicēts. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

14. februārī prasītājs A. cēlis prasību pret atbildētāju C. par ceļa servitūta nodibināšanu. Ar Rīgas rajona tiesas 2017. gada 14. marta spriedumu prasība apmierināta. 2017. gada 18. aprīlī atbildētāja C. iesniegusi apelācijas sūdzību, pārsūdzot spriedumu pilnā apmērā. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2019. gada 20. jūnija spriedumu A. prasību pret C. par ceļa servitūta nodibināšanu nolēma noraidīt. Autores ieskatā, izšķiroša nozīme bija tam, ka Civillietu tiesas kolēģija rīkoja izbraukuma tiesas sēdi. Un dabā vērtēja pretrunīgos paskaidrojumus, lietā esošos dokumentus, kas atšķīrās no dabā esošas situācijas. Civillietu tiesas kolēģija, apskatot situāciju dabā, konstatēja, ka prasītāja vēlamais ceļa servitūts, ja tas tiktu noteikts atbilstoši iesniegtajam ceļa servitūta teritorijas projekta plānam [..], būtu nesamērīgi aizskarošs kalpojošam īpašumam, jo faktiski liegtu atbildētājai izmantot īpašumu tā paredzētajam mērķim – atpūtai un rekreācijai. Civillietu tiesas kolēģijai nav šaubu par to, ka ceļa izbūve un cauri mājas pagalmam braucoša smagā mežizstrādes tehnika padarīs neiespējamu atpūtu šajā vietā. [..] Bez tam, apsekojot atbildētājas norādītos iespējamus alternatīvos ceļus, kurus prasītājs varētu izmantot meža kopšanas nodrošināšanai, kā arī izcirstās koksnes izvešanai, Civillietu tiesas kolēģija nodibināja, ka pastāv vēl vismaz divi alternatīvi ceļi, kuri būtu izmantojami prasītājam, lai piekļūtu nekustamajam īpašumam [..].⁵⁰⁸

Pētot tiesu praksi ceļa servitūtu lietās, autore konstatē, ka CPL 181. pantā noteiktā pierādījumu apskate un pārbaude uz vietas ir guvusi praktisku lietojumu, īpaši pēdējos gados (2018.–2023. gads). Izbraukuma tiesas sēdes rīkotas arī vairākās citās servitūtu lietās, kas izsecināms no autores analizētajiem tiesas nolēmumiem (sk. 9. pielikumu).

Izbraukuma tiesas sēdes mērķis (jebkurā lietā) ir gūt priekšstatu par situāciju dabā, izvērtēt to kopsakarā ar pušu paskaidrojumiem un citiem rakstveida pierādījumiem, izvērtēt pušu piedāvātos ceļa servitūta nodibināšanas variantus strīda risināšanai utt. Autores ieskatā, izbraukuma sēdes ietvaros tiesai ir vienkāršāk noskaidrot objektīvo patiesību. Autore izteiktos apsvērumus pamato ar Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018. gada 9. novembra sprieduma motīvu daļā norādīto: “Rakstveida pierādījumu pārbaude uz vietas palīdzēja apelācijas instances tiesai iegūt pārliecību, ka pirmās instances tiesas izdarītie secinājumi ir pareizi.”⁵⁰⁹ Autore vērs uzmanību uz būtisku niansi, kas jāņem vērā, nozīmējot izbraukuma tiesas sēdes, proti, jāņem vērā gadalaiks un prognozējamie laika apstākļi izbraukuma sēdes dienā. Piemāram, ja izbraukuma tiesas sēde tiks rīkota ziemā, kad zemi klāj sniegs, var būt apgrūtināta vai pat neiespējama faktiskās situācijas objektīva novērtēšana.

⁵⁰⁸ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Rīgā 2019. gada 20. jūnija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0039-19/16. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁵⁰⁹ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2018. gada 9. novembra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0352-18/8. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

Ceļa alternatīvas citos nekustamos īpašumos. Autore secina, ka daudzos gadījumos atbildētāji, reaģējot uz iesniegto prasības pieteikumu, sniedz pretprasību, piedāvājot savu ceļa servitūta nodibināšanas variantu – savā vai citas trešās personas īpašumā. Taču, kā atzīst AT Senāts, kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka iebildumi un cita nodibināšanas varianta piedāvājums nav jānoformē kā pretprasība.⁵¹⁰ Senāta norāde ir loģiski pamatota, jo, sniedzot pretprasību par cita ceļa servitūta nodibināšanas variantu savā nekustamā īpašumā, pretprasība tiktu vērsta pret sevi pašu kā atbildētāju.

Atbildētāji, sniedzot paskaidrojumus uz iesniegto prasību, salīdzinoši bieži norāda uz citām alternatīvām piekļuves iespējām caur citu īpašnieku nekustamiem īpašumiem (sk. Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedumu, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11;⁵¹¹ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Valmierā 2013. gada 3. oktobra spriedumu, lietas Nr. C11129810;⁵¹² Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 3. novembra spriedumu, lietas Nr. C-0051-17/3;⁵¹³ Rīgas rajona tiesas Siguldā 2022. gada 2. novembra spriedumu, lietas Nr. C33577721⁵¹⁴ u. c.), uzskatot, ka ceļa servitūta nodibināšana uz citu peronu nekustamiem īpašumiem būtu mazāk apgrūtinoša nekā uz atbildētāja nekustamiem īpašumiem. Tiesai jāvērtē visi atbildētāja paustie argumenti un iesniegtie pierādījumi. Līdz ar to tiesai ir pienākums vērtēt katru no atbildētāja ierosinātajiem piekļuves alternatīvajiem variantiem pa citiem nekustamajiem īpašumiem. Piemēram, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa 2017. gada 3. novembra spriedumā, lietas Nr. C-0051-17/3, izvērtēja piecas atbildētāja piedāvātās alternatīvas ceļa servitūta nodibināšanai citos nekustamos īpašumos. Bet Zemgales apgabaltiesa Jelgavā 2022. gada 10. jūnija spriedumā, lietas arhīva Nr. CA-0082-22/7, vērtēja četrus alternatīvus piekļuves variantus. Tiesa izbraukuma sēdē konstatē pamatu prasības noraidīšanai, secinot, ka piekļuve līdz prasītāja nekustamajam īpašumam iespējama, izmantojot citas alternatīvas piekļuves ķēdi. Spriedumā tiesa atsaucas uz Senāta 2009. gada 12. augusta spriedumu Nr. SKC-192/2009 un norāda: “[..] konstatējot citus variantus, kas gan nav ērtākie prasītājam, tomēr ļauj atrisināt piekļuves īpašumam jautājumu, tiesai [..] nav pienākums pateikt visu, kas jādara, lai piekļūtu vai sāktu izmantot vienu, otru vai

⁵¹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 11. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-259. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007> [sk. 06.05.2023.].

⁵¹¹ Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁵¹² Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Valmierā 2013. gada 3. oktobra spriedums, lietas Nr. C11129810. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁵¹³ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 3. novembra spriedums lietā Nr. C-0051-17/3. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁵¹⁴ Rīgas rajona tiesas Siguldā 2022. gada 2. novembra spriedums lietā Nr. C33577721 (ECLI:LV:RIRT:2022:1102.C33577721.6.S). Nav publicēts. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

trešo servitūtu ķēdi, tai bija jānodod atbilde tikai uz prasību.”⁵¹⁵ Analizējot Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2022. gada 10. jūnija spriedumu un Senāta 2009. gada 12. augusta spriedumu, autore konstatē atšķirīgus faktiskos apstākļus, kam, pēc autores uzskata, ir būtiska nozīme jautājuma izlemšanā. Zemgales apgabaltiesa uzskata, ja ir konstatēti alternatīvi piekļuves varianti, tas “ļauj atrisināt piekļuves īpašumam jautājumu”. Autore nepiekrīt šādam secinājumam, jo vairāku iespējamo piekļuves variantu konstatēšana vēl negarantē to, ka prasītājam būs iespējams nodibināt ceļa servitūtu vienā no alternatīvajiem variantiem, kas atrodas citos nekustamos īpašumos. No Zemgales apgabaltiesas sprieduma izriet, ka tiesa izvērtēja situāciju dabā un vērtēja tikai tos pierādījumus, kas atrodas lietā, un pamatā tos, ko iesniedza prasītājs. Tiesa nepieaicināja citu nekustamo īpašumu īpašniekus, lai uzklausītu viņu argumentus par iespējām nodibināt ceļa servitūtu caur viņu nekustamiem īpašumiem. Šāda apstākļu formāla izvērtēšana neļauj izlemt jautājumu vispusīgi un objektīvi. Tas viennozīmīgi var novest pie kļūdaina lēmuma. Praksē ir gadījumi, kad rodas pārlicība, ka prasība pirmšķietami apmierināma. Bet tiesvedības laikā tiek sniegti paskaidrojumi un iesniegti pierādījumi, radikāli mainot lietas būtību. Līdz ar to tiesai nebija pamata uzskatīt, ka jautājums par piekļuvi prasītāja nekustamam īpašumam tiks atrisināts. Turklāt no Senāta 2009. gada 12. augusta sprieduma, uz kuru atsaucās Zemgales apgabaltiesa, izriet, ka Senāts konstatēja faktu, ka prasītājs var piekļūt savam nekustamajam īpašumam pa trim citiem ceļiem, kuri “[..] ved pāri fiziskām personām piederošiem zemesgabaliem, ir iezīmēti zemes robežu plānos un tiem nodibināti servitūti par labu citiem nekustamajiem īpašumiem”.⁵¹⁶ Autore vērš uzmanību uz apstākli, ka nekustamie īpašumi jau bija agrūtināti ar servitūtu. Tas vieš pārlicību, ka prasības neapmierināšanas gadījumā prasītājam būs iespējams nodibināt ceļa servitūtu uz vienu no citiem alternatīviem nekustamiem īpašumiem, jo tie jau apgrūtināti ar ceļa servitūtu, kā arī saskaņā ar CL 1148. pantu pats apgrūtinātā nekustamā īpašuma īpašnieks gan tiesīgs izlietot ceļa servitūtu, gan piešķirt ceļa servitūtu vairākiem lietotājiem. Atšķirīga situācija būs gadījumos, ja citos alternatīvi piedāvātos nekustamos īpašumos ceļa servitūti nav nodibināti.

Lai gan tiesās jau ir iedibināta prakse, lemjot par ceļa servitūta nodibināšanas pamatu prasītāja izvēlētajā nekustamajā īpašumā, izvērtēt citus alternatīvus piekļuves variantus citos īpašumos, autore šādu pieeju vērtē kritiski. Autores ieskatā, tiesai būtu pamats vērtēt atbildētāja piedāvātos alternatīvos variantus tikai ar nosacījumu, ja atbildētājs tiesai iesniedz pierādījumus, ka:

⁵¹⁵ Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2022. gada 10. jūnija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0082-22/7. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁵¹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 12. augusta spriedums lietā Nr. SKC-192. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

- 1) piekļuve pa vienu vai vairākiem citām personām piederošiem nekustamiem īpašumiem ir faktiski un tiesiski iespējama (pat fakts, ka ir citi ceļi, pa kuriem prasītājs nosacīti pārvietojas, nepadara to par tiesisku pārvietošanos, jo jebkurā brīdī attiecīgā nekustamā īpašuma īpašnieks šādu pārvietošanos var liegt, ar ceļu aizņemto teritoriju tiesiski apbūvēt utt.);
- 2) kāds no alternatīvo nekustamo īpašumu īpašniekiem ir piekritis ceļa servitūta nodibināšanai par labu prasītāja nekustamajam īpašumam;
- 3) kā trešās personas lietā pieaicināti visi īpašnieki, kuru nekustamos īpašumus atbildētājs piedāvājis kā alternatīvos variantus un kuru intereses varētu skart spriedums – paskaidrojumu sniegšanai/viedokļu paušanai.

Piemēram, ar Zemgales rajona tiesas Aizkrauklē 2021. gada 21. decembra lēmumu⁵¹⁷ lietā kā trešās personas atbildētāju pusē bez patstāvīgiem prasījumiem pieaicināti īpašnieki, kuru nekustamos īpašumus kā alternatīvos piekļuves variantus bija norādījis atbildētājs savos paskaidrojumos. Trešās personas iesaistes tiesvedībā nolūks ir sekmēt lietas apstākļu vispusīgu noskaidrošanu un nodrošināt procesuālo ekonomiju, ļaujot trešajai personai sniegt paskaidrojumus un izteikt viedokli par prasījumu.⁵¹⁸ Bet jāņem vērā judikatūrā paustā atziņa, ka no CPL normām neizriet, ka tiesai būtu tiesības pieaicināt trešās personas pēc savas iniciatīvas.⁵¹⁹ Tiesu prakses atlases un padziļinātas izpētes rezultātā autore analizēja Liepājas tiesas 2015. gada 30. aprīļa⁵²⁰ un Kurzemes apgabaltiesas 2015. gada 2. septembra⁵²¹ spriedumus, kas tika atcelti ar Latvijas Republikas AT Civillietu departamenta 2017. gada 13. decembra spriedumu lietā Nr. C20234714.⁵²² Autore pievienojas AT 2017. gada 13. decembra spriedumā izdarītajiem secinājumiem par minēto spriedumu nepareizību. Taču minētajos Liepājas tiesas un Kurzemes apgabaltiesas spriedumos autore atrod vērā ņemamus un autores viedokli pamatojošus argumentus saistībā ar atbildētāju piedāvāto alternatīvo variantu izvērtēšanas principiem, ko AT atsevišķi nebija vērtējusi. Proti, vērtējot atbildētāja alternatīvo piedāvājumu izmantot ceļam pašvaldības nekustamā īpašuma daļu un īpašnieka “D”

⁵¹⁷ Zemgales rajona tiesas Aizkrauklē 2021. gada 21. decembra lēmums lietā Nr. C73312620. Nav publicēts. Atrodas Zemgales apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵¹⁸ Eiropas e-tiesiskuma portāls. Pārstrādātā regula “Brisele I”. 65. panta 3. punkts – informācija par to, kā saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem var noteikt regulas 65. panta 2. punktā minēto spriedumu sekas. Iegūts no: https://e-justice.europa.eu/350/LV/brussels_i_regulation_recast?LATVIA&member=1 [sk. 06.05.2023.].

⁵¹⁹ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2022. gada 22. decembra spriedums, lieta Nr. C73532619, SKC-131/2022. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2022> [sk. 06.05.2023.].

⁵²⁰ Liepājas tiesas 2015. gada 30. aprīļa spriedums lietā Nr. C20234714. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵²¹ Kurzemes apgabaltiesas 2015. gada 2. septembra spriedums lietā Nr. C20234714, lietas arhīva Nr. CA-0087-18/2. Nav publicēts. Atrodas Kurzemes apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵²² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 13. decembra spriedums lietā Nr. SKC-303/2017. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

īpašumā esošu ceļu, pirmās un apelācijas instances tiesas norādīja, ka lietā nav iesniegti pierādījumi par īpašnieka “D” un pašvaldības piekrišanu šādam variantam. Minētie spriedumi ir vieni no retajiem autores rīcībā esošajiem un analizētajiem spriedumiem, kur tiesa ir pievērsusi uzmanību, pēc autores domām, būtiskiem faktiem. Tikai uzklusot trešo personu, pret kuru, iespējams, varētu tikt vērsta prasība par ceļa servitūta nodibināšanu, tiesa var gūt pārliecību, vai iespējams atrisināt piekļuves īpašumam jautājumu citā veidā. Autore izteikto viedokli balsta uz Senāta 2020. gada 6. aprīļa spriedumu, ar kuru atcelts apgabaltiesas spriedums daļā, ar kuru apmierināta personas “C” prasība pret SIA “Agrofirma “Turība”” par ceļa servitūta nodibināšanu. Senāts konstatē, ka lietā pieaicināta trešā persona SIA “Latvijas valsts meži”, kas apliecina, ka prasītājam piekļuvei līdz savam īpašumam ir iespēja izmantot arī akciju sabiedrības apsaimniekošanā esošo valsts meža zemi un meža infrastruktūras objektus saskaņā ar Meža likumā noteikto.⁵²³ Saskaņā ar Meža likumu⁵²⁴ fiziskas personas valsts mežā tiesīgas uzturēties un pārvietoties gan kājām, gan ar transporta līdzekļiem, ievērojot minētajā likumā noteiktos ierobežojumus. Tātad tiesa pārliecinājās par alternatīvā varianta esamību un reālu izmantošanas iespējamību. Bet, ja tiesa norāda uz iespējamiem alternatīviem variantiem, nepārliecinoties par reālu iespēju tos izmantot piekļuves nodrošināšanai pie prasītāja nekustamā īpašuma, un neatrisina iespējamās piekļuves īpašumam jautājumu, tiesas nozīme strīda izšķiršanā zūd un tas nonāk pretrunā ar jau pieminēto Senāta 2009. gada 12. augusta spriedumā lietā Nr. SKC-192 pausto atziņu.

Izlīgums ceļa servitūta nodibināšanas strīdā. Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi ikvienai personai ir nodrošināta iespēja aizstāvēt savas tiesības tiesā, taču savu tiesību aizstāvība personai jāīsteno pašai – personīgi vai ar pārstāvja starpniecību. Tas, cik veiksmīgi notiek aizstāvība, ir atkarīgs no daudziem faktoriem – aizstāvību īstenojošās personas zināšanām, prasmēm un pieredzes, pierādījumu bāzes, faktiskās situācijas, tiesas pārliecības u. c. Bet, neskatoties uz to, kādā stadijā ir tiesvedības process, vienmēr iespējams noslēgt izlīgumu. Tiesnešu ētikas komisija atzīst, ka izlīgums ir labākais lietas risinājums, un uzskata, ka tiesnešiem ir jāmudina un jācenšas pārliecināt lietas dalībniekus par izlīguma noslēgšanu.⁵²⁵ Tas nozīmē, ka tiesnesim ne tikai formāli jāuzdod jautājums, vai puses vēlas noslēgt izlīgumu, bet arī jāpaskaidro izlīguma būtība un priekšrocības. Protams, mudinot puses izmantot arī mediāciju. Būtiska loma izlīguma noslēgšanas veicināšanā ir arī pušu pārstāvjiem. Tāpēc pušu

⁵²³ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2020. gada 6. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-33/2020. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 17.07.2023.].

⁵²⁴ Meža likums: Latvijas Republikas likums. 16.03.2000. *Latvijas Vēstnesis*. 98/99; 20.04.2000. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 8.

⁵²⁵ Tiesnešu ētikas komisija. 2017. gada 28. februāris. *Atzinums*. Iegūts no: <https://tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [sk. 17.07.2023.].

pārstāvju prioritāte nevar būt pārstāvamā pārliecināšana turpināt uzsākto tiesvedību, vadoties tikai no savām finansiālā ieguvuma interesēm.

Pamatojoties uz veikto tiesu prakses analīzi un balstoties uz autores praktisko pieredzi, autore izstrādāja vadlīnijas (sk. 10. pielikumu), uz kurām pamatojoties būtu sastādāms prasības pieteikums par ceļa servitūta nodibināšanu un kuras būtu izmantojamas arī tiesvedības procesā, vērtējot ceļa servitūta nodibināšanas pamatotību un lietderību.

3.2. Pagaidu aizsardzības piemērošanas teorētiskie aspekti un praktiskā piemērošana ceļa servitūtu lietās

Pagaidu aizsardzības institūta apskatam tiesību doktrīnā un tā praktiskās izpausmes analīzei tiesu lēmumos promocijas darbā veltīta atsevišķa apakšnodaļa, jo minētā institūta ieviešanai ir būtiska loma kalpojošā un valdošā nekustamā īpašuma īpašnieku tiesisko interešu aizsardzībā līdz brīdim, kad stāsies spēkā galīgais tiesas nolēmums ceļa servitūta lietā. Autore šajā apakšnodaļā noskaidros, vai mērķis, ko likumdevējs plānoja panākt, ieviešot visaptverošu pagaidu aizsardzības institūtu (kopš 2021. gada), ir sasniegts. Nodaļā atspoguļoti būtiskākie lēmuma pieņemšanas aspekti un pamatprincipi, uz kādiem balstās tiesa, izlemjot jautājumu par pagaidu aizsardzību. Kā arī izvērtēs, vai tiesai ir vienota pieeja, piemērojot un interpretējot pagaidu aizsardzību reglamentējošās tiesību normas.

Praktizējošu juristu vidū jautājums par pagaidu aizsardzības nepieciešamību vienmēr bija aktuāls, jo prasības nodrošināšana bija pieļaujama tikai mantiska rakstura prasībās, bet pagaidu aizsardzība bija noteikta tikai atsevišķu kategoriju lietās. Paralēli pastāvēja lietu kategorijas, kurās bija nepieciešama pagaidu aizsardzība, bet tiesiskais regulējums to neparedzēja. Kā atzīst *Dr. iur.* Daina Ose, arī “[t]iesu praksē ilgtermiņā tika konstatēta nepieciešamība noteikt pagaidu aizsardzības regulējumu [...]”.⁵²⁶ 2018. gada 19. oktobrī TM sadarbībā ar Tiesu administrāciju Eiropas Sociālā fonda projekta “Justīcija attīstībai” ietvaros rīkoja konferenci “Aktuālie Civilprocesa problēmjautājumi”,⁵²⁷ kurā jomas speciālisti uzstājās ar vairākiem priekšlasījumiem⁵²⁸ par pagaidu aizsardzības tiesiskā regulējuma trūkumiem. Autores ieskatā, konferencē apspriestajiem problēmjautājumiem un sniegtajiem priekšlikumiem bija nozīmīga un pagaidu aizsardzības institūta pilnveidi Latvijā veicinoša loma. Šāds problēmjautājumu aktualizēšanas un apspriešanas modelis uzskatāmi demonstrēja praktizējošu speciālistu ieguldījuma nozīmīgumu tiesību sistēmas attīstībā.

⁵²⁶ Ose, D. Grozījumi CPL: drošības nauda, prasības nodrošināšana, pagaidu aizsardzība, saistību bezstrīdus piespiedu izpilde. 11.05.2021. *Jurista Vārds*. 19 (1181), 14–20.

⁵²⁷ Civilprocesa problēmjautājumi. 18.12.2018. *Jurista Vārds*. 51/52 (1057/1058), 5.

⁵²⁸ Tiesas.lv. 2018. Pieejamas prezentācijas no konferences “Aktuālie Civilprocesa problēmjautājumi”. Iegūts no: <https://www.tiesas.lv/aktualitates/pieejamas-prezentacijas-no-konferences-aktuālie-civilprocesa-problemjautajumi-8458> [sk. 09.10.2022.].

Kā vienu no nozīmīgākajiem pētījumiem par pagaidu aizsardzības un prasības nodrošināšanas problēmjautājumiem autore izceļ zvērinātu advokātu Viktorijas Jarkinas un Andra Tauriņa pētījumu, kura būtiskākie rezultāti atspoguļoti rakstā “Prasības nodrošināšana un pagaidu aizsardzība: aktuālie jautājumi”. Autori norāda uz vairāku kategoriju lietām, par kurām likumā nav paredzēts piemērot nedz prasības nodrošināšanu, nedz pagaidu aizsardzību, uzsverot, ka tas neatbilst CPL 1. pantā definētajam pamatprincipam, jo netiek nodrošinātas personas tiesības uz savu aizskarto tiesību aizsardzību tiesā. Autori pagaidu aizsardzības institūtu raksturo kā fragmentētu atsevišķu kategoriju lietu privilēģiju. Galvenā atziņa, ko autori puda rakstā, ir nepieciešamība pēc visaptveroša regulējuma pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošanai.⁵²⁹ Uz minēto autoru pētījumu ir atsauces “Grozījumu Civilprocesa likumā” anotācijā,⁵³⁰ kas liecina par šī pētījuma vadošo nozīmi grozījumu izstrādē, paplašinot pagaidu aizsardzības institūtu. TM Civiltiesību departamenta Starptautisko un procesuālo tiesību nodaļas juriste Linda Vaļte, vērtējot visaptveroša pagaidu aizsardzības regulējuma ieviešanu civilprocesā, norādīja, ka vēlme paplašināt pagaidu noregulējuma institūtu uz visu civillietu kategorijām nākusi arī no sabiedrības, kas norādījusi uz regulējuma trūkumu.⁵³¹

Arī autore savā praktiskajā darbībā ceļa servitūtu lietās nepārtraukti novēroja situācijas, kad nekustamā īpašuma īpašnieki tiesvedības laikā vairāku gadu garumā nespēja iekļūt savos nekustamajos īpašumos, jo normatīvajos aktos piekļuves pagaidu risinājums nebija paredzēts. Lai veicinātu pagaidu aizsardzības tiesiskā regulējuma ieviešanu un akcentētu tā praktisko nozīmīgumu, t. sk. ceļa servitūtu lietās, autore īstenoja vairākas aktivitātes. 2019. gada 13. februārī autore ar nekustamā īpašuma īpašnieci A. R., kurai tiesvedības procesa par ceļa servitūta nodibināšanu laikā nebija iespējas apsaimniekot savu nekustamo īpašumu, ne arī iekļūt tajā, apmeklēja Latvijas Republikas TM, tiekoties ar Civiltiesību departamenta pārstāvjiem. Tikšanās laikā apspriestas problēmas un sniegti ierosinājumi nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos pagaidu regulējuma ieviešanai saistībā ar piekļuves nodrošināšanu valdošajam nekustamam īpašumam tiesvedības laikā (sk. 11. pielikumu).⁵³² Kā norādīja TM pārstāve, diskusijas par pagaidu aizsardzību civilstrīdos TM vadītajā Civilprocesa likuma grozījumu darba grupā jau ir aizsāktas, un atzina, ka plānotie grozījumi būtu attiecināmi

⁵²⁹ Jarkina, V., Tauriņš, A. Prasības nodrošināšana un pagaidu aizsardzība: aktuālie jautājumi. 18.12.2018. *Jurista Vārds*. 51/52 (1057/1058), 24–31.

⁵³⁰ Likumprojekta “Grozījumu Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/7124D67541E6AF94C225851A0033211A?OpenDocument#_ftn9#b [sk. 04.03.2023.].

⁵³¹ Ņikona, L. *Ieviests visaptverošs pagaidu aizsardzības regulējums civilprocesā*. Iegūts no: https://lvportals.lv/skaidrojumi/327189-ieviests-visaptveross-pagaidu-aizsardzibas-regulejums-civilprocesa-2021#_ftn2 [sk. 14.10.2022.].

⁵³² Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. 2019. gada 13. februāris. Apmeklējuma protokols. Publiski nav pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

arī uz servitūtu lietām. Tāpēc autore pieļauj, ka servitūtu lietās pastāvošo problēmu detalizēta izklāstīšana un apspriešana deva kaut nelielu pienesumu grupas darbā problēmsituāciju apzināšanai plašākā tvērumā, jo pieminētās konferences “Aktuālie Civilprocesa problēmjaudājumi” ietvaros tieši ar ceļa servitūtu lietām saistītās problēmas netika akcentētas un apspriestas.

Rosinot un turpinot diskusiju tiesiskajā telpā par pagaidu aizsardzības regulējuma ieviešanu ceļa servitūta lietās tiesā, autore publicēja vairākus zinātniskos rakstus: “Ceļa servitūtu problemātika un pagaidu regulējuma ieviešanas perspektīvas ceļa servitūtu nodibināšanas lietās tiesā”,⁵³³ “*Legal and practical aspects of establishing servitude of right of way by court judgment within the framework of urban and rural development and changing global conditions*” (“Ceļa servitūta nodibināšanas ar tiesas spriedumu tiesiskie un praktiskie aspekti lauku un pilsētu attīstības ietvaros un globālo pārmaiņu apstākļos”)⁵³⁴. Minētajās publikācijās piedāvāts ieviest pagaidu regulējumu ceļa servitūtu lietās, ņemot vērā faktu, ka pilnīga nekustamā īpašuma izolētība un nespēja tam piekļūt un to izmantot tiesvedības periodā rada būtisku kaitējumu īpašniekiem, kā arī nepieciešamība pēc šāda regulējuma izriet no tiesu prakses. Piemēram, prasītāja A. R. iegādājās nekustamo īpašumu, līdz kuram bija iespējams nokļūt, šķērsojot I. B. nekustamo īpašumu pa ceļa servitūtam paredzēto teritoriju. I. B. liedza A. R. lietot servitūta ceļa teritoriju, jo servitūts zemesgrāmatā bija ierakstīts nevis ieraksta, bet atzīmes veidā, kas lietošanas tiesības nepiešķir. 2018. gada 26. septembrī prasītāja A. R. Zemgales rajona tiesai Ogrē iesniedza lūgumu (par pagaidu lēmuma pieņemšanu civillietā par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu), ar kuru lūgts pieņemt pagaidu lēmumu un noteikt, ka līdz galīgā sprieduma taisīšanai piekļūšanai kājām vai ar transporta līdzekļiem līdz nekustamam īpašumam [...] izmantojama nekustamā īpašuma [...] zemes robežu, situācijas un aprūtinājumu plānā iezīmētā ceļa servitūta teritorija [...]. Lūgumu A. R. pamatoja ar “likuma roba” esamību tiesiskajā regulējumā un atsaucās uz CPL 5. panta piektajā daļā noteikto. Tostarp A. R. pieminēja, ka CPL atsevišķos gadījumos pieļauj pagaidu lēmuma pieņemšanu līdz sprieduma taisīšanai, norādot uz CPL 238.¹ panta pirmo daļu, 244.¹⁰ panta pirmo daļu un 267.¹ panta pirmo daļu, ar to pamatojot “likuma roba” aizpildīšanas nepieciešamību likuma un tiesību

⁵³³ Dinsberga, J. 2018. Ceļa servitūtu problemātika un pagaidu regulējuma ieviešanas perspektīvas ceļa servitūtu nodibināšanas lietās tiesā. *Socrates. Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls. Rīga Stradiņš University Faculty of Law Electronic Scientific Journal of Law*. Rīga: RSU, Nr. 3 (12). DOI: <https://doi.org/10.25143/socr.12.2018.3.39-51>, 39–51.

⁵³⁴ Dinsberga, J., Savickis, V. 2018. Legal and practical aspects of establishing servitude of right of way by court judgment within the framework of urban and rural development and changing global conditions. *Web of Conferences Volume 68 (2019) 7th International Interdisciplinary Scientific conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE*. Rīga, Latvia, October 10–12. ISBN: 978-2-7598-9081-1. Published online: 25 November 2019. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196801024SHS>.

analoģijas piemērošanas ceļā.⁵³⁵ Profesors E. Meļķis paļū viedokli, ka tiesai ir pamats lemt par likuma roba esamību un tā aizpildīšanas nepieciešamību, ja tiesiskajā regulējumā ir trūkumi, t. i., nav ietverts pozitīvs tiesiskais regulējums, kaut gan šāds regulējums būtu nepieciešams.⁵³⁶ Līdzīgu skaidrojumu sniedz arī AT tiesnesis E. Kalniņš, papildus norādot, ka analoģijas ceļā ir aizpildāms atklāts likuma robs.⁵³⁷ No minētā autore secina, ka viens no svarīgākajiem tiesas uzdevumiem, izvērtējot strīdīgo situāciju un normatīvo regulējumu, ir konstatēt, vai pastāv regulējuma trūkums, kā arī analoģijas piemērošanas nepieciešamība. Atgriežoties pie jau aplūkotā piemēra, ar 2018. gada 1. oktobra lēmumu civillietā Nr. C73405818 Zemgales rajona tiesa A. R. lūgumu noraidīja, pamatojot, ka prasītājas norādītās lietās nav nekādas līdzības ar lietām par ceļa servitūta nodibināšanu, tāpēc analoģija nav piemērojama. Kā arī uzsvēra, ka CPL normas neparedz tādu pagaidu noregulējumu.⁵³⁸ Arī A. R. blakus sūdzību⁵³⁹ par minēto Zemgales rajona tiesas lēmumu Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2018. gada 21. novembra lēmumu noraidīja. Lēmumā norādīts: “Tas fakts, ka citās lietu kategorijās, tostarp par servitūta nodibināšanu, Civilprocesa likums pagaidu noregulējumu neparedz, nav atzīstams par likuma robu, kas būtu aizpildāms saskaņā ar Civilprocesa likuma 5. panta piektās daļas noteikumiem. Tiesa nav tiesīga noteikt pagaidu noregulējumu lietās, kurās likumdevējs šādu noregulējumu nav noteicis. Šie jautājumi ir likumdevēja kompetencē.”⁵⁴⁰ Skatot lietu apelācijas instancē, prasītāja 2019. gada 15. augustā iesniedza pieteikumu par pagaidu regulējuma pieņemšanu līdz sprieduma taisīšanai.⁵⁴¹ Ar Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2019. gada 15. augusta lēmumu pieteikums noraidīts.⁵⁴² Par minēto lēmumu A. R. iesniedza blakus sūdzību,⁵⁴³ bet Latvijas Republikas Senāta Civillietu departaments 2019. gada 15. augusta lēmumu atstāja negrozītu. Lai gan Senāts atzīst, ka servitūtu strīdos var rasties

⁵³⁵ Lūgums (par pagaidu lēmuma pieņemšanu civillietā par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu). 2018. gada 26. septembris. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵³⁶ *Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā: Rakstu krājums*. 2003. Dr. habil. iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 133.

⁵³⁷ Kalniņš, E. 2005. *Tiesību tālākveidošana. Privāttiesību teorija un prakse*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 319–320.

⁵³⁸ Zemgales rajona tiesas 2018. gada 1. oktobra lēmums lietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵³⁹ Blakus sūdzība par Zemgales rajona tiesas 2018. gada 1. oktobra lēmumu civillietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁴⁰ 2018. gada 21. novembra Zemgales apgabaltiesas lēmums lietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁴¹ Pieteikums par pagaidu regulējuma pieņemšanu līdz sprieduma taisīšanai. 2019. gada 15. augusts. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁴² Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2019. gada 15. augusta lēmums lietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁴³ Blakus sūdzība par tiesneses I. Belickas 2019. gada 15. augusta lēmumu par pagaidu regulējumu civillietā Nr. C73405818. 2019. gada 19. augusts. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

problēmsituācijas, kuras līdz sprieduma taisīšanai, visticamāk, būtu risināmas ar pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļu palīdzību, ieviešot likumā pagaidu aizsardzības tiesību institūtu, tomēr norāda, ka tiesas kompetence ierobežot īpašnieka tiesības uz nekustamo īpašumu, nodibinot servitūtu, noteikta konkrētās Civillikuma normās un minētā jautājuma izlemšana šobrīd nav tiesas kompetencē.⁵⁴⁴ Atsaucoties uz Satversmes tiesas tiesneša Jāņa Neimaņa monogrāfijā “Ievads tiesībās”⁵⁴⁵ pausto, Senāts norāda, ka tiesību robu aizpildīšana un vispārīga rakstura tiesību normu pieņemšana ir likumdevēja kompetencē. Analizējot izklāstīto, secināms, ka visu instanču tiesām ir vienota pieeja attiecīgā jautājuma izlemšanā. Minētais tiesu prakses precedents ir pirmais, bet neveiksmīgais mēģinājums tiesas ceļā rast pagaidu aizsardzības risinājumu un nodrošināt pagaidu piekļuves iespējas līdz nekustamajam īpašumam, kamēr notiek tiesvedība ceļa servitūta nodibināšanas lietā. Taču tajā pašā laikā minētajā lēmumā Senāts sniedza vērtīgas atziņas un apstiprināja, ka servitūtu lietās pastāv problēmsituācijas, kuru risināšanai pilnveidojams pagaidu aizsardzības institūts civiltiesībās. Autore detalizēti izklāstīja aplūkotās civillietas virzību saistībā ar prasītājas centieniem panākt pagaidu aizsardzību/strīda pagaidu noregulējumu, lai uzskatāmi ilustrētu pagaidu aizsardzības praktisko nozīmi, kas šobrīd jau nostiprināta ar likumu.

Latvijas tiesību sistēmā pagaidu aizsardzības tiesiskais regulējums pilnveidots un stājās spēkā līdz ar 2021. gada 20. aprīļa likuma “Grozījumi Civilprocesa likumā”⁵⁴⁶ spēkā stāšanos, t. i., 2021. gada 25. martā. Grozījumi izstrādāti, pamatojoties uz Trauksmes celšanas likuma Pārejas noteikumu 1. punktu⁵⁴⁷ un 2019. gada 7. maijā pieņemto MK rīkojumu Nr. 210 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai”, kura 175.3. punktā paredzēts “stiprināt personu tiesiskās aizsardzības iespējas strīdu izšķiršanā civillietās, ieviešot visaptverošu pagaidu aizsardzības regulējumu Civilprocesa likumā”.⁵⁴⁸ Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) norādīti vairāki ieguvumi – grozījumi veicinās tiesiskumu, tiesību aizsardzības efektivitāti un civilprocesa institūtu vienveidīgāku izpratni un piemērošanu.⁵⁴⁹ Neapšaubāmi, minēto grozījumu pieņemšanai ir nozīmīga loma valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku tiesisko interešu aizsardzībā, skatot ceļa

⁵⁴⁴ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 13. decembra lēmums lietā Nr. SKC-1541/2019. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>. [sk. 21.07.2023.].

⁵⁴⁵ Neimanis, J. 2004. *Ievads tiesībās*. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 176.

⁵⁴⁶ Grozījumi Civilprocesa likumā. Latvijas Republikas likums. 06.04.2021. *Latvijas Vēstnesis*. 65A.

⁵⁴⁷ Trauksmes celšanas likums. 24.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 210. Zaudējis spēku ar 04.02.2022.

⁵⁴⁸ Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai: Ministru kabineta 2019. gada 7. maija rīkojums Nr. 210. 09.05.2019. *Latvijas Vēstnesis*. 91.

⁵⁴⁹ Likumprojekts “Grozījumi Civilprocesa likumā”. Iegūts no: https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/7124D67541E6AF94C225851A0033211A?OpenDocument#_ftn1#_ftn1 [sk. 04.03.2023.].

servitūtu lietas tiesā un gaidot galīgo tiesas nolēmumu. Tāpēc darba turpinājumā aplūkota pilnveidotā pagaidu aizsardzības institūta tiesiskā izpausme un iedzīvināšana tiesu praksē.

Uz autores pieprasījuma pamata Tiesu administrācija apkopoja datus par tiesu lēmumiem par pagaidu aizsardzības līdzekļa nodrošināšanu ceļa servitūta lietās laika posmā no 2021. gada 25. marta līdz 2022. gada 6. decembrim.⁵⁵⁰ Minētajā laika posmā kopumā pieņemti 27 lēmumi: 15 pieteikumi apmierināti, 7 pieteikumi noraidīti, 5 pieteikumi apmierināti daļēji. Iegūtie dati liecina, ka pagaidu tiesiskais regulējums tiek izmantots, un šobrīd jau iespējams vērtēt, kā jaunais regulējums tiek iedzīvināts un darbojas tiesu praksē.

Rīgas apgabaltiesa 2022. gadā veica pētījumu “Pagaidu aizsardzības līdzekļi civilprocesā (turpmāk – Pētījums), kurā analizēts vispārējais pagaidu aizsardzības normatīvais regulējums, tā nošķiršana no prasības nodrošinājuma, piemērošanas, atcelšanas, grozīšanas kritēriji un problemātika.⁵⁵¹ Pētījums nav plašs, taču nozīmīgs gan juristiem, gan tiesnešiem, gan nekustamo īpašumu īpašniekiem. Īpaša nozīme minētajam Pētījumam ir situācijās, kad nekustamā īpašuma īpašniekam, kuram nav speciālu zināšanu jurisprudencē un trūkst finanšu juridiskās palīdzības sniedzēja konsultācijām, ir patstāvīgi jāizprot, ar ko atšķiras prasības nodrošinājums no pagaidu aizsardzības un kad tie piemērojami. Kāds pagaidu aizsardzības līdzekļa veids jāizvēlas. Pētījumā viegli uztveramā veidā skaidrots prasības nodrošināšanas mērķis – novērst sprieduma neizpildes risku mantiska rakstura prasībās, bet pagaidu aizsardzības mērķis – noregulēt strīdus tiesiskās attiecībās līdz lietas galīgai izlemšanai.⁵⁵² Kā izriet no autores rīcībā esošo tiesas lēmumu analīzes, ar ceļa servitūtiem saistītos strīdos pagaidu aizsardzību lūdz valdošo nekustamo īpašumu īpašnieki, vēloties nodrošināties pret to, lai kalpojošo nekustamo īpašumu īpašnieki neliktu šķēršļus nokļūšanai līdz valdošajam nekustamajam īpašumam tiesvedības procesa laikā. Tāpēc īpašniekiem, atsaucoties uz CPL 138.¹ panta pirmās daļas 2., 3. un 5. punktu, ir tiesības lūgt tiesai 1) aizlieguma atzīmes vai citas atzīmes ierakstīšanu zemesgrāmatā, 2) noteikt aizliegumu atbildētājam veikt noteiktas darbības, 3) uzlikt par pienākumu atbildētājam noteiktā termiņā veikt noteiktas darbības, 4) lūgt strīdīgo attiecību pagaidu noregulējumu.

CPL 138.¹ panta 3. punktā nav noteiktas konkrētas darbības, no kurām ir jāaturas atbildētājam, nedz uzskaitītas konkrētas darbības, kuras atbildētājam būtu jāveic. Likums nenosaka arī konkretizācijas pakāpi, līdz kādai un cik detalizētam jābūt darbību formulējumam/uzskaitījumam. Līdz ar to “noteiktas darbības” atzīstamas par ģenerālklausulu,

⁵⁵⁰ Tiesu administrācija. 2022. gada 6. decembris. *Datu apkopojums par tiesu lēmumiem par pagaidu aizsardzības līdzekļa nodrošināšanu ceļa servitūta lietās. E-pasta vēstule autorei.*

⁵⁵¹ Rīgas apgabaltiesa. 2022. Pētījums “Pagaidu aizsardzības līdzekļi civilprocesā”. Iegūts no: https://tiesas.lv/Media/Default/Page/pagaidu_aizsardzibas_lidzekli_labots_2.pdf [sk. 11.12.2022.], 2.

⁵⁵² *Ibid.*

kas konkrētā situācijā piepildāmas ar noteiktu saturu. Piemēram, Rīgas rajona tiesas Siguldā tiesnese ar 2021. gada 25. oktobra lēmumu atstāja bez virzības SIA "T. S. L." prasības pieteikumu par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu un pieteikumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu prasībā pret SIA "B. L.". Pieteikumā lūgts aizliegt atbildētājam veikt jebkāda veida saimniecisko darbību nekustamajā īpašumā, kā rezultātā tiktu traucēta, ierobežota vai pilnībā liegta prasītājas un ar tās saimniecisko darbību saistīto trešo personu brīva pārvietošanās pa ielu līdz strīda galīgajam noregulējumam. No minētā lēmuma motīvu daļas secināms, ka tiesnesei nav skaidrs, kādu pagaidu aizsardzības līdzekli prasītāja lūdz piemērot un no kādām darbībām atbildētājam atturēties. Tāpēc tiesnese, atsaucoties uz CPL 138.¹ pantu, lēmumā norāda, ka minētais pants paredz pienākumu norādīt noteiktas un konkrētas darbības, nevis vispusīgi, liedzot atbildētājam veikt jebkāda veida saimniecisko darbību kopumā.⁵⁵³ Vērtējot minētajā lēmumā ietverto tiesneses argumentāciju un sniegto CPL 138.¹ panta interpretāciju, autore piekrīt, ka no minētā likuma normas izriet prasība norādīt noteiktas darbības. Taču diskutabls ir jautājums par to, cik precīzai jābūt šai noteiktībai. Autores ieskatā, tiesnese izdarījusi kļūdainu secinājumu, uzskatot, ka lūgts aizliegt veikt jebkāda veida saimniecisko darbību kopumā. Tiesnese nav pievērsusi uzmanību lūguma daļai, no kuras izriet, ka prasītāja lūdz nevis aizliegt jebkāda veida saimniecisko darbību, bet tikai tāda veida saimniecisko darbību, kā rezultātā tiktu traucēta, ierobežota vai pilnībā liegta brīva pārvietošanās pa ielu. Prasītājas lūgumā noteiktās darbības netiek uzskaitītas, bet tiek aprobežotas ar noteiktiem apstākļiem, kurus būs iespējams konkrēti identificēt, tiem iestājoties, t. i., tikai brīdī, kad traucējumi tiks radīti. Ja pieņem, ka ar jēdzienu "noteiktas darbības" jāsaprot konkrētu darbību uzskaitījums, tad, raugoties no tiesas lēmuma praktiskās izpildāmības viedokļa, var rasties problēmas nākotnē, ja prasītājs nebūs paredzējis un pieteikumā uzskaitījis visas iespējamās darbības, ar kurām atbildētājs varētu traucēt brīvu pārvietošanos. Piemēram, no Rēzeknes tiesas 2021. gada 11. augusta lēmuma autore konstatē, ka ar 2021. gada 28. jūnija tiesas lēmumu piemērots pagaidu aizsardzības līdzeklis un atbildētājam aizliegts uzstādīt stabus un žogu zemes gabalā. Taču jau 2021. gada 5. augustā prasītāji iesnieguši tiesā pieteikumu par papildu aizsardzības līdzekļa piemērošanu, jo atbildētājs bija uzsācis citas aktīvas darbības, kas nebija minētas sākotnējā pieteikumā (izvietojis uz ceļa automašīnas, riepas, metāla konstrukcijas un citus šķēršļus). Tas liedza prasītājam un tā īpašuma nomniekiem izmantot ceļu. Rezultātā tiesnesis atkārtoti lēma par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu, uzliekot par pienākumu atbildētājam atbrīvot piebraucamo ceļu un nosakot aizliegumu likt jebkāda veida šķēršļus

⁵⁵³ Rīgas rajona tiesas Siguldā 2021. gada 25. oktobra lēmums, lietvedības Nr. 3-11/0601/21 (ECLI:LV:RIRT:2021:1025.8922.1.). Nav publicēts. Atrodas Rīgas apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

prasītājiem lietot ceļu.⁵⁵⁴ Jāatzīst, ka vairumu traucējošo darbību iespējams paredzēt un uzskaitīt, taču ne visas. Lai izvairītos no šādām situācijām un nodrošinātu tiesas lēmuma izpildāmību un vienlaikus lūguma noteiktību, autores ieskatā, prasītājam maksimāli jāuzskaita visas iespējamās darbības, tajā pat laikā norādot, ka aizliegums attiecas arī uz jebkāda cita veida darbībām, kas nav uzskaitītas, bet kas var rasties nākotnē un traucēt brīvu pārvietošanos. Tas nodrošinātu prasītāja intereses un ļautu izvairīties no nepieciešamības atkārtoti vērsties tiesā, ja, piemēram, atbildētāja ļaunā nolūkā izdomātu un īstenotu tādu traucējošu darbību, ko nebija iespējams paredzēt un kas nebija konkrēti formulēta un norādīta/uzskaitīta pieteikumā.

Iepazīstoties ar Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2021. gada 13. jūlija lēmumu par pagaidu aizsardzības līdzekļu noteikšanu un par ceļa servitūta nodibināšanu ar trešo personu, autore konstatē, ka atšķirībā no iepriekš analizētā Rīgas rajona tiesas Siguldā 2021. gada 25. oktobra lēmuma Vidzemes rajona tiesas Gulbenē tiesnese, interpretējot CPL 138.¹ panta 3. punktā noteikto, prasītājas lūgumu apmierināja un nolēma: “[..] noteikt aizliegumu atbildētājiem [..] likt jebkāda veida šķēršļus prasītājam [..] piekļūt tam piederošajiem nekustamajiem īpašumiem [..] pa ceļu, kas iezīmēts Valsts zemes dienestā [..] zemes robežu plānā un atzīmēts ar “7.050203-servitūts-tiesības uz braucamu ceļu 0,32 ha”.”⁵⁵⁵ Arī Rīgas rajona tiesas Jūrmalā tiesnese ar 2022. gada 10. oktobra lēmumu apmierināja prasītājas pieteikumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu un noteica “[..] aizliegumu uz laiku līdz galīgā nolēmuma taisīšanai lietā likt šķēršļus piekļuvei nekustamajam īpašumam [..] pa nekustamajā īpašumā [..] esošo ceļu saskaņā ar sertificēta mērnieka [..] skici ceļa servitūta nodibināšanai”.⁵⁵⁶ Pamatā visos autores rīcībā esošos un šajā apakšnodaļā analizētos tiesas lēmumos noteikts vispārējs aizliegums likt jebkādas šķēršļus bez konkrētu darbību uzskaitījuma vai aizliegums veikt jebkādas fiziskas un/vai tiesiskas darbības, kas varētu traucēt nekustamā īpašuma lietošanu (piemēram, Zemgales rajona tiesas Tukumā lēmums lietā Nr. C73445821;⁵⁵⁷ Zemgales rajona tiesas Jelgavā lēmums lietā Nr. C73419321;⁵⁵⁸ Rīgas rajona tiesas Rīgā lēmums lietā Nr. C33424022;⁵⁵⁹ Rīgas rajona tiesas Rīgā lēmums lietā

⁵⁵⁴ Rēzeknes tiesas 2021. gada 11. augusta lēmums civillietā Nr. 26XXX (ECLI:LV:REZT:2021:0811.C26.7.L.). Nav publicēts. Atrodas Rēzeknes tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁵⁵ Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2021. gada 13. jūlija lēmums, lietas arhīva Nr. C-0601-21. Nav publicēts. Atrodas Vidzemes rajona tiesas Gulbenē arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁵⁶ Rīgas rajona tiesas Jūrmalā 2022. gada 10. oktobra lēmums lietā Nr. C33525422, lietas arhīva Nr. C-5254-22/8. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas arhīvā Jūrmalā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁵⁷ Zemgales rajona tiesas Tukumā 2021. gada 10. jūnija lēmums lietā Nr. C73445821. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].

⁵⁵⁸ Zemgales rajona tiesas Jelgavā 2021. gada 27. maija lēmums lietā Nr. C73419321. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].

⁵⁵⁹ Rīgas rajona tiesas Rīgā 2022. gada 27. jūnija lēmums lietā Nr. C33424022. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Rīgā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Nr. C33439221;⁵⁶⁰ Rīgas rajona tiesas Jūrmalā lēmums lietā Nr. C33497822;⁵⁶¹ Rīgas rajona tiesas Jūrmalā lēmums lietā Nr. C33525422;⁵⁶² Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas lēmums, lietas arhīva Nr. C-4318-21;⁵⁶³ Vidzemes rajona tiesas Gulbenē lēmums, lietas arhīva Nr. C-3527-21;⁵⁶⁴ Vidzemes rajona tiesas Gulbenē lēmums, lietas arhīva Nr. C-3333-21⁵⁶⁵). Vairākos lēmumos papildus vispārējam aizliegumam “likt šķēršļus” tiesa konkretizē atsevišķas darbības, piemēram, norādot “[..] t. sk. priekšmetu, vārtu, žogu, lielgabarīta atkritumu, sadzīves tehnikas, izvietojanu braucamā ceļa posmā [..]”.⁵⁶⁶ Vai arī “[..] veikt darbības, kas pasliktina ceļa stāvokli”.⁵⁶⁷

Noteiktu darbību izpratne lēmumā. Analizējot augstāk minētos lēmumus pagaidu aizsardzības noteikšanas lietās, autore konstatē, ka tiesās nav izveidojusies vienota prakse jēdziena “noteiktas darbības” piemērošanā un tā interpretācija tiesu lēmumos pat radikāli atšķiras. TM Civiltiesību departamenta starptautisko un procesuālo tiesību juriste Dace Vārna uzsver, ka, īstenojot tiesības uz taisnīgu tiesu, būtiska nozīme ir vienotai tiesu praksei. Tas attiecināms ne tikai uz lietas izspriešanu pēc būtības, bet arī tiesai izlemjot procesuālus jautājumus un pieņemot lēmumus.⁵⁶⁸ Autore pievienojas juristes D. Vārnas viedoklim un uzskata, ka pagaidu aizsardzības noteikšanas lietās vienota tiesību normu interpretācija tās piemērotājam radīs priekšstatu par normas tiesisko izpausmi un piemērošanas robežām. Tādējādi piemērotājs spēs precīzi formulēt prasījumu, nepieļaujot kļūdas, kā rezultātā pieteikums būtu atstājams bez virzības vai noraidāms.

Ar mērķi veicināt vienotu CPL 138.¹ panta 3. punkta piemērošanu un interpretāciju tiesu nolēmumos un izprast jēdzienu “noteiktas darbības”, nepieciešams veikt tiesību normas iztulkošanu. Autore jau šīs nodaļas sākumā analizēja vēsturiskos pagaidu aizsardzības tiesiskā regulējuma rašanās apstākļus un mērķi, tāpēc neatkārtosies. Mēģinot izprast likumdevēja gribu attiecībā uz minētā panta formulējumu, autore izpētīja likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa

⁵⁶⁰ Rīgas rajona tiesas Rīgā 2021. gada 28. oktobra lēmums lietā Nr. C33439221. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Rīgā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁶¹ Rīgas rajona tiesas Jūrmalā 2022. gada 7. septembra lēmums lietā Nr. C33497822. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Jūrmalā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁶² Rīgas rajona tiesas Jūrmalā 2022. gada 10. oktobra lēmums lietā Nr. C33525422. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Jūrmalā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁶³ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2021. gada 29. jūlija lēmums lietā Nr. C68431821. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].

⁵⁶⁴ Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2021. gada 19. oktobra lēmums lietā Nr. C7135272. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].

⁵⁶⁵ Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2021. gada 5. novembra lēmums lietā Nr. C7133332. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].

⁵⁶⁶ Zemgales rajona tiesas Tukumā 2021. gada 10. jūnija lēmums lietā Nr. C73445821. Nav publicēts. Atrodas Zemgales rajona tiesas Jūrmalā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁶⁷ Zemgales rajona tiesas Jelgavā 2021. gada 27. maija lēmums lietā Nr. C73419321. Nav publicēts. Atrodas Zemgales rajona tiesas Jūrmalā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁶⁸ Vārna, D. 18.12.2018. Vienveidīga tiesu prakse kā daļa no tiesībām uz taisnīgu tiesu. *Jurista Vārds*. 51/52 (1057/1058), 6–11.

likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) saturu. No tā secināms, ka likumdevējs uzskaitīja konkrētus pagaidu aizsardzības līdzekļus, bet nepaplašināja un nekonkretizēja katru no šiem līdzekļiem, atstājot to pašu tiesību normas piemērotāju ziņā. Tāpēc, autores ieskatā, jēdzienu “noteiktas darbības” nesaista ar nepieciešamību jeb obligātu prasību konkrētas darbības nosaukt un detalizēti uzskaitīt. Likumdevējs, raksturojot pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļus, norāda, ka par efektīvu līdzekli “[.] var kalpot tiesas noteikts aizliegums atbildētājam veikt noteiktas darbības, piemēram, likt šķēršļus piekļuvei nekustamajam īpašumam”.⁵⁶⁹

AT 2017. gada 29. septembra spriedumā, akcentējot tiesību normu vienveidīgas piemērošanas interesi, norāda, ka vispārinātā veidā formulēti aizliegumi neatbilst pagaidu aizsardzības līdzekļa mērķim – konkrēta tiesību aizskāruma novēršanai. Tiesa uzsver, ka jebkuram aizliegumam ir jābūt pietiekami konkrētam, kā arī jāpastāv savstarpējai saistībai starp aizliegumu un prasības priekšmetu un pamatu. Turklāt šī saistība ir jāmotivē gan pieteikumā par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu, gan tiesas lēmumā, ar kuru tas piemērots.⁵⁷⁰ Nosakot, ka “aizliegumam ir jābūt pietiekami konkrētam”, pēc autores uzskata, tiesa vērš uzmanību uz to, ka aizliegumam jābūt tādām, lai persona (pret kuru šis aizliegums vērsts) spētu identificēt tās darbības, kuras viņa nav tiesīga veikt, lai neradītu traucējumus.

Autore ar noteiktām darbībām saprot “šķēršļu likšanu”, kas savukārt var izpausties kā virkne faktisku vai tiesisku darbību saistībā ar traucēšanu brīvi pārvietoties pa ceļu – automašīnas novietošana uz ceļa, grāvja izrakšana, ceļa remonts, būvgružu izbērsana, koku stādīšana utt. Aizlieguma konkrētība izpaudīsies ne tikai detalizētā darbību uzskaitījumā, bet arī aizliegumā veikt jebkādas darbības, kas vērstas tieši uz ceļa lietošanas traucēšanu.

Vēl viens apstākļis, kas liecina, ka likumdevējs ir atstājis “noteiktu darbību” izvēles un formulēšanas tiesību prasītājam, izriet no CPL 138.¹ panta pirmās daļas 2., 3. punkta un 138.¹ panta otrās daļas sistēmiskās interpretācijas. Proti, CPL 138.¹ panta otrā daļa satur norādi, ka, piemērojot Civilprocesa likuma 138.¹ panta pirmās daļas 2. punktā noteikto pagaidu aizsardzības līdzekli, lēmumā norāda, kāda veida aizliegums vai atzīme ierakstāma.⁵⁷¹ Tātad, lūdzot aizlieguma atzīmes vai citas atzīmes ierakstīšanu zemesgrāmatā, attiecīgās kustamas mantas reģistrā vai citā publiskā reģistrā, likumdevējs prasītājam izvirzīja obligātu prasību norādīt konkrētu aizliegumu vai atzīmi. Taču attiecībā uz “noteiktām darbībām” CPL

⁵⁶⁹ Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/7124D67541E6AF94C225851A0033211A?OpenDocument#_ftn1#_ftn1#b [sk. 10.03.2023.].

⁵⁷⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 29. septembra spriedums lietā SKC 1628/2017. [13.4]. punkts. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].

⁵⁷¹ Civilprocesa likums: Latvijas Republikas likums. 03.11.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 326/330.

138.¹ panta pirmās daļas 3. punktā šādas prasības nav izvirzītas. Pamatojoties uz minēto, secināms, ka konkrētu darbību uzskaitījums nav jāsniedz.

Saskaņā ar CPL 138.¹ panta pirmās daļas 3. punktu prasītājam ir jāizvērtē – lūgt aizliegumu atbildētājam veikt noteiktas darbības vai uzlikt par pienākumu atbildētājam veikt noteiktas darbības, vai arī vienlaikus lūgt gan pirmo, gan otro. Rīgas rajona tiesa Rīgā ar 2022. gada 27. jūnija lēmumu vienlaikus apmierināja lūgumu uzlikt par pienākumu nodrošināt piekļuvi, kā arī atturēties no jebkāda veida darbībām, kas varētu traucēt piekļuvi.⁵⁷² Minētais lēmums raisa pārdomas par to, kādos gadījumos atbildētājam uzliekams pienākums veikt aktīvas darbības un kādos atturēties no darbībām. Autores ieskatā, pienākums veikt noteiktas darbības atbildētājam uzliekams gadījumos, kad jānovērš jau pastāvoši šķēršļi, kas traucē brīvu pārvietošanos pa ceļu, tos precīzi formulējot (piemēram, jādemontē žogs, barjera, jāaizrok pāri ceļam pārraktais grāvis u. c.). Savukārt pienākums atturēties no jebkāda veida darbībām nosakāms gadījumos, kad šķēršļi vēl nepastāv, bet radīsies nākotnē. Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) uzsvērts, ka prasītājam īpaši prasmīgi jāformulē atbildētājam piemērojamais pienākums, arī tā izpildes termiņš, bet tiesai vērtējums par prasītāja formulēto lūgumu par atbildētājam uzliekamo pienākumu jāsniedz kopsakarā ar prasītāja prasības materiāltiesisko pamatu, samērīgumu starp pušu interesēm un mērķi, kuru tas vēlējies panākt.⁵⁷³ Piemēram, Rēzeknes tiesas tiesnesis ar 2021. gada 11. augusta lēmumu noetica “uzlikt individuālajam komersantam [...] pienākumu 2 (divi) dienu laikā [...] atbrīvot tam piederošā nekustamā īpašuma [...] piebraucamo ceļu [...] no uz tā izvietotajiem priekšmetiem”.⁵⁷⁴ Lēmums satur konkrētu, nepārprotamu un noteiktā termiņā izpildāmu darbību formulējumu.

Prasītāja lūgtā pagaidu aizsardzības līdzekļa precizēšana vai pārformulēšana. Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) uzsvērts, ka prasītājam ir svarīgi prasmīgi formulēt atbildētājam piemērojamo pienākumu un precīzi noteikt izpildes termiņu. Savukārt tiesa “[...] nepieciešamības gadījumā var precizēt vai pārformulēt prasītāja lūgto pagaidu aizsardzības līdzekli, ciktāl tas nav pretrunā civilprocesa pamatprincipiem”.⁵⁷⁵ Vērtējot jauno CPL regulējumu, zvērināts advokāts Benno Butulis pauž bažas par tiesas lomas paplašināšanu civilprocesā, jo tā rezultātā var prasīt tiesas

⁵⁷² Rīgas rajona tiesas Rīgā 2022. gada 27. jūnija lēmums lietā Nr.C33424022. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Jūrmalā arhīvā/autores personīgajā arhīvā.

⁵⁷³ Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/7124D67541E6AF94C225851A0033211A?OpenDocument#_ftn1#_ftn1#b [sk. 01.08.2023.].

⁵⁷⁴ Rēzeknes tiesas 2021. gada 11. augusta lēmums lietā Nr.26XXX (ECLI:LV:REZT:2021:0811.C26.7L). Nav publicēts. Atrodas Rēzeknes tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁷⁵ Likumprojekts “Grozījumi Civilprocesa likumā” https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/7124D67541E6AF94C225851A0033211A?OpenDocument#_ftn1#_ftn1 [sk. 10.03.2023.].

pieejas maiņu lietas izspriešanā, kas pamatā ir darbojusies civilprocesam raksturīgo sacīkstes un dispozitivitātes principu ietvarā, un pieļauj, ka tas varētu raisīt strīdus praksē, piemēram, robežu noteikšanu starp precizēšanu un grozīšanu.⁵⁷⁶ Autore analizēja lēmumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu izvērtēšanas procesā, kas varētu raisīt diskusiju par pieminēto robežu noteikšanu. Proti, prasības pieteikumā par ceļa servitūta nodibināšanu prasītāji iekļāva lūgumu, lūdzot noteikt pagaidu aizsardzību – atsavināšanas aizlieguma atzīmi – un noteikt pagaidu regulējumu, nosakot prasītājiem tiesību lietot daļu no atbildētāja nekustamā īpašuma. Kā pamatojums minēts atbildētājas vēlme pārdot nekustamo īpašumu, tādēļ zemesgrāmatā ir dzēsta vēsturiskā atzīme par ceļa servitūtu un jaunie pircēji nevarēs konstatēt tādu būtisku apgrūtinājumu kā ceļa servitūts. Prasītāji uzskata, ka nekustamais īpašams var tikt iegādāts tikai ar vienu mērķi – veikt apbūvi. Bet apbūve kalpojošajā zemes gabalā iespējama, tikai būtiski aizskarot valdošā īpašuma piebraucamo ceļu. Tiesnesis pieteikumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu apmierināja daļēji, nosakot lūgto pagaidu regulējumu un nosakot “ierakstīt [...] zemesgrāmatas nodalījumā [...] apgrūtinājuma atzīmi: “strīds civillietā [...] par ceļa reālservitūta nodibināšanu [...]””. Tiesnesis uzskatīja par iespējamu reducēt prasītāju lūgto no “atsavināšanas aizlieguma atzīmes” uz “apgrūtinājuma atzīmi par strīdu civillietā”, pamatojot ar to, ka prasītāju prasījuma robežas netiek pārkāptas, jo apgrūtinājuma atzīme ir mazāk ierobežojošs līdzeklis nekā atsavināšanas aizlieguma atzīme. Tā nav šķērslis tālākai tiesību nostiprināšanai, un tās mērķis ir ar publisku ierakstu informēt trešās personas par tiesvedības faktu.⁵⁷⁷ Apstākļos, kad prasītājs izteicis konkrētu lūgumu ierakstīt zemesgrāmatā atzīmi par strīdu civillietā par ceļa servitūta nodibināšanu,⁵⁷⁸ tiesai ir pamats lūgumu apmierināt. Taču gadījumā, kad prasītāji ir lūguši konkrētu pagaidu aizsardzības līdzekli – atsavināšanas aizlieguma ierakstīšanu zemesgrāmatā, pēc autores domām, tiesai nav pamata pēc savas iniciatīvas to reducēt uz citu – atzīmes par tiesvedību ierakstīšanu zemesgrāmatā. Pat neskatoties uz pieteikumā esošiem prasītāju paskaidrojumiem un cēlo mērķi par nepieciešamību informēt iespējamo potenciālo pircēju. Ja tiesas ieviesīs šādu praksi, apstiprināsies jau pieminētās bažas par tiesas lomas civilprocesā nepamatotu paplašināšanu. Autore ieskatā, ievērojot prasījuma robežas, analizējamā situācijā tiesnesim bija pamats pilnībā noraidīt lūgumu par atsavināšanas aizliegumu, motīvu daļā norādot uz iespējamību iesniegt papildu pieteikumu ar lūgumu noteikt cita veida pagaidu aizsardzības līdzekli – ierakstīt atzīmi par strīdu zemesgrāmatā.

⁵⁷⁶ Butulis, B. Jaunais Civilprocesa likuma regulējums: ceļā uz efektīvu pagaidu aizsardzības sistēmu. 11.05.2021. *Jurista Vārds*. 19 (1181), 27–33.

⁵⁷⁷ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2022. gada 26. aprīļa lēmums, lietas arhīva Nr. C-2992-22. Nav publicēts. Atrodas Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁷⁸ Rīgas rajona tiesas 2021. gada 28. oktobra lēmums, lietas arhīva Nr. C33439221. (ECLI:LV:RIRT:2021:1028.33439221.4.L). Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Turpinot izvērtēt prasījumu precizēšanas vai pārformulēšanas izpausmi pagaidu aizsardzības lietās, autore konstatē, ka Zemgales rajona tiesas tiesnese uzskatīja par nepieciešamu precizēt prasījumu, lai izvairītos no vispārīga aizlieguma noteikšanas. Prasītājs lūdza nodibināt ceļa servitūtu noteiktā platumā un garumā un noteikt pagaidu aizsardzību, vienlaikus informējot, ka prasītājam nav iespējams pieaicināt mērnieku un sastādīt un iesniegt normatīvajiem aktiem atbilstošu servitūta teritorijas grafisko attēlojumu piekļuves lieguma dēļ. Taču prasītājs ir iesniedzis pierādījumus, no kuriem secināms, ka ceļš atbildētāja nekustamajā īpašumā pastāv un tiek izmantots jau kopš 1999. gada. Tiesnese atzīst, ka pastāv pamats noteikt aizliegumu atbildētājam traucēt piekļuvi prasītājam piederošam nekustamajam īpašumam, taču precizējot šo aizliegumu. Tiesnese uzskata, ka “[n]av pamata noteikt aizliegumu traucēt piekļuvi prasītājam piederošajam nekustamajam īpašumam vispārīgi, t. i., izmantojot citus piekļuves veidus, izņemot pa vēsturiski izmantoto ceļu [..]”.⁵⁷⁹ Vērtējot tiesneses lēmuma motīvu daļā paustos argumentus un pieņemto lēmumu – apmierināt prasītāja pieteikumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu tā precizētajā redakcijā, autore uzskata, ka tiesnese ievēroja prasījuma robežas, vienlaikus minimalizējot atbildētāja interešu aizskārumu un nodrošinot lēmuma izpildāmību.

Rīgas rajona tiesa Jūrmalā 2022. gada 10. oktobra lēmumā precizēja prasītājas lūguma formulējumu, aizstājot formulējumu “noteikt pienākumu [..] nelikt šķēršļus [..]” ar formulējumu “noteikt [..] aizliegumu [..]”. Kā arī tiesa izslēdza no lūguma prasītājas konkrēti uzskaitītās darbības, piemēram, ceļu nepārrakt, neuzstādīt slēdzamas barjeras, nenovietot stāvēšanai transporta līdzekļus u. c.⁵⁸⁰ Pretēji jau analizētajam Rīgas rajona tiesas Siguldā 2021. gada 25. oktobra lēmumam.⁵⁸¹

Vidzemes rajona tiesas Cēsīs tiesnese, neskatoties uz to, ka atzina prasītājas celtās prasības pirmšķietamo pamatotību un apmierināšanas iespējamību, pieteikumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu lietā noraidīja. Pieteikumā prasītāja lūdza: 1) atbildētājam uzlikt par pienākumu pārvest visu lopbarību no prasītājai piederošā zemes gabala uz atbildētājas lopu novietni, jo prasītājai ir jāšķērso atbildētāja īpašumā esošais ceļš, kuru atbildētājs uzaris; 2) atjaunot servitūta lauku ceļu uz zemes gabala. Izskatot pieteikumu, tiesa konstatēja, ka prasības pieteikumā vispār nav pieteikts šāda veida prasījums, tāpēc prasītais nodrošinājums

⁵⁷⁹ Zemgales rajona tiesas 2022. gada 24. maija lēmums lietā Nr. C73405622. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].

⁵⁸⁰ Rīgas rajona tiesas Jūrmalā 2022. gada 10. oktobra lēmums lietā Nr. C33525422, lietvedības Nr. C-55254-22/8. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Jūrmalā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁸¹ Rīgas rajona tiesas Siguldā 2021. gada 25. oktobra lēmums, lietvedības Nr. 3-11/0601/21 (ECLI:LV:RIRT:2021:1025.8922.1.). Nav publicēts. Atrodas Rīgas apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

neatbilst likumā noteiktajam un tiesai nav likumīga pamata apmierināt prasītājas pieteikumu.⁵⁸² No minētā lēmuma secināms, ka arī apstākļos, kad pirmšķietami pastāv iespējamība prasību apmierināt, prasītāja juridiski nekorektie un ar prasījumu savstarpēji nesaistīti lūgumi var tikt noraidīti. Šajā gadījumā nebūtu pamatota arī prasījuma precizēšana.

Lai gan robežu noteikšana starp prasījumu “precizēšanu un grozīšanu” praksē varētu raisīt strīdus un diskusijas, tomēr autore uzskata, ka tiesneši ir jomas speciālisti un turpmāk, precizējot vai pārformulējot prasītāja lūgto, spēs to izdarīt saskaņā ar civilprocesa pamatprincipiem. *Dr. iur.* asociētais profesors I. Kronis skaidro, ka visi principi nosaka vissvarīgākos tiesas pienākumus, kas vērsti uz tiesību piemērošanas darbības īstenošanu (likumības princips) vai arī tiesību nodrošināšanu, kādas tiek piešķirtas pusēm un personām, kuras piedalās lietā (pušu vienlīdzības, dispozitivitātes un sacīkstes princips procesā).⁵⁸³ Skaidrojot tiesneša lomu civilprocesuālajā sacīkstē, Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja Linda Vēbere norāda, ka “tiesas sēdē tiesnesim ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums vērst puses uzmanību uz to, ka procesuālajā dokumentā iekļautais lūguma (prasījuma) formulējums ir acīmredzami kļūdainš [..]”.⁵⁸⁴ Autore pievienojas L. Vēberes teiktajam un uzskata, ka tiesas norādes uz kļūdām veicina lietas ātrāku virzību, ievērojot atbilstoši procesuālās ekonomijas principu, taisnīga nolēmuma taisīšanu un nodrošina tā izpildāmību nākotnē. Tiesneša spēja identificēt un norādīt uz nepilnībām un kļūdām ir tā profesionalitātes praktiskā izpausme un tiesiskuma nodrošināšanas garants. Absurda būtu situācija, ja tiesnesis, redzot acīmredzamas nepilnības lūguma (prasījuma) formulējumā un paredzot lēmuma izpildāmības problēmas nākotnē tieši nepilnīgā formulējuma dēļ, nenorādītu prasītājam uz nepieciešamību veikt precizējumus un pieņemt formālu lēmumu, kas rezultātā problēmu neatrisinātu. ECT uzsver, ka tiesas sprieduma izpilde ir neatņemama tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa.⁵⁸⁵ Kā norāda Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2014. gada 9. janvāra spriedumā lietā Nr. 2013-08-01231: “Jebkuras lietas izskatīšanā svarīgs ir tās

⁵⁸² Vidzemes rajona tiesas Cēsīs 2022. gada 21. janvāra lēmums lietā Nr. C722240122, lietas arhīva Nr. C-1401-22/1. Nav publicēts. Atrodas Vidzemes rajona tiesas Cēsīs arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁸³ Kronis, I. 2016. Civilprocesuālo tiesību principa izpratne: teorētiski filozofiskas problēmas aspekts. *RSU ZINĀTNISKĀ KONFERENCE 2016. gada 17.–18. martā. Politiskās, ekonomiskās, sociālās un tiesiskās sistēmas transformācijas Latvijā un pasaulē.* 300. Iegūts no: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Zin%C4%81tnes%20departaments/2016/VIII%20sekcija/civilprocesualo_tiesibu_princips.pdf [sk. 21.07.2023.].

⁵⁸⁴ Vēbere, L. Tiesneša loma civilprocesuālajā sacīkstē. 11.10.2022. *Jurista Vārds.* 41 (1255), 30–32.

⁵⁸⁵ European Court of Human Rights. 2007. *Marini v. Albania.* Application no. 3738/02. Judgement of 18 December 2007, para.126. Iegūts no: [https://www.google.com/search?client=avast-a-1&q=MARINI+-+Albania+\(No+3738%2F02\)&oq=MARINI+-+Albania+\(No++3738%2F02\)+&aqs=avast.69i57j69i60.1268540311j0j15&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?client=avast-a-1&q=MARINI+-+Albania+(No+3738%2F02)&oq=MARINI+-+Albania+(No++3738%2F02)+&aqs=avast.69i57j69i60.1268540311j0j15&ie=UTF-8) [sk. 21.07.2023.].

rezultāts – taisnīgs spriedums. Tas ir neatņemams taisnīgas tiesas elements.”⁵⁸⁶ Minētais, protams, attiecināms arī uz tiesas lēmumu pieņemšanu.

Pirmšķietamais (*prima facie*) formālais juridiskais pamatojums lēmumos. CPL 140.¹ panta pirmā daļa noteic, ka, izlemjot jautājumu par pagaidu aizsardzību, tiesa vai tiesnesis ņem vērā prasības pirmšķietamo (*prima facie*) formālo juridisko pamatojumu un samērīgumu starp pušu tiesiskajām interesēm. Ar terminu *prima facie* apzīmē (1) pirmo, sākotnējo iespaidu, kas ir turpmākas pierādīšanas priekšmets, vai (2) pietiekamo pamatu, lai nodibinātu faktu vai izvirzītu prezumpciju, kamēr nav pierādīts pretējais vai atspēkots.⁵⁸⁷ Tas nozīmē, ka tiesai jānoskaidro, vai pirmšķietami pastāv prasības apmierināšanas iespējamība, un šajā sakarā tiesai jāvērtē divi aspekti: 1) prasītāja materiālo prasības tiesību esamība un 2) formāli juridiskais pamatojums. Tiesai ir jāveic prasības pirmšķietamā juridiskā pamatojuma padziļināta izpēte, kas nav iespējama atrauti no prasījumā norādīto materiālo tiesību normu izvērtējuma kopsakarā ar ierosinātā strīda faktiskajiem apstākļiem.⁵⁸⁸ Tāpēc prasītājam, sniedzot pirmšķietamo formālo juridisko pamatojumu, jāparūpējas par precīzu faktisko apstākļu izklāstu un to pamatojošo pierādījumu iesniegšanu. Ceļa servitūtu nodibināšanas lietās viena no problēmām, ar ko saskaras prasītāji, ir ceļa servitūta grafiskā attēlojuma izstrādes un iesniegšanas neiespējamība gadījumos, kad prasītājam liegta piekļuve atbildētāja nekustamajam īpašumam, jo ne vienmēr ir iespējams izstrādāt precīzu ceļa servitūta teritorijas grafisko attēlojumu tikai uz prasītāja rīcībā esošo dokumentu pamata. Taču, vērtējot tiesu praksi un tiesību doktrīnā paustās atziņas, secināms, ka noteicošā loma tiek piešķirta ticamībai – prasībai jābūt ticamai, neskatoties uz to, ka iesniegtie pierādījumi vēl nebūtu pilnīgi noskaidroti,⁵⁸⁹ kā arī jābūt saiknei starp prasīto pagaidu aizsardzības līdzekli un prasītāja iespējamo tiesību aizskārumu.⁵⁹⁰ No Zemgales rajona tiesas Bauskā lēmuma civillietā Nr. C73405622 izriet, ka prasītājam nebija iespējams pieaicināt mērnieku, izstrādāt servitūta teritorijas grafisko attēlojumu piekļuves lieguma no atbildētāja puses dēļ un iesniegt to tiesai, taču tiesa prasītāja lūgumu apmierināja, gūstot ticamu pārliecību par faktiskiem apstākļiem no citiem lietā iesniegtiem pierādījumiem.⁵⁹¹ Kā norāda Zemgales rajona tiesa Tukumā 2021. gada 10. jūnija lēmumā: “Tiesnesim prasības

⁵⁸⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014. gada 9. janvāra spriedums lietā Nr. 2013-08-01. “Par Civilprocesa likuma 483. un 484. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”. 13.01.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 8.

⁵⁸⁷ Bitāns, A., Rasnačs, L. un Vilsons, D. Prasības nodrošinājums civilprocesā – tā piemērošana un turpmākā perspektīva. 03.12.2013. *Jurista Vārds*. 49 (800), 44–51.

⁵⁸⁸ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 21. oktobra lēmums lietā Nr. SKC-3018/2014. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁸⁹ Bukovskis, V 1933. *Civilprocesa mācību grāmata*. Rīga: Autora izdevums, 509.

⁵⁹⁰ *Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (19. nodaļa). Otrais papildinātais izdevums*. 2016. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 430–431.

⁵⁹¹ Zemgales rajona tiesas Bauskā 2022. gada 24. maija lēmums lietā Nr. C73405622, lietvedības Nr. C4056-22/24. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>. [sk. 21.07.2023.].

prima facie pamatotība jāvērtē pēc tiem materiāliem, kas tiesas rīcībā ir pieteikuma [...] izlemšanas brīdī. Izskatot lietu pēc būtības, tiesai būs iespēja vērtēt papildu pierādījumus un konstatēt papildu apstākļus, kas varēs būt par pamatu citādiem secinājumiem.”⁵⁹² Rīgas rajona tiesas Jūrmalā tiesnese norāda, ka “[...] nav jāveic pilnīgs iesniegto pierādījumu izvērtējums, taču tas jā dara tikai līdz tādām līmenim, lai tiesnese gūtu pārliecību, ka prasībai ir iespējas tikt apmierinātai [...]”.⁵⁹³ Normatīvajos aktos nav noteikts, cik skrupulozi tiesai ir jāvērtē pierādījumi. Tas atstāts tiesas ziņā. Piemēram, Rīgas rajona tiesas Siguldā tiesnese konstatēja faktu, ka piekļūšana prasītājas nekustamajam īpašumam iespējama pa nekustamo īpašumu, ko lūdz apgrūtināt ar ceļa servitūtu, kā arī vēl pa diviem citiem atbildētājas nekustamajiem īpašumiem un tajos esošiem ceļiem. Par citu ceļu esamību tiesnese pārliecinājās no lietā esošiem Zemes robežu, situācijas un apgrūtinājumu plāniem, Kadastra informācijas par zemes vienībām, foto fiksācijām. Tiesnese konstatēja arī faktu, ka prasītāja nodarbojas ar komercdarbību. Ar 2021. gada 22. novembra lēmumu⁵⁹⁴ tiesa noraidīja prasītājas pieteikumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu, atzīstot par ticamu atbildētājas norādīto apstākli, ka ceļš, pa kuru pārvietojas prasītāja, tiks remontēts, un pieņemot, ka piekļuvei faktiski ir izmantojami arī citi ceļi. Taču tiesa nevērtēja tādus faktus: 1) vai pārvietošanās pa citiem ceļiem ir tiesiski pieļaujama; 2) vai joslas, kas dokumentos iezīmētas kā citi ceļi, pastāv dabā; 3) vai pa citiem dokumentos redzamiem ceļiem ir iespējama pārvietošanās ar smagiem transportlīdzekļiem ar vairāku tonnu kravnesību. Jāatzīmē, ka dabā ceļi, kurus tiesnese uzskatīja par izbraucamiem, nepastāv un ar smagiem transportlīdzekļiem prasītājam nav iespējams nokļūt līdz savam īpašumam pat ar nosacījumu, ja to ļautu atbildētājs. Minētā gadījuma analīzes rezultātā autore nonāk pie secinājuma, ka tiesai, noraidot prasītāja pieteikumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu ceļa servitūtu lietās, ir jābūt pārliecībai par prasītāja iespēju faktiski izmantot citu ceļu, t. i., jāpārliecinās par reālu iespēju izmantot konkrētu ceļu dabā, nevis tikai teorētiski – dokumentos. Šis jautājums bija aplūkots arī promocijas darba 3.1. apakšnodaļā.

Samērīguma izvērtēšana lēmumos. Saskaņā ar CPL 140.¹ panta otro daļu pieteikumu par pagaidu aizsardzību tiesa vai tiesnesis tiesīgs izskatīt, nerīkojot tiesas sēdi un iepriekš nepaziņojot lietas dalībniekiem. Tiesa vai tiesnesis nozīmē tiesas sēdi un aicina lietas dalībniekus (iespējamos lietas dalībniekus, ja pieteikums iesniegts pirms prasības celšanas) tikai tad, ja uzskata par nepieciešamu noskaidrot papildu apstākļus. No CPL 140.¹ panta otrās

⁵⁹² Zemgales rajona tiesas Tukumā 2021. gada 10. jūnija lēmums, lietas Nr. C73445821. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>. [sk. 21.07.2023.].

⁵⁹³ Rīgas rajona tiesas Jūrmalā 2022. gada 10. oktobra lēmums lietā Nr. C33525422, lietvedības Nr. C-55254-22/8. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

⁵⁹⁴ Rīgas rajona tiesas Siguldā 2021. gada 22. novembra lēmums lietā Nr. C33577721, lietvedības Nr. C-5777-21. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Siguldā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

daļas secināms, ka 1) tiesas sēdes rīkošana ir tiesas vai tiesneša tiesība, nevis pienākums; 2) jautājums tiek izlemts, balstoties tikai uz vienas puses (prasītāja) iesniegtajiem paskaidrojumiem un pierādījumiem (ja sēde netiek nozīmēta); 3) nozīmējot sēdi, akcents likts nevis uz atbildētāja viedokļa noskaidrošanu un argumentu izvērtēšanu, bet gan papildu apstākļu noskaidrošanu.

Pastāvot šādam tiesiskam regulējumam, lemjot jautājumu par pagaidu aizsardzību servitūtu lietās un atbildētāja īpašuma tiesību aprobežošanu, autores ieskatā, netiek ievērots pušu līdztiesības princips, jo atbildētājam nav nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas ar prasītāju savu interešu aizsardzībai. Kā arī nav nodrošināts sacīkstes princips, jo atbildētājam pat netiek dota iespēja sniegt paskaidrojumus, iesniegt pierādījumus savu argumentu pamatošanai. Pie šādiem apstākļiem autorei rodas šaubas, ka iespējams lemt un objektīvi izvērtēt “samērīgumu starp pušu tiesiskajām interesēm”, ja prasītājs ir pamatojis savas intereses, bet atbildētājam tādas tiesības pat nav piešķirtas. Jānorāda gan, ka minētais aspekts jau ir apspriests tiesību doktrīnā saistībā ar sprieduma izpildes apdraudējuma risku prasības nodrošināšanas lietās. Atkāpes no pušu līdztiesības un sacīkstes principa tiek pieļautas, lai nodrošinātu pārsteiguma efektu un nodrošinātos pret atbildētāja darbībām,⁵⁹⁵ kas prasītājam labvēlīgu spriedumu padarītu par neizpildāmu. Autores ieskatā, ceļa servitūtu lietās atkāpes no līdztiesības un sacīkstes principa pieļaujamas tad, kad lēmums pieņemams nekavējoties, jo vilcināšanās varētu radīt prasītājam būtisku kaitējumu (ar būtisku kaitējumu minētajā aspektā autore saprot tādu kaitējumu, kas var rasties tieši lēmuma pieņemšanas vilcināšanās dēļ) vai neatgriezeniskas sekas. Pretējā gadījumā, ja prasītājs paskaidrojumos nepārlicina tiesu, ka lēmums jāpieņem nekavējoties, tiesai būtu jāaicina gan prasītājs, gan atbildētājs uz tiesas sēdi vai sēdes nerīkošanas gadījumā jālūdz atbildētājam iesniegt rakstiskus paskaidrojumus un tos pamatojošus dokumentus. Autore savu pārliecību balsta uz gadījuma analīzi. Proti, 2022. gada 15. jūlijā atbildētājs J. Ž. saņēma prasītāja M. Š. un K. B. pirmstiesas brīdinājumu “Par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu” (sk. 12. pielikumā), kurā izteikta neapmierinātība par to, ka uz servitūta ceļa ir uzstādīta norobežojoša ķēde un stabi, kas nav saskaņoti ar valdošo nekustamo īpašumu īpašniekiem un traucē sekmīgu ceļa servitūta lietošanu. Brīdinājumā tiek pieprasīts 24 stundu laikā novākt uzstādītos šķēršļus.⁵⁹⁶ Lai gan par minēto problēmu puses bija apspriedušās arī mutiskās sarunās, J. Ž. sagatavoja atbildi uz pirmstiesas brīdinājumu, sniedzot argumentus, kāpēc uz servitūta ceļa tika uzlikta neslēdzama ķēde: 1) svešu personu patstāvīga iebraukšana īpašumā; 2) smago un vieglo automašīnu apgrīšanās servitūta ceļa beigu posmā,

⁵⁹⁵ Bitāns, A., Rasnačs, L. un Vilsone, D. Prasības nodrošinājums civilprocesā – tā piemērošana un turpmākā perspektīva. 03.12.2013. *Jurista Vārds*. 49 (800), 44–51.

⁵⁹⁶ Pirmstiesas brīdinājums “Par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu”. 2022. gada 15. jūlijā. Publiski nav pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

pastāvīgi bojājot ceļa segumu; 3) īpašumā dzīvo nepilngadīgs bērns, un ķēdes uzlikšana pasargā no bērna vēlmes izklūt no īpašuma bez atļaujas. Tas paredzēts bērna drošībai. Atbildē norādīts, ka ķēde nav slēdzama, tā nav pastāvīgi pārvilkta pāri ceļam un arī paši kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieki pārvietojas pa to pašu ceļu un ķēdes atkabināšana viņiem netraucē. J. Ž. nosūtīja minēto atbildes vēstuli (skatīt 13. pielikumu) M. Š. un K. B, taču prasītāji, iespējams, pat apzināti, to pastā nebija izņēmuši un vēstule tika atsūtīta atpakaļ J. Ž. Analizējamā situācijā J. Ž. nebija iespējas paust savus argumentus ne prasītājiem, ne tiesai. Līdz ar to tiesa pušu interešu samērīgumu vērtēja, iepazīstoties tikai ar prasītāja argumentiem, kur cita starpā nebija izklāstīti visi faktiskie apstākļi. Bija noklusēti lietā nozīmīgi fakti. Autores ieskatā, ķēdes noņemšana pie iebraukšanas/izbraukšanas nekustamajā īpašumā un atpakaļ uzlikšana rada neērtības (nepieciešamība izkāpt no auto, atkabināt un atkal uzkabināt ķēdi uz staba), taču netraucē ceļa servitūta sekmīgu izlietošanu. Šāda veida gadījumi neizraisa absolūto nepieciešamību lēmumu pieņemt nekavējoties. Taču Rīgas rajona tiesas Jūrmalā tiesnese tiesas sēdi nerīkoja un ar 2022. gada 7. septembra lēmumu lietā Nr. C33497822 M. Š. un K. B. pieteikumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu apmierināja, nosakot “[..] aizliegumu likt šķēršļus piekļuvei nekustamajam īpašumam [..] kadastra numurs [..], ierakstīts Mārupes novada zemesgrāmata nodaļumā Nr. [..]”. Tiesnese lēmumu pamato ar to, ka M. Š. un K. B. ar J. Ž. ir vienojušies pēc “Vienošanās par ceļa servitūtu”, ka īpašnieku pienākums ir atturēties no tādu darbību veikšanas, kas servitūta izlietošanai var traucēt sekmīgi izmantot servitūta tiesību. Tiesa konstatēja, ka ceļa sākumā ir uzstādīti stabi un pārvilkta ķēde, kas traucē ceļa servitūta izlietošanu, jo nav iespējams piebraukt pie valdošajiem nekustamajiem īpašumiem, neizkāpjot no automašīnas un neatkabinot uzstādīto ķēdi; uzstādītie stabi un ķēde uz ceļa traucē prasītājam saņemt pasta pakalpojumus, kā arī tiek būtiski traucēta atkritumu izvešana, jo norādīto pakalpojumu sniedzējiem nav tiesību atvērt šādu norobežojošo ceļa konstrukciju; šķērslis būtiski traucē ceļa servitūta izlietošanu diennakts tumšajā laikā un sliktos laika apstākļos; nekustamajam īpašumam nevar piekļūt ne neatliekamās medicīniskās palīdzības, ne ugunsdzēsēju, ne arī citi operatīvie transporta līdzekļi (autores piezīme – vērtējot faktiskos apstākļus lietā, autore konstatēja, ka atsevišķi prasītāja norādītie fakti, piemēram, attiecībā uz pasta pakalpojumu saņemšanu, atkritumu izvešanu, daļēji tika sagrozīti. Arī cita būtiska informācija noklusēta. Bet tiesai, neskatot lietu pēc būtības, nebija pienākums visu skrupulozi pārbaudīt). Līdz ar to tiesnese minētos argumentus atzīst par pamatotiem. Izvērtējot pušu interešu līdzsvaru, tiesnese atzīst, ka tas ir par labu pagaidu aizsardzības piemērošanai.⁵⁹⁷ Detalizēta samērīguma analīze lēmuma motīvu daļā netiek sniegta, tāpēc autore lēmumu

⁵⁹⁷ Rīgas rajona tiesas Jūrmalā 2022. gada 7. septembra lēmums lietā Nr. C33497822, lietas arhīva Nr. C-4978-22/27. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Jūrmalā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

uzskata par vāji jeb pat nepietiekami motivētu. Autore uzskata, ka šajā gadījumā nepamatoti ir aizskartas īpašnieka īpašuma tiesības. Jo ķēdes noņemšana rada neērtības, bet tā neliedz pārvietošanos pa ceļu. Diskutabls jautājums varētu būt saistībā ar operatīvo transporta līdzekļu, glābšanas dienestu pārvietošanos pa minēto ceļu. Taču minētie transporta līdzekļi pa ceļu nepārvietojas katru dienu vai stundu. Un transporta līdzekļos atrodas personas, kas spējīgas izkāpt no transporta līdzekļa un attaisīt ķēdi pāris sekunžu laikā.

Izvērtējot autores rīcībā esošos un šajā nodaļā analizētos lēmumus par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu kopumā, autore secina, ka, vērtējot samērīgumu, tiesas pamatā norāda, ka atbildētājam neradīsies tādi jauni nebijuši apstākļi, kas varētu traucēt atbildētājam lietot savu nekustamo īpašumu, kā tas bijis līdz lēmuma pieņemšanai.

Būtiska kaitējuma izvērtējums lēmumos. Līdz ar samērīguma izvērtēšanu tiesas uzdevums ir izvērtēt, vai piekļuves neesamība var radīt būtisku kaitējumu. AT Senāts 2022. gada 14. jūlija lēmumā Nr. SKC-751/2022 norāda, ka negatīvas sekas var izraisīt gandrīz jebkurš interešu aizskārums. Tas, vai kaitējums pastāv vai iestāsies nākotnē un vai kaitējums ir būtisks, jāpamato un jāpierāda prasītājam. Senāts skaidro, ka kaitējumam jābūt pietiekami nozīmīgam, lai tiesai būtu pamats nekavējoties rīkoties pirms lietas galīgā noregulējuma. Senāta ieskatā, par kaitējuma nopietnību liecina, ja kaitējums ir neatgriezenisks vai grūti novēršams.⁵⁹⁸ Šajā nodaļā analizētajos lēmumos būtiska kaitējuma izvērtēšanas pamatošanai tiesas, pēc autores uzskata, nepievērš pienācīgu uzmanību, pamatā aprobežojoties ar prasītāja ierobežojumu izpausmju uzskaitījumu, nespējot piekļūt savam nekustamajam īpašumam. Piemēram, Zemgales rajona tiesa Tukumā 2021. gada 10. jūlija lēmumā atzīst, ka “[..] piekļuves īpašumam liegšana var nodarīt kaitējumu prasītājas tiesībām lietot savu īpašumu, kas ir uzskatāms par tādu kaitējumu, kas var būt nelabojams jeb grūti labojams, kā arī nevar tikt mantiski kompensēts, līdz ar to ir pirmšķietams pamats uzskatīt, ka iespējamais kaitējums ir būtisks”.⁵⁹⁹ Zemgales rajona tiesa Jelgavā 2021. gada 27. maijā lēmumā ņēma vērā prasītāju cienījamo vecumu un veselības stāvokli, atzīstot, ka atbildētāja iespējamās ierobežojošas piekļuves darbības varētu radīt būtisku kaitējumu.⁶⁰⁰ Rīgas rajona tiesa Rīgā 2022. gada 27. jūnija lēmumā atzīst: “Piekļuves liegšana prasītājam piederošajam īpašumam ne tikai aizskars viņa tiesības, bet liegs nodarboties ar komercdarbību, tādējādi nodarot būtisku kaitējumu arī viņa finansiālajām interesēm, līdz ar to ir pirmšķietams pamats uzskatīt, ka

⁵⁹⁸ Augstākās tiesas Senāta 2022. gada 14. jūlija lēmums lietā Nr. SKC-751/2022. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2022>. [sk. 21.07.2023.].

⁵⁹⁹ Zemgales rajona tiesa Tukumā, 2021. gada 10. jūnija lēmums lietā Nr. C73445821. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>. [sk. 21.07.2023.].

⁶⁰⁰ Zemgales rajona tiesas Jelgavā 2021. gada 27. maija lēmums, lietas Nr. C73419321. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>. [sk. 21.07.2023.].

iespējamais kaitējums būs būtisks.”⁶⁰¹ Būtisks kaitējums ir ģenerālklausula, kas iegūst noteiktu saturu katrā atsevišķi vērtējamā gadījumā. Taču, konstatējot faktu, ka prasītājs ir reģistrēts kā komersants, vēl nav pamats secinājumam, ka viņam varētu rasties būtisks kaitējums. Šajā gadījumā tiesai būtu jākonstatē vismaz divi savstarpēji saistīti fakti: 1) vai tiek veikta reāla komercdarbība, 2) vai komersants gūst peļņu, un jāvērtē iespējamā kaitējuma apmēri. Lai gan, pieņemot lēmumu, tiesa nevērtē lietu pēc būtības, šiem apstākļiem būtu svarīga nozīme, jo ir atšķirība, vai komersants gadā pelna vairākus simtus tūstošus vai arī pāris simtus eiro. Analizējot rīcībā esošos lēmumus, autore secina, ka būtiska kaitējuma vērtējums servitūtu nodibināšanas lietās iegūst vairāk formalizētu statusu un tā tiesiskā izpausme tiesu lēmumos gūst pārāk plašu amplitūdu. Kā arī viena lēmuma ietvarā netiek nošķirta un skaidrota būtiska un nebūtiska kaitējuma robežšķirtne.

Tiesas nolēmumu analīzes rezultātā autore atklāja svarīgākos aspektus, ko pamatā vērtē visas tiesas, izšķirot ceļa servitūtu strīdus, t. i., prasījumu formulējums, ceļa servitūta nodibināšanas objektīvās/absolūtās nepieciešamības pamatojums, ceļa servitūta atrašanās vietas un apmēra noteikšana, saudzīguma un pušu interešu samērīguma izvērtēšana u. c. Konstatēts, ka arvien biežāk tiek rīkotas izbraukuma tiesas sēdes, kas ļauj tiesai pārliecināties par faktisko situāciju dabā un nodrošina taisnīgu un objektīvu nolēmumu pieņemšanu. Vienlaikus atklāti arī tādi aspekti, kas normatīvajos aktos nav reglamentēti vai tiesa tiem nepievērš pienācīgu vērību, taču tie ir būtiski strīda izšķiršanā. Piemēram, brīdinājuma par nodomu vērsties tiesā iesniegšana atbildētājam, ceļa servitūta nodibināšanas alternatīvu variantu citām personām piederošos nekustamos īpašumos izvērtēšana un nepieciešamība pieaicināt uz tiesas sēdi šo nekustamo īpašumu īpašniekus trešo personu bez patstāvīgiem prasījumiem statusā.

Autore secina, ka ar katru gadu pieaug tiesā iesniegto pieteikumu skaits par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu servitūtu lietās. Līdz ar to likumdevēja mērķis, ieviešot visaptverošu pagaidu aizsardzības institūtu (kopš 2021. gada 20. aprīļa), ir sasniegts. Tas liecina arī par pagaidu aizsardzības institūta praktisko nozīmi. Lai gan tiesās vēl nav izveidojusies vienota prakse, piemērojot un interpretējot pagaidu aizsardzību reglamentējošās tiesību normas (piemēram, saistībā ar “noteiktu darbību” formulēšanu, prasījumu precizēšanas vai pārformulēšanas robežām, būtiska kaitējuma izvērtēšanu u. c.), tomēr, kopumā vērtējot pieņemtos lēmumus, tiesas demonstrē augstu profesionalitāti, cenšoties sabalansēt valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku intereses.

⁶⁰¹ Rīgas rajona tiesas Rīgā 2022. gada 27. jūnija lēmums lietā Nr. C33424022. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Rīgā arhīvā / autore personīgajā arhīvā.

Secinājumi un priekšlikumi

Promocijas darba ievadā izvirzītais mērķis ir sasniegts, uzdevumi izpildīti, un promocijas darba iztirzājumā gūtas atbildes uz izvirzītajiem pētījuma jautājumiem, kas atspoguļojas izdarītajos secinājumos un priekšlikumos.

Secīgi aplūkojot ceļa servitūta institūta tiesiskā regulējuma attīstību no pirmsākumiem līdz mūsdienām, autore atklāja, ka ne tikai katra atsevišķa nekustamā īpašuma īpašnieka intereses, bet arī nekustamo īpašumu īpašnieku savstarpējās tiesiskās attiecības ceļa servitūtu nodibināšanas un izbeigšanas procesā negatīvi ietekmēja dažādi ārējie apstākļi. Analizējot ceļa servitūta tiesisko regulējumu caur praktiskās īstenošanas prizmu, atklātas problēmas, kas radās gan vēsturisko apstākļu iespaidā, gan jaunu normatīvo aktu pieņemšanas rezultātā un ar ko šobrīd saskaras valdošo un kalpojošo nekustamo īpašumu īpašnieki. Pētot nekustamo īpašumu īpašnieku interešu aizsardzības mehānismus Latvijā, autore konstatē trūkumus un uzskata, ka to novēršanai nepieciešami uzlabojumi materiālajās un procesuālajās tiesību normās.

Secinājumi un priekšlikumi attiecīgo normatīvo aktu grozījumiem izstrādāti, vadoties no normatīvo aktu projektu izstrādes vispārīgiem principiem, kuros pozicionēta normatīvā akta uztveramība, pārskatāmība, skaidrība, nepārprotamība un viennozīmīgums. Kā arī, izmantojot tiesību doktrīnā un pētnieciskā darba ievadā minētās tiesību izpratnes pieejas – normatīvo (tiesību normu konkrētība un precizitāte, t. i., pēc likuma burta) un funkcionālo (elastīgums un piemērošanās iespējas mainīgiem apstākļiem) to savstarpējā mijiedarbībā.

Veiktā pētījuma rezultātā autore izdarīja secinājumus un izstrādāja priekšlikumus, kas pārskatāmības un uztveramības nolūkā iedalīti septiņās atsevišķās grupās.

[1.] Šajā grupā iekļauti teorētiski secinājumi un priekšlikumi, kas vērsti uz normatīvajos aktos esošo definīciju pilnveidi un jaunu definīciju izstrādi.

[1.1.]

Secinājums: CL 1130. pantā dotā definīcija sarežģīti konstruēta, grūti uztverama un neaptver visus servitūta objektu veidus. Lai gan servitūts attiecas uz visiem nekustamiem īpašumiem – gan zemes gabaliem, gan ēkām, definīcijā noteikts, ka tiesība aprobežota tikai zemes gabalam par labu. Bet, pamatojoties uz CL 1173. pantu, ceļa servitūts nodibināms par labu visiem nekustamiem īpašumiem (t. sk. ēkām).

Priekšlikums: izdarīt Civillikumā šādu grozījumu:

Izteikt 1130. pantu šādā redakcijā:

“1130. Servitūts ir tāda tiesība uz svešu lietu, kas nodibināta par labu noteiktam nekustamam īpašumam vai noteiktai personai, piešķirot servitūta tiesības izlietotājam tiesību

noteiktā veidā un apjomā lietot svešo lietu, bet lietas īpašniekam nosakot noteikta veida un apjoma īpašuma tiesības aprobežojumus attiecībā uz savu lietu.”

[1.2.]

Secinājums: CL 1131. pantā kā servitūta subjekti (apzīmējami arī kā civiltiesību subjekti) norādītas fiziskas vai juridiskas personas. Civiltiesību subjekta statuss piemīt arī Komerclikumā ietvertām tiesībspējīgām personālkomersabiedrībām – pilnsabiedrībai un komandītsabiedrībai, kam var būt savs īpašums, tās var būt par prasītāju un atbildētāju tiesā, uzņemties saistības un iegūt lietu tiesības, t. sk. ceļa servitūta tiesības. Taču pilnsabiedrības un komandītsabiedrības nav ietvertas CL 1131. pantā kā subjekti, kam par labu nodibināms servitūts.

Arī Zemesgrāmatā tiek reģistrēti gan pilnsabiedrībai, gan komandītsabiedrībai piederošie nekustamie īpašumi, neskatoties uz to, ka Zemesgrāmatu likuma 16. pantā kā zemesgrāmatā reģistrējamie nekustamā īpašuma īpašnieki norādīta tikai fiziska vai juridiska persona.

CL 1131. pantā ir sašaurināts subjektu loks, neietverot tajā pilnsabiedrību un komandītsabiedrību, tādējādi aizskarot pilnsabiedrības un komandītsabiedrības interesi būt atzītai par servitūta tiesību subjektu. Bet praksē notiek nepamatota un paplašināta CL 1131. panta un Zemesgrāmatu likuma 16. panta interpretācija, piešķirot tiesības arī tiem subjektiem, kuriem šādas tiesības likums neparedz.

Priekšlikums: izdarīt Civillikumā šādu grozījumu:

Izteikt 1131. pantu šādā redakcijā:

“1131. Servitūts, kas nodibināts par labu noteiktai fiziskai vai juridiskai personai vai **pilnsabiedrībai vai komandītsabiedrībai**, ir personālservitūts; servitūts, kas nodibināts par labu kādam noteiktam nekustamam īpašumam, tā ka to izlieto katrreizējais tā īpašnieks, ir reālservitūts.”

Ņemot vērā piedāvāto grozījumu CL, paplašinot servitūta subjektu loku, secīgi izdarāmi grozījumi arī Zemesgrāmatu likumā un ar to saistītajos normatīvajos aktos, paplašinot nekustamā īpašuma īpašnieku loku ar pilnsabiedrību un komandītsabiedrību.

[1.3.]

Secinājums: Tiesu praksē un ar nekustamo īpašumu saistītos dokumentos (piemēram, zemesgrāmatu nodaļas noraksts, zemes robežu plāns, līgums par ceļa servitūta nodibināšanu, kā arī valsts pārvaldes institūciju izdotie lēmumi u. c.) tiek lietoti termini “ceļa servitūts”, “servitūta ceļš” un “ceļa servitūta teritorija”. Bet normatīvajos aktos minētie termini nav definēti, to jēdzieniskais saturs ir atšķirīgs, taču daļa no valdošā un kalpojošā nekustamā

īpašuma īpašniekiem šos terminus uztver kā sinonīmus. Kā arī “ceļa servitūtu” saista ar ceļu tā klasiskā izpratnē, nevis ar lietojuma tiesību.

Kā negatīvie aspekti definīciju neesībai minami: 1) maldīgs priekšstats par terminu saturisko būtību un terminu lietojumu, kā rezultātā tiek nekorekti noformēti dokumenti un atsevišķos gadījumos ir nepieciešama to pārstrāde; 2) tas kavē ar ceļa servitūta nodibināšanu saistītu jautājumu risināšanu apstākļos, ja, piemēram, valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks maldīgi uzskata, ka ceļa servitūta nodibināšanai nav pamata, jo nekustamajā īpašumā nav ceļa kā inženierbūves. Nesaprotot, ka “ceļa servitūts” ir tiesība, nevis fizisks, taustāms objekts, kā arī “ceļa servitūta teritorijai” nav jāsakrīt ar tajā esoša servitūta ceļa parametriem, jo tie var būt atšķirīgi.

Autore izvirza tēzi, ka terminu “ceļa servitūts”, “servitūta ceļš” un “ceļa servitūta teritorija” definēšana nodrošinās šo jēdzienu saturisko izpratni, precīzu lietojumu un novērsīs konfliktu saasināšanos starp nekustamo īpašumu īpašniekiem atšķirīgās terminu izpratnes dēļ.

Lai nodrošinātu terminu “ceļa servitūts”, “servitūta ceļš” un “ceļa servitūta teritorija” saturiskā tvēruma skaidrību, nepārprotamību un lietojuma viennozīmīgumu, kā arī pareizu lietojumu praksē, jāizstrādā minēto terminu definīcijas.

Priekšlikums: izdarīt Civillikumā šādu grozījumu:

Papildināt 1156. pantu ar otro un trešo daļu šādā redakcijā:

“Ceļa servitūts ir tiesība lietot citas personas nekustamā īpašumā esošu vai nākotnē izbūvējamu ceļu vai ūdens tilpni, kas dabā aprobežota ar noteiktu ceļa servitūta teritoriju. Ceļa servitūta teritorija šā likuma izpratnē ir ar likumu, līgumu, tiesas spriedumu vai testamentu noteikto ceļa servitūta parametru (garums, platums, kopējā aizņemtā platība) grafiskā projekcija servitūta teritorijas grafiskajā attēlojumā.

Ceļš, uz kuru lietojuma tiesība ir nodibināta, pamatojoties uz šā likuma 1231. pantu, tiek saukts par servitūta ceļu. Par servitūta ceļu šā likuma izpratnē atzīstams faktiski pastāvošs vai nākotnē izbūvējams ceļš kā inženierbūve vai arī zemes josla – vairākkārtējas lietošanas rezultātā izveidojies noteikta platuma zemes virskārtas sablīvējums, kas brīvs no kokiem, krūmiem un cita veida apaugumiem un pa kuru ir iespējama pārvietošanās kājām, ar transporta līdzekļiem vai arī lopu dzīšana. Servitūta ceļš ietilpst ceļa servitūta teritorijas sastāvā.”

[1.4.]

Secinājums: Vairākos nekustamā īpašuma nozari reglamentējošos un ar servitūta institūtu saistītos normatīvos aktos lietots termins “zemes gabals” (piemēram, Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 1. panta 11. punktā; Zemes pārvaldības likuma 1. panta otrajā daļā; kā arī CL). Terminam “zemes gabals” ir vairākas nozīmes atkarībā no tiesiskās vai faktiskās situācijas un nozares, kurā to lieto. Normatīvajos aktos minētais termins lietots

atšķirīgos rakstības stilos (citviet rakstot atsevišķi “zemes gabals”, citviet rakstot kopā “zemesgabals”). Tas ir pretrunā ar vienu no normatīvo aktu projektu izstrādes vispārīgiem principiem – vienotības principu.

Lai nodrošinātu termina “zemes gabals” vienotu lietojumu un izpratni normatīvajos aktos, kā arī vienkāršotu CL 1130. pantā dotās definīcijas interpretāciju, jāizstrādā termina “zemes gabals” definīcija.

Priekšlikums: izdarīt Civillikumā šādu grozījumu:

Papildināt CL 861. pantu ar piezīmi šādā redakcijā:

Piezīme. Zemes gabals ir noteiktas personas īpašumā vai valdījumā esoša, fiziski nodalīta, noteiktas formas un izmēra zemes teritorija, ko veido zemes virsma ar tās augsni un ūdeņiem līdz dziļumam, kurā ekonomiski un tehniski ir iespējama un tiesību aktos noteikta to izmantošana, zemes slāņi, izrakteņi, kas atrodas zemes slāņos, un kas pakļauta reģistrācijai vai reģistrēta Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā.

Arī turpmāk, izstrādājot grozījumus jau esošajos normatīvajos aktos vai izstrādājot jaunus normatīvos aktus, jānodrošina vienveidīgs termina “zemes gabals”/“zemesgabals” lietojums/rakstība tajos. Autore piedāvā normatīvajos aktos lietot vārdkopu “zemes gabals”.

[1.5.]

2019. gada 1. decembrī spēkā stājās grozījumi Zemesgrāmatu likumā un Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā. Ar grozījumu izdarīšanu minētajos normatīvajos aktos ieviests jauns termins “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums”.

Saistībā ar “servitūta teritorijas grafisko attēlojumu” pastāv vairākas praktiska rakstura problēmas, kas saistītas ar tā jēdzienisko izpratni, jo nav izstrādāts šī termina definējums, nav noteikti formas un satura izstrādes principi un subjekti, kas tiesīgi to izstrādāt.

[1.5.1.] Secinājums: Zemesgrāmatu likuma 56. panta ceturtais daļas 2. punktā un Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 60.¹ panta pirmās daļas 4. punktā lietots termins “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums”. Bet Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumu Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi” 107.² 1., 107.² 3. un 169.² punktā, reglamentējot informācijas izvērtēšanu no Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas un ceļa servitūta teritorijas reģistrēšanas pamatus, lietots termins “grafiskais pielikums”. Tiesību normu interpretācijas rezultātā secināts, ka abiem pieminētajiem terminiem ir viena nozīme. Tas rada nekonsekvenci terminu lietojumā normatīvajos aktos, tādējādi apgrūtinot to piemērošanu ceļa servitūta nodibināšanas procesā. Dažāda lietojums maldina valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekus, kuri uzskata, ka grafiskais pielikums var būt arī zemes robežu plāns, kurā pat nav iezīmēts servitūta ceļš (ceļa servitūta teritorija).

Priekšlikums: izdarīt Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumos Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi” šādu grozījumu:

Aizstāt 107.² 1., 107.² 3. un 169.² punktā vārdus “grafiskais pielikums” ar vārdiem “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums” attiecīgajā locījumā.

[1.5.2.] Secinājums: Zemesgrāmatu likuma 56. panta ceturtās daļas 2. punktā un Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 60.¹ panta pirmās daļas 4. punktā ietvertais termins “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums” nav definēts. Definējuma neesība apgrūtina iepriekš minēto likumu normu praktisko piemērošanu. Kā arī:

- 1) nav reglamentēti servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma noformējuma pamatprincipi;
- 2) nav noteikti servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma veidojošie satura elementi;
- 3) nav reglamentēts, kas kompetents izstrādāt servitūta teritorijas grafisko attēlojumu – kalpojošā vai valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks vai arī attiecīgās nozares sertificēts speciālists – mērnieks.

Servitūta teritorijas grafiskais attēlojums ir dokuments, kurš satur būtiskāko informāciju (datus), kas nepieciešama ierakstīšanai publiskos reģistros. Tāpēc nepieciešams noteikt gan vienotas noformēšanas prasības, gan tā satura elementus. Praksē problēmu rada tas, ja nekustamo īpašumu īpašnieku iesniegtais (pašrocīgi vai pat kompetentas institūcijas/speciālista sagatavotais) servitūta teritorijas grafiskais attēlojums nesatur ceļa servitūta reģistrācijai/tiesību nostiprināšanai publiskā reģistrā nepieciešamo datu kopumu vai arī dati nav precīzi. Tādā gadījumā dokumentā veicamas korekcijas, kas gan paildzina ceļa servitūta reģistrācijas/tiesību nostiprināšanas procesu, gan palielina finansiālās izmaksas.

Ceļa servitūta sekmīga nodibināšana un izlietošana ir atkarīga no servitūtu grafiskajā attēlojumā ietverto datu un mērījumu precizitātes. Prakse pierāda, ka īpašnieku pašrocīgi izgatavotie dokumenti var būt kļūdaini vai nepilnīgi. Citi iesniegtie dokumenti var būt aktualitāti zaudējuši. Tāpēc servitūta teritorijas grafisko attēlojumu būtu tiesīgs sagatavot tikai sertificēts mērnieks, kuram ir pieeja nepieciešamo datu saturošām datubāzēm un kuram ir zināšanas un prasmes šādu dokumentu sagatavošanā.

Šobrīd par servitūta teritorijas grafisko attēlojumu pamatojošiem dokumentiem atzīti: zemes robežu plāns, apgrūtinājumu plāns; situācijas plāns; topogrāfiskais plāns; izdruka no Kadastra informācijas sistēmas kadastra kartes; ģenerālpilns mērogā 1:500; detālpilnojum; skice ceļa servitūta nodibināšanai. Izmantojot šos dokumentus, īpašnieki saskaras ar tādiem problēmjaudājumiem kā dokumenta neatbilstība reālai situācijai dabā, jo kopš tā izgatavošanas ir mainījušies faktiskie apstākļi; servitūta ceļš ir attēlots neprecīzi, jo dokuments izgatavots citiem mērķiem un servitūta attēlojumu satur tikai priekšstata veidošanai; dokumentā attēlotais

servitūta ceļa platums dažādās vietās atšķiras, bet nav norādītas koordinātas tā sašaurinājuma un paplašinājuma vietās vai pagriezienu punktos; valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku pašrocīgi sagatavotajā skicē (ceļa servitūta grafiskajā attēlojumā) norādītā nākotnē ierīkojamā servitūta ceļa atrašanās dabā nav precīzi nosakāma, jo nav norādīti precīzi mērījumi.

Priekšlikums: izdarīt Zemesgrāmatu likumā šādu grozījumu:

Papildināt 56. pantu ar sesto daļu un izteikt šādā redakcijā:

“Šā likuma 56. panta ceturtās daļas 2. punktā minētais servitūta teritorijas grafiskais attēlojums ir sertificēta mērnieka izgatavots dokuments, kurā grafiski attēlots esošā vai plānotā servitūta ceļa novietojums (ceļa servitūta teritorija) zemes vienībā, un tas satur šajā likumā noteiktos zemes vienības un ceļa servitūta datus. Servitūta teritorijas grafiskais attēlojums satur šādus datus:

- 1) ceļa servitūta grafiskā attēlojuma nosaukums ar norādi uz nekustamā īpašuma adresi un kadastra numuru, uz kura ceļa servitūts nodibināms;
- 2) grafiski attēlota zemes vienība, uz kuras nodibināms ceļa servitūts un norādīts tās kadastra apzīmējums;
- 3) ceļa servitūta teritorijas garums;
- 4) ceļa servitūta teritorijas platums,
- 5) ceļa servitūta teritorijas kopējā aizņemtā platība;
- 6) ceļa servitūta teritorijas precīzs izvietojums zemes vienībā;
- 7) ceļa servitūta teritorijas piesaiste koordinātām;
- 8) informācija par datu ieguves avotu, uz kuru pamatojoties sertificēts mērnieks servitūta grafisko attēlojumu izgatavojis, un mērogs;
- 9) informācija par izgatavotāju (vārds, uzvārds, sertifikāta numurs, sertifikāta izsniegšanas datums un sertifikāta derīguma termiņš);
- 10) servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma izgatavošanas datums.”

Ar mērķi nodrošināt vienveidīgu un saturiski pilnīgu servitūta teritorijas grafisko attēlojumu autore sniedz secīgi izrietošu priekšlikumu no iepriekšējā – Latvijas mērnieku biedrībai jāorganizē sertificētu mērnieku apmācības vai jāizstrādā vadlīnijas servitūta teritorijas grafisko attēlojumu izstrādes kārtībai un dokumentācijas sagatavošanai ceļa servitūta nostiprināšanai, reģistrācijai un attēlošanai kadastra kartē.

[2.] Secinājumi un priekšlikumi, kas vērsti uz tiesību normu precizēšanu, skaidru un nepārprotamu tiesību normu satura formulējumu un to praktiskās piemērošanas atvieglošanu.

Secinājums: Nodibinot ceļa servitūtu ar testamentu, normatīvajos aktos testatoram nav noteikts pienākums norādīt nodibināmā ceļa servitūta garumu, platumu un atrašanās vietu.

Gadījumos, ja ceļa servitūta garums, platums un atrašanās vieta testamentā nav norādīti, piemērojama CL 1159. panta otrā daļa, kurā noteikts, ka vietas un ceļa virziena izvēle piekrīt servitūta nesējam. Taču minētajā pantā nav norādes par ceļa garuma un platumā izvēles tiesīgo personu.

CL 1159. panta pirmajā daļā izvēles tiesība piešķirta servitūta izlietotājam gadījumos, ja ceļa servitūta nodibināšanas laikā nav noteikta ceļa atrašanās vieta. Bet minētā panta otrajā daļā servitūta nesējam, ja ceļa servitūts nodibināts ar testamentu. No CL 1159. panta otrās daļas nav skaidrs, kas ir “servitūta nesējs”, kam piešķirtas servitūta izvēles tiesības – valdošā vai kalpojošā nekustamā īpašuma mantinieks (jeb īpašnieks).

CL 1159. panta otrajā daļā servitūta nesējam piešķirta vietas un ceļa virziena izvēles tiesības. Terminam “virziens” nav juridiskas nozīmes, jo ceļa servitūta nodibināšanas gadījumā svarīgākais ir izvēlēties vietu, jo likumsakarīgi, ka pārvietoties pa noteiktu izvēlēto ceļu ceļa servitūta izlietotājam būs nepieciešamība abos virzienos – gan turp, gan atpakaļ. Virziena izvēle būtu nozīmīga tikai gadījumos, ja nekustamajā īpašumā atrastos vairāki ceļi. Taču tas būtu pretrunā ar šā paša panta pirmo daļu, kas izvēles tiesību ierobežo ar viena ceļa izvēli.

Priekšlikums: izdarīt Civillikumā šādu grozījumu:

Izteikt 1159. panta otro daļu šādā redakcijā:

“Ja ceļa servitūts nodibināts ar testamentu, sīkāk neapzīmējot tā atrašanās vietu, platumu un garumu, tad ceļa servitūta atrašanās vietas, platumā un garumā izvēle piekrīt mantiniekam jeb kalpojošā zemes gabala īpašniekam, kas tomēr, izdarot izvēli, nedrīkst rīkoties tīši par ļaunu servitūta izlietotājam.”

[3.] Secinājumi un priekšlikumi, kas izstrādāti, lai aizsargātu un sabalansētu gan kalpojošā, gan valdošā nekustamā īpašuma īpašnieku intereses un padarītu vienkāršāku ceļa servitūta nodibināšanu un ceļa praktisko izmantošanu nākotnē.

[3.1.]

Secinājums: Romiešu tiesībās servitūta nodibināšanas procesā kopīpašnieki, kas jau bija devuši piekrišanu servitūta nodibināšanai, atsaukt to vairs nevarēja. Šāda veida tiesību ierobežojumam arī mūsdienās ir būtiska nozīme. Taču normatīvajos aktos kopīpašniekam nav noteikti ierobežojumi attiecībā uz dotās piekrišanas atsaukšanu tiesisko attiecību nodibināšanas procesā ceļa servitūta nodibināšanas lietās.

Jau dotās piekrišanas atsaukšana var radīt nepamatotus zaudējumus gan pārējiem kopīpašniekiem, gan valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam (piemēram, izdevumi par juridiskās palīdzības sniegšanu, dokumentu sagatavošanu, ceļa izdevumi u. c., kas radušies plānotās vienošanās sakarā).

Priekšlikums: izdarīt Civillikumā šādu grozījumu:

Papildināt Civillikuma 1232. pantu ar trešo daļu šādā redakcijā:

“Kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks (t. sk. kopīpašnieks), kas devis savu piekrišanu ceļa servitūta nodibināšanai vai izbeigšanai, vēlāk atsaukt to nevar.”

[3.2.]

Secinājums: Senie romieši, nodibinot ceļa servitūtu un saprotot, ka līkumots ceļš var būt grūti izbraucams lielizmēra transportam, paredzēja ceļa paplašinājumu vietās, kur ceļš ir izliekts. Šādai normai ir praktiska nozīme, taču CL tā nav pārņemta. Ne vienmēr ceļa servitūti tiek nodibināti, skrupulozi izvērtējot un paredzot visas servitūta ceļa nākotnes izmantošanas iespējas un valdošā nekustamā īpašuma vajadzības. Gadījumos, ja pa ceļu pārvietoja lielgabarīta tehnika, tiek izmantota lielāka ceļa vai tam piegulošās teritorijas platība. Tas rada nesaskaņas starp nekustamo īpašumu īpašniekiem. Noregulējot jautājumu par ceļa platumu pagriezienu punktos jau sākotnēji, ir iespējams izvairīties no strīdiem ceļa servitūta lietošanas procesā.

Priekšlikums: izdarīt Civillikumā šādu grozījumu:

Papildināt 1158. pantu ar otro daļu šādā redakcijā:

“Ja ceļš ir līkumots vai veido pagriezienu noteiktā leņķī, ceļa platums pagriezienu punktā nosakāms, ņemot vērā autoceļu projektēšanas vispārējos principus un valdošā nekustamā īpašuma vajadzības, t. i., transporta līdzekļu veidus, ar kādiem pārvietoja vai plānots pārvietoties pa braucamo ceļu, un to iespējamās gabarītus.”

[4.] Secinājumi un priekšlikumi, kas izstrādāti, lai novērstu pretrunas ceļa servitūta izbeigšanas ar izpirkumu reglamentējošās tiesību normās un paātrinātu ceļa servitūta izbeigšanas procesu uz noilguma pamata, paredzot ceļa servitūta izbeigšanu ārpus tiesas procesuālo kārtību.

[4.1.]

Secinājums: CL 1237. panta 5. apakšpunkts, 1249. pants un 1135. pants ir savstarpēji pretrunīgi. CL 1237. panta 5. apakšpunktā paredzēto izpirkuma tiesību iespējams īstenot saskaņā ar 1249. pantu, kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam izpērkot servitūtu no “izlietotāja” jeb valdošā nekustamā īpašuma īpašnieka. Ņemot vērā, ka servitūts ir tiesība, secināms, ka likumā pieļauts kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam izpirkt tiesību, kas jau ietilpst tā īpašuma tiesību sastāvā. Bet, ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks piekrīt

izpirkumam, secināms, ka viņam servitūta tiesība nav nepieciešama un viņš ļaunprātīgi, pretēji labas ticības principam, izmanto iespēju nepamatoti iedzīvoties uz kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka rēķina. Ja servitūts nedod CL 1135. pantā pieminēto labumu tā izlietotājam, ceļa servitūts izbeidzams. Atšķirībā no Lietuvas Republikas un citām valstīm, kur ceļa servitūts izbeidzas, ja zūd servitūta nepieciešamība, Latvijas CL pie servitūtu izbeigšanas pamatiem šāds ceļa servitūta izbeigšanas veids nav noteikts.

Priekšlikums: izdarīt Civillikumā šādus grozījumus:

1. Aizstāt 1237. panta 5. punktā vārdus “ar izpirkumu” ar vārdiem “apstākļu zušanu, kas bija par pamatu servitūta nodibināšanai”.
2. Izslēgt 1249. pantu.

[4.2.]

Secinājums: Saskaņā ar CL 1237. panta 6. punktu ceļa servitūts izbeidzams uz noilguma pamata. Noilgums izbeidz savstarpējās valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku tiesiskās attiecības. Bet no publiskiem reģistriem ceļa servitūts automātiski netiek dzēsts. Lai ierakstu par ceļa servitūtu dzēstu zemesgrāmatā un ierakstu par ceļa servitūta teritoriju dzēstu Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistra informācijas sistēmā, jāiesniedz dokuments, kas apliecina tiesību dzēšanu. Autore identificē gadījumus, kad kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam nav iespējams iegūt nepieciešamo dokumentu ceļa servitūta dzēšanai, tādējādi pastāv ilgstošas (pat vairāki gadi) problēmas pabeigt ceļa servitūta izbeigšanas uz noilguma pamata procesuālās darbības, t. i., gadījumos, kad valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks:

- 1) neatzīst noilguma iestāšanos un aicinājumam labprātīgai ceļa servitūta izbeigšanai un formalitāšu nokārtošanai nepiekrīt, piekrišanu nedod;
- 2) nav sastopams savā nekustamajā īpašumā, nosūtītos sūtījumus uz deklarēto dzīvesvietas adresi neizņem apzināti vai nesaņem un nav zināma viņa faktiskā atrašanās vieta.

Šobrīd minētajās situācijās kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata tiesīgs vērsties tiesā. Bet tiesvedības procesi ir finansiāli dārgi un ilgstoši. Uz nekustamā īpašuma esošs apgrūtinājums traucē realizēt īpašnieka ieceres – īpašuma pārdošana, apbūve, komercdarbības uzsākšana u. c. Autore uzskata, ka ir iespējams cits nekustamā īpašuma īpašniekam finansiāli lētāks, ātrāks un vienkāršāks risinājums, nosakot speciālu ārpus tiesas procesuālo kārtību ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata. Bet kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka vēršanās tiesā būtu paredzama tikai gadījumos, ja izmantoti alternatīvie risinājumi. Tikai bez rezultāta. Tas atslogotu arī tiesu darbu.

Priekšlikums:

Autore konceptuāli piedāvā šādu speciālu ārpus tiesas procesuālo kārtību ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata.

Lai izbeigtu ceļa servitūtu ar noilgumu, jāparedz secīgu darbību kopums, proti:

- 1) kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks nosūta valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam (kopīpašuma gadījumā visiem kopīpašniekiem) paziņojumu par noilguma iestāšanos un lūgumu viena mēneša laikā no paziņojuma saņemšanas dienas paust viedokli par rakstveida piekrišanas došanu vai atteikumu dot piekrišanu ceļa servitūta izbeigšanai;
- 2) ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks viena mēneša laikā atbildi uz brīdinājumu nav sniedzis, kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks tiesīgs vērsties pie zvērināta tiesu izpildītāja ar iesniegumu, lūdzot nogādāt valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam (kopīpašuma gadījumā visiem kopīpašniekiem) atkārtotu brīdinājumu, atkārtoti lūdzot paust viedokli par rakstveida piekrišanas došanu vai atteikumu dot piekrišanu ceļa servitūta izbeigšanai. Nepieciešams noteikt būtiskās sastāvdaļas, kas ietveramas brīdinājuma tekstā, piemēram, noilguma iestāšanās diena; atbildes sniegšanas termiņš – divi mēneši; atbildes nesniegšanas tiesiskās sekas;
- 3) par nogādāto brīdinājumu zvērināts tiesu izpildītājs kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam izsniedz aktu par brīdinājuma nodošanu, atteikumu pieņemt brīdinājumu vai brīdinājuma piegādes neiespējamību;
- 4) ja divu mēnešu laikā valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks (kopīpašuma gadījumā neviens no kopīpašniekiem) rakstveida atbildi uz atkārtoto brīdinājumu nav sniedzis, uzskatāms, ka tas piekritis ceļa servitūta izbeigšanai un ceļa servitūta dzēšanai no publiskiem reģistriem normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā;
- 5) pēc divu mēnešu termiņa notecējuma no brīdinājuma nodošanas, atteikuma pieņemt brīdinājumu vai brīdinājuma piegādes neiespējamības kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks dodas uz zemesgrāmatu / Valsts zemes dienestu, lūdzot dzēst ierakstus no publiskiem reģistriem. Kā pamatojums ceļa servitūta izbeigšanai iesniedzams akts par brīdinājuma nodošanu, atteikumu pieņemt brīdinājumu vai brīdinājuma piegādes neiespējamību;
- 6) gadījumos, ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks (kopīpašuma gadījumā visi kopīpašnieki), atbildot uz brīdinājumu, piekrit izbeigt ceļa servitūtu, valdošo un kalpojošo nekustamo īpašumu īpašnieki noslēdz vienošanos;

- 7) gadījumos, ja valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks (kopīpašuma gadījumā kāds no kopīpašniekiem), atbildot uz brīdinājumu, nepiekrīt izbeigt ceļa servitūtu, strīds risināms tiesā.

Ar mērķi atvieglot izklāstītā priekšlikuma uztveramību, izstrādāts piedāvātā priekšlikuma shematiskais attēlojums (sk. 8. pielikumu).

Pieņemot iepriekš izklāstīto ceļa servitūta izbeigšanas uz noilguma pamata kārtību, būtu izdarāmi grozījumi CL 1237. pantā, papildinot to ar jaunu daļu/daļām.

Autores piedāvājums ir attiecināts tikai uz ceļa servitūta izbeigšanu, taču, vērtējot situāciju kompleksi, iespējams, šāds risinājums būtu reducējams un attiecīgi attiecināms arī uz uz citiem servitūtu veidiem.

Pieņemot piedāvāto risinājumu, secīgi izdarāmi grozījumi vairākos normatīvajos aktos:

Izdarīt Civillikumā šādus grozījumus:

Papildināt 1250. pantu ar ceturto daļu un izteikt to šādā redakcijā:

“Iestājoties noilgumam, pamatojoties uz kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka pieteikumu, spriedumu par servitūta izbeigšanas pieņem tiesa, izņemot šādus gadījumus:

- 1) kalpojošās un valdošās lietas īpašnieki noslēguši rakstisku vienošanos par servitūta izbeigšanu uz noilguma pamata;
- 2) ja ar noilgumu izbeidzams ceļa servitūts un valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks (kopīpašuma gadījumā neviens no kopīpašniekiem) divu mēnešu laikā no kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka brīdinājuma saņemšanas par ceļa servitūta izbeigšanu uz noilguma pamata dienas rakstveidā nav sniedzis atbildi, atteicies pieņemt brīdinājumu vai piegāde nebija iespējama, ko apliecina zvērināta tiesu izpildītāja sastādīts akts par dokumenta nodošanu adresātam.”

Izdarīt Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumos Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi” šādu grozījumu:

Papildināt 111. punktu ar 111.3. apakšpunktu, izsakot to šādā redakcijā: “111.3. zvērināta tiesu izpildītāja sastādītu aktu par dokumenta nodošanu adresātam, adresāta atteikumu pieņemt dokumentu vai dokumenta piegādes neiespējamību.”

Izdarīt Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumu Nr. 263 “Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi” šādu grozījumu:

Papildināt 169.³ punktu ar 169.³ 3. apakšpunktu, izsakot to šādā redakcijā:

“169.³ 3. zvērināta tiesu izpildītāja sastādīts akts par dokumenta nodošanu adresātam, adresāta atteikumu pieņemt dokumentu vai dokumenta piegādes neiespējamību.”

[5.] Secinājumi un priekšlikumi, kas vērsti uz procesuālo tiesību normu pilnveidi ceļa servitūta nodibināšanas un pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanā tiesā ceļa servitūtu lietās.

[5.1.]

Secinājums: Civilprocesa likumā prasītājam nav izvirzīta prasība pirms prasības pieteikuma par ceļa servitūta nodibināšanu iesniegšanas tiesā informēt par šo nodomu atbildētāju. Līdz ar to atbildētājs tiek nostādīts tiesiski netaisnīgā situācijā. Jo atbildētājs būs spiests iesaistīties tiesvedības procesā, no kura, iespējams, būtu varējies izvairīties, ja būtu informēts par prasītāja nodomu un mēģinātu strīdu risināt ārpus tiesas kārtībā, ietaupot gan naudas līdzekļus, gan laiku.

Priekšlikums: izdarīt Civilprocesa likumā šādu grozījumu:

Papildināt Civilprocesa likuma 128. pantu ar astoto daļu šādā redakcijā: “(8) Prasības pieteikumam lietās par ceļa servitūta nodibināšanu pievieno dokumentu, kas apliecina prasītāja brīdinājumu par savu nodomu iesniegt tiesā prasības pieteikumu par ceļa servitūta nodibināšanu nosūtīšanu uz atbildētāja deklarēto vai juridisko adresi vai izsniegšanu atbildētājam un sniegt ziņas par atbildētāja darbībām saistībā ar izsūtīto vai izsniegto brīdinājumu.”

[5.2.]

Secinājums: Saskaņā ar Civilprocesa likuma 140.¹ pantu pieteikumu par pagaidu aizsardzību tiesa vai tiesnesis izlemj, nerīkojot tiesas sēdi un iepriekš nepaziņojot lietas dalībniekiem. Izņemot gadījumus, kad atzīst par nepieciešamu noskaidrot papildu apstākļus. Tas aizskar kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieka (jeb atbildētāja) intereses, jo viņam netiek dota iespēja sniegt paskaidrojumus, kā arī pastāv varbūtība, ka valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks pieteikumā neietver visus tiesiskos un faktiskos apstākļus, kas var būtiski ietekmēt tiesas vai tiesneša lēmumu prasītājam nevēlamā virzienā.

Priekšlikums: *Autore izsaka konceptuālu priekšlikumu secinājumā izvirzītās problēmas noregulējumam.* Gadījumos, ja netiek rīkota tiesas sēde, lietas dalībniekiem jāpaziņo par lēmuma pieņemšanas dienu un laiku, kā arī jāpieprasa no atbildētāja līdz noteiktam termiņam sniegt paskaidrojumus uz prasītāja pieteikumu.

Tikai gadījumos, kad prasītājs pamato lēmuma pieņemšanas steidzamību, tiesa vai tiesnesis būtu tiesīgi izlemt pieteikumu, nerīkojot tiesas sēdi un iepriekš nepaziņojot lietas dalībniekiem.

[5.3.]

Secinājums: Tiesai lietās par pagaidu aizsardzību nav izveidojusies vienota prakse attiecībā uz Civilprocesa likuma 138.¹ panta pirmās daļas 3. punktā lietotā jēdziena “noteiktas darbības” piemērošanu. Civilprocesa likumā nav reglamentēts, kā un cik precīzi jāuzskaita darbības. Autore konstatē, ka tiesas minēto jēdzienu interpretē dažādi, uzskatot, ka:

- 1) darbību uzskaitījumam jābūt precīzam – piemēram, aizliegts novietot automašīnas, pārrakt ceļu, uzstādīt slēdzamu barjeru utt. Ja uzskaitījums nav precīzs, tiesa atstāj prasību bez virzības līdz trūkumu novēršanai;
- 2) ar darbībām saprot vispārēju uz traucējuma novēršanu vērstu aizliegumu – aizliedzot likt jebkādas šķēršļus, kas traucētu sekmīgu ceļa izmantošanu.

Priekšlikums: *Autore izsaka konceptuālu priekšlikumu Civilprocesa likuma 138.¹ panta pirmās daļas 3. punktā lietotā jēdziena “noteiktas darbības” interpretācijai un piemērošanai tiesas lēmumos. “Noteiktas darbības” interpretēt gan kā konkrētu darbību, kas traucē pārvietoties pa ceļu, uzskaitījumu pieteikumā, gan vispārēji formulētu uz traucējuma novēršanu vērstu aizliegumu – lūdzot aizliegt veikt jebkāda veida darbības un likt jebkādas šķēršļus, kas traucē pārvietošanos pa kalpojošajā nekustamajā īpašumā esošu ceļu.*

[6.] Secinājumi un priekšlikumi, kas saistīti ar valdošā nekustamā īpašuma īpašnieku konstitucionālo tiesību aizsardzību.

Secinājums: Publisko tiesību jomā pieņemtie normatīvie akti var pastarpināti ietekmēt arī personu intereses privāto tiesību jomā. Zemes pārvaldības likuma 8.¹ pantā ieviests jauns jēdziens “pašvaldības nozīmes ceļš vai iela”. Pašvaldības nozīmes ceļu vai ielu nodibina ar administratīvo aktu. Tas būtiski ierobežo zemes īpašnieku īpašumtiesības, jo īpašnieki:

- 1) nedrīkst liegt citu personu pārvietošanos pa savā īpašumā esošu ceļu;
- 2) nevar iebilst pret komunikāciju ierīkošanu ar ceļu aizņemtajā zemes joslā;
- 3) nevar nodibināt ceļa servitūtu uz līguma pamata, līdz ar to viņiem tiek liegta iespēja saņemt taisnīgu atlīdzību par viņu īpašumā esoša ceļa lietošanu.

Priekšlikums: Ceļi, kuriem šobrīd nosakāms pašvaldības nozīmes ceļa statuss, būtu obligātā kārtā atsavināmi (ja nekustamā īpašuma īpašnieks izsaka tādu lūgumu) Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likuma noteiktajā kārtībā pret taisnīgu atlīdzību, tādējādi garantējot nekustamo īpašumu īpašnieku konstitucionālo tiesību uz īpašumu aizsardzību ar kompensējošā mehānisma palīdzību.

[7.] Secinājumi un priekšlikumi, kas vērsti uz tiesību normu piemērošanu.

Secinājums: Neprasmīgi sastādīts prasības pieteikums, nepilnīgi/neprecīzi formulēti prasījumi ir pamats lēmuma pieņemšanai atstāt lietu bez virzības; paildzina tiesvedības procesu; ir pamats prasības daļējai vai pilnīgai noraidīšanai; rada papildu finanšu izmaksas; papildus

noslogo tiesas darbu. Daļai no prasītājiem dažādu apsvērumu dēļ nav iespējams izmantot juristu pakalpojumus, tāpēc dokumentus sastāda paši. Šādos gadījumos praktiska nozīme ir vadlīnijām/skaidrojumiem ar konkrētām norādēm un piemēriem. Vadlīniju izstrāde ir labā prakse, ko veic daudzās valsts un nevalstiskajās institūcijās.

Priekšlikums: Autore izstrādāja “Vadlīnijas prasības pieteikuma noformēšanai strīdos par ceļa servitūta nodibināšanu” (sk. 10. pielikumu). Vadlīnijas kalpos kā palīglīdzeklis prasības pieteikuma noformēšanai strīdos par ceļa servitūta nodibināšanu.

Minētās vadlīnijas varētu būt noderīgas ne tikai valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekiem, bet arī tiesām un tiesību zinības studējošiem studentiem. Vadlīnijās nav iekļauti tie CPL 128. pantā uzskaitītie prasības pieteikuma saturu veidojošie elementi, kuri ir tehniskas dabas un kurus, autores skatījumā, nav nepieciešamības padziļināti skaidrot.

Vadlīnijas izstrādātas, ņemot vērā autores promocijas darbā izvirzītos secinājumus un priekšlikumus normatīvo aktu pilnveidei.

Vadlīnijās ietverti un sniegti skaidrojumi par šādiem prasības pieteikuma sastāva elementiem:

Vispārīgi jautājumi.

1. Prasības priekšmets.
2. Apstākļi, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, un pierādījumi, kas tos apstiprina.
3. Ziņas par mediācijas izmantošanu strīda risināšanai pirms vēršanās tiesā.
4. Likums, uz kura prasība pamatota.
5. Prasītāja prasījumi.

Citi jautājumi:

- 1) Pretprasības celšana.
- 2) Brīdinājums par savu nodomu iesniegt tiesā prasības pieteikumu par ceļa servitūta nodibināšanu, izbeigšanu vai traucēšanu.

Publikācijas un ziņojumi par promocijas darba tēmu

Zinātniskās publikācijas izdevumos, kas iekļauti starptautiskajās datubāzēs (*Web of Science*, *SCOPUS*, *ERIH PLUS*):

Web of Science:

1. Dinsberga, J., Savickis, V. 2019. Legal and practical aspects of establishing servitude of right of way by court judgment within the framework of urban and rural development and changing global conditions. *SHS Web of Conferences*. 68(01024). DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196801024>.
2. Dinsberga, J., Bite, K. 2018. Legal consequences and problems of the servitudes of right of way established by administrative acts in Latvia. *SHS Web of Conferences*. 40(01011). DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20184001011>.
3. Dinsberga, J. 2017. Teaching Methods in the Mastering Course “Legal Regulation of Easement”. *SOCIETY, INTEGRATION, EDUCATION*. 1, 115–129. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2017vol1.2355>.

ERIH PLUS:

1. Dinsberga, J. 2023. Graphical representation of a servitude territory: legal and practical aspects. *Socrates*. 1(25), 8–17. DOI: <https://doi.org/10.25143/socr.25.2023.1.08-17>.
2. Apsītis, A., Tarasova, D., Dinsberga, J., Joksts, J. 2021. Contract for Work (*locatio conductio operis*) of Transportation and Rustic Praedial Servitude of Way (*servitus viae*) as Roman Law Institutions for Needs of Rural Logistics. *Socrates*. 3(21), 234–243. DOI: <https://doi.org/10.25143/socr.21.2021.3.234-243>.
3. Dinsberga, J. 2020. Compulsory divided property – problems and solutions within modernisation of Latvian legal system. *SHS Web of Conferences*. 85(01006). DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20208501006>.
4. Savickis, V., Dinsberga, J. 2020. Fast and efficient insolvency process as one of the preconditions of an outstanding business environment. *SHS Web of Conferences*. 85(01007). DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20208501007>.
5. Dinsberga, J. 2018. Ceļa servitūtu problemātika un pagaidu regulējuma ieviešanas perspektīvas ceļa servitūtu nodibināšanas lietās tiesā. *Socrates*. 3(12), 39–51. DOI: <https://doi.org/10.25143/socr.12.2018.3.39-51>.

Raksti Latvijā izdotos izdevumos:

1. Apsītis, A., Dinsberga, J. 2022. Ceļa servitūta (via) institūts romiešu tiesībās. 04.01.2022. *Jurista Vārds*. 1 (1215). 25–32.
2. Dinsberga, J. 2018. Publiskā servitūta institūts Krievijas Federācijā (The institution on public servitude in the Russian Federation). *XIX Turība University Conference LATVIA 100: EXPECTATIONS, ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES*. Rīga, 19 April 2018, Biznesa augstskola “Turība”, 79–87. ISSN 1691-6069. Pieejams: <https://www.turiba.lv/storage/files/xix-conference-2018-final.pdf>.
3. Dinsberga, J. 2017. *TERMINATION OF SERVITUDE OF ROAD THROUGH PRESCRIPTION*. Daugavpils Universitātes 59. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. B. daļa “Sociālās zinātnes”. *Proceedings of the 59th International Scientific Conference of Daugavpils University. Part B “Social Sciences”*. Daugavpils Universitāte, akadēmiskais apgāds “SAULE”, 48–54. Pieejams: https://dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/978-9984-14-833-5_59_konf_kraj_B_Soc%20zin.pdf.

4. Dinsberga, J. 2017. CEĻA SERVITŪTA IZBEIGŠANA AR IZPIRKUMU (*TERMINATION OF THE RIGHT OF WAY BY PRE-EMPTION*). XVIII Turība University Conference “COMMUNICATION IN THE GLOBAL VILLAGE: INTERESTS AND INFLUENCE”. May 18, 2017. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”, 51–58. ISSN 1691-6069. Pieejams: <https://www.turiba.lv/storage/files/conference-xviii-turiba-18052017final.pdf>.
5. Dinsberga, J., Tiesniece, I. 2016. Problems Related to the Abolition of Divided Real Estate Ownership. *Economics and Culture*. 13(2), 77–88. DOI: <https://doi.org/10.1515/jec-2016-0021>.
6. Dinsberga, J. 2006. *Maksas noteikšana par servitūta ceļa lietošanu. Administratīvā un kriminālā justīcija*. Latvijas Policijas akadēmija, 4 (37), 50–54. ISSN 1407-2971.
7. Dinsberga, J. 2003. Servitūti un ar to nodibināšanu saistītās problēmas. *LPA Raksti*. Nr. 10, 59–71.

Raksti ārvalstīs izdotos izdevumos:

1. Dinsberga, J. and Tarasova, D. 2017. *Peculiarities of Termination of Servitude of Right of Way in the Civil Law of the Republic of Latvia and the Civil Code of Ukraine*. Національний університет. “Києво-Могилянська академія” факультет правничих наук збірник наукових праць міжнародна науково-практична конференція. Україна на шляху до європи: реформа цивільного процесуального законодавства. Київ: “ВД Дакор”, 211–215. ISBN 987-617-7020-48-5.
2. Динсберга, И. 2007. *Определение платы за использование дорожного сервитута*. Международный научно-практический правовой журнал. “Закон и жизнь”, июнь 2007, 36–40, 6 (187). ISSN 1810-3081.

Grāmatas (mācību):

1. Dinsberga, J. 2017. *Tālmācības studiju kurss “Civiltiesības: Lietu tiesības” I Studiju posms*. Papildināts. Rīga: Biznesa vadības koledža, ISBN 978-9984-838-21-2.
2. Dinsberga, J. 2017. *Tālmācības studiju kurss “Civiltiesības: Lietu tiesības” II Studiju posms*. Papildināts. Rīga: Biznesa vadības koledža, ISBN 978-9984-838-25-0.
3. Dinsberga, J. 2009. *Tālmācības studiju kurss “Civiltiesības: Lietu tiesības” I Studiju posms*. Rīga: Biznesa vadības koledža. ISBN 978-9984-838-21-2.
4. Dinsberga, J. 2009. *Tālmācības studiju kurss “Civiltiesības: Lietu tiesības” II Studiju posms*. Rīga: Biznesa vadības koledža, ISBN 978-9984-838-25-0.

Ziņojumi un tēzes:

Ziņojumi starptautiskajās zinātniski praktiskajās konferencēs:

1. 2023. gada 27. aprīlī dalība starptautiskā zinātniski praktiskā konference “Mūsdienu sabiedrības drošības nostiprināšanas izaicinājumi un risinājumi” (*International scientific-practical conferences Challenges and Solutions for Strengthening the Security of Modern Society*). Ar mutisku referātu “Prasības pieteikuma par ceļa servitūta nodibināšanu iesniegšana tiesā, nebrīdinot atbildētāju – tiesiskie un praktiskie aspekti”.
2. 2023. gada 30. martā dalība Rīga Stradiņš University 3rd International Interdisciplinary Conference “PLACES”, 29–31 March, 2023. Ar referātu *Roman Law Real Servitudes as Predecessors to Modern-Day Latvia’s “Ceļa servitūts” – Servitude of Right of Way*.
3. 2023. gada 30. martā dalība Rīga Stradiņš University 3rd International Interdisciplinary Conference “PLACES”, 29–31 March, 2023. Ar referātu *Graphic Representation of the Easement Territory – Legal and Practical Aspects*.

4. 2022. gada 9.–10. decembrī dalība *BALTIC INTERNATIONAL ACADEMY XI International Research-to-Practice Conference “Society Transformations in Social and Human Sciences”*. Rīga, Latvija. Ar mutisku referātu “Ceļa servitūta kā legāta priekšmeta tiesiskā izpausme”.
5. 2021. gada 24. aprīlī dalība Biznesa vadības koledžas starptautiskajā konferencē “Organizācijas un indivīda dzīves kvalitāte digitālajā laikmetā” ar mutisku referātu “Digitalizācijas plusi un mīnusi tiesību sistēmas pilnveidē un apgūvē”.
6. 2021. gada 24. aprīlī dalība Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes, Siedlicas Dabas un humanitāro zinātņu universitātes, Jaroslava Gudrā Nacionālās juridiskās universitātes (*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*), “Sv. Kirila un Sv. Metodija” Veliko Tarnovo universitātes, *Mykolas Romeris* universitātes, Juridiskās koledžas organizētajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “Tiesiskās sistēmas aktuālās problēmas” ar mutisku referātu “Ceļa servitūtu nodibināšanas tiesiskie un praktiskie aspekti kopīpašuma tiesisko attiecību ietvaros”.
7. 2021. gada 25. martā dalība *Rīga Stradiņš University the 2nd International Interdisciplinary Conference “PLACES”* konferencē ar mutisku referātu *Legal scope of the notions “servitude of right of way” and “servitude road”*.
8. 2021. gada 25. martā dalība *Rīga Stradiņš University the 2nd International Interdisciplinary Conference “PLACES”* konferencē ar mutisku referātu *Historical scope of the registration, updating and deletion of the servitude of right of way*.
9. 2021. gada 25. martā dalība *Rīga Stradiņš University the 2nd International Interdisciplinary Conference “PLACES”* konferencē ar mutisku referātu *The beginnings of competition law in Roman law institutions*.
10. 2021. gada 25. martā dalība *Rīga Stradiņš University the 2nd International Interdisciplinary Conference “PLACES”* konferencē ar mutisku referātu *Problems of trade mark and consumer protection regulation*.
11. 2020. gada 26.–28. augustā dalība Biznesa vadības koledžas starptautiskajā zinātniski praktiskajā TIEŠSAISTES konferencē “Šodienas pieredze nākotnes biznesam” ar mutisku referātu “Nekustamā īpašuma apgrūtinājumi un to ietekme uz uzņēmējdarbības attīstību”.
12. 2020. gada 23. aprīlī dalība Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes, Latvijas Zinātņu akadēmijas, Baltijas Stratēģisko pētījumu centra, Siedlicas Dabas un humanitāro zinātņu universitātes, Jaroslava Gudrā Nacionālās juridiskās universitātes (*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*), “Sv. Kirila un Sv. Metodija” Veliko Tarnovo universitātes organizētajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “Tiesiskās sistēmas aktuālās problēmas” ar mutisku referātu “Hipotekāro kreditoru tiesības un pienākumi servitūtu nodibināšanas procesā”.
13. 2020. gada 22.–23. aprīlī dalība Ekonomikas un kultūras augstskolas rīkotajā konferencē *International Scientific Conference “Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities”* (etECH2019) ar mutisku referātu *ESTABLISHMENT OF AN APARTMENT RIGHT BY A COURT JUDGMENT*.
14. 2019. gada 27. aprīlī dalība starptautiskajā studentu zinātniski praktiskajā konferencē “Integrālā pieeja biznesa ilgtspējai” ar mutisku referātu “Servitūtu veidi un tiesiskais regulējums Senajā Romā un mūsdienās”.
15. 2019. gada 25. aprīlī dalība Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes, Baltijas Stratēģisko pētījumu centra, Latvijas juristu biedrības, Siedlicas Dabas un humanitāro zinātņu universitātes, Zviedrijas Drošības un politikas attīstības institūta, Juridiskās koledžas un Jaroslava Gudrā Nacionālās juridiskās universitātes starptautiski zinātniski praktiskajā konferencē “Tiesiskās sistēmas aktuālās problēmas” ar mutisku referātu “Atbildība par māju ceļa patvaļīgu aizšķērsošanu – administratīvi tiesiskie un civiltiesiskie aspekti”.

16. 2019. gada 25. aprīlī dalība *Baltic International Academy Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, The Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration, Belarus State Economic University, National Academy of legal Sciences of Ukraine, University "ALMATY", Rezekne Academy of Technologies, Latvian Lawyers Association annual international and practical conferences "Science. Law. Stability. Current Trends of Modernization in Law"* ar mutisku referātu "Servitūtu tiesiskā regulējuma īpatnības Šveicē".
17. 2019. gada 24.–26. aprīlī dalība Ekonomikas un kultūras augstskolas rīkotajā konferencē *International Scientific Conference "Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities"* (etECH2019) ar mutisku referātu *CONCEPTUAL MEANING OF A SERVITUDE AS THE RIGHT IN RESPECT OF THE PROPERTY OF ANOTHER.*
18. 2019. gada 24.–26. aprīlī dalība Ekonomikas un kultūras augstskolas rīkotajā konferencē *International Scientific Conference "Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities"* (etECH2019) ar mutisku referātu *DECISION ON PROVISIONAL REGULATION IN CASES RELATED TO ESTABLISHING A SERVITUDE OF RIGHT OF WAY AT COURT – NECESSITY AND IMPLEMENTATION PROSPECTS IN LATVIA.*
19. 2019. gada 11.–12. aprīlī dalība Daugavpils Universitātes 61. starptautiskajā zinātniskajā konferencē ar mutisku referātu "Taisnprātīgas un saudzīgas servitūta tiesības izlietošanas izpratne Civillikuma un tiesu prakses ietvarā".
20. 2019. gada 2. aprīlī dalība *Rīga Stradiņš University International Interdisciplinary Conference on Social Science "PLACES"* ar mutisku referātu *Contract of Employment (Locatio Conductio Operarum) and Contract for Work (Locatio Conductio Operis) as a Roman Law Institutes for use of Paid Labour.*
21. 2019. gada 2. aprīlī dalība *Rīga Stradiņš University International Interdisciplinary Conference on Social Science "PLACES"* ar mutisku referātu *Graphical annex – one of Constituent Elements of a Road Easement Establishment.*
22. 2018. gada 10.–12. oktobrī dalība Rīgas Stradiņa universitātes rīkotajā *7 th Interdisciplinary Scientific Conference "Society. Health. Welfare 2018"*, Rīga, Latvija. Ar mutisku referātu *Legal and Practical Aspects of Establishing a Servitude of Right of Way within the Framework of Rural and Urban Development and in Circumstances of Global Change.*
23. 2018. gada 10.–12. oktobrī dalība Rīgas Stradiņa universitātes rīkotajā *7 th Interdisciplinary Scientific Conference "Society. Health. Welfare 2018"*, Rīga, Latvija. Ar mutisku referātu *Institutions of Roman Law for Challenges of Rural Logistics: Contract for Work (locatio conductio operis) of Transportation and Rustic Praedial Servitude of Way (servitus viae).*
24. 2018. gada 10.–12. oktobrī dalība Rīgas Stradiņa universitātes rīkotajā *7 th Interdisciplinary Scientific Conference "Society. Health. Welfare 2018"*, Rīga, Latvija. Ar mutisku referātu *FAST AND EFFICIENT INSOLVENCY PROCESS, AS ONE OF THE PRECONDITIONS OF AN OUTSTANDING BUSINESS ENVIRONMENT AND TERMS OF POTENTIAL OF THE REGIONS.*
25. 2018. gada 26.–27. aprīlī dalība Daugavpils Universitātes 60. starptautiskajā zinātniskajā konferencē ar mutisku referātu *CREATION OF A ROAD EASEMENT THROUGH COURT.*
26. 2018. gada 26. aprīlī dalība Ekonomikas un kultūras augstskolas rīkotajā konferencē *International Scientific Conference "Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities"* (etECH2018) ar mutisku referātu *JUST AND CAREFUL USE OF ROAD EASEMENT.*
27. 2018. gada 26. aprīlī dalība Ekonomikas un kultūras augstskolas rīkotajā konferencē *International Scientific Conference "Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities"* (etECH2018) ar mutisku referātu *ROAD EASEMENT POSSESSION.*

28. 2018. gada 26. aprīlī Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Baltijas Juridiskā žurnāla (Latvija, RĪGA) rīkotajā starptautisko zinātniski praktisko konferenču ciklā “ZINĀTNE. TIESĪBAS. STABILITĀTE” ar mutisku referātu “Servitūta izlietotāja blakus tiesības kā neatņemama servitūta sastāvdaļa”.
29. 2018. gada 25. aprīlī dalība Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes, Baltijas Stratēģisko pētījumu centra, Siedlicas Dabas un humanitāro zinātņu universitātes, Mīkola Romera Universitātes, kā arī Zviedrijas Drošības un politikas attīstības institūta, Juridiskās koledžas un Jaroslava Gudrā Nacionālās juridiskās universitātes (*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*) organizētajā starptautiski zinātniskajā praktiskajā konferencē “Tiesiskās problēmas Latvijas simtgadē: retrospektīva un perspektīva” ar mutisku referātu “Ukrainas Civilt kodeksā reglamentēto servitūta izbeigšanas pamatu raksturojums”.
30. 2018. gada 19. aprīlī dalība Biznesa augstskolas “Turība” XIX STARPTAUTISKĀ ZINĀTNISKĀ KONFERENCĒ “Latvijai 100: cerības, sasniegumi un izaicinājumi” ar mutisku referātu “Publiskā servitūta institūts Krievijas Federācijā”.
31. 2017. gada 18. maijā dalība *Faculty of Communication of Turība University in cooperation with Latvian Chamber of Commerce and Industry and Latvian Public Relations Association organizes the 18th international scientifically practical conference “Communication in the Global Village: Interests and Influence”* ar mutisku referātu “CEĻA SERVITŪTA IZBEIGŠANA AR IZPIRKUMU (*TERMINATION OF THE RIGHT OF WAY BY PRE-EMPTION*)”.
32. 2017. gada 26.–28. aprīlī dalība Ekonomikas un kultūras augstskolas rīkotajā konferencē *University of Economics and Culture. International Scientific Conference Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities (etECH2017)* ar mutisku referātu *ESTABLISHMENT OF EASEMENTS BY LAW*.
33. 2017. gada 27. aprīlī dalība Baltijas Starptautiskās akadēmijas rīkotajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “ZINĀTNE. TIESĪBAS. STABILITĀTE. Privāttiesību modernizācijas mūsdienu tendences” ar mutisku referātu “Ar ceļa servitūtiem saistītu strīdu risināšana civiltiesiskā kārtībā”.
34. 2017. gada 26. aprīlī dalība Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes rīkotajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “Tiesiskās sistēmas modernizācijas virzieni: reālais stāvoklis un nākotnes perspektīvas” ar mutisku referātu “Konceptuālajā ziņojumā “Par problēmām saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļu servitūtiem un to iespējamajiem risinājumiem” piedāvātā 1. varianta risinājuma analīze”.
35. 2017. gada 6.–7. aprīlī dalība Daugavpils Universitātes rīkotajā konferencē “DAUGAVPILS UNIVERSITĀTES 59. STARPTAUTISKĀ ZINĀTNISKĀ KONFERENCE” ar mutisku referātu *TERMINATION OF SERVITUDE OF RIGHT OF WAY THROUGH PRESCRIPTION (CEĻA SERVITŪTA IZBEIGŠANA AR NOILGUMU)*.
36. 2017. gada 26.–27. maijā dalība Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas rīkotajā konferencē “*SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*”. *Proceedings of the International Scientific Conference* ar mutisku referātu “MĀCĪBU METODES TEMATA “SERVITŪTU TIESISKAIS REGULĒJUMS” APGUVĒ” (*TEACHING METHODS IN THE MASTERING COURSE “LEGAL REGULATION OF EASEMENT”*).
37. 2016. gada 23.–25. novembrī dalība Rīgas Stradiņa universitātes rīkotajā *6 th International conference “SOCIETY. HEALTH. WELFARE 2016 Living in the World of Diversity: Social Transformation, Innovation, Solutions”* ar mutisku referātu *Evaluation of the Servitudes of Right of Way Established by Administrative Acts*.
38. 2016. gada 7.–8. aprīlī dalība Ekonomikas un kultūras augstskolas rīkotajā konferencē *VI International Scientific Conference “21ST CENTURY CHALLENGES FOR ECONOMICS AND CULTURE”* ar mutisku referātu *PROBLEMS OF TERMINATING LEGAL RELATIONS OF SHARED OWNERSHIP*.

Ziņojumi vietējās zinātniskajās konferencēs:

1. 2018. gada 14. aprīlī dalība Biznesa vadības koledžas zinātniski praktiskajā konferencē “Biznesa izaicinājumi Latvijas simtgadē” ar mutisku referātu “Valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku interešu līdzsvarošana ceļa servitūta nodibināšanas procesā”.
2. 2018. gada 22.–23. martā dalība Rīgas Stradiņa universitātes zinātniskajā konferencē ar mutisku referātu “Servitūta ceļa atrašanās vietas izvēles tiesība”.
3. 2016. gada 17.–18. martā dalība Rīgas Stradiņa universitātes 15. zinātniskā konferencē ar mutisku referātu “1938. gada 8. decembra Likuma par dalītā īpašuma tiesību atcelšanu pieņemšanas un faktiskās izpildes ietekme uz likumprojekta “Piespiedu dalītā īpašuma tiesisko attiecību privatizētajās daudzdzīvokļu mājās izbeigšanas likums” izstrādi”.
4. 2012. gada 7. oktobrī dalība RSU rīkotajā konferencē “Tiesisko problēmu aktuālie jautājumi *Pacta sunt servanda*” ar mutisku referātu “Ar ceļa servitūta nodibināšanu saistītā problemātika”.

Tēzes:

1. Dinsberga, J. *Graphic Representation of the Easement Territory – Legal and Practical Aspects. Rīga Stradiņš University 3rd International Interdisciplinary Conference “PLACES”, 29–31 March, 2023: Abstracts.* Rīga: RSU, 34–111. ISBN: 978-9934-618-27-7. Pieejams: <https://doi.org/10.25143/rw2023.places.abstracts-book>.
2. Apsītis, A., Dinsberga, J., Tarasova, D. *Roman Law Real Servitudes as Predecessors to Modern-Day Latvia’s “Ceļa servitūts” – “Servitude of Right of Way”.* Rīga Stradiņš University 3rd International Interdisciplinary Conference “PLACES”, 29–31 March, 2023: Abstracts. Rīga: RSU, 54–111. ISBN: 978-9934-618-27-7. Pieejams: <https://doi.org/10.25143/rw2023.places.abstracts-book>.
3. Dinsberga, J. *Legal scope of the notions “servitude of right of way” and “servitude road”*(23. p.), Rīga Stradiņš University 3rd International Interdisciplinary Conference “PLACES”, 25 March, 2021: Abstracts. Rīga: RSU, i-ix p., 123 p. Pieejams: <https://doi.org/10.25143/rw2021.places.abstracts-book>.
4. Dinsberga, J. *Historical scope of the registration, updating and deletion of the servitude of right of way* (19. p.). Rīga Stradiņš University 2nd International Interdisciplinary Conference “PLACES”, 25 March, 2021: Abstracts. Rīga: RSU, i-ix p., 123 p. Pieejams: <https://doi.org/10.25143/rw2021.places.abstracts-book>.
5. Dinsberga, J. 2017. *ESTABLISHMENT OF EASEMENTS BY LAW. University of Economics and Culture. International Scientific Conference “Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities”* (etECH2017). Abstract. APRIL 26–28, Rīga: Ekonomikas un kultūras augstskola (EKA), Alberta koledža (AK), 32. ISBN 978-9984-24-206-4 (EKA), ISBN 978-9984-9633-4-1 (AK), Pieejams: https://www.augstskola.lv/upload/augstskola/zinatne/EKAconf%20_2017_Abstract_proceedings.pdf.
6. Dinsberga, J. *ESTABLISHMENT OF AN APARTMENT RIGHT BY A COURT JUDGMENT. Abstract. International Scientific Conference “EMERGING TRENDS IN ECONOMICS, CULTURE AND HUMANITIES”* (etECH2020). Pieejams: https://www.augstskola.lv/upload/2020_etECH2020_Abstracts_proceedings.pdf.
7. Dinsberga, J. *CONCEPTUAL MEANING OF A SERVITUDE AS THE RIGHT IN RESPECT OF THE PROPERTY OF ANOTHER. International Scientific Conference “Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities”* (etECH2019), Abstract. 54 p. ISBN 978-9984-24-222-4 / 978-9984-24-223-1 (pdf), ISBN 978-9934-8772-1-6 / 978-9934-8772-2-3 (pdf). Pieejams: https://www.augstskola.lv/upload/2019_etECH_Abstract_proceedings.pdf.

8. Dinsberga, J. *DECISION ON PROVISIONAL REGULATION IN CASES RELATED TO ESTABLISHING A SERVITUDE OF RIGHT OF WAY AT COURT – NECESSITY AND IMPLEMENTATION PROSPECTS IN LATVIA*. *International Scientific Conference “Emerging Trends in Economics, Culture and Humanities”* (etECH2019). Abstracts Proceedings. Roga 2019. 55 p. ISBN 978-9984-24-222-4 / 978-9984-24-223-1 (pdf), ISBN 978-9934-8772-1-6 / 978-9934-8772-2-3 (pdf). Pieejams: https://www.augstskola.lv/upload/2019_etECH_Abstract_proceedings.pdf
9. Dinsberga, J. *Graphical Annex – One of Constituent Elements of Road Easement Establishment*. *Abstract. Rīga Stradiņš University International Interdisciplinary Conference on Social Sciences “PLACES”*. Abstracts. Rīga, Latvia, 2 April 2019., 70 p. ISBN 978-9934-563-45-4. Pieejams: https://places-conference2019.rsu.lv/sites/default/files/documents/PLACES_abstracts_book_rev.pdf.
10. Apsītis, A., Tarasova, D., Dinsberga, J., Joksts, J. *Contract of Employment (Locatio Conductio Operarum) and Contract for Work (Locatio Conductio Operis) as a Roman Law Institutes for use of Paid Labour*. *Rīga Stradiņš University International Interdisciplinary Conference on Social Sciences “PLACES”*. Abstracts. Rīga, Latvia, 2 April 2019., 62 p. ISBN 978-9934-563-45-4. Pieejams: https://places-conference2019.rsu.lv/sites/default/files/documents/PLACES_abstracts_book_rev.pdf.
11. Apsītis, A., Tarasova, D., Dinsberga, J. *Institutions of Roman Law for Challenges of Rural Logistics: Contract for Work (locatio conductio operis) of Transportation and Rustic Praedial Servitude of Way (servitus viae)*. *Abstract. Conference “Society. Health. Welfare 2018”*, 10–12th of October, Riga, Latvia, 18. ISBN 978-9934-563-39-3. Pieejams: https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:32200006/datastreams/ATTACHMENT_35362851/content.
12. Savickis, V., Dinsberga, J. *FAST AND EFFICIENT INSOLVECNY PROCESS, AS ONE OF THE PRECONDITIONS OF AN OUTSTANDING BUSINESS ENVIRONMENT AND TERMS OF POTENTIAL OF THE REGIONS*. *Abstract. Conference “Society. Health. Welfare 2018”*, 10–12th of October, Riga, Latvia, 129. 39–3, ISBN 978-9934-563. Pieejams: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2020/13/shsconf_shw2020_01007/shsconf_shw2020_01007.html.
13. Dinsberga, J. *Issue of Divided Property and Consequent Problems of Urban-Rural Development*. *Conference “Society. Health. Welfare 2018”*, 10-12th of October, Riga, Latvia. – 36. Pieejams: https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:32200006/datastreams/ATTACHMENT_35362851/content.
14. Dinsberga, J., Savickis, V. *Legal and Practical Aspects of Establishing a Servitude of Right of Way within the Framework of Rural and Urban Development and in Circumstances of Global Change*. *Abstract. Conference “Society. Health. Welfare 2018”*, 10-12th of October, Riga, Latvia. – 37. DOI <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196801024>. Pieejams: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2019/09/shsconf_shw2019_01024/shsconf_shw2019_01024.html.
15. Dinsberga, J. *CREATION OF A ROAD EASEMENT THROUGH COURT*. DAUGAVPILS UNIVERSITĀTES 60. STARPTAUTISKĀS ZINĀTNISKĀS KONFERENCES TĒZES. *ABSTRACTS OF THE 60th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF DAUGAVPILS UNIVERSITY*. DAUGAVPILS UNIVERSITĀTES AKADĒMISKAIS APGĀDS “SAULE” 2018. 110. Pieejams: https://dukonference.lv/files/2018_60%20konf_programma.pdf.
16. Dinsberga, J. *JUST AND CAREFUL USE OF ROAD EASEMENT*. *International Scientific Conference “EMERGING TRENDS IN ECONOMICS, CULTURE AND HUMANITIES”* (etECH2018) Abstracts Proceedings. Riga 2018, 44. Pieejams: https://www.augstskola.lv/upload/2018_etECH_Abstract_proceedings_PDF.pdf. ISBN 978-9984-24-212-5 /pdf (Ekonomikas un kultūras augstskola). ISBN 978-9984-9633-6-5 /pdf (Alberta koledža).

17. Dinsberga, J. *Establishment of Easements by Law. International Scientific Conference "EMERGING TRENDS IN ECONOMICS, CULTURE AND HUMANITIES"* (etECH2018) Abstracts Proceedings. Rīga 2017, 32. Pieejams: https://www.augstskola.lv/upload/augstskola/zinatne/EKAconf%20_2017_Abstract_proceedings.pdf. ISBN 978-9984-24-206-4 /pdf (Ekonomikas un kultūras augstskola). ISBN 978-9984-9633-4-1 /pdf (Alberta koledža).
18. Dinsberga, J. *ROAD EASEMENT POSSESSION. International Scientific Conference "EMERGING TRENDS IN ECONOMICS, CULTURE AND HUMANITIES"* (etECH2018) Abstracts Proceedings. Rīga 2018, 45. Pieejams: https://www.augstskola.lv/upload/2018_etECH_Abstract_proceedings_PDF.pdf. ISBN 978-9984-24-212-5 /pdf (Ekonomikas un kultūras augstskola). ISBN 978-9984-9633-6-5 /pdf (Alberta koledža).
19. Dinsberga, J. *Servitūta ceļa atrašanās vietas izvēles tiesība. Rīgas Stradiņa universitāte. 2018. gada zinātniskā konference (Rīgā 2018. gada 22.–23. martā). Tēzes. Rīga: RSU, 2018. – XXIV.* Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Zin%C4%81tnes%20departaments/2018/RSU_zinatniskas_konferences_tezes_2018.pdf. ISBN 978-9934-563-29-4.
20. Dinsberga, J. 2017. *Politikas plānošanas dokumenti – pamats dalītā īpašuma izbeigšanai Latvijā. Tēzes: Rīgas Stradiņa universitātes zinātniskā konference. 2017. gada 6. un 7. aprīlis. 32.* Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Zin%C4%81tnes%20departaments/2017/XIII%20sekcija/politikas_planosanas_dokumenti_dalita_ipasuma_izbeigsana.pdf.
21. Dinsberga, J. 2017. *TERMINATION OF EASEMENTS DUE TO THE FULFILMENT OR EXPIRATION OF A RESOLUTORY CONDITION, PRE-EMPTION OR PRESCRIPTION. ABSTRACTS OF THE 59 SCIENTIFIC CONFERENCE OF DAUGAVPILS UNIVERSITY. DAUGAVPILS UNIVERSITĀTES AKADĒMISKAIS APGĀDS "SAULE", 146.* Pieejams: https://dukonference.lv/files/2017_978-9984-14-797-0_DU%2059%20starpt%20zinatn%20konf%20tezes.pdf.
22. Dinsberga, J. 2016. *Evaluation of the Servitudes of Right of Way Established by Administrative Acts. Rīgas Stradiņš University the Welfare Department of The Riga City Council Association of Clinical Social Workers. 6 th International conference "SOCIETY. HEALTH. WELFARE 2016" Living in the World of Diversity: Social Transformation, Innovation, Solutions. Living in the World of Diversity: Social Transformations. Innovations. Solutions. ABSTRACTS. Rīga, 23–25 November, 32.* Pieejams: <https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Zinas/Zinu%20pielikumi/konferences-Sabiedriba-Veseliba-Labklajiba-tezes-2016.pdf>.
23. Dinsberga, J. 1938. gada 8. decembra Likuma par dalītā īpašuma tiesību atcelšanu pieņemšanas un faktiskās izpildes ietekme uz likumprojektu "Piespiedu dalītā īpašuma tiesisko attiecību privatizētajās daudzdzīvokļu mājās izbeigšanas likums". Rīgas Stradiņa universitāte. ZINĀTNISKĀ KONFERENCE. Politiskās, ekonomiskās, sociālās un tiesiskās sistēmas transformācijas Latvijā un pasaulē. 2016. gada 17.–18. marts. Tēzes. Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Zin%C4%81tnes%20departaments/2016/VIII%20sekcija/likums_par_dalita_ipasuma_tiesibu_atcelsanu.pdf.
24. Dinsberga, J. *Problems of Terminating Legal Relations of Shared Ownership. In: Abstracts Proceedings – International Scientific Conference "21st Century Challenges for Economics and Culture". April 7–8, 2016. – Rīga, Latvia, 31–32.* ISBN 978-9984-24-201-9. Pieejams: <https://www.augstskola.lv/upload/augstskola/zinatne/EKAconf%202016%20Abstract%20proceedings.pdf>.

Literatūras saraksts

ANO, Eiropas Parlamenta, Eiropas Savienības Padomes, Eiropas Komisijas materiāli:

1. ANO. 1996. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām: Starptautisks dokuments. 23.04.2003. *Latvijas Vēstnesis*. 61.
2. ANO Ģenerālā asambleja. 1948. Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā cilvēktiesību deklarācija www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf [sk. 05.08.2023.].
3. Eiropas Savienības pamattiesību harta. 26.10.2012. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. C 326/391. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:326:FULL&from=IT> [sk. 12.07.2023.].
4. Eiropas Savienības Padome. 1950. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. *Latvijas Vēstnesis*, 143/144, 13.06.1997. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskieligumi/id/649> [sk. 05.08.2023.].
5. Directive 2014/47/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the technical roadside inspection of the roadworthiness of commercial vehicles circulating in the Union and repealing Directive 2000/30/EC (Text with EEA relevance): OJ L 127, 29.04.2014., 134–218. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0047> [sk. 24.05.2021.].
6. Commission of the European Communities. 2002. Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law. Brussels, 19.04.2002., Com (2002) 196 final, 3–8. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0196> [sk. 05.08.2023.].

Latvijas Republikas likumi:

7. Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. 01.07.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 43.
8. Grozījumi *Rail Baltica* projekta īstenošanas likumā: Latvijas Republikas likums. 30.06.2023. *Latvijas Vēstnesis*. 125.
9. Militārā poligona “Sēlija” izveides likums: Latvijas Republikas likums. 28.06.2023. *Latvijas Vēstnesis*. 123.
10. *Rail Baltica* projekta īstenošanas likums: Latvijas Republikas likums. 31.10.2022. *Latvijas Vēstnesis*. 211A.
11. Ārējās sauszemes robežas infrastruktūras izbūves likums: Latvijas Republikas likums. 13.11.2021. *Latvijas Vēstnesis*. 221A.
12. Grozījumi Civilprocesa likumā. Latvijas Republikas likums. 06.04.2021. *Latvijas Vēstnesis*. 65A.
13. Grozījumi Zemesgrāmatu likumā: Latvijas Republikas likums. 24.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 210.
14. Grozījumi Zemes pārvaldības likumā: Latvijas Republikas likums. 11.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 201.
15. Grozījumi Civilprocesa likumā: Latvijas Republikas likums. 04.06.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 108.
16. Zemes pārvaldības likums: Latvijas Republikas likums. 15.11.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 228.
17. Būvniecības likums: Latvijas Republikas likums. 30.07.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 146.
18. Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likums. Latvijas Republikas likums. 24.07.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 142.
19. Teritorijas attīstības plānošanas likums: Latvijas Republikas likums. 02.11.2011. *Latvijas Vēstnesis*. 173.
20. Dzīvokļa īpašuma likums: Latvijas Republikas likums. 17.11.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 183 (4375).

21. Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums: Latvijas Republikas likums. 03.11.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 174.
22. Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums. 06.08.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 124.
23. Ģeotelpiskās informācijas likums: Latvijas Republikas likums. 30.12.2009. *Latvijas Vēstnesis*. 205.
24. Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: Latvijas Republikas likums. 22.12.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 205.; 12.01.200. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 1.
25. Tiesu izpildītāju likums: Latvijas Republikas likums. 13.11.2002. *Latvijas Vēstnesis*. 165.; 12.12.2002. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 23.
26. Dzīvesvietas deklarēšanas likums: Latvijas Republikas likums. 10.07.2002. *Latvijas Vēstnesis*. 104.; 22.08.2002. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 16.
27. Komerclikums: Latvijas Republikas likums. 04.05.2000. *Latvijas Vēstnesis*. 158/160.; 01.06.2000. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 11.
28. Rīgas brīvostas likums: Latvijas Republikas likums. 4.panta ceturrtā daļa. 28.03.2000. *Latvijas Vēstnesis*. 111/112.; 20.04.2000. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 8.
29. Meža likums. Latvijas Republikas likums. 16.03.2000. *Latvijas Vēstnesis* 98/99.; 20.04.2000. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 8.
30. Civiltiesu likums: Latvijas Republikas likums. 03.11.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 326/330; 03.12.1998. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 23.
31. Enerģētikas likums: Latvijas Republikas likums. 22.09.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 273/275 (1334/1336).
32. Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē: Latvijas Republikas likums. 23.10.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 308/312.
33. Ceļu satiksmes likums: Latvija Republikas likums. 21.10.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 274/276; 27.11.1997. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 22.
34. Aizsargjoslu likums: Latvijas Republikas likums. 25.02.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 56/57.
35. Likums "Par Valsts ieņēmumu dienestu": Latvijas Republikas likums. 11.11.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 105.; 09.12.1993. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 34.
36. Likums "Par zemes dzīlēm": Latvijas Republikas likums. 21.05.1996. *Latvijas Vēstnesis*. 87.; 11.07.1996. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 13.
37. Ostu likums: Latvijas Republikas likums. 12.07.1994. *Latvijas Vēstnesis*. 80.
38. Notariāta likums: Latvijas Republikas likums. 09.07.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 48.; 05.07.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 26/27.
39. Likums "Par tiesu varu" Latvijas Republikas likums. 14.01.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 1/2.
40. Zemesgrāmatu likums: Latvijas Republikas likums. 29.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 16/17.; 30.12.1937. *Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums*. 38.
41. Likums "Par 1937. gada 22. decembra Zemesgrāmatu likuma spēka atjaunošanu un spēkā stāšanās kārtību": Latvijas Republikas likums. 08.04.1993. *Latvijas Vēstnesis*. 11.; 15.04.1993. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 14/15.
42. Likums "Par zemes privatizāciju lauku apvidos": Latvijas Republikas likums. 20.08.1992. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 32/33/34.; 21.07.1992. *Diena*. 132.
43. Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civiltiesu likuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību: Latvijas Republikas likums. 30.07.1992. *Ziņotājs*. 29/31.; 24.07.1992. *Diena*. 135.

44. Likums "Par autoceļiem": Latvija Republikas likums. 02.04.1992. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 13/14.; 27.03.1992. *Diena*. 57.
45. Likums "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās": Latvijas Republikas likums. 19.12.1991. *Ziņotājs*. 49/50.; 13.12.1991. *Diena*. 242.
46. Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: Latvijas Republikas likums. 17.05.1990. *Ziņotājs*. 20.; 08.05.1990. *Cīņa*. 99.
47. Par agrāro reformu Latvijas Republikā: Latvijas Republikas likums. Augstākās Padomes lēmums. 19.07.1990., *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 29.; 20.06.1990. *Cīņa*. 129.
48. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības: Latvijas Republikas likums. 26.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 46.
49. Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības: Latvijas Republikas likums. 24.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 44.
50. Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: Latvijas Republikas likums. 22.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 42.
51. Civillikums. Pirmā daļa. Ģimenes tiesības: Latvijas Republikas likums. 20.02.1937. *Valdības Vēstnesis*. 41.
52. Trauksmes celšanas likums. 24.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 210. Zaudēja spēku ar 04.02.2022.
53. Grozījumi likumā "Par zemes lietošanu un zemes ierīcību": Latvijas Republikas likums. 27.09.2006. *Latvijas Vēstnesis*. 154.; 26.10.2006. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 20. Zaudējis spēku ar 30.12.2009.
54. Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums: Latvijas Republikas likums. 30.12.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 202., 12.02.2009. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*. 3. Zaudējis spēku ar 23.06.2020.
55. Likums "Par zemes lietošanu un zemes ierīcību": Latvijas Republikas likums. 15.08.1991. *Ziņotājs*. 31/32. Zaudējis spēku ar 30.12.2009.
56. Grozījumi likumā "Par 1937. gada 22. decembra Zemesgrāmatu likuma spēka atjaunošanu un spēkā stāšanās kārtību": Ministru kabineta 1996. gada 9. aprīļa noteikumi Nr. 117. 12.04.1996. *Latvijas Vēstnesis*. 64. Zaudējis spēku ar 06.03.1997.

Ministru kabineta noteikumi:

57. Noteikumi par militārā poligona "Sēlija" robežu un tā teritorijā ietilpstošajiem nekustamajiem īpašumiem: Ministru kabineta 2023. gada 13. jūlija noteikumi Nr. 416. 20.07.2023. *Latvijas Vēstnesis*. 138.
58. Ziņu iekļaušanas un aktualizēšanas kārtība Fizisko personu reģistrā: Ministru kabineta 2021. gada 22. jūnija noteikumi Nr. 412. 28.06.2021. *Latvijas Vēstnesis*. 121A.
59. Grozījumi Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumos Nr. 263 "Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi": Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumi Nr. 572. 05.12.2019. *Latvijas Vēstnesis*. 245.
60. Būvju klasifikācijas noteikumi: Ministru kabineta 2018. gada 12. jūnija noteikumi Nr. 326. 14.06.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 118.
61. Ēku būvnoteikumi: Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumi Nr. 529. 01.10.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 194.
62. Vispārīgie būvnoteikumi: Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumi Nr. 500. 26.09.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 191.

63. Noteikumi par Aprūtināto teritoriju informācijas sistēmas izveidi un uzturēšanu un aprūtināto teritoriju un nekustamā īpašuma objekta aprūtinājumu klasifikatoru. Ministru kabineta 2014. gada 4. februāra noteikumi Nr. 61. 12.02.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 31.
64. Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā: Ministru kabineta 2013. gada 26. novembra noteikumi Nr. 1354. 28.11.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 233.
65. Noteikumi par zvērīnāta tiesu izpildītāja rīcību ar bezmantinieku mantu: Ministru kabineta 2013. gada 2. jūlija noteikumi Nr. 364. 23.07.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 141.
66. Kārtība, kādā reģistrējamas, novērtējamas, izmantojamas un izpērkamas diplomātiskās dāvanas un dāvanas, kas pieņemtas, pildot valsts amatpersonas pienākumus, un kas ir publiskas personas institūcijas īpašums: Ministru kabineta 2013. gada 21. maija noteikumi Nr. 255. 30.05.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 103 (4909).
67. Zemes izpirkuma (pirkuma) līguma noslēgšanas kārtība: Ministru kabineta 2013. gada 15. oktobra noteikumi Nr. 1106. 17.10.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 203 (5009).
68. Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi: Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumi Nr. 1019. 26.01.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 15.
69. Zvērīnāta tiesu izpildītāja veiktās dokumentu piegādes noteikumi: Ministru kabineta 2012. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 444. 29.06.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 102.
70. Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi. Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumi Nr. 263. 02.05.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 68.
71. Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi: Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumi Nr. 108. 17.02.2009. *Latvijas Vēstnesis*. 26.
72. Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu: Ministru kabineta 2008. gada 4. augusta noteikumi Nr. 618. 22.08.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 130.
73. Noteikumi par pašvaldību, komersantu un māju ceļu pievienošanu valsts autoceļiem: Ministru kabineta 2008. gada 7. jūlija noteikumi Nr. 505. 11.07.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 106.
74. Noteikumi par zemesgrāmatu nostiprinājuma lūguma formām: Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobra noteikumi Nr. 898. 09.11.2006. *Latvijas Vēstnesis*. 180.
75. Noteikumi par ostas teritorijā esošās zemes apgrūtināšanu ar servitūtiem: Ministru kabineta 1995. gada 7. novembra noteikumi Nr. 326. 15.11.1995. *Latvijas Vēstnesis*. 177.
76. Par Nolikumu par lauku apvidu zemi: Latvijas Republikas Ministru padomes lēmums Nr. 322. 05.03.1992. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 10.; 13.12.1991. *Diena*. 242. Zaudējis spēku ar 30.12.2009.

Ministru kabineta rīkojumi:

77. Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai: Ministru kabineta 2019. gada 7. maija rīkojums Nr. 210. 09.05.2019. *Latvijas Vēstnesis*. 91.
78. Par Maksātspējas politikas attīstības pamatnostādņem 2016.–2020. gadam un to īstenošanas plānu: Ministru kabineta 21.09.2016. rīkojums Nr. 527. 26.09.2016. *Latvijas Vēstnesis*. 186.
79. Pasākumu plāns “klusēšanas – piekrišanas” principa ieviešanai un piemērošanai atbildīgo institūciju administratīvajā praksē: Ministru kabineta 2012. gada 12. jūnija rīkojums Nr. 264. 15.06.2012. *Latvijas Vēstnesis*. 94.
80. Par Zemes politikas pamatnostādņem 2008.–2014. gadam: Ministru kabineta 2008. gada 13. oktobra rīkojums Nr. 613 (prot. Nr. 68 32.§).16.10.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 161.
81. Par Zemes pārvaldības likuma koncepciju: Ministru kabineta 2010. gada 19. aprīļa rīkojums Nr. 214 (protokola Nr. 17 35.§). 21.04.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 63. Zaudējis spēku ar 01.01.2021.

Ministru kabineta sēdes protokoli:

82. Ministru kabineta sēdes protokols: Ministru kabineta 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmums Nr. 56. 105. paragrafa 7. punkts. 05.11.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 216.
83. Ministru kabineta 2022. gada 21. jūnija sēdes protokols Nr. 33 102.§ 3. 30.06.2022. *Latvijas Vēstnesis*. 124.

Ārvalstu normatīvie akti:

84. Asjaõigusseadus. Vastu võetud 09.06.1993. 172. Iegūts no: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13322575?leiaKehtiv> [sk. 18.09.2021.].
85. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). Ausfertigungsdatum: 18.08.1896. Iegūts no: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html> [sk. 13.07.2023.].
86. Code civil. Créé par Loi 1804-01-31. Iegūts no: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006430276 [sk. 25.09.2021.].
87. Code civil. Livre II: Des biens et des différentes modifications de la propriété (Articles 515-14 à 710-1). Iegūts no: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006090204/#LEGISCTA000006090204 [sk. 06.05.2023.].
88. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas pirmoji knyga bendrosios nuostatos. Iegūts no: <http://www.lithuanialaw.eu/lt/pradzia/civiline-teise/civilinis-kodeksas/servituro-turetojo-teise-reikalauti-atlyginti-nuostolius/#servituro-turetojo-teise-reikalauti-atlyginti-nuostolius> [sk. 25.09.2021.].
89. Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Iegūts no: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de [sk. 25.09.2021.].
90. Thai Civil Law. Iegūts no: <https://www.thailandlawonline.com/thai-real-estate-law/1387-1401-civil-law-right-of-servitudes> [sk. 20.09.2021.].
91. Гражданский кодекс Украины. Iegūts no: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30418568 [sk. 10.07.2023.].
92. Гражданский кодекс Республики Молдова. Опубликовано: 22-06-2002 в Monitorul Oficial № 82–86 статья № 661. Iegūts no: https://lege.md/ru/grazhdanskiy_kodeks/st-639 [sk. 11.06.2023.].
93. Гражданский кодекс Российской Федерации. 21 октября 1994 года. Iegūts no: <https://rulaws.ru/gk-rf-chast-1/> [sk. 10.07.2023.].
94. Гражданский кодекс. Свода законов 89/2012. Чешской Республики. Закон от 03 февраля 2012. Iegūts no: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/novy-obcansky-zakonik-rj.pdf> [sk. 20.09.2021.].
95. Земельный кодекс республики Казахстан (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2023. г.). Iegūts no: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1040583&pos=2338;-34#pos=2338;-34 [sk. 11.06.2023.].

Tiesu prakses materiāli:

Eiropas Cilvēktiesību tiesas materiāli:

96. European Court of Human Rights. 2007. Marini v. Albania. Application no. 3738/02. Judgement of 18 December 2007, para.126. Iegūts no: [https://www.google.com/search?client=avast-a-1&q=MARINI++Albania+\(No+3738%2F02\)&oq=MARINI++Albania+\(No++3738%2F02\)+&aqs=avast.69i57j69i60.1268540311j0j15&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?client=avast-a-1&q=MARINI++Albania+(No+3738%2F02)&oq=MARINI++Albania+(No++3738%2F02)+&aqs=avast.69i57j69i60.1268540311j0j15&ie=UTF-8) [sk. 21.07.2023.].
97. European Court of Human Rights. 1999. Iatridis v Greece, judgment of 25 March 1999, no.31107/96, ECHR 1999-II, para 58; Skrzyński v Poland, judgment of 6 September 2007, no. 38672/02. Iegūts no: <https://www.legal-tools.org/doc/b01366/pdf> [sk. 11.11.2022.].

98. The European Court of Human Rights. 1997. CASE OF THE SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM (Application no. 6538/74). JUDGMENT STRASBOURG. 26 April 1979. 49. p. Iegūts no:
<https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22:%5B%22CASE%20OF%20THE%20SUNDAY%20TIMES%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D> [sk. 11.12.2022.].
99. The European Court of Human Rights. 1993. Kokkinakis v. Greece, judgment of 25 May 1993, Series A no. 260-A, p. 19, para 40. Iegūts no: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Kokkinakis%20v.%20Greece%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-57827%22%5D%7D> [sk. 23.07.2023.].
100. The European Court of Human Rights. 1979. The Sunday Times v. The United Kingdom, judgment of 26 April 1979, Series A no. 30, p. 31, para 49. Iegūts no: <https://www.ucpi.org.uk/wp-content/uploads/2018/03/The-Sunday-Times-v-The-United-Kingdom-A30-1979-80-2-E.H.R.R.-245.pdf> [sk. 10.07.2023.].

Satversmes tiesas materiāli:

101. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014. gada 9. janvāra spriedums lietā Nr. 2013-08-01. “Par Civilprocesa likuma 483. un 484. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”. 13.01.2014. *Latvijas Vēstnesis*. 8.
102. Satversmes tiesas 2010. gada 17. maija spriedums lietā Nr. 2009-93-01 “Par Civilprocesa likuma 400. panta pirmās daļas 1. punkta un 405. panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”. 20.05.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 79.
103. Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta spriedums lietā Nr. 2009-85-01 “Par Civilprocesa likuma 141. panta pirmās daļas, ciktāl tā neparedz tiesības iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar ko apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 92. un 105. pantam”, secinājumu daļas 10. punkts. 06.10.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 158.
104. Satversmes tiesas 2008. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2008-11-01 “Par Civillikuma 1231. panta 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”. 23.12.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 200.
105. Satversmes tiesas 2008. gada 5. novembra spriedums lietā Nr. 2008-04-01 “Par Civilprocesa likuma 441. panta otrās daļas (ciktāl tā attiecas uz lēmumu par naudas soda uzlikšanu procesuālās sankcijas veidā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam. 11.11.2008. *Latvijas Vēstnesis*. 175.
106. Satversmes tiesas 2007. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. 2006-38-03 “Par Limbažu pilsētas domes 2006. gada 25. janvāra saistošo noteikumu Nr. 4 “Limbažu pilsētas teritorijas plānojuma grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” plānojuma, ar kuru zemes gabals Cēsu ielā 24 iekļauts Limbažu pilsētas teritorijas izmantošanas un nekustamo īpašumu lietošanas mērķu grupas dabas pamatnes teritorijas vai brīvās izbūves teritorijas mežaparku un parku teritorijā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”. 28.04.2007. *Latvijas Vēstnesis*. 70.
107. Satversmes tiesas 2005. gada 22. aprīļa lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2004-25-03. “Par Ministru kabineta 2002. gada 15. janvāra noteikumu Nr. 27 “Noteikumi par upēm (upju posmiem), uz kurām zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus” 2.2. un 2.3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam”. 03.05.2005. *Latvijas Vēstnesis*. 69.

108. Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedums lietā Nr. 2002-01-03. "Par Ministru kabineta 2001. gada 31. jūlija noteikumu Nr. 349 "Grozījumi Ministru kabineta 1995. gada 3. oktobra noteikumos Nr. 291 "Suņu un kaķu turēšanas noteikumi"" atbilstību Satversmes 105. pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14. panta 3. punktam". 21.05.2002. *Latvijas Vēstnesis*. 75.
109. Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta spriedums lietā Nr. 2001-10-01 "Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390.–392.2. panta un 1997. gada 20. februāra likuma "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" pārejas noteikumu 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam". 06.03.2002. *Latvijas Vēstnesis*. 36.

Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumi:

110. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 2018. *Tiesu prakse par zemesgrāmatu likuma piemērošanu. 2006–2018*. Tiesu prakses apkopojumu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa pēc Augstākās tiesas Civillietu departamenta ierosinājuma. Rīga.
111. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 2011. *Kopīpašums. Tiesu prakses apkopojums*. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/2011/kopipasums.pdf> [sk. 22.02.2022.].
112. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 2006. *Par tiesu praksi lietās, kas izriet no servitūtu tiesībām*. Apstiprināts ar Senāta Civillietu departamenta tiesnešu un Civillietu tiesu palātas tiesnešu kopsēdes 2006. gada 22. decembra lēmumu. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojuumi/civiltiesibas> [sk. 04.08.2023.].

Augstākās tiesas nolēmumi:

Augstākās tiesas spriedumi:

113. Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2022. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. SKC-131/2022. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2022>) [sk. 06.05.2023.].
114. Latvijas Republikas Senāta 2022. gada 14. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-24/2022. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
115. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2020. gada 18. jūnija spriedums lietā Nr. SKC-153/2020. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi>. [sk. 06.05.2023.].
116. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2020. gada 29. maija spriedums lietā Nr. SKC-186/2020. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
117. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2020. gada 6. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-33/2020. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
118. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. SKA-160/2020. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2020> [sk. 14.11.2021.].
119. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2020. gada 23. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-71/2020. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
120. Latvijas Republikas Senāta 2019. gada 31. oktobra spriedums, lietas Nr. SKC-272/2019. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2019> [sk. 22.11.2022.].
121. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2019. gada 30. maija spriedums lietā Nr. SKC-178/2019. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2019> [sk. 23.11.2022.].

122. Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 13. decembra lēmums lietā Nr. SKC-1541/2019. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>. [sk. 21.07.2023.].
123. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 18. septembra spriedums lietā Nr. SKC-141/2018. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
124. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. C36054414, SKC-160/2018. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
125. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2018. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-26/2018. Iegūts no: <https://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2018> [sk. 01.06.2022.].
126. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 13. decembra spriedums lietā Nr. SKC-303/2017. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
127. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-365/2017. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2017> [sk. 01.08.2023.].
128. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 29. septembra spriedums lietā SKC 1628/2017. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>. [sk. 21.07.2023.].
129. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 4. jūlija spriedums lietā Nr. SKC 229/2017. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2017> [sk. 23.11.2022.].
130. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 7. jūlija spriedums lietā Nr. C19068210, SKC-247/2016. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
131. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 12. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-33/2016. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2016> [sk. 23.11.2022.].
132. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 29. februāra spriedums lietā Nr. SKC-48/2016. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2016> [sk. 23.11.2022.].
133. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 15. februāra spriedums lietā Nr. SKC-1429/2016. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 12.05.2023.].
134. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-165/2015. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 11.05.2023.].
135. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 22. aprīļa spriedums lietā Nr. SPC-8/2015. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
136. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-458/2013 (Nr. C12204010). Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2013> [sk. 24.04.2019.].

137. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-38/2013. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2013> [sk. 22.11.2022.].
138. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 12. septembra spriedums lietā Nr. SKC-307/2012. Atrodas Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
139. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 21. augusta spriedums lietā Nr. SKC-192. Iegūts no: <https://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2009> [sk. 11.05.2023.].
140. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 12. augusta spriedums, lieta Nr. SKC-192. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
141. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. SKC-441/2008. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2008> [sk. 22.11.2022.].
142. Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-238/2007. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007> [sk. 14.11.2021.].
143. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 11. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-259. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007> [sk. 06.05.2023.].
144. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005. gada 3. maija lēmums lietā Nr. SKA-229. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/judikaturas-nolemumu-arhivs-old/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2005> [sk. 12.07.2023.].
145. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005. gada 14. janvāra spriedums lietā Nr. SKA-1. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2005> [sk. 17.01.2023.].
146. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2000. gada 30. augusta spriedums lietā Nr. SKC-341/2000. Augstākā tiesa. 2000. *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi*. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 598–600.

Augstākās tiesas lēmumi:

147. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2022. gada 14. jūlija lēmums lietā Nr. SKC-751/2022. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2022>. [sk. 21.07.2023.].
148. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021. gada 24. septembra lēmums lietā Nr. SKA-611/2021. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2021>. [sk. 21.07.2023.].
149. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts. 2021. Latvijas Republikas Senāta Departamentu priekšsēdētāju 2021. gada 5. jūlija sēdes lēmums Nr. 5-14/3-2021 *“Pieteikuma par Civillikumā neparedzēta nekustamā īpašuma apgrūtinājuma dzēšanu no Kadastra informācijas sistēmas pakļautība”*. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/departamentu-priekssedetaju-sezullemumi> [sk. 10.07.2021.].
150. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 10. maija lēmums lietā Nr. SKC-1728/2016. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/tresa-dala-lietu-tiesibas-841-1400pants/ceturta-nodala-servituti-1130-1259pants> [sk. 23.07.2023.].

151. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 21. oktobra lēmums lietā Nr. SKC-3018/2014. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
152. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 22. maija lēmums lietā Nr. SKA-691/2014 (A420421411). Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].

Apgabaltiesas nolēmumi:

Apgabaltiesas spriedumi:

153. Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2022. gada 10. jūnija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0082-22/7. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
154. Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2021. gada 3. decembra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0200-21/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
155. Vidzemes apgabaltiesas 2021. gada 19. oktobra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0183-21. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
156. Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2021. gada 19. jūlija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0178-21/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
157. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Rīgā 2021. gada 20. janvārī spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0012-21/31. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
158. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020. gada 22. septembra spriedums lietā Nr. C33555717. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 08.05.2023.].
159. Zemgales apgabaltiesas Aizkrauklē 2020. gada 20. februāra spriedums lietā Nr. C73405818. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>. [sk. 21.07.2023.].
160. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Rīgā 2019. gada 20. jūnija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0039-19/16. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
161. Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2018. gada 9. novembra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0352-18/8. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
162. Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
163. Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2018. gada 15. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0008-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
164. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 3. novembra spriedums lietā Nr. C-0051-17/3. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
165. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016. gada 25. maija spriedums lietā Nr. C33396413 (CA-1053/20, 2016. g.). Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
166. Kurzemes apgabaltiesas 2015. gada 2. septembra spriedums lietā Nr. C20234714, lietas arhīva Nr. CA-0087-18/2. Atrodas Kurzemes apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
167. Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas Jelgavā 2014. gada 13. novembra spriedums lietā Nr. C07040608. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

168. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2014. gada 22. janvāra spriedums lietā Nr. C30727012. Atrodas Rīgas apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
169. Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Valmierā 2013. gada 3. oktobra spriedums lietā Nr. C11129810, lietas arhīva Nr. CA-0173-13/7. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

Apgabaltiesas lēmumi:

170. Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2019. gada 15. augusta lēmums lietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
171. Zemgales apgabaltiesas 2018. gada 21. novembra lēmums lietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Rajona (pilsētas) tiesas nolēmumi:

Rajona (pilsētas) tiesas spriedumi:

172. Rīgas rajona tiesas Siguldā 2022. gada 2. novembra spriedums lietā Nr. C33577721 (ECLI:LV:RIRT:2022:1102.C33577721.6.S). Nav publicēts. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
173. Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2022. gada 20. oktobra spriedums, lietas arhīva Nr. C-0737-22/14. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 12.05.2023.].
174. Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2022. gada 10. jūnija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0082-22/7 (ECLI:LV:ZAT:2022:0610.C73575720.7.S). Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
175. Zemgales rajona tiesas 2022. gada 14. aprīļa spriedums lietā Nr. C73312620. Nav publicēts. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
176. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 30. decembra spriedums lietā Nr. C30770720. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
177. Zemgales rajona tiesas 2020. gada 19. jūnija spriedums lietā Nr. C73302819. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 22.11.2022.].
178. Rīgas rajona tiesas Siguldā 2019. gada 10. jūlija spriedums lietā Nr. C33555717. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 08.05.2023.].
179. Zemgales rajona tiesas 2019. gada 5. marta spriedums lietā Nr. C73405818. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
180. Tukuma rajona tiesas Tukumā 2018. gada 8. februāra spriedums lietā Nr. C37058517, lietvedības Nr. C-0097-18/3. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
181. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 3. novembra spriedums lietā Nr. C-0051-17/3. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].
182. Liepājas tiesas 2015. gada 30. aprīļa spriedums lietā Nr. C20234714. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Rajona (pilsētas) tiesas lēmumi:

183. Rīgas rajona tiesas Jūrmalā 2022. gada 10. oktobra lēmums lietā Nr. C33525422, lietas arhīva Nr. C-5254-22/8. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas arhīvā Jūrmalā / autores personīgajā arhīvā.
184. Rīgas rajona tiesas Jūrmalā 2022. gada 7. septembra lēmums lietā Nr. C33497822. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Jūrmalā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

185. Rīgas rajona tiesas Rīgā 2022. gada 27. jūnija lēmums lietā Nr. C33424022. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Rīgā arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
186. Zemgales rajona tiesas 2022. gada 24. maija lēmums lietā Nr. C73405622. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].
187. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2022. gada 26. aprīļa lēmums, lietas arhīva Nr. C-2992-22. Nav publicēts. Atrodas Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
188. Vidzemes rajona tiesas Cēsīs 2022. gada 21. janvāra lēmums lietā Nr. C722240122, lietas arhīva Nr. C-1401-22/1. Nav publicēts. Atrodas Vidzemes rajona tiesas Cēsīs arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
189. Zemgales rajona tiesas Aizkrauklē 2021. gada 21. decembra lēmums lietā Nr. C73312620. Nav publicēts. Atrodas Zemgales apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
190. Rīgas rajona tiesas Siguldā 2021. gada 22. novembra lēmums lietā Nr. C33577721, lietvedības Nr. C-5777-21. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Siguldā arhīvā / autores personīgajā arhīvā. Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2021. gada 5. novembra lēmums lietā Nr. C7133332. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].
191. Rīgas rajona tiesas Rīgā 2021. gada 28. oktobra lēmums lietā Nr. C33439221. Nav publicēts. Atrodas Rīgas rajona tiesas Rīgā arhīvā / autores rīcībā.
192. Rīgas rajona tiesas Siguldā 2021. gada 25. oktobra lēmums, lietvedības Nr. 3-11/0601/21 (ECLI:LV:RIRT:2021:1025.8922.1.). Nav publicēts. Atrodas Rīgas apgabaltiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
193. Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2021. gada 19. oktobra lēmums lietā Nr. C7135272. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].
194. Rēzeknes tiesas 2021.gada 11.augusta lēmums civillietā Nr.26XXX (ECLI:LV:REZT:2021:0811.C26.7.L.). Nav publicēts. Atrodas Rēzeknes tiesas arhīvā/ autores personīgajā arhīvā.
195. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2021.gada 29.jūlija lēmums lietā Nr. C68431821. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.]
196. Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2021. gada 13. jūlija lēmums, lietas arhīva Nr. C-0601-21. Nav publicēts. Atrodas Vidzemes rajona tiesas Gulbenē arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
197. Zemgales rajona tiesas Tukumā 2021. gada 10. jūnija lēmums lietā Nr. C73445821. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].
198. Zemgales rajona tiesas Jelgavā 2021. gada 27. maija lēmums lietā Nr. C73419321. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 21.07.2023.].
199. Zemgales rajona tiesas 2018. gada 1. oktobra lēmums lietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Citi tiesu materiāli:

200. 2022. gada 29. augusta Prasības pieteikums par ceļa servitūta valdījuma atjaunošanu un pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu civillietā Nr. C33497822. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
201. 2022. gada 28. septembra Prasības pieteikums par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu un pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu civillietā Nr. C33525422. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
202. 2021. gada 13. oktobra Prasības pieteikums par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu un pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu (precizētā redakcijā) civillietā Nr. C33577721. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.

203. 2020. gada 20. februāra Prasības pieteikums civillietā Nr. C73312620. Precizētā redakcija par ceļa servitūta nodibināšanu nekustamam īpašumam un ierakstu izdarīšanu zemesgrāmatās. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
204. 2020. gada 8. aprīļa paskaidrojumi lietā Nr. C73312620. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
205. 2020. gada 30. janvāra lūgums par rakstveida pierādījumu apskati un pārbaudi uz vietas Civilprocesa likuma 181. panta kārtībā lietā Nr. C73312620. Nav publiski pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
206. 2019. gada 15. augusta Pieteikums par pagaidu regulējuma pieņemšanu līdz sprieduma taisīšanai. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
207. 2019. gada 19. augusta Blakus sūdzība par tiesneses I. Belickas 2019. gada 15. augusta lēmumu par pagaidu regulējumu civillietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
208. Blakus sūdzība par Zemgales rajona tiesas 2018. gada 1. oktobra lēmumu civillietā Nr. C73405818. Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
209. 2018. gada 26. Septembra Lūgums (par pagaidu lēmuma pieņemšanu civillietā par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu). Nav publicēts. Atrodas Augstākās tiesas Civillietu departamenta arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
210. 2022. gada 15. jūlija Pirmstiesas brīdinājums "Par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu". Publiski nav pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
211. Lēmums "Par zemes piešķiršanu lietošanā". Vidzemes rajona tiesas Cēsu tiesu nama civillietas Nr. C11091915 (C-0485-18/9) materiāli. Atrodas Vidzemes rajona tiesas Cēsu tiesu namā / autores personīgajā arhīvā.
212. Prasības pieteikums par ceļa servitūta nodibināšanu. 2016. Cēsu rajona tiesa. Lietas Nr. C11091915 materiāli. Atrodas Cēsu rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
213. Topogrāfiskais plāns ar 10.10.2016. VZD kadastra robežām. 2016. Cēsu rajona tiesas civillietas Nr. C11091915 materiāli. Atrodas Cēsu rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
214. Ceļa servitūta plāns. 2015. Vidzemes rajona tiesas lietas Nr. C-0601-21, ECLI:LV:VRT:2021:0714.C71305920.3. lietas materiāli. Atrodas Vidzemes rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.
215. Skice ceļa servitūta nodibināšanai. 2022. Rīgas rajona tiesas civillietas Nr. C33577721 materiāli. Atrodas Rīgas rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Monogrāfijas un literatūra:

216. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. 2011. *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Latvijas Vēstnesis.
217. Apsītis, A. 2021. *Ekonomisko resursu apvienošana romiešu tiesībās*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.
218. Balodis, K. 2007. *Civiltiesību pamati*. Rīga: Zvaigzne ABC.
219. Bergers, J. 1940. *Testamenta forma*. Rīga: [b.i.].
220. Bērziņš, G. 2018. *Fiziskas personas maksātnespējas process*. Rīga: TNA.
221. Boruks, A. 2001. *Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā*. Rīga: LLU Skrīveru zinātnes centrs, LR Valsts zemes dienests.
222. Broka, B. 2010. *Juridisko tekstu rakstīšana un analīze*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.

223. Bukovskis, V. 1933. *Civīlprocesa mācības grāmata*. Rīga: Autora izdevums.
224. Cipeliuss, R. 2001. *Tiesību būtība*. Rīga: Latvijas Universitāte.
225. *Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības ar komentāriem*. 1993. Sagatavojis Jānis Rozenfelds. Rīga: Rīgas juridiskā konsultāciju sabiedrība "Rasa".
226. *Civillikumi ar paskaidrojumiem. Otrā grāmata. Lietu tiesības*. 1935. Sastādījuši F. Konrādi un A. Valters. Likuma teksts prof. Dr. iur. A. Būmaņa, H. Ēlersa un J. Lauvas tulkojumā. "GRĀMATRŪPNIEKS" izdevumā.
227. *Civīlprocesa likuma komentāri. I daļa (1.–28. nodaļa)*. 2011. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra.
228. *Civīlprocesa likuma komentāri. I daļa (19. nodaļa). Otrais papildinātais izdevums*. 2016. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
229. Commission of the European Communities. 2002. Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law. Brussels, 19.04.2002., Com (2002) 196 final, 3–8. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0196> [sk. 05.08.2023.].
230. Čakste, K. 1937. *Civiltiesības. Lekcijas*. Rīga: [b.i.].
231. Dernburg, H. and Sokolowski, P. 1912. *System des Römischen Rechts. Der Pandekten*. 8. Aufl. Berlin: Verlag von H. W. Müller. § 216.
232. Džugleja, T. 2011. *Mācību līdzeklis. Tiesību pamati*. R: Rīgas Tirdzniecības tehnikums. ISBN 978-9984-9950-5-2. Iegūts no: http://www.rtpv.edu.lv/spaw/uploads/files/TIESIBU_PAMATI.pdf.
233. Erdmann, C. E. 1891. *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland / von Dr. Carl Erdmann. Zweiter Band. Sachenrecht*. Riga: N. Kymmels Verlag.
234. Gai Institutiones or Institutes of Roman Law by Gaius. 1906. *Gai Institutiones, Commentaris Primus De Iuris, De iure civili et naturale 2 §*. Oxford: Calderon Press, p. B. Iegūts no: <https://archive.org/details/institutionesor00gaiuuoft/page/n63/mode/2up?q=responis> [sk. 02.08.2023.].
235. Gencs, Z. 2012. *Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.–840. pants)*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
236. Gothofredus, D., Modius, F. and van Leeuwen, S. (eds.). 1828. *CORPUS JURIS CIVILIS ROMANI, TOMUS PRIMUS, NEAPOLI, APUD JANUARIUM MIRELLI BIBLIOPOLAM, MDCCCXXVIII*.
237. Grabenwarter, C. 2005. *Europäische Menschenrechtskonvention*. München, C.H.Beck.
238. Grūtups, A. un Kalniņš, E. 2002. *Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
239. Grūtups, A. 1994. *Tiesu prakse un komentāri*. Rīga: Mans īpašums.
240. Hefe, O. 2009. *Taisnīgums. Filosofisks ievads*. Rīga: Zvaigzne ABC.
241. Joksts, O. 2019. *Civiltiesības jautājumos un atbildēs*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.
242. Joksts, O. 2006. *Zemes reforma Latvijā un tās tiesiskais nodrošinājums (1990.–2005. g.)*. Rīga: tipogrāfija "Multineo".
243. Kalniņš, E. 2005. *Tiesību tālākveidošana. Privāttiesību teorija un prakse*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
244. Kalniņš, V. 1977. *Romiešu civiltiesību pamati*. Rīga: Zvaigzne.
245. Krastiņš, I. 1998. *Tiesību doktrīnas*. 2. izd., [b.i.].
246. Krastiņš, I. 1995. *Tiesību teorijas pamatjēdzieni*. Rīga: LU tipogrāfija.
247. Krauze, R. un Gencs, Z. 1997. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.–840. p)*. Rīga: Mans īpašums.
248. Krauze, R. 1997. *Mantojuma tiesības. 2. papildinātais izdevums*. Rīga: KIF "Biznesa komplekss".

249. Krueger, P. 1906. *Corpus Iuris Civilis. Editio Stereotypia Octava, Volumen Secundum, Codex Iustinianus, Recognovit Paulus Krueger*. Berlin: Weidmannos.
250. Krueger, P., Mommsen, T. 1928. *Iustiniani Digesta, Corpus Iuris Civilis. Editio Stereotypia Quinta Decima, Volumen Primum, Institutiones, Recognovit P. Krueger, Digesta, Recognovit T. Mommsen, Retractavit P. Krueger*. Berlin: Weidmannos.
251. Krueger, P., Mommsen, T. 1928. *Iustiniani Institutiones. Corpus Iuris Civilis, Editio Stereotypia Quinta Decima, Volumen Primum, Institutiones, Recognovit Paulus Krueger, Digesta, Recognovit Theodorus Mommsen, Retractavit Paulus Krueger*. Berlin: Weidmannos.
252. *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas konstitūcija. Pamatlikums*. 1978. Pieņemta Latvijas PSR devītā sasaukuma ārkārtējā, astotajā sesijā 1978. gada 18. aprīlī. Rīga: Izdevniecība "Liesma".
253. Lazdiņš, J. 2000. *Baltijas zemnieku privāttiesības, XIX gs.: Baltijas latviešu zemnieku civiltiesiskais stāvoklis XIX gs. un zemes reforma. Sērija "Tiesību spogulis". Grāmatas "Tiesību zinātņu bibliotēka" 3. sējums*. Rīga: Turība.
254. Lēbers, D. A. 2000. *Latvijas tiesību vēsture (1914–2000)*. Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. Prof. Dr. iur. Dīriha Andreja Lēbera redakcijā. Rīga: Fonds "Latvijas Vēsture".
255. Mackeldey, F. *Handbook of the Roman Law*. T.&J. W. Johnson&Co., Philadelphia.
256. Meļķis, E. 2000. *Tiesību normu iztulkošana. 2. pārstrādātais izdevums*. Rīga. Latvijas Universitāte.
257. Neimanis, J. 2004. *Ievads tiesībās*. Rīga: zv. adv. J. Neimanis.
258. *Padomju tiesības*. 1978. V. Millera un E. Meļķiša redakcijā. Rīga: Zvaigzne.
259. *Provincialrecht der Ostseegouvernements. Dritter theil. Privatrecht*. 1846. St. Petersburg. In der Buchdruckerei der Zweiten Abtheilung Seiner Kaiserlichen Majestat Eigener Kanzlei.
260. Rozenfelds, J. 2011. *Lietu tiesības. 4. labotais, papildinātais izdevums*. Rīga: Zvaigzne ABC.
261. Rozenfelds, J. 2004. *Lietu tiesības. 3. labotais un papildinātais izdevums*. Rīga: Zvaigzne ABC.
262. Rozenfelds, J. 2002. *Lietu tiesības*. Rīga: Zvaigzne ABC.
263. Roebuck, D., de Loynes de Fumichon, B. 2004. *Roman Arbitration*. Holo Books: The Arbitration Press, Oxford.
264. Sinaiskis, V. 1996. *Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības*. Rīga: Latvijas Juristu biedrība.
265. Sinaiskis, V. 1940. *Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības*. Rīga: L.U. Studentu padomes grāmatnīca.
266. Švarcs, F. 2011. *Latvijas 1937. gada Civillikums un tā rašanās vēsture*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
267. Torgāns, K. 2018. *Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga. Tiesu namu aģentūra.
268. Torgāns, K. 2013. *Līgumu un deliktu tiesību problēmas*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
269. Valsts kanceleja, Tieslietu ministrija, Labklājības ministrija un Ārlietu ministrija. 2016. *Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata*. Iegūts no: <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/23> [sk. 08.06.2023.].
270. Vēbers, J. 1979. *Padomju civiltiesības I*. Rīga: Zvaigzne.
271. Vēbers, J. 1978. *Padomju civiltiesības. Vispārīgā daļa. Īpašuma tiesības*. Rīga: Zvaigzne.
272. *Vietējo civillikumu kopojums*. 1928. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. (Vietējo likumu kopojuma III daļa.). Rīga: Valters un Rapa.
273. Višņakova, G. un Balodis, K. 1998. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga: Mans īpašums.

274. Vīnzarājs, N. 2000. *Civiltiesību problēmas. Raksti (1932–1939)*. Sastādījis Erlens Kalniņš. Rīga: Erlena Kalniņa un Viktora Tihomirova izdevums.
275. *Zemesgrāmatu likums. Likuma teksts ar paskaidrojumiem*. 1938. Sastādījis J. Gobziņš. Rīgas – Valmieras zemesgrāmatu nodaļas priekšnieks. Rīga: A.-S. “Zemnieka Domas”.
276. *Zinātniskā rakstīšana un pētījumu rezultātu izplatīšana*. 2018. K. Mārtinsones un A. Piperes zinātniskajā redakcijā. Rīga: RSU.
277. Walter G. Robillard, Curtis M. Brown, Donald A. Wilson. 2003. *Brown's Boundary Control and Legal Principles. Fifth Edition*. John Wiley&Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
278. William Warwick Buckland, Arnold Duncan McNair Baron McNair. 1952. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. Cambridge At The University press.
279. Барон, Ю. 2005. Система римского гражданского права. Санкт-Петербург: Юридический центр. Пресс. § 168.
280. Буковский, В. 1914. *Свод гражданских узаконений губерний прибалтийских*. Рига: [Б. и.]. Iegūts no: <https://znanium.com/catalog/document?id=232281> [sk. 23.02.2023.].

Periodiskie izdevumi:

281. Amoliņa, D. 14.07.2015. Izcilība normatīvismā. *Jurista Vārds*. Iegūts no: <https://juristavards.lv/eseja/266965-izciliba-normativisma/#komentari> [sk. 08.06.2023.].
282. Auziņš, A. 2009. Zemes pārvaldības institūcijas. *Ģeomātika*. Nr. 6, ISSN 1407-7345. 53-68.
283. Apsītis, A., Dinsberga, J. 2022. Ceļa servitūta (via) institūts romiešu tiesībās. 04.01.2022. *Jurista Vārds*. 1 (1215), 25–32.
284. Apsītis, A., Tarasova, D., Dinsberga, J. un Joksts, J. 2021. Contract for Work (locatio conductio operis) of Transportation and Rustic Praedial Servitude of Way (servitus viae) as Roman Law Institutions for Needs of Rural Logistics. *Electronic Scientific Journal of Law Socrates*. 3 (21), 234–243.
285. Apsītis, A., Joksts, J., Antanavičienē, J. 2016. Threats to sustainable development: asset grabbing phenomenon and the legal concept of Force and Fear in Roman Law. *Journal of Security and Sustainability*. 6(2). ISSN 2029-7017 print/ISSN 2029-7025. [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2016.6.2\(8\)](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2016.6.2(8)), 289–297.
286. Apsītis, A. 2015. Romiešu sabiedrības līgums (societa) un romiešu tiesiskie principi mūsdienu Latvijas tiesībās. *Socrates: Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls*. Rīga: RSU. 3 (3). DOI: <https://doi.org/10.25143/socr.03.2015.3>, 91–98.
287. Augstākā tiesa. 06.07.2021. *Jautājums par zemes reformas laikā noteiktu ceļa servitūtu atzīmju dzēšanu jāvērtē administratīvajā tiesā*. *Jurista Vārds*. Iegūts no: [https://juristavards.lv/zinas/279195-jautajums-par-zemes-reformas-laika-noteiktu-cela-servitutu-atzimju-dzesanu-javerte-administrativaja-/](https://juristavards.lv/zinas/279195-jautajums-par-zemes-reformas-laika-noteiktu-cela-servitutu-atzimju-dzesanu-javerte-administrativaja/) [sk. 14.11.2021.].
288. Bitāns, A. *Ir vēl neatbildēti jautājumi*. Iegūts no: https://www.eversheds-sutherland.com/documents/global/latvia/lv/Jurista_vards_13042021.pdf [sk. 23.09.2022.].
289. Bitāns, A., Rasnačs, L. un Vilsone, D. 03.12.2013. Prasības nodrošinājums civilprocesā – tā piemērošana un turpmākā perspektīva. *Jurista Vārds*. Nr. 49 (800), 44–51.
290. Butulis, B. 11.05.2021. Jaunais Civilprocesa likuma regulējums: ceļā uz efektīvu pagaidu aizsardzības sistēmu. *Jurista Vārds*. Nr. 19 (1181), 27–33.
291. Čevers, T. 2021. Tiesību normu interpretācijas nozīme tiesību normu kvalitātes sekmēšanā: Krimināllikuma 191. panta gadījums. Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. *Latvijas Universitātes 79. Starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. <https://doi.org/10.22364/juzk.79.60>, 529–539.

292. Danovskis, E. 2015. *Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā*. Rīga: Latvijas Vēstnesis. Iegūts no: <https://juristavards.lv/wwwraksti/JV/BIBLIOTEKA/GRAMATAS/DANOVSKIS.PDF> [sk. 14.11.2021.].
293. Desmit gadu pēc mūra krišanas. *The Economist*. 12.11.1999. *Latvijas Vēstnesis*. 374/377. Iegūts no: vestnesis.lv/ta/id/15588. [sk. 25.09.2021.].
294. Dinsberga, J., Savickis, V. 2018. Legal and practical aspects of establishing servitude of right of way by court judgment within the framework of urban and rural development and changing global conditions. *Web of Conferences Volume 68 (2019) 7th International Interdisciplinary Scientific conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE*. Riga, Latvia, October 10–12, U. Berkis and L. Vilka (Eds.), ISBN: 978-2-7598-9081-1. Published online: 25 November 2019. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196801024> [sk. 23.07.2023.].
295. Dinsberga, J., Bite, K. 2018. Legal consequences and problems of the servitudes of right of way established by administrative acts in Latvia. In U. Berkis & L. Vilka (Eds.), *6th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE* (Vol. 40). [01011] (SHS Web of Conferences). Iegūts no: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20184001011> [sk. 23.07.2023.].
296. Dinsberga, J. 2018. Ceļa servitūtu problemātika un pagaidu regulējuma ieviešanas perspektīvas ceļa servitūtu nodibināšanas lietās tiesā. *Socrates. Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls*. Rīga Stradiņš University Faculty of Law Electronic Scientific Journal of Law. Rīga: RSU, Nr. 3 (12). DOI: <https://doi.org/10.25143/socr.12.2018.3>, [sk. 23.07.2023.], 39–51.
297. Dinsberga, J. 2018. Publiskā servitūta institūts Krievijas Federācijā (The institution on public servitude in the russian federation). *XIX Turība University Conference LATVIA 100: EXPECTATIONS, ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES* Rīga, 19 April 2018. ISSN 1691-6069. Iegūts no: <https://www.turiba.lv/storage/files/xix-conference-2018-final.pdf> [sk. 14.11.2021.], 79–87.
298. Dinsberga, J. 2017. Ceļa servitūta izbeigšana ar izpirkumu. *XVIII Turība University Conference COMMUNICATION IN THE GLOBAL VILLAGE: INTERESTS AND INFLUENCE*. May 18, 2017. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”. Iegūts no: <https://www.turiba.lv/storage/files/conference-xviii-turiba-18052017final.pdf> ISSN 1691-6069 [sk. 23.07.2023.], 51–58.
299. Dinsberga, J. 2006. Maksas noteikšana par servitūta ceļa lietošanu. *Administratīvā un kriminālā justīcija*. Latvijas Policijas akadēmija. ISSN 1407-2971. 4 (37), 50–54.
300. Dinsberga, J. 2003. *Servitūti un ar to nodibināšanu saistītās problēmas*. Rīga: LPA Raksti. 10. 59–71.
301. Dinsberga, J., Tarasova, D. 2017. Peculiarities of termination of servitude of right of way in the civil law of the republic of Latvia and the civil code of Ukraine. Національний університет. “києво-могилянська академія” факультет правничих наук збірник наукових праць міжнародна науково-практична конференція. Україна на шляху до європи: реформа цивільного процесуального законодавства. Київ: ВД Дакор, ISBN 987-617-7020-48-5, 211–215. Iegūts no: http://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1579019901.pdf [sk. 14.11.2021.].
302. Girgensone, B. 2013. *Zemes pārvaldība kā garants piekļuves iespēju nodrošināšanai zemes īpašumiem*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte. Starptautiskā zinātniskā konference. *Inovātīvās jurisprudences aktuālās problēmas*. Tēzes. 2013. gada 25. aprīlis.
303. Jarkina, V., Tauriņš, A. Prasības nodrošināšana un pagaidu aizsardzība: aktuālie jautājumi. *Jurista Vārds*, 18.12.2018., Nr. 51/52 (1057/1058), 24–31.
304. Jarkina, V., Niklase, K. 2021. Nepārvarama vara kā pamats līguma izbeigšanai un nepieciešamie Civillikuma grozījumi. *Jurista Vārds*. 30.06.2020. 26 (1136). Iegūts no: https://m.juristavards.lv/doc/276840-neparvarama-vara-ka-pamats-liguma-izbeigšanai-un-nepieciešamie-civillikuma-grozijumi/#txt_3 [sk. 10.03.2023.], 17– 21.
305. *Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā: Rakstu krājums*. Dr. habil. iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskajā redakcijā. 2003. Rīga: Latvijas Universitāte.

306. Juzikiene, R. 2023. Problems of Legal Qualification and Application of Servitudes over Land for Building Use. *Teisē*. 127, (Jul. 2023), 62–76. <https://doi.org/10.15388/Teise.2023.127.4>. [sk. 19.07.2023.].
307. Kalniņš, E. Piespiedu servitūtu nodibināšana pret atlīdzību. 16.03.2021. *Jurista Vārds*. 11 (1173), 19–31.
308. Kārklīņš, J. 2021. Zvērinātu advokātu biroju tiesiskais statuss. 09.03.2021. *Jurista Vārds*. 10 (1172), 27–32.
309. Kļava, A. 2004. Kādu komersanta veidu izvēlēties, uzsākot uzņēmējdarbību. 16.06.2004. *Latvijas Vēstnesis*. 96.
310. Korčagins, E. Tiesisko neskaidrību var kļiedēt ar rīcību, nevis gaidīšanu. 15.01.2019. *Jurista Vārds*. 2 (1060), 21–23.
311. Kronis, I. 2016. *Civilprocesiālo tiesību principa izpratne: teorētiski filozofiskas problēmas aspekts*. RSU ZINĀTNISKĀ KONFERENCE 2016. gada 17.–18. martā “Politiskās, ekonomiskās, sociālās un tiesiskās sistēmas transformācijas Latvijā un pasaulē”. Iegūts no: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Zin%C4%81tnes%20departaments/2016/VIII%20sekcija/civilprocesualo_tiesibu_princips.pdf [sk. 21.07.2023.], 300.
312. Kronis, I. 2007. *Civiltiesisko strīdu alternatīvs risinājums*. Rīga: Latvijas Vēstnesis.
313. Larenz, K. 1991. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft. Sechste, neu bearbeitete Auflage*, Berlin Heidelberg New York: Springer-Verlag, 214–216.
314. Levits, E. 2003. *Vispārējās civiltiesību teorijas pamati*. Rakstu krājums. Rīga, 74–118.
315. Līcis, A. 1999. *Saistību tiesību aizsardzība tiesā. Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums: LU Zinātniskie raksti / prof. K. Torgāna redakcijā*. Rīga: Latvijas Universitāte. Iegūts no: <https://core.ac.uk/download/pdf/71753359.pdf>, 10–25.
316. Melķis, E. 1997. Tiesību izpratnes praktiskie aspekti. 22.05.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 125. Iegūts no: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/29874> [sk. 30.06.2023.].
317. Melķis, E. 2000. Juridiskās metodes mācības un tiesību normas piemērošanas metodoloģijas jēdziens un nozīme. *Likums un Tiesības*. 4,2000, 117 - 122.
318. Osipova, S. 2012. Politisks vai juridisks jēdziens? Inovāciju juridiskais nodrošinājums. *Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, ISBN 978-9984-45-542-6, 257–267.
319. Ose, D. Grozījumi CPL: drošības nauda, prasības nodrošināšana, pagaidu aizsardzība, saistību bezstrīdus piespiedu izpilde. *Jurista Vārds*, 11.05.2021., Nr. 19 (1181), 14–20.
320. Rozenfelds, J. 2015. Lietu tiesību objekti. Rights in rem. *Juridiskā zinātne. Law*, No. 8, 2015. Latvijas Universitāte, 22–42. ISSN 1691-7677. Iegūts no: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Jurid-zin-8.pdf [sk. 01.08.2023.], 24–42.
321. Savickis, V., Dinsberga, J. 2020. Fast and efficient insolvency process as one of the preconditions of an outstanding business environment. *iSHS Web Conferences Volume 85, 7th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20208501007>.
322. Sheremeteva, N. V. *Current Problems of Refusal of Servituary From Easement*. 128–130. Iegūts no: <https://cyberleninka.ru/article/n/aktualnye-problemy-otkaza-servituariya-ot-servituta/viewer>. DOI: 10.24412/2411-2275-2021-2-127-131.
323. Sinaiskis, V. 1938. Civīllikuma principi un ģimenes tiesības. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*. Nr. 1.
324. *Tiesību spogulis: zinātnisko rakstu krājums tiesību teorijā un vēsturē*. 1999. S. Osipovas zinātniskā redakcija. Tiesību spogulis I. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”, 86–126.
325. Tieslietu ministrija. 2013. Atzīme zemesgrāmatā par servitūtu ir pamats ceļa izmantošanai. Iegūts no: <https://lvportals.lv/e-konsultacijas/2163-atzime-zemesgramata-par-servitutu-ir-pamats-cela-izmantosana-2013> [sk. 07.11.2021.].

326. Vārna, D. 18.12.2018. Vienveidīga tiesu prakse kā daļa no tiesībām uz taisnīgu tiesu. *Jurista Vārds*, Nr. 51/52 (1057/1058), 6–11.
327. Vēbere, L. 11.10.2022. Tiesneša loma civilprocesuālajā sacīkstē. *Jurista Vārds*, Nr. 41 (1255), 30–32.
328. Ziemele, I. 2020. Satversme jāpieņem atbilstoši apstākļiem, nav nepieciešams normativizēt katru situāciju. 05.05.2020. *Jurista Vārds*. 18 (1128), 12–13.
329. Горшенина, К. В., Сафаров, В. Р. 2023. *Право собственности и ограниченные вещные права на земельные участки. Неделя науки – 2023: Материалы Всероссийской научно-практической конференции* (г. Сибай, 6–7 апреля 2023 г.). Сибай: Сибайский институт (филиал) УУНиТ. 295-297. ISBN 978-5-6048609-3-9.
330. Динсберга, И. 2007. Определение платы за использование дорожного сервитута. *Международный научно-практический правовой журнал “Закон и жизнь”*. 36-40. ISSN 1810-3081, 6 (187).
331. Медведев, С. Н. 2014. Гражданский кодекс Испании 1889 г. О сервитутах. Iegūts no: <https://cyberleninka.ru/article/n/grazhdanskiy-kodeks-ispanii-1889-g-o-servitutah/viewer> [sk. 11.06.2023.].

Pētījumi, ziņojumi un pārskati:

332. Auders, M. 2014. Pētījums par zemes reformas laikā ar administratīvo aktu nodibinātiem ceļu servitūtiem. Iegūts no: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Seminari/tap//5_cela_servituti_pascaron_valdibam_281114.pdf. Saite nav aktīva. Atrodas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā/ autores personīgajā arhīvā [autores skatījums 28.11.2016.].
333. Informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem lauksaimniecības zemes efektīvai un ilgtspējīgai izmantošanai”: Ministru kabineta 2013. gada 28. maija sēdes protokollēmums Nr. 32 51.§. 05.06.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 107.
334. Latvijas Republikas Finanšu ministrija. 2021. *Eiropas Savienības atvēršanas un noturības mehānisma plāns. Latvija. Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskata projekts*. Iegūts no: https://m.esfondi.lv/upload/anm/anm_vides-parskats_precizets.pdf [sk. 21.03.2023.].
335. Latvijas Republikas Saeima. 2010. Paziņojums par Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam apstiprināšanu. 29.06.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 101.
336. Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija. 2010. *Zemes pārvaldības likuma koncepcija*. Informatīvā daļa. Iegūts no: https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/files/zemesparvaldibaslik_konc.pdf [sk. 18.09.2021.].
337. Rīgas apgabaltiesa. 2022. Pētījums “Pagaidu aizsardzības līdzekļi civilprocesā”. Iegūts no: https://tiesas.lv/Media/Default/Page/pagaidu_aizsardzibas_lidzekli_labots_2.pdf [sk. 11.12.2022.].
338. Rozenfelds, J. 2008. Pētījums par Civillikuma Lietu tiesību daļas (ceturtās, piektās, sestās un septītās nodaļas) modernizācijas nepieciešamību. Iegūts no: <https://www.tm.gov.lv/lv/petijumi> [sk. 22.11.2022.].
339. Tieslietu ministrija. 2014. Informatīvais ziņojums “Priekšlikumi ārējo normatīvo aktu grozījumu skaita un apjoma samazināšanai”. Iegūts no: <https://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40306253&mode=mk&date=2014-08-26> [sk. 01.06.2023.].
340. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2017. *Informatīvais ziņojums “Par Ministru kabineta 2013. gada 29. oktobra sēdes protokollēmumā (prot. Nr. 56 105.§) “Likumprojekts “Zemes pārvaldības likums”” Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, Satiksmes ministrijai, Tieslietu ministrijai un Zemkopības ministrijai dotā uzdevuma atzīšanu par aktualitāti zaudējušu”*. Tiesību aktu projekti (līdz 08.09.2021.). Iegūts no: <https://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40422260> [sk. 10.07.2023.].

341. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2016. *Konceptuālais ziņojums "Par problēmām saistībā ar zemes reformas laikā nodibinātajiem ceļu servitūtiem un to iespējamajiem risinājumiem"*. Iegūts no: http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/attistibas_planosanas_dokumentu_projekti/ [sk. 08.08.2016.]. Saite nav aktīva. Atrodas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā / autores personīgajā arhīvā [autores skatījums 13.03.2017.].

Interneta resursi:

342. Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija. 2023. Likumprojekta "Militārā poligona "Sēlija" izveides likums" anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/0/9627D4011FE2EBA5C22589CE0049D03E?OpenDocument> [sk. 03.08.2023.].

343. Balodis, K. 11.12.2015. *Pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes izvērtēšana Satversmes tiesas praksē*. Iegūts no: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/runas-un-raksti/pamattiesibu-ierobezojuma-konstitucionalitates-izvertesana-satversmes-tiesas-prakse/> [sk. 11.12.2022.].

344. Civilprocesa problēmjaudājumi. 18.12.2018. *Jurista Vārds*, Nr. 51/52 (1057/1058). Iegūts no: <https://m.juristavards.lv/doc/273937-civilprocesa-problemjautajumi/> [sk. 03.08.2023.].

345. Eiropas e-tiesiskuma portāls. Pārstrādātā regula "Brisele I". 65. panta 3. punkts – informācija par to, kā saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem var noteikt regulas 65. panta 2. punktā minēto spriedumu sekas. Iegūts no: https://e-justice.europa.eu/350/LV/brussels_i_regulation_recast?LATVIA&member=1) [sk. 06.05.2023.].

346. Guļkeviča, J. 2019. *Kopīpašuma dalīšana tiesas ceļā*. Iegūts no: https://cobalt.legal/uploads/news/3734/Juta_Kopipasums_BJP_April_2019.pdf [sk. 14.10.2021.].

347. Human Development Data Center. *Human Development Index (HDI) Ranking*. Iegūts no: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks> [sk. 10.07.2023.].

348. Krūmiņa, V. *Normatīvisms pret zināšanām un tiesisko kultūru*. Augstākās tiesas Biļetens. Nr. 16/ 2018 aprīlis. Iegūts no: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/BILETENS16_WEB.pdf 107. [sk. 21.06.2023.].

349. Latvijas Republikas Saeima. 2023. Kas ir likums? Iegūts no: <https://www.saeima.lv/lv/vieglilasit/kas-ir-likumi> [sk. 03.06.2023.].

350. Latvijas Republikas Saeima. *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030)*. Iegūts no: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3323> [sk. 09.04. 2020.].

351. Latvijas Republikas Labklājības ministrija. 2016. Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. 2016. *Pirmslaulību mācību programma personām, kuras vēlas reģistrēt laulību dzimtsarakstu nodaļā. Laulības tiesiskie, psiholoģiskie, ētiskie un sadzīves aspekti. Metodiskais materiāls programmas satura modulim. Laulības tiesiskie aspekti*. Zemgales reģiona kompetenču attīstības centrs. Saturu izstrādāja Mg. iur. Jānis Maulis. Iegūts no: https://www.tm.gov.lv/sites/tm/files/2_modulis1.pdf [sk. 29.05.2023.].

352. Latvijas mērnieku biedrība. 2023. Iegūts no: <https://lmb.lv/latvijas-mernieku-biedriba-lmb> [sk. 06.11.2022.].

353. Latvijas mērnieku biedrība. Latvijas mērnieku biedrības statūti 2011. Iegūts no: <https://lmb.lv/lmb-statuti> [sk. 06.11.2022.].

354. Latvijas Pašvaldību savienība. 13.11.2017. Vēstule Nr. 1120172843/A1744 *Par 2017. gada 13. novembra Ministru kabineta komitejas 2.3. darba kārtības jautājumu*. Iegūts no: https://www.lps.lv/uploads/docs_module/2017_43_p1.pdf [sk. 14.11.2021.].

355. LV portāls. Par mums. <https://lvportals.lv/par-portalu/sakums>. [sk. 07.11.2021.].

356. Maksātnešpējas kontroles dienests. 2020. Maksātnešpējas kontroles dienesta skaidrojumi un atziņas 2019.07.–2019.11. Rīga. Iegūts no: <https://www.mkd.gov.lv/lv/media/571/download?attachment> [sk. 22.11.2022.].
357. Ņikona, L. *Ieviests visaptverošs pagaidu aizsardzības regulējums civilprocesā*. Iegūts no: https://lvportals.lv/skaidrojumi/327189-ieviests-visaptveross-pagaidu-aizsardzibas-regulejums-civilprocesa-2021#_ftn2 [sk. 14.10.2022.].
358. Par ANO Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas piecdesmitgadi. 10.12.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 366. Iegūts no: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/33335> [sk. 03.08.2023.].
359. REPORT EVALUATION OF THE LATVIAN JUDICIAL SYSTEM on the basis of the methodology and tools developed by the CEPEJ. March 2018 CEPEJ-COOP(2018)1. Iegūts no: <https://www.ta.gov.lv/lv/media/201/download?attachment> [sk. 30.09.2022.].
360. Postkomunistisko valstu attīstība. Iegūts no: <https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/9-klase/eiropas-integracija-7228/re-12b07ca3-fafe-4f38-b3ec-6917d238400a> [sk. 25.09.2021.].
361. SIA “Ģeometrs”. Situācijas plānu izgatavošana. Iegūts no: <https://geometrs.lv/pakalpojumi/situacijas-plani/> [sk. 15.01.2023.].
362. Tiesību akta projekta “Noteikumi par militārā poligona “Sēlija” robežu un tā teritorijā ietilpstošajiem nekustamajiem īpašumiem” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/71aeb888-fc26-41d5-8c3d-8ada823f663e> [sk. 03.08.2023.].
363. Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija. 2023. Likumprojekta “Grozījumi *Rail Baltica* projekta īstenošanas likumā” anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/0/BEAE6A882C8527E8C22589CE00444247?OpenDocument> [sk. 03.08.2023.].
364. Tieslietu ministrija. 2020. Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā”. Iegūts no: https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/7124D67541E6AF94C225851A0033211A?OpenDocument#_ftn1#_ftn1 [sk. 04.03.2023.].
365. Tieslietu ministrija. 2020. Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/7124D67541E6AF94C225851A0033211A?OpenDocument#_ftn9#b [sk. 04.03.2023.].
366. Tieslietu ministrija. 2018. Likumprojekta “Grozījumi Zemesgrāmatu likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/1556843062A49764C2258232004B38C6?OpenDocument> [sk. 10.11.2022.].
367. Tieslietu ministrija. 2018. Likumprojekta “Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/D786DECA6DB5EEABC2258232004AB98B?OpenDocument> [sk. 25.09.2022.].
368. Tieslietu ministrija. 2012. Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/6BF11F57BD23ABAEC2257AC200500C93?OpenDocument#b> [sk. 04.05.2023.].
369. Tiesnešu ētikas komisija. 2017. gada 28. februāris. *Atzinums*. Iegūts no: <https://tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [sk. 17.07.2023.].
370. Tiesas.lv. 2018. Pieejamas prezentācijas no konferences “Aktuālie Civilprocesa problēmjautājumi”. Iegūts no: <https://www.tiesas.lv/aktualitates/pieejamas-prezentacijas-no-konferences-aktuالية-civilprocesa-problemjautajumi-8458> [sk. 09.10.2022.].
371. Thailand Population. Iegūts no: <https://www.worldometers.info/world-population/thailand-population/> [sk. 18.07.2023.].

372. Valmieras novada pašvaldības dome. 2023. Ceļa servitūta teritorijas grafiskais attēlojums. Iegūts no: https://www.valmierasnovads.lv/content/uploads/2023/03/79_lem_pielikums.pdf [sk. 01.08.2023.].
373. Valmieras novada pašvaldības dome. 23.02.2023. Kārtējās sēdes protokols Nr. 3, 17.§. Iegūts no: https://www.valmierasnovads.lv/content/uploads/2023/05/Protokols-Nr.3_DOMES-SEDE_23.02.2023.pdf [sk. 01.08.2023.].
374. Valsts zemes dienests. 18.06.2020. Kā informācija tiek attēlota Kadastra kartē (portālā Kadastrs.lv). Iegūts no: <https://www.vzd.gov.lv/lv/ka-informacija-tiek-attelota-kadastra-karte-portala-kadastrslv> [sk. 06.11.2022.].
375. Valsts zemes dienests. 2023. Ēku, ūdens lietošanas vai ceļa servitūta tiesības reģistrācija Kadastra informācijas sistēmā un zemesgrāmatā. Iegūts no: <https://www.vzd.gov.lv/lv/eku-udens-lietosanas-vai-cela-servituta-tiesibas-registracija-kadastra-informācijas-sistema-un-zemesgramata> [sk. 15.01.2023.].
376. Valsts zemes dienests. Kas ir zemes robežu plāns. Iegūts no: <https://lvportals.lv/e-konsultācijas/24805-kas-ir-zemes-robezu-plans-2021> [sk. 06.11.2022.].
377. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2014. Publiskā iepirkuma izpēte par zemes reformas laikā ar administratīvo aktu nodibinātiem ceļu servitūtiem: Nolikums. Iegūts no: <https://info.iub.gov.lv/lv/meklet/q/zemes%20reformas/> [sk. 24.04.2019.].
378. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2013. Likumprojekta “Zemes pārvaldības likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F69D8CF2240CD7AEC2257C1B004B0C43?OpenDocument#b> [sk. 14.04.2023.].
379. Zvejniece, R. Iznācis Augstākās tiesas Biļetena jaunākais numurs. 10.04.2018. *Jurista Vārds*. 15 (1021). Iegūts no: <https://m.juristavards.lv/doc/272532-iznācis-augstakas-tiesas-biletena-jaunākais-numurs/> [sk. 14.04.2023.].

Citi avoti:

380. Dinsberga, J. 2017. gada 6.–7. aprīlis. Daugavpils Universitāte. *Daugavpils Universitātes 59. Starptautiskā zinātniskā konference. Mutisks referāts “Termination of Servitude of Right of Way Through Prescription” (“Ceļa servitūta izbeigšana ar noilgumu”)*.
381. Dinsberga, J. 2016. Autores sniegta privāta konsultācija personai I. S. un personai K. B. ceļa servitūta nodibināšanas jautājumos. Publiski nav pieejams. Konfidenciāla informācija.
382. *Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca*. 2000. Rīga: Zinātne. Iegūts no: <https://termini.gov.lv/atrast/zemesgabals/lv> [sk. 26.05.2023.].
383. *Eiropas Savienības terminu vārdnīca*. 2004. Rīga: UNDP. Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php?term=airspace&list=&lang=EN&h=yes> [sk. 13.12.2022.].
384. *Encyclopædia Britannica*. Thomas Jefferson, president of United States. Joseph I. Ellis. Iegūts no: <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Jefferson> [sk. 03.06.2023.].
385. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. 1953/1991. Philadelphia: The American Philosophical Society. Berger, A. Iegūts no: https://books.google.lv/books?id=iklePELrR6QC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false; https://books.google.lv/books?id=oR0LAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [sk. 09.06. 2023.].
386. *Juridisko terminu vārdnīca*. 1998. Rīga: Nordik.
387. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas informācija. Par sniegtajām konsultācijām. 25.02.2003. *Latvijas Vēstnesis*. 30. Iegūts no: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/71772> [sk. 11.07.2022.].

388. Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. 2019. gada 13. februāris. Apmeklējuma protokols. Publiski nav pieejams. Atrodas autores personīgajā arhīvā.
389. Lazdiņš J. 2000. *Privāttiesību ģenēze un evolūcija Latvijā (X–XX gs: prpmocijas darbs*. Rīga: Latvijas Universitāte.
390. LawTeacher. November 2013. *Property Law I (Land Law)*. [online]. Iegūts no: <https://www.lawteacher.net/free-law-essays/land-law/property-law-1-land-law-law-essays.php?vref=> [sk. 26.05.2023.].
391. *Nacionālā enciklopēdija*. 2023. Tiesību zinātne. Apse, D. Iegūts no: <https://enciklopedija.lv/skirklis/7400> [sk. 04.05.2023.].
392. *Nacionālā enciklopēdija*. Pamatkategorijas jeb jēdzieni. Rezevska, D. Iegūts no: <https://enciklopedija.lv/skirklis/26219> [sk. 09.06. 2023.].
393. Piģēns, K. 2023. *Īpašumtiesību iezīmes un attīstības tendences zemes dzīļu izmantošanā Latvijas Republikā: promocijas darbs*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.
394. Rīgas Brīvostas pārvalde. 16.01.2023. *Vēstule autorei*. Nr. 1-09/71.
395. *Svešvārdu vārdnīca*. 1999. *Dr. philol. J. Baldunčika* redakcijā. Rīga: Jumava.
396. *Svešvārdu vārdnīca. 7. iespiedums*. 2002. D. Guļevskas redakcijā. Rīga: Apgāds “Norden AB”.
397. Spektors, Andrejs et al. Tēzauris.lv, 2023, Vasaras versija. CLARIN-LV digitālā bibliotēka, <http://hdl.handle.net/20.500.12574/66>. [sk. 01.08.2023.].
398. Tumans, H. 2001. *Antīkā temīda mūsdienu kontekstā. Antiquitas viva. Studia Classica*. Rīga. Iegūts no: <http://blogi.lu.lv/harijs/tag/romiesu-tiesibu-vesture/> [sk. 11.01.2023.].
399. Tiesu administrācija. 2022. gada 6. decembris. *Datu apkopojums par tiesu lēmumiem par pagaidu aizsardzības līdzekļa nodrošināšanu ceļa servitūta lietās. E-pasta vēstule autorei*.

Pateicības

Izsaku pateicību Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskajai fakultātei un Doktorantūras nodaļai par atbalstu un atsaucību promocijas darba izstrādes laikā. Kā arī īpašu paldies saku mana promocijas darba vadītājai asociētajai profesorei Ingai Kudeikinai un konsultantei *Dr. iur.* docentei Kitijai Bitei.

Paldies *Ph. D.* docentei Lidijai Juļai, *Dr. iur.* docentam Allaram Apsītim un doktora studiju programmas “Sociālās zinātnes” vadītājai *Dr. iur.* Karīnai Palkovai par motivēšanu neapstāties pie aizsāktā, kā arī recenzentam profesoram Osvaldam Jokstam par motivēšanu un vērtīgiem padomiem promocijas darba pilnveidei.

Pateicos ikvienam, kas atbalstīja mani, sniedzot padomu, daloties pieredzē.

Pielikumi

Aptauja par servitūta definīcijas uztveramību

APTAUJĀTO RESPONDENTU SKAITS: 100 respondenti

RESPONDENTIEM UZDOTAIS JAUTĀJUMS:

Civillikuma 1130. pants satur definīciju: “*Servitūts ir tāda tiesība uz svešu lietu, ar kuru īpašuma tiesība uz to ir lietošanas ziņā aprobežota kādai noteiktai personai vai noteiktam zemes gabalam par labu.*”

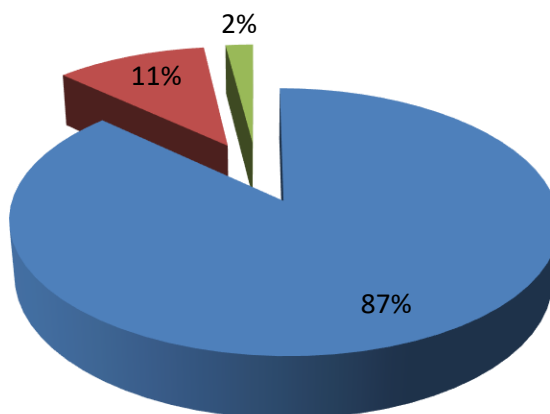
Vai jums ir skaidrs dotās definīcijas saturs?

Lūdzu, izvēlieties atbilstošāko no piedāvātajiem variantiem:

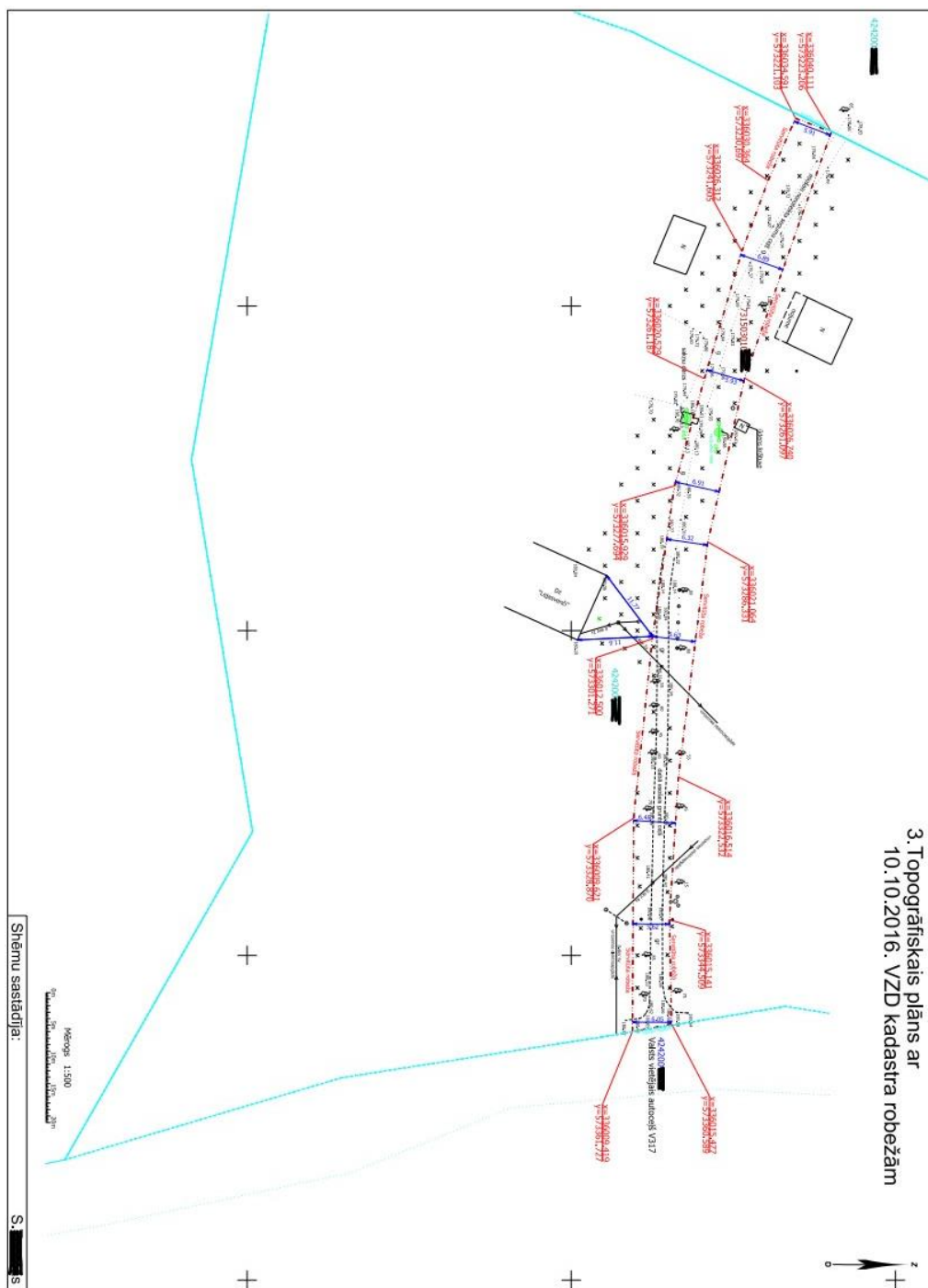
1. Definīcija nav saprotama
2. Definīcija daļēji saprotama
3. Definīcija saprotama

RESPONDENTU SNIEGTO ATBILŽU APKOPOJUMS:

■ Definīcija nav saprotama ■ Definīcija daļēji saprotama ■ Definīcija saprotama

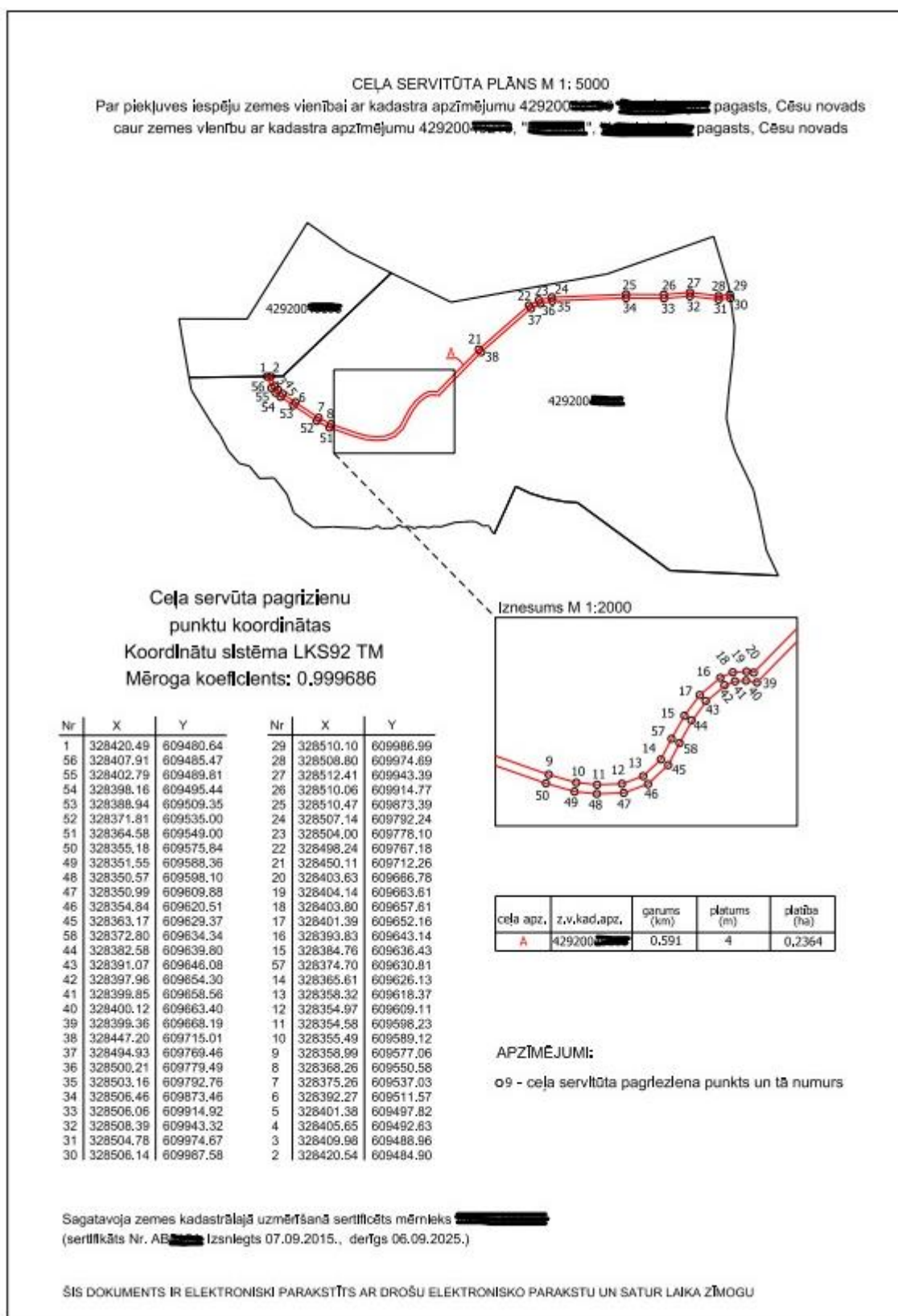

Ceļa servitūta grafiskais attēlojums (1)

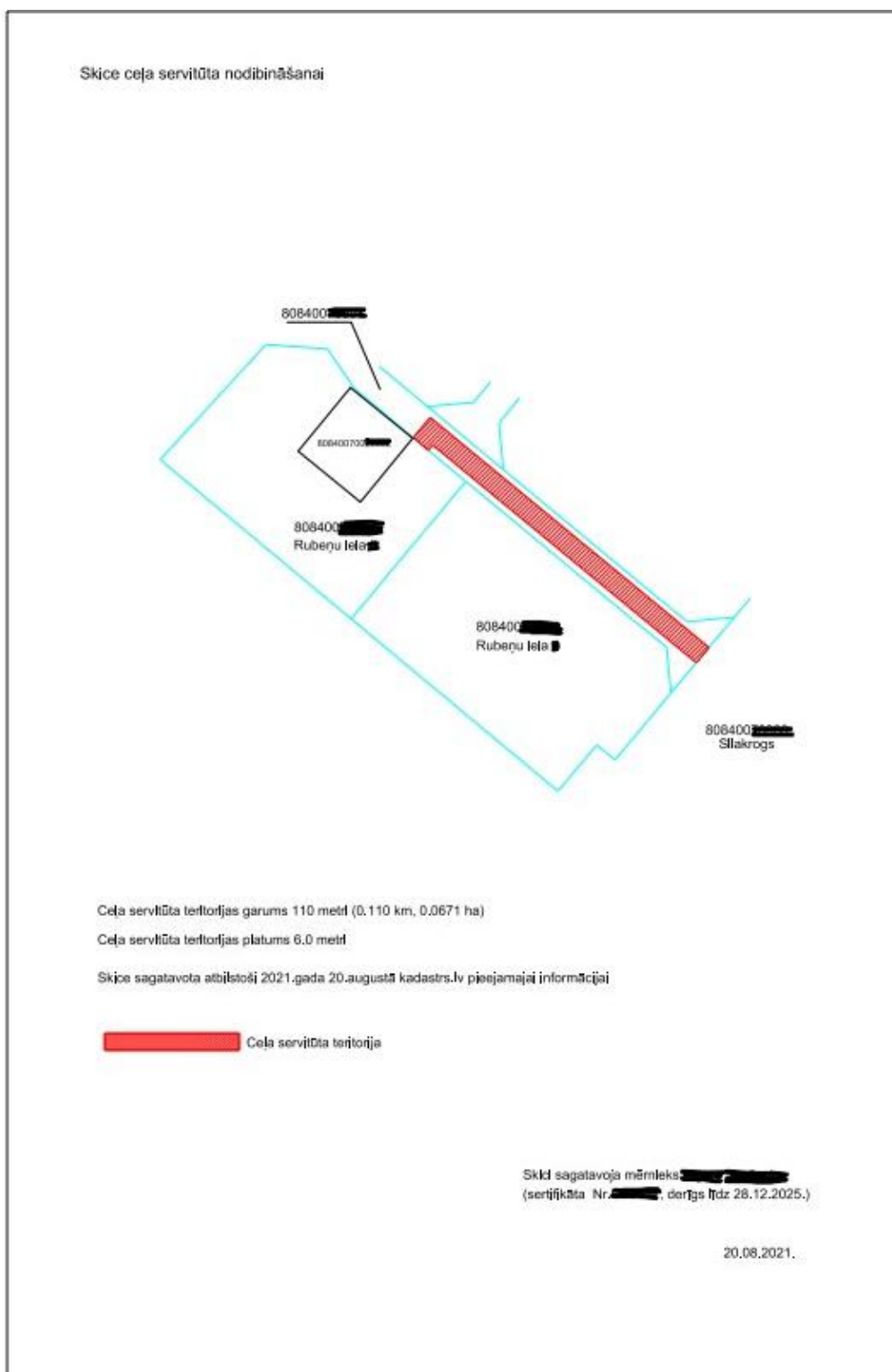
Topogrāfiskais plāns ar 10.10.2016. VZD kadastra robežām. 2016. Cēsu rajona tiesas civillietas Nr. C11091915 materiāli. Atrodas Cēsu rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Ceļa servitūta grafiskais attēlojums (2)

Ceļa servitūta plāns. 2015. Vidzemes rajona tiesas lietas Nr. C-0601-21 materiāli. Atrodas Vidzemes rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Ceļa servitūta grafiskais attēlojums (3)

Skice ceļa servitūta nodibināšanai. 2022. Rīgas rajona tiesas civillietas Nr. C33577721 materiāli. Atrodas Rīgas rajona tiesas arhīvā / autores personīgajā arhīvā.

Eksperta daļēji strukturētas intervijas forma

1. Vai Latvijā joprojām pastāv nekustamie īpašumi, pie kuriem nav iespējams piekļūt no koplietošanas ceļiem?
2. Vai normatīvie akti nosaka kārtību, kādā noformējams un kādi dati iekļaujami servitūta teritorijas grafiskajā attēlojumā?
3. Ja normatīvie akti nereglamentē servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma noformēšanas kārtību, pēc kādiem principiem sertificēts mērnieks vadās, izgatavojot minēto servitūta teritorijas grafisko attēlojumu?
4. Vai Jūs atbalstītu priekšlikumu, ka servitūta teritorijas grafiskajam attēlojumam būtu jāsaturs šādi obligātie dati:
 - 1) ceļa servitūta grafiskā attēlojuma nosaukums ar norādi uz nekustamā īpašuma kadastra numuru, uz kura ceļa servitūts nodibināms;
 - 2) grafiski attēlota zemes vienība un tās kadastra apzīmējums, uz kuras jau atrodas servitūta ceļš vai tiek plānots ceļa servitūts;
 - 3) ceļa servitūta garums;
 - 4) ceļa servitūta platums,
 - 5) ceļa servitūta teritorijas kopējā aizņemtā platība;
 - 6) esošā servitūta ceļa vai plānotā ceļa servitūta precīzs izvietojums zemes vienībā;
 - 7) ceļa servitūta piesaiste koordinātām;
 - 8) informācija par datu ieguves avotu, uz kuru pamatojoties sertificēts mērnieks servitūta grafisko attēlojumu izgatavojis;
 - 9) informācija par izgatavotāju (vārds, uzvārds, sertifikāta numurs, sertifikāta derīguma termiņš)?
5. Izvērtējot vairāku sertificētu mērnieku izstrādātus servitūta teritorijas grafiskos attēlojumus, konstatēts, ka daļā no tiem tiek norādītas precīzas ceļa servitūta koordinātas, citos šādu norāžu nav. Kā Jūs uzskatāt, vai servitūta teritorijas grafiskais attēlojums, kurā nav norādes uz koordinātām, būtu atzīstams par nepilnīgu?
6. Kā Jūs uzskatāt, vai normatīvie akti būtu jāpapildina ar tādu terminu definīcijām kā “ceļa servitūts”, “servitūta ceļš”, “zemes gabals”, “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums”?
7. Šobrīd par grafisko pielikumu kalpo dažādi dokumenti, kuros attēlota ceļa servitūta teritorija (attēlojuma veids ir ļoti atšķirīgs). Varbūt ceļa servitūta grafiskā attēlojuma izstrāde būtu jāuzņemas tikai sertificētiem mērniekiem?

Eksperta atbildes uz daļēji strukturētā intervijā uzdotajiem jautājumiem

Sertificēts mērnieks Aigars Savčenko

1. **Vai Latvijā joprojām pastāv nekustamie īpašumi, pie kuriem nav iespējams piekļūt no koplietošanas ceļiem?**

Jā. Pie kam tādu vēl ir salīdzinoši daudz.

2. **Vai normatīvie akti nosaka kārtību, kādā noformējams un kādi dati iekļaujami servitūta teritorijas grafiskajā attēlojumā?**

Šobrīd tāda regulējuma nav.

3. **Ja normatīvie akti nereglamentē servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma noformēšanas kārtību, pēc kādiem principiem vadās sertificēts mērnieks, izgatavojot minēto servitūta teritorijas grafisko attēlojumu?**

Jebkurš sertificēts mērnieks ir savas jomas speciālists. Vispirms mērnieks uzklausa nekustamā īpašuma īpašnieku, kurš norāda nekustamo īpašumu, kam par labu nodibināms ceļa servitūts; vietu, kurā vēlas nodibināt ceļa servitūtu; vēlamo ceļa servitūta garumu un platumu. Mērnieks servitūta teritorijas grafisko attēlojumu sagatavo, pamatojoties uz Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas telpiskiem datiem. Servitūta teritorijas grafiskajam attēlojumam jā satur minimālā datu kopa, kas nepieciešama reģistrācijai Valsts zemes dienesta Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā un attēlošanai kadastra kartē. Kā arī lietojuma tiesību nostiprināšanai Zemesgrāmatā. Ceļa servitūta teritorijai vizuāli jābūt attēlotai identificētā zemes vienībā.

4. **Vai Jūs atbalstītu priekšlikumu, ka servitūta teritorijas grafiskajam attēlojumam būtu jā satur šādi obligātie dati:**

- 1) **ceļa servitūta grafiskā attēlojuma nosaukums ar norādi uz nekustamā īpašuma adresi un kadastra numuru, uz kura ceļa servitūts nodibināms;**
- 2) **grafiski attēlota zemes vienība un norādīts tās kadastra apzīmējums, uz kuras nodibināms ceļa servitūts;**
- 3) **ceļa servitūta teritorijas garums;**
- 4) **ceļa servitūta teritorijas platums;**
- 5) **ceļa servitūta teritorijas kopējā aizņemtā platība;**
- 6) **ceļa servitūta teritorijas precīzs izvietojums zemes vienībā;**
- 7) **ceļa servitūta teritorijas piesaiste koordinātām;**
- 8) **informācija par datu ieguves avotu, uz kuru pamatojoties sertificēts mērnieks servitūta grafisko attēlojumu izgatavojis;**
- 9) **informācija par izgatavotāju (vārds, uzvārds, sertifikāta numurs, sertifikāta izsniegšanas datums un sertifikāta derīguma termiņš) un teritorijas grafiskā attēlojuma izgatavošanas datums?**

Jā, šāds priekšlikums ir atbalstāms.

5. **Izvērtējot vairāku sertificētu mērnieku izstrādātus servitūta teritorijas grafiskos attēlojumus, konstatēts, ka daļā no tiem tiek norādītas precīzas ceļa servitūta koordinātas, citos šādu norāžu nav. Kā Jūs uzskatāt, vai servitūta teritorijas grafiskais attēlojums, kurā nav norādes uz koordinātām, būtu atzīstams par nepilnīgu?**

Nē, es tā neuzskatu. Situācijas mēdz būt dažādas. Un, tā kā normatīvajos aktos nav reglamentēts servitūta teritorijas grafiskā attēlojuma saturs, mērnieks izvērtē katru gadījumu individuāli. Kā arī ņem vērā nekustamā īpašuma īpašnieka lūgumu koordinātas attēlot. Manā praksē šādus lūgumus paši nekustamo īpašumu īpašnieki nebija izteikuši. Taču koordinātu norādīšana servitūta teritorijas grafiskajā attēlojumā būtu vēlama vai pat nepieciešama gadījumos, ja, piemēram, uz zemes vienības vēsturiski nekad nav bijis ceļš un jāidentificē konkrēta jaunbūvējama ceļa (ceļa servitūta teritorijas) atrašanās vieta dabā.

6. Kā Jūs uzskatāt, vai normatīvie akti būtu jāpapildina ar tādu terminu definīcijām kā “ceļa servitūts”, “servitūta ceļš”, “zemes gabals”, “servitūta teritorijas grafiskais attēlojums”?

Man grūti viennozīmīgi atbildēt. Attiecībā uz sevi varu teikt, ka visi minētie termini tiek lietoti manā ikdienas darbā. Viss ir pašsaprotami. Taču, iespējams, tas būtu svarīgi nekustamo īpašnieku īpašniekiem, bet noteikti nedrīkst jaukt “ceļa servitūtu” ar “servitūta ceļu”. Daudzi pat nepievērš uzmanību šiem terminiem, domājot, ka tie ir sinonīmi.

7. Šobrīd par grafisko pielikumu kalpo dažādi dokumenti, kuros attēlota ceļa servitūta teritorija (attēlojuma veids ir ļoti atšķirīgs). Varbūt ceļa servitūta grafiskā attēlojuma izstrāde būtu jāuzņemas tikai sertificētiem mērnikiem?

Uz šo jautājumu grūti atbildēt. Te ir gan plusi, gan mīnusi. Piemēram, mērnīks var izgatavot aktuālu, precīzu ceļa servitūta grafisko attēlojumu. Tas ir pluss. Bet nekustamā īpašuma īpašniekam tas nav finansiāli izdevīgi, kā arī tas aizņem noteiktu laiku. Tas ir mīnuss. Pašam īpašniekam iezīmēt ceļa servitūta teritoriju jau esošā zemes robežu plānā būtu daudz vienkāršāk. Taču nav garantēta precizitāte.

Datums: 01.11.2022.

Jēdzienu “izpirkums” un “izpirkuma tiesība” lietojums Civillikumā (autores veidota)

Nr.	Norāde uz Civillikuma pantu	Panta īss saturs
1	720. pants 737. pants 751. pants	Civillikuma 720. pantā ir norāde uz Civillikuma 1073. pantā paredzētām kopīpašnieku izpirkuma tiesībām, ja līdzmantinieks atsavina savu nekustamā īpašuma daļu personai, kas nav kopīpašnieks. Savukārt Civillikuma 737. un 751. pantā reglamentēti jautājumi par mantojuma dalīšanas kārtību dalāma nekustama īpašuma īstās vērtības noteikšanai un ārpus pilsētu administratīvām robežām esošas lauksaimnieciska rakstura zemes dalīšanu līdzmantinieku starpā.
2	1073. pants	Civillikuma 1073. pants reglamentē nekustamā īpašuma kopīpašnieku izpirkuma tiesības izmantošanas kārtību gadījumos, ja kāds nekustamā īpašuma kopīpašnieks atsavina savu daļu personai, kura nav kopīpašnieks, ignorējot pārējo kopīpašnieku pirkuma tiesības.
4	1381. pants – 1400. pants	Civillikuma septītā nodaļa – Izpirkuma tiesība – reglamentē jautājumus par izpirkuma tiesības nodibināšanu un izlietošanu, ieguvēja pienākumus pret izpircēju, atsavinātāja pienākumus pret izpircēju, atsavinātāja pienākumus pret ieguvēju un izpirkuma tiesības izbeigšanos.
5	1129. ¹ pants	Civillikuma 1129. ¹ pantā norādīts, ka apbūves tiesībai piemērojami noteikumi, kas attiecas uz nekustamām lietām, izņemot pirkuma tiesību un izpirkuma tiesību.
6	1752. pants	Civillikuma 1752. pants saistāms ar zemes gabala īpašnieka ķīlāšanas tiesību un tiesību prasīt ķīlas jeb izpirkuma maksu par valdījuma traucējumu. Kā norāda K. Torgāns: “Šādi nosauktu maksājumu var uzskatīt par atlīdzību, kas jāmaksā sakarā ar morāla kaitējuma nodarīšanu, aizskarot īpašnieka tiesības netraucēti valdīt savu zemes gabalu.”
7	2093. pants	Civillikuma 2093. pants satur norādi, ka izpirkuma tiesības maiņas līgumā nav izlietojamas.
8	1237. panta 5. apakšpunkta 1249. pants	Civillikuma 1237. panta 5. daļā izpirkums ir minēts kā viens no servitūtu izbeigšanas pamatiem, bet 1249. pantā ir noteikts, ka servitūta izbeigšana ar izpirkumu var notikt uz savstarpējas vienošanās pamata. Kā arī minētais pants satur norādi par to, ka kalpojošas lietas īpašnieks servitūtu nevar izpirkt pat servitūta nelietīgas izlietošanas dēļ.

Termina "izpirkums" lietojums citos normatīvajos aktos (autores veidota)

Nr.	Normatīvā akta nosaukums	Norāde uz normatīvā akta pantu/punktu	Panta satura īss izklāsts
1.	Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību. ⁶⁰²	14. panta otrā daļa	Minētajā pantā reglamentētas ēkas (būves) vai augļu dārza (koku) īpašnieka izpirkuma tiesības (ēkas (būves) vai augļu dārza (koku) kā patstāvīga īpašuma objekta atsavināšanas gadījumā).
2.	Dzīvokļa īpašuma likums. ⁶⁰³	12. panta pirmā daļa	Noteikts, kad dzīvokļu īpašniekiem ir izpirkuma tiesības.
3.	Par zemes privatizāciju lauku apvidos. ⁶⁰⁴	10. panta pirmā daļa	Noteiktas bijušo zemes īpašnieku vai viņu mantinieku, kā arī ēku, būvju un augļu dārza (koku) īpašnieku izpirkuma tiesības, ja minētās personas nav varējušas izmantot pirmpirkuma tiesības pārdevēja vainas dēļ.
4.	Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās. ⁶⁰⁵	17. panta pirmā daļa	Noteiktas bijušo zemes īpašnieku vai viņu mantinieku, zemes, ēku, būvju un augļu dārza (koku) īpašnieku izpirkuma tiesības, ja minētās personas nav varējušas izmantot pirmpirkuma tiesības pārdevēja vainas dēļ.
5.	Ministru kabineta 2013. gada 15. oktobra noteikumi Nr. 1106 "Zemes izpirkuma (pirkuma) līguma noslēgšanas kārtība". ⁶⁰⁶	1. punkts	Noteikumi nosaka zemes izpirkšanas (pirkšanas) līguma noslēgšanas kārtību, līguma būtiskos noteikumus, ar līguma slēgšanu saistīto izdevumu samaksas kārtību un apmēru, kā arī apstiprina zemes izpirkuma (pirkuma) tipveida līgumu.
6.	Enerģētikas likums. ⁶⁰⁷	22. pants	Reglamentē energoapgādes komersantiem izpirkuma tiesības uz energoapgādes veikšanai nepieciešamajiem objektiem.

⁶⁰² Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību: Latvijas Republikas likums. 30.07.1992. *Ziņotājs*. 29/31.; 24.07.1992. *Diena*. 135.

⁶⁰³ Dzīvokļa īpašuma likums: Latvijas Republikas likums. 17.11.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 183 (4375).

⁶⁰⁴ Likums "Par zemes privatizāciju lauku apvidos": Latvijas Republikas likums. 20.08.1992. *Ziņotājs*. 32/33/34.; 21.07.1992. *Diena*. 132.

⁶⁰⁵ Likums "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās": Latvijas Republikas likums. 19.12.1991. *Ziņotājs*. 49/50.; 13.12.1991. *Diena*. 242.

⁶⁰⁶ Zemes izpirkuma (pirkuma) līguma noslēgšanas kārtība: Ministru kabineta 2013. gada 15. oktobra noteikumi Nr. 1106. 17.10.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 203 (5009).

⁶⁰⁷ Enerģētikas likums: Latvijas Republikas likums. 22.09.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 273/275 (1334/1336).

Nr.	Normatīvā akta nosaukums	Norāde uz normatīvā akta pantu/punktu	Panta saturs īs izklāsts
7.	Komerclikums. ⁶⁰⁸	189. ¹ panta astotā daļa	Reglamentētas dalībnieka izpirkuma tiesības, ja viņam pirmpirkuma tiesības nav bijis iespējams izlietot daļas pārdevēja vai daļas ieguvēja vainas dēļ.
8.	Ministru kabineta 2013.gada 21.maija noteikumi Nr. 255 "Kārtība, kādā reģistrējamas, novērtējamas, izmantojamas un izpērkamas diplomātiskās dāvanas un dāvanas, kas pieņemtas, pildot valsts amatpersonas pienākumus, un kas ir publiskas personas institūcijas īpašums" ⁶⁰⁹	20.panta 20.1., 20.4. apakšpunkts. 25.pants. 26.pants.	Noteikumi nosaka kārtību, kādā reģistrējamas, novērtējamas, izmantojamas un izpērkamas diplomātiskās dāvanas un dāvanas, kas pieņemtas, pildot valsts amatpersonas pienākumus, un kas saskaņā ar likumu "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" ir publiskas personas.

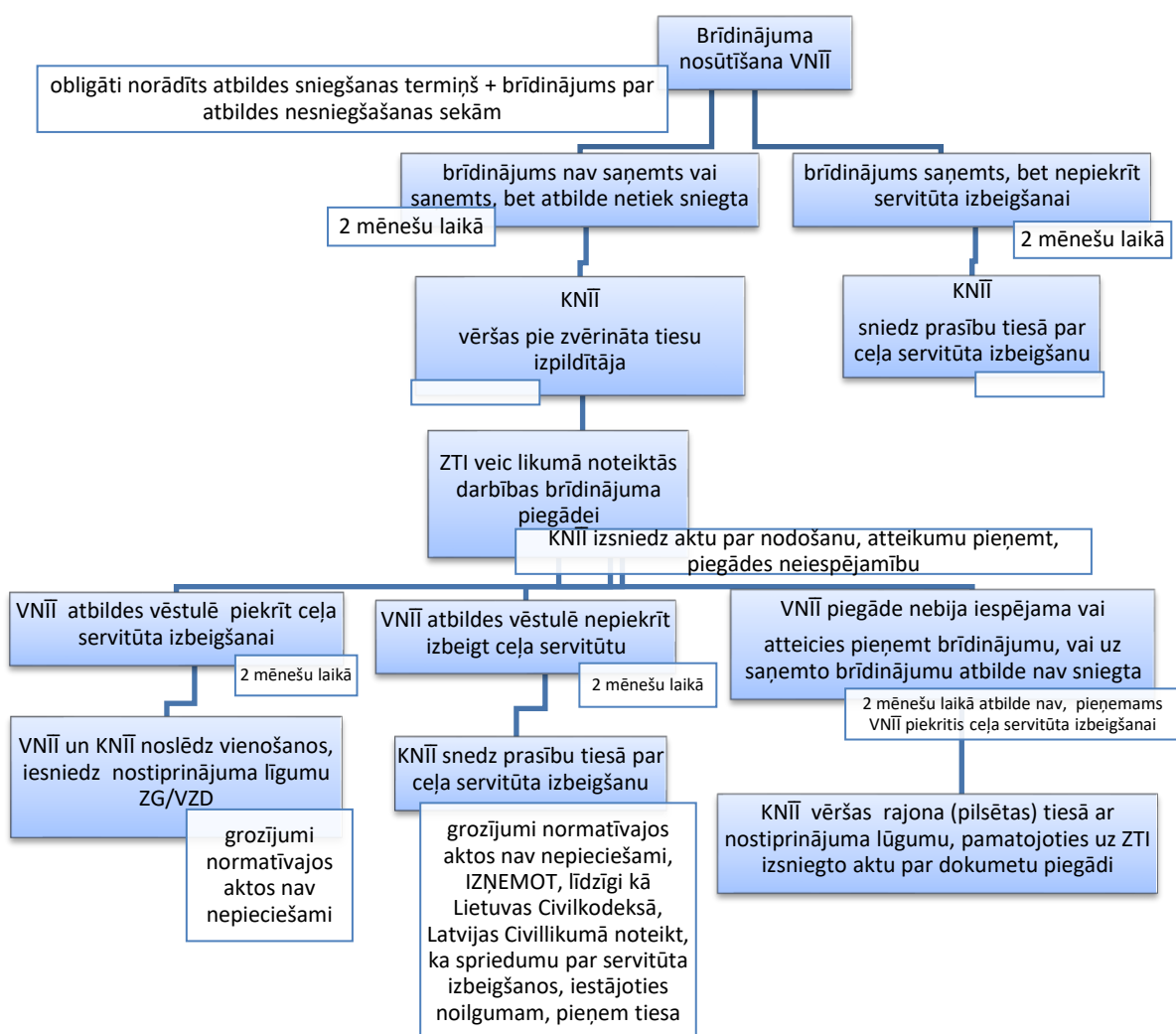
⁶⁰⁸ Komerclikums: Latvijas Republikas likums. 04.05.2000. *Latvijas Vēstnesis*. 158/160 (2069/2071); 01.06.2000. *Ziņotājs*. 11.

⁶⁰⁹ Kārtība, kādā reģistrējamas, novērtējamas, izmantojamas un izpērkamas diplomātiskās dāvanas un dāvanas, kas pieņemtas, pildot valsts amatpersonas pienākumus, un kas ir publiskas personas institūcijas īpašums: Ministru kabineta 2013. gada 21. maija noteikumi Nr. 255. 30.05.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 103 (4909).

**Ārpus tiesas procesuālā kārtība ceļa servitūta izbeigšanai uz noilguma pamata –
shematiskais attēlojums (autores veidots)**

Lietotie saīsinājumi:

VNĪ	valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks
KNĪ	kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieks
ZTI	zvērināts tiesu izpildītājs
ZG	zemesgrāmata
VZD	Valsts zemes dienests

Izbraukuma tiesas sēdes servitūtu lietās (autores veidota)

1	Tukuma rajona tiesas 2018. gada 8. februāra spriedums, lieta Nr. C37058517; ⁶¹⁰
2	Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018. gada 9. novembra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0352-18/8; ⁶¹¹
3	Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018. gada 15. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0008-18/11; ⁶¹²
4	Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2014. gada 13. novembra spriedums, lietas Nr. C07040608; ⁶¹³
5	Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2022. gada 20. oktobra spriedums, lietas arhīva Nr. C-0737-22/14; ⁶¹⁴
6	Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013. gada 3. oktobra spriedums, lietas Nr. C11129810; ⁶¹⁵
7	Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2022. gada 10. jūnija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0082-22/7; ⁶¹⁶
8	Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2021. gada 3. decembra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0200-21/11; ⁶¹⁷
9	Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2021. gada 19. jūlija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0178-21/11; ⁶¹⁸
10	Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Rīgā 2021. gada 20. janvāra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0012-21/31; ⁶¹⁹
11	Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11; ⁶²⁰
12	Vidzemes apgabaltiesas 2021. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. CA-0183-21. ⁶²¹

⁶¹⁰ Tukuma rajona tiesas Tukumā 2018. gada 8. februāra spriedums lietā Nr. C37058517, lietvedības Nr. C-0097-18/3). Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹¹ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2018. gada 9. novembra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0352-18/8. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹² Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2018. gada 15. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0008-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹³ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas Jelgavā 2014. gada 13. novembra spriedums lietā Nr. C07040608. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹⁴ Vidzemes rajona tiesas Gulbenē 2022. gada 20. oktobra spriedums, lietas arhīva Nr. C-0737-22/14. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹⁵ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Valmierā 2013. gada 3. oktobra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0173-13/7. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹⁶ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2022. gada 10. jūnija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0082-22/7. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹⁷ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2021. gada 3. decembra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0200-21/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹⁸ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Jelgavā 2021. gada 19. jūlija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0178-21/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶¹⁹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas Rīgā 2021. gada 20. janvāra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0012-21/31. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶²⁰ Zemgales apgabaltiesas Jelgavā 2018. gada 28. maija spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0092-18/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

⁶²¹ Vidzemes apgabaltiesas 2021. gada 19. oktobra spriedums, lietas arhīva Nr. CA-0183-21. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 06.05.2023.].

Vadlīnijas prasības pieteikuma noformēšanai strīdos par ceļa servitūta nodibināšanu (autores veidots)

**VADLĪNIJAS PRASĪBAS PIETEIKUMA NOFORMĒŠANAI STRĪDOS
PAR CEĻA SERVITŪTA NODIBINĀŠANU**

Vadlīnijās lietotie saīsinājumi:

AT – Augstākā tiesa

CL – Civillikums

CPL – Civilprocesa likums

[1] Šīs vadlīnijas izstrādātas, lai palīdzētu izstrādāt prasības pieteikumu par ceļa servitūta nodibināšanu. Vadlīnijas satur skaidrojumus par prasības pieteikuma satura elementiem un tam pievienojamiem dokumentiem, prasības pieteikuma noformēšanu.

[2] CPL 128. pantā izvirzītas prasības, kas jāievēro, sastādot prasības pieteikumu. Vadlīnijās dotas norādes tikai par atsevišķiem (ceļa servitūta nodibināšanas lietās) svarīgākajiem prasības pieteikuma sastāva elementiem, kas noteikti CPL 128. pantā:

- 1) prasības priekšmets (128. panta otrās daļas 3. punkts);
- 2) apstākļi, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, un pierādījumi, kas tos apstiprina (128. panta otrās daļas 5. punkts);
- 3) mediācijas izmantošana strīda risināšanai pirms vērsšanās tiesā (128. panta otrās daļas 5¹. punkts);
- 4) likums, uz kura prasība pamatota (128. panta otrās daļas 6. punkts);
- 5) prasītāja prasījumi (128. panta otrās daļas 7. punkts).

[3] Vadlīnijām ir rekomendējošs raksturs. Šīs vadlīnijas nesatur rekomendācijas visiem iespējamiem strīdus gadījumiem. Tāpēc par šajās vadlīnijās neatrunātiem gadījumiem vai jebkuru šaubu gadījumā par šo vadlīniju piemērošanu ieteicams vērsties pie jomas speciālista.

[4] Vadlīnijās lietotie termini:

Prasītājs – persona, kura iesniedz prasību tiesā sakarā ar nepieciešamību nodibināt ceļa servitūtu.

Atbildētājs – persona, pret kuru iesniegta prasība tiesā par ceļa servitūta nodibināšanu.

Valdošais nekustamais īpašums – nekustamais īpašums, kuram par labu nodibināms ceļa servitūts.

Kalpojošais jeb apgrūtinātais nekustamais īpašums – nekustamais īpašums, uz kuru nodibināms ceļa servitūts.

Vispārīgi jautājumi	
<p>Ja ceļa servitūts nav nodibināts nedz ar likumu, nedz testamentu un nav iespējams panākt labprātīgu vienošanos ar kalpojošā nekustamā īpašuma īpašnieku par ceļa servitūta nodibināšanu ar līgumu, ceļa servitūts nodibināms tiesas ceļā.</p> <p>Prasību tiesā par ceļa servitūta nodibināšanu var celt jebkura pilngadīga un rīcībspējīga fiziskā vai juridiskā (arī komandītsabiedrība un pilnsabiedrība) persona.</p> <p>Svarīgi! Parasību par ceļa servitūta nodibināšanu tiesīgs celt valdošā nekustamā īpašuma īpašnieks jeb kopīpašnieki, ja valdošais nekustamais īpašums atrodas vairāku personu īpašumā.</p> <p>Ceļot prasību tiesā par ceļa servitūta nodibināšanu, jānoskaidro, vai prasība neskar trešo personu intereses.</p> <p>Servitūta tiesību iegūšanai vai nekustamā īpašuma apgrūtināšanai ar lietu tiesībām (ceļa servitūta nodibināšanu) ir nepieciešama trešo personu piekrišana (personas, kuru intereses ar tiesas spriedumu tiek aizskartas vai arī varētu tikt aizskartas).</p> <p>Ieinteresētās trešās personas var būt, piemēram:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hipotekārais kreditors, • laulātais, • kopīpašnieki, • maksātnespējas administrators u. c. personas. <p>Par trešās personas pieaicināšanu vai iestāšanos lietā tiesā iesniedzams iesniegums, ko izskata tiesa. Tiesa pieņem lēmumu par lūguma apmierināšanu vai noraidīšanu. Iesniegumu tiesai iesniedz lietas dalībnieki vai trešā persona.</p> <p>Visiem prasītāja paustajiem apgalvojumiem prasības pieteikumā jābūt pierādāmiem. Bet prasījumiem jābūt pamatotiem ar normatīvajiem aktiem. Ieteicams arī ar tiesu praksi un tiesību doktrīnu.</p>	<p>CL 1231. panta 2. punkts</p> <p>CPL 127. panta pirmā daļa</p> <p>CL 1232. panta otrā daļa</p> <p>Skatīt CPL 11. nodaļu</p> <p>CL 1234. panta otrā daļa CL 1068. panta otrā daļa CL 1232. panta otrā daļa CL 90. panta otrā daļa CL 124., 128. pants</p> <p>Maksātnespējas likuma 64. panta pirmās daļas 1. punkts CPL 80. panta trešā daļa, 81. pants</p>
1. Prasības priekšmets	
<p>Prasības priekšmets: Prasības pieteikums tiesā iesniedzams sakarā ar nepieciešamību nodibināt ceļa servitūtu (izšķir kājceļa, braucamā ceļa vai lopu ceļa servitūtu) uz atbildētājam piederošo kalpojošo nekustamo īpašumu par labu prasītājam (prasītāja piederošajam nekustamajam īpašumam – valdošajam nekustamajam īpašumam), lai nodrošinātu piekļuvi pie valdošā nekustamā īpašuma.</p> <p>Piezīme: Gadījumos, ja prasītājam ir pamats uzskatīt, ka prasītāja tiesības tiek aizskartas vai līdz nolēmuma spēkā stāšanās brīdim varētu tikt aizskartas, vai prasītājam atbildētāja darbības vai bezdarbības dēļ varētu tikt nodarīts būtisks kaitējums, prasītājs tiesīgs lūgt tiesai noteikt pagaidu aizsardzību (pirms prasības celšanas tiesā vai līdz ar prasības celšanu). Piemēram, ja vienīgā piekļuve līdz valdošajam nekustamajam īpašumam iespējama pa kalpojošajā nekustamajā īpašumā esošu ceļu, bet tā īpašnieks sakrāvis uz ceļa malku, ierīkojis slēdzamus vārtus, izracis bedri, plāno uzbūvēt siltumnīcu vai veikt citas darbības, liedzot pārvietošanās iespējas utt.</p>	<p>CL 1130. pants CL 1131. pants CL 1156. pants</p> <p>Skatīt arī CPL 19. nodaļu – Prasības nodrošināšana un pagaidu aizsardzība</p>

2. Apstākļi, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, un pierādījumi, kas tos apstiprina	
<p>Prasības pieteikumā prasītājam jānorāda visi apstākļi un fakti, kas būtiski ceļa servitūta nodibināšanas pamatošanai.</p> <p>Servitūta tiesības nodibināšanas pamatojums ir vajadzība nodrošināt valdošo nekustamo īpašumu ar labumu, kas nepieciešams valdošā īpašuma normālai funkcionēšanai.</p> <p>Piemēram, prasītājam nav iespējas nedz iekļūt, nedz izkļūt no sava nekustamā īpašuma līdz koplietošanas ceļam; tā ir prasītāja vienīgā dzīvesvieta; prasītāja nekustamo īpašumu nepieciešams apsaimniekot, bet tas nav iespējams; prasītājs mēģinājis vienoties ar atbildētāju ārpus tiesas kārtībā, bet atbildētājs nepiekrita; prasītāja un atbildētāja nekustamie īpašumi robežojas, un kalpojošais nekustamais īpašums spēj dot labumu valdošajam; atbildētāja īpašumā jau ir ceļš, ko varētu izmantot kā servitūta ceļu; prasītājs nodarbojas ar komercdarbību, un piekļuves neesamība rada būtiskus zaudējumus utt.</p> <p>Kalpojošajam nekustamajam īpašumam jādod labums valdošajam īpašumam ne tikai nejausi vai uz kādu laiku, bet ar savām pastāvīgām īpašībām. Tas nozīmē, ka jāpastāv reālai iespējai jebkurā brīdī pārvietoties pa kalpojošajā īpašumā esošu ceļu (ja ceļa nav, arī zemes joslu, pa kuru ir iespējama pārvietošanās), lai nokļūtu līdz valdošajam nekustamajam īpašumam.</p> <p>Pierādījumi ir ziņas, uz kuru pamata tiesa nosaka tādu faktu esamību vai neesamību, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā.</p> <p>Kā pierādījumi ceļa servitūta nodibināšanas lietā var būt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pušu un trešo personu paskaidrojumi (CPL 104. pants); 2) liecinieku liecības (CPL 105. pants); 3) rakstveida pierādījumi (CPL 110. pants); 4) ekspertīze (CPL 121. pants); 5) institūcijas atzinums (CPL 126. pants). <p>Kādi pierādījumi pievienojami prasības pieteikumiem, atkarīgs no konkrētā strīdus gadījuma un prasītāja izvēles. Svarīgi, lai prasības pieteikumam būtu pievienoti pierādījumi, kas apstiprina visus norādītos apstākļus, uz kuriem prasījums pamatots.</p> <p>Pamatdokumenti, ko ieteicams pievienot prasības pieteikumam, lai tiesai veidotos priekšstats par situāciju kopumā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) valdošā nekustamā īpašuma zemesgrāmatas nodalījuma noraksts; 2) kalpojošā nekustamā īpašuma zemesgrāmatas nodalījuma noraksts; 3) zemes vienību Zemes robežu, situācijas un apgrūtinājumu plāns; 4) Kadastra informācija par valdošā un kalpojošā nekustamā īpašuma zemes vienībām; 5) ceļa servitūta teritorijas grafiskais attēlojums ceļa servitūta nodibināšanai un citi dokumenti. <p>Svarīgi! Prasības pieteikumam pievienojams ceļa servitūta grafiskais attēlojums, ko izstrādājis sertificēts mērnieks. Uz to tiek balstīts prasītāja prasījums, un prasības apmierināšanas gadījumā ceļa servitūta grafiskais attēlojums būs jāiesniedz zemesgrāmatā ceļa servitūta tiesības nostiprināšanai un Valsts zemes dienestā reģistrācijai Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā un attēlošanai kadastra kartē.</p>	<p>CL 1146. pants</p> <p>Skatīt CPL 15., 16., 17. nodaļu CPL 92. pants</p>

<p>2. Apstākļi, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, un pierādījumi, kas tos apstiprina</p>	
<p>Sertificēta mērnieka izgatavotajam* ceļa servitūta grafiskajam attēlojumam jāsaturs šādi dati:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ceļa servitūta grafiskā attēlojuma nosaukums ar norādi uz nekustamā īpašuma adresi un kadastra numuru, uz kura ceļa servitūts nodibināms; 2) grafiski attēlota zemes vienība un norādīts tās kadastra apzīmējums, uz kuras nodibināms ceļa servitūts; 3) ceļa servitūta teritorijas garums; 4) ceļa servitūta teritorijas platums, 5) ceļa servitūta teritorijas kopējā aizņemtā platība; 6) ceļa servitūta teritorijas precīzs izvietojums zemes vienībā un mērogs; 7) ceļa servitūta teritorijas piesaiste koordinātām; 8) informācija par datu ieguves avotu, uz kuru pamatojoties sertificēts mērnieks servitūta grafisko attēlojumu izgatavojis; 9) informācija par izgatavotāju (vārds, uzvārds, sertifikāta numurs, sertifikāta izsniegšanas datums, sertifikāta derīguma termiņš); 10) teritorijas grafiskā attēlojuma izgatavošanas datums. <p><i>* norāde iekļauta, ņemot vērā autores sniegtos priekšlikumus promocijas darba secinājumu un priekšlikumu daļā</i></p>	
<p>3. Ziņas par mediācijas izmantošanu strīda risināšanai pirms vēršanās tiesā</p>	
<p>Prasītājam jāsniedz ziņas par mediācijas izmantošanu strīda risināšanai pirms vēršanās tiesā.</p> <p>Mediācija ir brīvprātīgas sadarbības process, kurā puses cenšas panākt savstarpēji pieņemamu vienošanos savu domstarpību atrisināšanai ar mediatora starpniecību.</p> <p>Skatīt arī: https://www.tiesas.lv/Media/Default/baneri/mediacija_final.pdf</p> <p>CPL neuzliek par obligātu pienākumu izmantot mediāciju.</p> <p>Taču mediācijas izmantošana ir ieteicama un vēlama, jo ar mediācijas palīdzību konfliktu iespējams atrisināt, savstarpēju pārrunu ceļā noslēdzot izlīgumu. Izlīgums iesniedzams tiesai apstiprināšanai. Mediācijas procesā iespējams arī atteikties no prasības vai atzīt prasību pilnīgi vai daļēji.</p> <p>Mediācija ir finansiāli izdevīgāks un laika ziņā ātrāks konflikta risināšanas process (atšķirībā no vairāku gadu tiesāšanās). Katra no pusēm savstarpējas piekāpšanās rezultātā var panākt sev iespējami labvēlīgu risinājumu.</p>	<p>CPL 128. panta otrās daļas 5¹ apakšpunkts</p> <p>Skatīt Mediācijas likumu</p> <p>Noteikumi par izlīgumu ietverti CPL 226.–228. pantā</p>
<p>4. Likums, uz kura prasība pamatota</p>	
<p>Likumu un pantu uzskaitījums, uz ko prasība pamatota, ir individuāla. Tas atkarīgs no katras konkrētās situācijas.</p> <p>Piemēram:</p> <p>Civillikuma 1., 1130., 1131., 1135., 1141., 1146., 1147., 1156. panta (attiecīgais 1., 2. vai 3. punkts), 1158., 1159., 1231. panta 2. punkts, 1459. panta pirmā daļa u. c.</p> <p>Civilprocesa likuma 1. p., 29. p. pirmā daļa, 33., 34. panta pirmās daļas 4. un 7. punkts, 39., 41., 74., 93., 96., 97. pants, 127. panta pirmā daļa, 128. panta otrās daļas 2¹, 5¹ punkts, 137. panta otrā daļa, 138.1 panta pirmās daļas 3. punkts, 197. pants.</p> <p>Atkarībā no situācijas un nepieciešamības prasību var pamatot arī ar citiem normatīvajiem aktiem. Taču nav jāmin visi iespējamie normatīvie akti un panti. Ja arī norādes uz kādu likumu un pantu iztrūkst, tiesu praksē darbojas vispārpieņemts princips, ka tiesa zina likumus un tai jāpiemēro konkrētam gadījumam atbilstošie likumi pat tad, ja puses uz tiem nav atsaukušās pieteikumā vai pieteikumā norādīti nepareizi likumi.</p>	

<p>5. Prasītāja prasījumi</p> <p>Prasītāja prasījumi ir tas, ko prasītājs lūdz tiesai. Prasījumi jāformulē iespējami īsi (bez liekvārdības) un precīzi, lai prasības apmierināšanas gadījumā prasījums būtu izpildāms. Nepareizi jeb neprecīzi formulēti prasījumi var novest pie prasības noraidīšanas.</p> <p>Prasītājam prasības pieteikuma lūgumu daļā, formulējot prasījumu par ceļa servitūta nodibināšanu, jānorāda:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kalpojošais nekustamais īpašums, uz kuru nodibināms ceļa servitūts – kadastra numurs, adrese, zemes vienības kadastra apzīmējums (īpaši svarīgi norādīt gadījumos, ja nekustamais īpašums sastāv no vairākām zemes vienībām); 2) valdošais nekustamais īpašums, kam par labu nodibināms ceļa servitūts – kadastra numurs, adrese, zemes vienības kadastra apzīmējums; 3) ceļa servitūta teritoriju raksturojošie parametri – garums, platums, kopējā aizņemtā platība un ceļa servitūta teritorijai piesaistītās koordinātas. Ieteicams ietvert arī piebildi, ka ceļa servitūta teritorijas garums, platums un kopējā aizņemtā platība precizējama pēc tā uzmērīšanas dabā; 4) tiesas nosaukums, zemesgrāmatas nodaļuma numurs, kuros ierakstīts valdošais un kalpojošais nekustamais īpašums (nosacīta nepieciešamība). <p>Svarīgi! Prasības pieteikuma lūgumu daļā prasījumu par ceļa servitūta ierakstīšanu / ceļa servitūta tiesības nostiprināšanu zemesgrāmatā NEIETVER.</p> <p>Tiesas, kura izskata servitūta lietu, kompetencē nav izlemt jautājumu par servitūta ierakstīšanu zemesgrāmatā, jo pamats tiesības uz ceļa servitūtu nostiprināšanai zemesgrāmatā ir tiesas spriedums. Servitūtu zemesgrāmatā nostiprina atbilstoši Zemesgrāmtu likuma 44. pantam.</p> <p>Ceļa servitūta tiesības nostiprināšana piekrīt tai rajona (pilsētas) tiesai, kuras zemesgrāmatās ierakstīts nekustamais īpašums, un tiesības nostiprina uz tiesneša lēmumu pamata.</p> <p>Servitūta tiesības nostiprināšani zemesgrāmatā, ja tas nodibināts uz tiesas sprieduma pamata, pietiek ar vienpusēju servitūta izlietotāja nostiprinājuma lūgumu.</p>	<p>Zemesgrāmatu likuma 44. pants</p>
CITS	
1. Pretprasības celšana	
<p>Servitūtu lietās kalpojošā nekustamā īpašuma īpašniekam, ja viņš piedāvā citu ceļa servitūta alternatīvu variantu, NAV jāceļ pretprasība.</p>	<p>Skatīt Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 11. aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-259.</p>
2. Brīdinājums par nodomu iesniegt tiesā prasības pieteikumu par ceļa servitūta nodibināšanu, izbeigšanu vai traucēšanu	
<p>Prasības pieteikumam lietās par ceļa servitūtiem pievieno dokumentu, kas apliecina prasītāja brīdinājuma par savu nodomu iesniegt tiesā prasības pieteikumu par ceļa servitūta nodibināšanu, izbeigšanu vai traucēšanu nosūtīšanu uz atbildētāja deklarēto vai juridisko adresi vai izsniegšanu atbildētājam 1 mēnesi pirms prasības pieteikuma iesniegšanas tiesā un sniegt ziņas par atbildētāja darbībām saistībā ar izsūtīto vai izsniegto brīdinājumu.</p> <p><i>* norāde iekļauta, ņemot vērā autores sniegtos priekšlikumus promocijas darba secinājumu un priekšlikumu daļā</i></p>	

Tieslietu ministrijas apmeklējuma protokols

Pielikums
Tieslietu ministrijas
2010. gada 12. februārī
kārtībai Nr. 1-2/8

Apmeklējuma protokola veidlapa

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESLIETU MINISTRIJA	
<small>Beļģības ielu Nr. 36, Rīga, LV-1536, Tālrunis: 67036801, 67036716, 67036721, Fakss: 67210823, 7285575, e-pasts: tm.kancelarija@tm.gov.lv</small>	
APMEKLĒJUMA PROTOKOLS	
Rīgā	
13.02.2019.	Nr. _____
Apmeklētāju pieņēma: <u>Dagnija Palčevska</u> , Civiltiesību departamenta direktore	
Apmeklētājs: <u>Agnese Rakovska, Jolanta Dinsberga</u> , dinsbija@email.com	
Apmeklētāja uzdotais jautājums: <u>Sobrīd pastāv virkne problēmu, kas saistīta ar ceļa servitūtiem. Lārisinātu esošās problēmas, ierosinām normatīvajos aktos pagaidu regulējumu piekļuves nodrošināšanai laika periodā, kamēr notiek tiesvedību par ceļa servitūta nodibināšanu. Vai TM var uzsākt pagaidu regulējuma ieviešanu CPL attiecībā uz ceļa servitūta nodibināšanas regulējumu?</u>	
Apmeklētājam sniegtā atbilde: tiks sniegta elektroniski uz norādīto e-pastu: dinsbija@email.com ; alposana@email.com .	
Apmeklētājs:	<u>/A.Rakovska/</u> <u>/J.Dinsberga/</u>
Protokolēja:	<u>/S.Rāgs/</u>
Apmeklētāju pieņēma:	<u>/D.Palčevska/</u>

Pirmstiesas brīdinājums par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu

AR IERAKSTĪTU VĒSTULI

I- Ž

Adrese: Mārupes pagasts, Mārupes nov., LV-2166
no

M Š

Adrese: Mārupes pagasts, Mārupes nov., LV-2166
un

K B

Adrese: Mārupes pagasts, Mārupes nov., LV-2166

PIRMSTIESAS BRĪDINĀJUMS

Par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu

Mārupes pagastā, 2022. gada 15. jūlijā

Pamatojoties uz 2017. gada 15. februāra vienošanos par kopīpašuma reālo sadali un reālservitūta ceļa servitūta nodibināšanu un 2020. gada 10. februāra grozījumiem pie 15.02.2017. vienošanās par kopīpašuma reālo sadali un reālservitūta ceļa servitūta nodibināšanu (turpmāk tekstā – **Vienošanās**) uz piederošo nekustamo īpašumu, Mārupes pagasts, Mārupes novads, kadastra numurs ierakstīts Mārupes pagasta zemesgrāmatas nodalījumā Nr. ir nostiprināts ceļa servitūts 5,5 m platumā un 81,08 m garumā par labu nekustamam īpašumam, Mārupes nov., Mārupes novada zemesgrāmatas nodalījuma Nr. kas ir M Š īpašumā un, Mārupes nov., Mārupes novada zemesgrāmatas nodalījuma Nr.1290, kas ir K B īpašumā, (turpmāk tekstā – **Ceļa servitūts**).

Vienošanās 10.punktā Līdzīgi ir vienojušies, ka katrā no situācijām īpašumu īpašnieku pienākums ir **atturēties no tādu darbību veikšanas**, kas servitūta izlietotājam var traucēt sekmīgi izmantot servitūta tiesību. Papildus tam Civillikuma 1140.pants nosaka, ka kalpojošās lietas īpašnieks **nedrīkst** servitūta izlietotājam likt ceļā nekādus šķēršļus: viņam jāļauj tam darīt visu, bez kā servitūta tiesību nebūtu iespējams sekmīgi izlietot.

2022. gada 11. jūlijā tika konstatēts, ka Ceļa servitūta izmantošana ir traucēta no kalpojošā īpašuma īpašnieka J- Ž pilnvarotās personas I- Ž puses. Ceļa sākumā ir uzstādīti stabi un pārvilkta ķēde, kas traucē ceļa servitūta izlietošanu, jo nav iespējams piebraukt pie valdošajiem nekustamajiem īpašumiem un, neizkāpjot no automašīnas un neatkabinot uzstādīto ķēdi. Šādas barjeras/šķēršļa uzstādīšana nav saskaņota ar valdošo īpašumu īpašniekiem, un tā traucē Ceļa servitūta izlietošanu. 2022. gada 13. jūlijā ceļa norobežošanas fakts ir fiksēts

policijas elektroniskā notikumu žurnālā ar Nr. 2022/00964, kas ieradās notikuma vietā pēc M Š izsaukuma.

Civillikuma 1138.pantā noteikts, ka servitūtu var valdīt servitūta tiesību izlietojot. Servitūta mērķis ir dot labumu tā izlietoņājam, proti, ceļa servitūts dod tiesības pārvietoties pa attiecīgo ceļu. Trešajām personām nav tiesību likt šķēršļus ceļa servitūta izlietošanai.

Konstatējot, ka tiek traucēta ceļa servitūta lietošana, valdošā īpašuma īpašniekam tāpat kā jebkuram tiesības valdītājam uz likuma pamata, ir tiesības uz valdījuma aizsardzību un atņemta valdījuma atjaunošanu. Proti, ir tiesības celt tiesā prasību par valdījuma atjaunošanu vai tā aizsardzību, kā arī prasīt zaudējumu atlīdzināšanu.

Šobrīd ir radusies situācija, ka kalpojošā īpašuma īpašnieka J Ž pilnvarotā persona I Ž ar nodomu liek šķēršļus zemesgrāmatā reģistrētu servitūtu izlietošanai, proti, uzstādījis ceļu norobežojošu ķēdi un stabus, kas nav saskaņoti ar valdošo īpašumu īpašniekiem un prettiesiski traucē tiem Ceļa servitūta sekmīgu lietošanu.

Ar šo pieprasām nekavējoties, ne vēlāk kā 24 stundu laikā no šī brīdinājuma saņemšanas novākt uzstādītos šķēršļus un atjaunot netraucētu Ceļa servitūta valdījumu nekustamajiem īpašumiem "I" un "II", kā arī turpmāk atturēties no šādu nesaskaņotu un prettiesisku darbību veikšanas.

Aicinām Jūs kā NĪ "I" īpašnieka J Ž ; pilnvaroto pārstāvi ievērot Civillikumā un Vienošanās ietvertos noteikumus. Pretējā gadījumā valdošo nekustamo īpašumu īpašnieki būs spiesti vērsties tiesā pret "I" ar prasījumu par ceļa servitūta valdījuma atjaunošanu un traucējumu novēršanu un zaudējumu atlīdzību.

Norādām, ka tiesvedības gadījumā lūgsim tiesu piespriest no Jums visus tiesas izdevumus, ieskaitot izdevumus par advokāta palīdzību.

Ar cieņu,

M Š, NĪ "I" īpašnieks

K B NĪ "II" īpašniece

Atbilde uz pirmstiesas brīdinājumu par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu

AR IERAKSTĪTO VĒSTULI

M Ši

Adrese:' ".Mārupes novads, LV-2166

un

K 3

Adrese:' ",MĀRUPES NOVADS,LV-2166

no

li Ži

Adrese;' ",Mārupes novads,LV -2166

Atbilde uz pirmstiesas brīdinājumu.

Sniedzam atbildi uz jūsu kolektīvo PIRMSTIESAS BRĪDINĀJUMU par ceļa servitūta netraucēta valdījuma atjaunošanu.

Ļoti nekorekti no jūsu puses uzstādīt ultimātu ķēdes noņemšanā dotot laiku 24 stundas. Šis laika posms nejauj mums rakstiski korekti atbildēt uz jūsu prasību.

Mūsu vienošanās līgumā netiek minēts ,ka mums būtu jāsaņemas ar valdošajiem īpašuma īpašniekiem ķēdes uzlikšanu ceļa servitūta iebrauktuvē/izbrauktuvē.

Mūsu vairakkārtējās sarunās tika minēti argumenti kapēc neslēdzama ķēde tika uzlikta:

1.svešu personu patstāvīga iebraukšana īpašumā" , " ,ķēdes uzlikšana attur iebraukšanai.

2.smago un vieglo automašīnu apgrīešanās vieta tiek izmantota mūsu servitūta sākumā ,kā rezultātā tiek patstāvīgi bojāts ceļa segums.Kēdes uzlikšana attur iebraukšanai.

3.mūsu īpašumā dzīvo nepilngadīgais bērns ,ķēdes uzlikšana pasargā no bērna vēlmes izkļūt no īpašuma bez atļaujas .Tas ir bērna drošībai .

Jūsu minētais arguments ir,ka jūs neizkāpjot no automašīnas un neatkabinot pārvikto ķēdi ,traucē ceļa servitūta izlietošanu,jo nav iespējams piebraukt pie valdošajiem īpašumiem' "un " s":.

1.mēs neliedzam jums lietot ceļa servitūtu.

2.Ķēde nav ar atslēgu aizslēdzama ,kas dot jums un mūsu īpašumiem sekmīgi izmantot ceļa servitūtu.

3.Ķēde nav pastāvīgi pārvilkta, kas ļauj brīvi pārvietoties pa ceļa servitūtu.

4.Mūsu īpašumam arī ir jātkabina ķēde, kas mums netraucē sekmīgai ceļa servitūta lietošanai.

Jūsu minētais 1140.p.tiek paplašināti tulkots, netiek ņemti vērā mūsu mutiski minētie argumenti par ķēdes uzlikšanas nepieciešamību.

No tiesu prakses un tiesību doktrīnas izriet, ka ceļa servitūts netiek nodibināts valdošā īpašnieka ērtības labad. Lietojot ceļa servitūtu ir jāņem vērā kalpojošā īpašuma intereses. Jāņem vērā, ka īpašniekam ir pilnīgas varas tiesības pār lietu un tas nedot valdošajiem īpašniekiem tiesības nepamatoti aprobežot kalpojošo īpašuma īpašnieku tiesības un izvirzīt savus nosacījumus, kas nav atrunāti līgumā.

Šajā situācijā mēs uzskatam, ka mūsu tiesības uz pilnvērtīgu lietošanu ar servitūta nodibināšanu jūsu īpašumiem par labu lielākā mērā apgrūtina mūs un uzskatam, ka netiek ņemti mūsu objektīvie apstākļi aizsargāt savu īpašumu un nepilgadīgo bērnu drošību.

